1033

[redacted]

1773.

Made of both vols (misbound) without the suppl.

Gifven af Välborne Lieutnanten Herr Claës Uggla till Anders Forsenius.

BYGGNINGS KONSTEN
I. Gillberg inven et sc.

Digitized by the Internet Archive
in 2025 with funding from
Getty Research Institute

https://archive.org/details/ritningarpafyrat01wijn

Ytterligare Tilökning af

Ritningar

På

Wåningshus,

Sextio af Sten och Tiugu af Träd,

Samt hwarjehanda Flygel-Byggnader och Pavillons,

Med

Anmärkningar ledande til et fördelaktigt och sparsamt deße Byggnaders utförande,
såsom ock Uträkning på de förnämsta härtil hörande Materialier,

Hwarjemte följer,

Anwisning til de i detta Wärk nyttiade
TOSCANISKE, DORISKE och JONISKE
Ordernes indelning och bruk,

Tillika med

Particuliere Ritningar på Gårds- och Hus-Portar samt Fönster;

Ännu Tio Utkast af

GENERAL-PLANER,

Gårdar til behörig beqwämlighet, ordning och skick at anlägga,

Jämwäl ock til

Mält- Brygg- och Bränhus samt Iskiällare,

Med flere inrättningar för Landthushållningen: uti 26 Kopparstycken anwist,

Och

Högloflige Ridderskapet och Adelen,

Samt andra Stånds-Personer på Landet, til tienst och nytta.

Senare Delen.

Utgifwen af

CARL WIJNBLAD.

Med Hans Kongl. Maj:ts allernådigste *Privilegio.*

STOCKHOLM,

Tryckt uti Kongl. Tryckeriet, hos Directeuren PET. MOMMA. 1756.

Imprimatur:

N. von OELREICH.

KONGL. MAJ:TS OCH RIKSENS
HÖGTBETRODDE MANN,

RÅD, PRÆSIDENT, ÖFWERSTE - MARSKALK, HANS KONGL. HÖGHET CRON - PRINTSENS GOUVERNEUR, ÅBO ACADEMIÆ CANTZLER, RIDDARE OCH COMMENDEUR AF KONGL. MAJ:TS ORDEN, RIDDARE AF SWARTA ÖRN; SAMT CANTZLER AF ALLA KONGL. MAJ:TS ORDER,

HÖGWÅLBORNE HERR GREFWE

CARL GUSTAF TESSIN.

HÖGWÅLBORNE HERR GREFWE, KONGL. Maj:ts och Rikſens Råd, Præſident, Öfwerſte-Marſkalk, Hans Kongl. Höghets Cron-Printſens Gouverneur, Åbo Academiæ Cantzler, Riddare och Commendeur af Kongl. Maj:ts Orden, Riddare af Swarta Örn; ſamt Cantzler af alla Kongl. Maj:ts Order.

Nådige Herre!

At jag för detta lilla Wårk driſtar utbedia mig Eders Hög-Grefl. Excellences höga hågn, dertil leder mig ej en derom hyſande egenkiärlig inbillning.

Eders Hög-Grefl. Excellences diupa inſikt och ſtora årfarenhet uti mång hög ſtycken, derjemte ock uti Byggnads-Konſten, ſkulle hafwa afſkråckt mig deſſe Byggnings-Förſlager

Eders

Eders Excellence at förete, om ej Dess ädla allmänt kunnige patriotiske nijt til Wetenskapernes befordran i wårt kiära Fädernesland, gifwit min wälmening hopp, at jemwäl deraf wid detta tilfälle delaktig blifwa.

Det har täckts Eders Hög-Grefl. Excellence at kasta Dess ögon på förra Delen af detta Wärk: Dess uplyste omdöme har yppat mig hwad derutinnan brustit. Dess nådige upmuntrande utlåtande, har gifwit mig nya krafter, til at författa denne senare Delen.

En Critique som förkastar alt, förqwäfwer alt; den som urskiljer och rättar, upråttar och renar Wetenskapen, som Elden Guldet från Slagget.

Om då i denne senare Delen en bättre smak skönjes; om påfunden närmare med wåra tiders bruk inträffa, med et ord, om Allmänheten af detta Arbete någon fördel och något nöje tilflyta kan, är samma Allmänhet Eders Excellence, derföre förbunden, emedan Dess ogemena medfödda Ädla sätt at bemöta dem som söka wara Fäderneslandet til tienst, ock så wida bragt detta foster, som eljest i brist af upmuntran kunnat i lindan förqwäfjas.

Det är allmänt bekant at framledne Hans Excellence Herr Riks-Rådet och Öfwerste-Marskalken Gref NICODEMUS TESSIN, Eders Excellences Sal. Herr Fader, warit den första som här i Norden bragt Architecturen i sin rena smak, ordning, behaglighet och prackt: Det synes då, lika som genom Arfsrätt,

Eders

Eders Hög-Grefl. Excellence tilkomma, denne ådla och nyttiga Wetenſkapen at ſkydda, bibehålla, och til ytterſigare förkofring befordra: Som den ſamma ock under Eders Excellences wård och förſorg, til Rikets heder och prydnad, mårkelige framſteg giordt. Wår Allmenhet år derföre det TESSINSKE Namnet en Åre-Stod ſkyldig; hwartil ock för min ringa del en Sten at wid detta tilfålle uplågga, en ſkyldig wördnad af mig fordrat.

Kunde nu detta lilla Wårk i Byggnings-Konſten finnas wårdigt Eders Exellences ynneſt och bifall år jag mer ån förſåkrad, at det ock kan behaga andra: Emedlertid tordc mitt bemödande hårutinnan, få tiåna mig til bewis af den åtrå jag hyſer at kunna årnå Eders Excellences Nådige Approbation, ſåſom ock af den diupa wördnad, hwarmed jag har den åran all min tid framhårda,

Fders Hög-Grefwelige Excellences

Min Nådige Herres

Allerödmiukaſte Tienare.
CARL WIJNBLAD.

Företal.

Det lär med skäl kunna säjas, at allena lefwa til egen nytta, utan at gagna Samhället, kan kallas föga at lefwa. Nästans fördel och nytta är ock i den allrådande Konungens Lagar, så sammanbunden med wår egen, så at denne, utan afseende på den förra, wil blifwa oförswarlig, om icke lastbar.

Hwar och en bör då efter sit ämne, bidraga til Allmänhetens fördel, denna skyldighet har jag ock sökt i min lilla krets at efterkomma, så wäl tilförene, som besynnerligen nu, medelst detta Wärks utgifwande. Önskar at det måtte finnas så nyttigt och behageligit, som det med omtanka, flit och wälmening blifwit utarbetat och nu Höglofliga Ridderskapet och Adelen i synnerhet, jemte hela Allmenheten, öfwerlemnas.

Ehuruwäl jag på den förra utgifne Delen, af deße Byggnads-Idéer och Förslager ej ännu särdeles sedt min möda och kostnad ersatt, har dock åtskillige Förnäme kännares deröfwer yttrade wälbehag upmuntradt mig at företaga denne senare, hwilka bägge tilsammans ock nu utgiöra et helt, som ej wäl kan åtskiljas, om eljest den frukt och nytta, som påsyftad warit för Allmänheten, behörigen skall kunna winnas.

Den förra Delen består af sådane Ritningar, som tid efter annan, dels blifwit författade på en och annans begiäran, dels ock warit mit oskyldiga tidsfördrif, under mit wistande på Landet. De i denna senare Delen upgifne 60 Desseiner af Stenhus, samt 20 af Trå m. m., äro sedan jag fattat det upsåt, at i detta ämne tiäna Publicum, endast til den ändan uprättade, at dermedelst et tillräckeligit antal af variationer, så i Grundritningar som Façader måtte wara at tilgå, hwaraf efter tycke och Orternes belägenhet, något tienligit kunde utwäljas. Här finnes wäl åtskilliga större och äfwen deribland några få med rikare Structur försedde Projecter för dem, hwars stånd och wilkor sådant erfordra och tillåta; men så äro likwäl de måsta Desseiner, af medelmåttig storlek; emedan de til byggnad oftare förekomma, och deras Façader merendels uti den smak, som wår tids wittra Architecter, utan at giöra kostnaden altför stor, dem så i Städer som på Landet, med ej mindre ordning, än behaglighet, finnes hafwa skickat och inrättadt. De 3ne Ordningar, den Toscanska, Doriska och Joniska, hwilka i deße Desseiner, såsom de minst kostsamma och lättaste at utföra, på åtskillige ställen förekomma, har jag funnit nödwändigt, til des proportioner, indelning och bruk i deß angelägnaste delar at förklara: På det at Handtwärkarne, enär de skulle på Landet komma dem at wärkställa, intet fel åtminstone i hufwud-proportionerne, Husägaren til olust och skada, måtte begå.

Äfwen så Gårds- och Husportar, såsom ock de Fönster som i detta Wärk i Husbyggnaderne brukade blifwit, til des Listwärk och Zirater i stort upritade, hwarutinnan om det felades, hela Byggnaden kunde förfalla i et förakteligit utseende.

Jag

Jag har ock trodt, at de tio Utkast til General-Planer, för Gårdars ordenteliga anläggande, som härhos befinnes, torde blifwa så mycket kärkomnare, som dertil alsingen anledning så wida mig witterligit är hos oß warit allmän giord, hwilket ock om de öfriga Byggnader, som detta Wärk inbegriper lär äfwen sägas kunna, såsom i sin art, det första här i Riket utkommit. Allmänheten har til äfwentyrs önskat se detta af de större och mer ärfarne Architecter, som wårt Fädernesland i deße senare tider, kan berömma sig af, men som de, utan twifwel af många wiktiga Publiqua syslor öfwerhopade, ej sådant lär hafwa hunnit sig åtaga, så har jag trodt ej skulle mig illa uttydas, om jag emedlertid nyttjat den enda fördelen, jag för dem kunnat hafwa, nemligen at wara ägare af mera tid och ledighet til et arbete hwartil nog flit och tålamod erfordras, det hwar ock en kännare otwungit lär medgifwa.

Åtskilliga Desseiner til Landthushållningen, såsom Kiölnor Bränn- och Brygghus, Iskällare med flere dylika, finnas med hwarjehanda genom erfarenheten god erkände förbättringar, jämwäl här bifogade: Och ehuru wäl de äro mindre lysande, och efter de större Adelige Husen, skulle synas slätt præsentera sig, så torde de därwid föreslagne inrättningar, ej finnas mindre gangnelige. Jag är emedlertid härtil brakt genom åtskilligas begäran, som hållit före at det skulle lända til Allmänhetens goda nöje och fördel, hälst sådane Byggnader blifwa oundgängelige för Landthushållare, men sällan hantwärkare finnas, som derutinnan tilräckelig kunskap äga. Så litet nu detta lär kunna motsägas, så nödigt torde ock anses at söka en sådan brist upfylla.

 Man

Man har ock denna gången sökt Ritningarne något omständeligare at förklara, och nödwändiga anmärkningar bifoga, jemte uträknade Tabeller öfwer de förnämste Materialier, som til hwarje Byggnad erfordras förmodandes alt sådant skola lända til en så nödig som nyttig uplysning uti wärkställandet, hälst kostnaden af hwarje Byggnad så medelst lätteligen förut i det närmaste kan öfwerslås, til förekommande af en alt för sen ånger, som okunnighet, om sådane omständigheter ofta med sig förer.

I den förra delen har förklaringen, så kort som möjeligit måst inrättas, på det ändamålet at tiena Allmänheten genom wärkets dyrhet ej måtte förloras. At nu denna senare Delen, som är en god del drygare, likwäl för Herrar Prenumeranterne ej kommer dyrare än den första, derutinnan lär mitt rena upsåt til Publici fördel, så mycket mera wisa sig, hwarwid jag ock ogiörligen kunde blifwa skadeslös, mindre se min möda belönt, om jag denna gången ej ägde den förmån, at wid den här befinteliga mera granlaga och kostsamma Kopparstickningen, hafwa haft hielp af min Son, som ock derutinnan nu deß första prof af sin redebogenhet at tiena Publicum härwid aflägger.

I öfrigit om någon håller före at detta Wärket ännu mycket kunde tilläggas, så är jag med honom derutinnan intet stridig. Jag har redan talt om kostnaden, såsom et hinder. Ty eljest är ämnet så rikt, at det innom så trånga skrankor ej må inneslutas. Min förbindelse och gifne löfte til Publiquen tror jag likwäl wara härutinnan öfwer och ej under fullgiord.

Det är troligit at om detta winner framgång, någon med tiden wäl lärer finnas, hågad at på någon ytterligare tilökning arbeta. När et wälment upsåt med ynnest och wälbehag anses, befordras ofelbart flit och många goda påfund, och twärt om när de med kallsinnighet eller ännu swårare bemötas. Hwarutinnan dock wåra nu uplysta tider, Wetenskaperne et bättre öde löfwa.

Bok=

Bokståfwernas Förklaring på Grundritningarne ifrån och med Tab. XXVI. til och med Tab. XLIV.

a Förstuga.
b Stora Trappan.
c Sal.
d Dagelig Matsal.
e Förmak.
f Parade eller förnämsta Kammaren, som i de mindre Husen kan tiena för främmande.
g Sängkammare.
* Niche eller indiupning i Wäggen för Sängen efter deß storlek.
** Alcove.
h Cabinet.
i Garderobe.
k Lönntrappa.
l Windstrapa i Hus af en wåning.
m Bibliotheque eller Rustkammare.
n Gallerie.
o Salon eller Lustsal.
p Portique eller öpen Portgång.
q Terrasse eller uphögd Plan fram för Huset.
r Passage eller Gång.
s Degagement eller afskild Löngång.
t Coridor eller almän Gång til flera Rum.
u Barnkammare.
v Kiök.
w Kiökskammare.
x Skafferi.
y Betienternas Matsal.
z Kringbygd Gård.

NB. När et Rum har 2ne Bokståfwer, utmärker den ena undra, och den andra öfra Wåningen. Rummens namn, som här för ordning skul äro upförda, finner man nogsamt efter hwars och ens behag, och åstundad beqwämlighet, kunna förändras.

Widare Förklaring öfwer Ritningarne i synnerhet, med nödiga Anmärkningar.

TAB. XXVI.

Fig. 1, 4, 7, och 10. Grundritningar til fyrkantige Träbyggningar eller Pavillons af en wåning på åtskilligt sätt indelta, tienliga för Betienter wid Sätesgårdar, eller til små Giästrum och annat behof på Landet.

Anmärkning. Lika som i förra Delen har man äfwen här på Planerne med Ziffror utsatt uti Fot och Tum, så wäl utantil Husets längd och bredd, samt distancen emellan Fönstren, som inuti Rummens storlek i längd och bredd, jemte skilnaden emellan Wäggarne och Fönstrens medel. Wäggarnes tiocklek och Knutarnes längd äro hwardera räknade ½ Fot eller 6 Tum.

Fig. 2.

Fig. 2. Grundritning af undra wåningen til en Pavillon af Sten, tienlig til Wånings-rum för Betienter wid Sätesgårdar, men Ziffrorne utmärka uppå Stenhusen det samma som på Träbyggningarne, allenast med den skilnad, at Skiljemurarne gemenligen äro tagne til 1 Fots tiocklek, och yttra Façade-murarne $1\frac{1}{2}$, 2 à $2\frac{1}{2}$ Fot, lämpad efter Husets bredd och högd.

Anmärkning. Igenom denna indelning wisas, huru Salen kan göras något mindre, och Kamrarne något bredare än Plan *Fig.* 2. Tab. I. förra Delen, där Skiljemuren är ställd midt emellan Fönstren. Brädskranket, som kan tiena til Klädskåp och annat behof, giör Salen til sina Fönster inuti regulier.

Fig. 3. Façade eller utseende af samma Pavillon med hel slätt rappade Murar täckt med slätt Tegeltak. På alla Façader har man likaledes med puncterade Linier och Ziffror utmärkt i ena sidan Wåningarnes, och den andra Husets högd, Grundmuren oräknad, hwilken för Kiällrarnes skul upföres högre eller lägre, alt som Jordmånen är wåt eller torr.

Fig. 5, 8, och 11. Grundritningar til lika stora Pavillons af Sten, alla af olika indelningar, hwaraf man sig efter omständigheterna kan betiena.

Fig. 6, 9, och 12. Façader af de nedanstående Pavillons. Taken äro med flit af skiljaktig structur, på det man må kunna deraf wälja hwilket man hälst behagar. *Fig.* 6. har brutit Tak med Tegel öfwer alt täckt, hwars construction är beskrefwen i förra Delen. *Fig.* 9. har äfwen brutit Fransyskt Tak, hwars nedra del är täckt med Tegel, men den öfra med Järnplåtar. *Fig.* 12. har Italienskt Tak med Tegel öfwer alt täckt.

Utom deßa indelningar, kunna äfwen de uti förra Delen Tab. I. *Fig.* 2, 5, 8, och 11. wisade Planer lätteligen bringas til denna storlek, då man får åtta olika indelningar; men som sådane Pavillons sällan byggas twänne wåningar, så kunna mindre Winds-trappor inrättas, och en del af det rum Trapporne nu intaga, anwändas til Skafferier eller Garderober. Framdeles förekomma ännu åtta andra lika stora Pavillons, dock af en wåning allenast, därjämte af helt annan indelning, hwilket en kännare ej lärer anse för någon repetition, utan snarare finna at det är et stycke af konsten, på en och samma Plan at hafwa så många variationer af indelningar, som för en almänhet altid i olika omständigheter stadd, samt af olika smak och tycke, utan twifwel måste medföra sin goda nytta.

TAB. XXVII.

Fig. 1. Plan af öfra wåningen til et Stenhus, hwilken tillika med de fem följande nyligen uppå begäran blifwit projecterade til wal efter en wiß gifwen längd och bredd. Emedan de nu äfwen kunna tiena andra til någon rättelse, har jag trodt at de ock här kunde införas: och fast de wid hastigt påseende skulle synas wara föga skiljaktige til indelningen, så äro de likwäl helt olika, både til Fönstrens disposition, samt Rummens storlek, med mera; hwilka variationer, för de skiäl som i nyßföregående blifwit anmälte, ej lära finnas hwarken obehagelige eller onyttige. Salen nyttias här såsom Förmak för fyra större och mindre Sängkamrar.

Fig. 2. Grundritning til et lika stort Hus, som har Salen på sidan med et Förmak midt för Förstugan och twänne Sängkamrar. Garderoben har sin särskilta utgång igenom en Löntrappa, som går neder til stora Trappans andra hwiloplats.

Anmärk-

Anmärkning. När så lägligit faller och man ej på annat sätt kan finna utgång för Garderoberne, betienar man sig til större delen af stora Trappan, hwarifrån en särskilt arm anlägges med så många Trappsteg som til upgång behöfwes, hwarigenom man besparer det rum och kostnad, som til en särskilt Löntrappa fordras. Rummen äro medelmåttiga för et litet Hus; men wil man öka deß storlek, så låter det sig ganska lätt giöra, och skier aldrasäkrast på det sättet, at en fot, mer eller mindre, tilägges för distancerne emellan Fönstren, hälften på hwardera sidan om Skiljemurarne inuti, och lika mycket på hörnen, på det man wid ändringen af Rummens storlek ej måtte förlora regulariteten, hwarken utan eller innan, hwilken senare, ehuruwäl den uti många ansenliga Hus ej finnes wara i akt tagen, likwäl ej af mindre angelägenhet och prydnad än den förra är, besynnerligen emedan det ena så wäl som det andra utan ringaste större kostnad, allenast med en nog ringa uträkning på utkastet til Plan, innan den updrages, kan til wäga bringas, hwarutinnan man lätteligen, utan någon ytterligare beskrifning, lär kunna finna sig, det til ändamålet af detta Wärk ej heller hörer.

Wid denna Plan kan ock en ändring ske, at af Förmaket äfwen giöres Sängkammare, om Trappan anlägges, som *Fig.* 4. wisar, då Salen tienar til Förmak för twänne Sängkamrar och Garderoben til den tredie. Fönstren kunna ock förminskas til et i hwardera Kammarn, om så behagas.

Fig. 3. Façade til bägge deßa Hus med brutit Tegeltak.

Fig. 4. Grundritning til et Stenhus af lika storlek. Trappan är med flit anlagd midt för Stugudören, så at man kan i undra wåningen få utgång derinunder midt igenom Huset, om så pröfwas nödigt. Huset anlägges något bredare, i fall man wil hafwa Salen och Förstugan större och ansenligare.

Fig. 5. Plan til et Stenhus med en Sal och fyra Sängkamrar, hwaraf twänne kunna nyttias til Förmak, då Winkeldörarna undwikes.

Fig. 6. Façade til deße Hus, hwars nedra wåning är beklädd med Pierres de Refend, och den öfra hel slät, som nu mäst är i bruk, när Fönstren uti en jämn distance äro indelte.

Fig. 7. Grundritning til et Stenhus af en simpel och wanlig indelning, som äfwen med lätthet kan byggas af Trä, utan widare afritning. Ökas Huset något i längden, så blifwa Salen och Kamrarne så mycket större, hwilket här ej kunnat ske, efter jag bundit mig wid en wiß längd.

Fig. 8. Plan til et lika stort Stenhus, som har Sal, Förmak och tre Sängkamrar, men kan utan widare ändring tiena til et Apartement för en ogift Herre, om den mindre Sängkammaren nyttias til Cabinet eller Skrifkammare, och Kammaren näst Förstugan til Garderobe för en Betient. Dören deremellan öfwer-meubleras lika med wäggen, efter hon ej giör god Simetrie uti Sängkammaren, hwilket kan ske med alla sådana Dörar som ej tiena til wanlig ingång i Rummen. Upgången i andra wåningen begynnes straxt innom Förstugudören, efter de puncterade Trappstegen, hwaröfwer anlägges Windeltrappa til upgång i Winden.

Fig. 9. Façade af de nedanstående Stenhusen, deß Fronton som täcker Försprånget

 midt

midt på Huset, kan borttagas, om man wil undwika den kostnad som Järnbläcks-täckningen fordrar. Wid sådane Frontons är förnämligast at i akt taga, det de aldrig böra ställas på en slät Mur, utan en Avant-Corps eller Utsprång, hwilket de med sit låga Gafweltak täcka, hwars perpendiculaira högd bör wara $\frac{1}{5}$ del af bredden, eller på det sättet construerat, som wisas i förra Delen Tab. XXIV. *Fig.* 9. hwarest äfwen kan ses det Cornichens öfwersta Cymaise följer den triangulaira eller halfrunda Taklisten, deremot får den horizontaila Cornichen, som tienar til deß Base, allenast stora Platten med deß kröning samt öfriga leder derinunder.

TAB. XXVIII.

Fig. 1, 4. och 7. Planer til trenne nästan lika stora Träbyggningar.

Anmärkning. Man håller billigt de indelningar tienligast at byggas af Trä, hwars Skiljewäggar gå twärt öfwer Huset, så wäl derföre, at de yttra Wäggarne då så mycket bättre sammanbindas, som ock at spara kostnaden med många Knutar och Kors, hwarföre mången torde finna *Fig.* 1. och besynnerligen *Fig.* 7. mindre tienlig indelning för en Träbyggning. Men meningen är ej här, at alt af Trä skal uphuggas, utan en del af Sten muras. Til exempel Alcoven uti medlersta Kammaren *Fig.* 7. kan ju ganska lätt med en half Fots tun Tegelmur emellan Spisarne upföras ända til Troßbotn. På lika sätt brukas med fördel tunna Tegelmurar at upfylla skilnaden emellan Dörar, Spisar och Kakelugnar, i stället för korta timrade Wäggstumpar, och det lika högt med Dörarne. Således kan man uti en Träbyggning få hwad indelning man hälst behagar; ty det som faller för swårt och sinksamt at uphugga af Trä, upföres af Sten, sedan Huset med sin Täckning satt sig. Til sådan murning anwändes det sämre Teglet, halft och helt om hwart annat; allenast märkes, at härtil anlägges fasta Grundmurar af Gråsten. Jag har ofta låtit uptimra små Träbyggningar med fyra Knutar, och dem sedan indelt uti twå à tre Rum med sådane enkla Tegelmurar. Ty man behöfwer allenast med goda Twärsyllar, som på alla fyra sidorne äro kanthuggne, sammanbinda Byggningen nedan til och lika så ofwan wid Bielkarne. Utan på Långwäggarne fästes med Jernbultar deremellan Blindknutar eller Följare, på sådant sätt, som jag i förra Delen påmint, at ej siunkningen hindras. Sedan Huset, som sagt är, siunkit ut, upföres Tegelmuren tillika med Spisarne, hwarigenom ock mera säkerhet för eldswåda århållas kan. Wid Wäggarne slås trekantiga Ribbor på bägge sidor om Muren, och likaledes smala Lister under Takpanelningen, som hålla Murarne fasta. Utom deß tiena Spisarne, som med Skiljemurarne äro sammanbundne, at förstärka dem som Contraforter. När man har sielf Tegelbruk och således ej behöfwer kiöpa Teglet, kan man sig af detta byggningssätt med fördel betiena.

Fig. 2. Plan af öfra wåningen til et litet Stenhus.

Anmärkning. Uti större delen af följande Planer, har jag upritat Grund til öfra wåningen, så wäl därföre, at kunna wisa Husets rätta indelning, hwilken ofta i den undra blifwer rubbad af Förstugor och Gångar til stora Trappan, som ock at kunna wisa huru Skorstenspiporne så ordenteligen kunna ställas, at ej Rummen deraf blifwa wanskapelige. Man märker då at Spisar och Kakelugnar ej altid ställas i nedra wåningen på samma ställe som i den öfra. Såsom här i Salen står Spisen i nedra wåningen wid Twärwäggen, hwars Skorstenspipa är upförd inuti Förmaket, och swarar emot en Kakelugn

kelugn som upwärmer samma Förmak och lilla Sängkammaren. Til sådane Kakelugnar, som i öfra wåningen ställes på Skiljemurarne at upwärma twänne Rum, lemnas wid murningen så bred och hög öpning, som Kakelugnen fordrar, hwilken ofwantil med Hwalf förses, så wäl som öfwer Fönster- och Dörkarmar nödwändigt bör ske. At ej Skiljemuren må för mycket förswagas, ställes Kakelugnen i undra wåningen uti wrån der Pipan nu är teknad; men Förmaket eller dageliga Matsalen får sin särskilta Kakelugn under Salspipan. Uti Sängkammaren innom Salen ställes Kakelugnen gent emot Sängen wid Förstuguwäggen. Under Kammaren wid Trappan kan et Kiök inrättas, om så behagas, som får sin Dör och ingång under Windeltrappan. Således lär hwar och en nogsamt af de i Planerne teknade Skorstenspipor finna Eldstädernas rum i undra wåningen, utan någon särskilt widlöftig beskrifning wid hwarje Plan. För öfrigit wisar Planen Blinddörens och en Skiåncks anläggande i winkeln, at winna Simetrie i Förmaket.

Fig. 3. Façade af nyßbeskrefne Stenhus.

Fig. 5. och 8. Grundritningar til 2ne lika stora Stenhus, hwars Façader *Fig.* 6. och 9. wisa, som alla hafwa brutna Tegeltak utan Järnplåtar.

TAB. XXIX.

Fig. 1. Plan til en liten Träbyggning, och

Fig. 2. Til et Stenhus af lika indelning.

Fig. 3. Façade af samma hus med brutit Tegeltak.

Fig. 4. Är en Träbyggning med Gång midtigenom, tienlig til en Flygelbyggning för en Inspector eller Fogde wid en Sätesgård, jämte Rum för Deja och Pigor. Den lilla Kammuren innom Kiöket nyttias då til Skafferi.

Fig. 5. Grundritning til et Stenhus, som åfwen i undra wåningen kan få gång twärt igenom Huset under Trappan, Garderoben och Cabinettet, hwarföre man warit nödsakad at giöra Windeltrappa, på det man igenom tolf Trappsteg til hwiloplatsen måtte komma 6 Fot upåt; men som det ej är tilräckelig högd til Passage, för Hwalf- och Trappstegens tiocklek skul, så anlägges på andra sidan under Trappan tre steg ned åt, så at Gången under Cabinettet blifwer $1\frac{1}{2}$ Fot lägre än Gålfwet i wåningen. Men finnes Gången igenom Huset onödig, då anlägges Trappan utan windel windel med 2ne Hwiloplatser såsom *Fig.* 2. Garderoben wid Trappan uplyses med Fönster från Cabinettet, som kan infattas i Ram såsom en Spegel.

Fig. 6. Façade af detta Hus med Fransyskt brutit Tak, täckt åfwan med Järnplåtar.

Fig. 7. Grundritning til en Träbyggning, och

Fig. 8. Stenhus af nästan lika indelning. Rummets knapphet på Papperet har ej tillåtit at giöra detta Hus större, hwarföre Rummen blifwit nog små, som efter förr beskrefne Reglor lätteligen kan hielpas, när Huset förlänges.

Fig. 9. Façade af samma Hus, hwilken har 2ne Avant-Corps eller Utsprång på

hörnen för Kamrarne allenast af 3 Tums språng, som profileras i Taklisten under stora Platten, på det man må undwika brätt i Taket.

TAB. XXX.

Fig. 1. Grundritning til et Stenhus af den mäst allmänna indelningen, som här är upritad, at wisa huru man ännu på annat sätt än jag uti Tab. XXVII. *Fig.* 5. anfört, kan få ingång från Salen til alla fyra Kamrarne, med en Garderobe wid Förstugan. Fönstrens antal på baksidan minskas til et i hwardera Kammaren och twå i Salen, om de befinnes för många. Façaden til framsidan af detta Hus kan ungefär likna *Fig.* 6. Tab. XXVIII.

Fig. 2. Plan til et Stenhus, bestående af en Sal med twänne Apartements. Lönntrappa kan lätteligen wid Garderoben anläggas, men brukas han endast til Klädkammare, så är Trappa onödig. Blindfönstren, som här för Simetrien utantil äro nödwändiga, böra ej målas, utan ordenteliga Fönster inmuras, som man förr anmärkt.

Fig. 3. Façade af samma hus med Fransyskt brutit Tak, hwars öfra del är täckt med Järnplåtar. Större delen af följande Hus äro med sådana Tak upritade, emedan de nu för tiden äro mäst i bruk.

Fig. 4. Grundritning til et Stenhus som har tre Sängkamrar, hwardera med sin Garderobe, hwilka kunna uteslutas, at få Kamrarne större och ansenligare, på hwilken händelse twänne Fönster i Salen och bemälte Kamrar kunde wara nog, då ock Huset något förkortas.

Anmärkning. Innom Förmaket emellan Sängkammaren och Garderoben har jag wisat, huru en nödig Commodité eller Afträde kan inrättas, som med minsta kostnad sker, då en hwälfd öpning anlägges nederst i Grundmuren, hwarest bottn med huggen Sten eller Klinkert och Segment förmurad, mot wäta betäckes, och derifrån upföres, af wäl brändt Tegel, en tät murad rund eller fyrkantig Trumma af 3 Fots widd til öfra wåningen under Sätet, som bör förses med tätt fordrat Lock och Dragrör, hwilket antingen på sidan af Gafwelmuren, eller ända up under Taket i Winden utföres, därest en Takpanna upreses öfwer Dragröret. Deßutom bör ännu et Dragrör i sielfwa Rummet genom Muren giöras, då man är säker at sådan beqwämlig inrättning ej Huset til någon olägenhet länder. I undra wåningen anlägges et lika sådant Rum på sidan eller frammanför den murade Trumman, som får sina särskilta Dragrör: Men Huset bör nödwändigt wara så belägit, at Gafweln wänder sig til någon Bakgård. I Frankrike brukas sådane Rum på annat sätt inrättade, hwilka man för des kostsamhet här förbigår.

Fig. 5. Är et Stenhus, hwars indelning är lämpad til en ogift Herre, som är älskare af Studier. Det lilla Galleriet kan ock nyttias til Bibliotheque och Bibliothequet til större Cabinett. I undra wåningen blifwa tilräckeliga Rum för främmande, om Galleriet indelas i twänne Sängkamrar, för hwilka halfwa Garderoben och Bibliothequet tiena til Förmak, hwarföre Skiljewäggen i öfra wåningen deremellan kan giöras af Bräder, rappad å båda sidor. Under Cabinettet och halfwa Sängkammaren, wid Förstugan blifwer Kiök med et Hwalf från Spisen som bär öfra Skiljemuren, eller Rum för främmandes Betienter.

Fig. 6.

Fig. 6. Façade til samma Stenhus.

Fig. 7. Grundritning til et annat Stenhus. Trappan begynnes i undra wåningen straxt innom Förstugudören efter de puncterade Trappstegen. Salen kan ock der afdelas i twänne Rum, om så behagas. Under Sängkammaren med Nichen och Cabinettet inrättas Kiök och Skafferi. Ofwanstående Façade är til denna Plan ej lämpad, och derföre kan efter behag inrättas.

Fig. 8. Plan af et Stenhus med lika stora Rum på båda sidor. Brädskranket i Salen är med flit giordt, at få Sängkamrarne något breda. Men wil man nöja sig med 12 à 14 Fots breda Sängkamrar, då afgår Brädskranket, och Salen blifwer i den förra händelsen 23 Fot, Förmaket 19 och Sängkammaren 12, med 11 Fots lika distance för alla Fönstren på båda sidor och 8 Fot på hörnen, hwaraf Huset får allenast 60 Fots längd. Men i den senare indelningen får Salen 25 Fot, Förmaket 17, och Sängkammaren 14 Fots bredd, då alla distancerne för Fönstren åfwen blifwa 11 Fot, och 9 på hörnen, samt Husets hela längd 62 Fot. Uti Sängkamrarna och Förmaken äro Dörar i winklarne til Degagements emellan desza Rum efter nyaste Fransyska bruket, så at man igenom en Dör kan komma i de tre nästa Rummen.

Fig. 9. Façade af detta Hus, som har en slät nicherad Port med Consoler och på båda ändar Risaliter, hwars språng och täckning lätteligen af Ritningen aftages.

T A B. XXXI.

Fig. 1. och 2. Plan och Façade til et Stenhus, som nyligen blifwit projecterad i stället för et gammalt, wid hwilkets längd och bredd man warit bunden. Trappan är med flit anlagd på sidan, så wäl at få Rummen i öfra wåningen tilhopa, som ock at kunna obehindrad nyttia en behagelig utsikt på de tre sidorna. Här äro så många Degagements som kunna åstundas, men wil man hafwa Parade-kammaren utan Alcove, så borttages allenast dubbla Muren, och Dör giöres i winkelen til lilla Garderoben. Som nu detta Hus är nog bredt i anseende til desz längd, och således får et högt och tungt Tak, så följer

Fig. 3. och 4. Grundritningar til Trä- och Stenhus af samma indelning efter medelmåttig bredd. Härwid torde den påminnelsen med skäl kunna giöras, at förnämsta Sängkammaren är nog smal, och Gången från Förstugan til Trappan i undra wåningen för trång, hwilka bägge delar kunna hielpas, om Huset ökas et par Fot i bredden. Men wil man aldeles undwika denna gång, så äro Planerne

Fig. 6. och 7. uppritade til något längre Trä- och Stenhus af nästan enahanda indelning.

Fig. 5. och 8. Wisar utseendet af de nedanstående Stenhusen.

T A B. XXXII.

Fig. 1. Grundritning af Kiällrar och Grundmurar til Stenhuset *Fig. 2.*

Fig. 3.

Fig. 3. Façade och

Fig. 4. Profil twärt igenom samma Hus efter puncterade Linien A. B.

Fig. 5. Genomskärning ändalängs efter puncterade Linien C. D.

Anmärkning. Det första och angelägnaste som wid byggnad bör i akt tagas, är, at undersöka Grundens beskaffenhet, hwarpå Huset anlägges. På Landet der man har tilfälle at utwälja Byggningsplats, bör man hälst anlägga alla swära byggnader på högländt mark, som har fast grund, och så mycket som möjeligit är undwika all lös och sumpig Jordmån, hwilken icke allenast fordrar ansenlig kostnad med Pålning och Rustwärk, utan ock gier osunda Wåningsrum och odugeliga Kiällrar, som äro jämte kostnaden stora olägenheter. Men när omständigheterna ej annorlunda tillåta, än at man nödwändigt måste bygga på en sådan plats, som fordrar pålning, då bör den lösa Jorden först utgräfwas något bredare än Grundmurarnes tiocklek, under Watn-horizonten; befinnes då Grunden sumpig och kiärraktig, nedslås Pålarne med Kran och Häjare radetals, tätare eller glesare, alt efter grundens beskaffenhet til fasta botn, hwarefter deras längd proportioneras, hwarpå goda Hammarband intappas, dock så at de ej med för många Tapphål förswagas, derföre kunna en del Pålar jämt afhuggas, så at Hammarbanden komma at derpå hwila, och med hackade Järnbultar eller starka Ekdymlingar fästas. Sedan således under alla Husets Murar är påladt, och Hammarbanden med hwarandra ändalängs och twärt öfwer Huset äro sammanbundne, och i hörnen behörigen fästade, beklädes de med starka Plankor til bäddning för Grundmurarne, som böra af sprängd Gråsten och Kalkbruk så tiocka anläggas, at sielfwa Murarne derpå kunna upföras från Jordmån med en affats å båda sidor.

Det andra sättet at påla, som brukas uti mindre lös Grund, sker således, at et Rustwärk af fyrkantiga Bielkar, twärt och ändalängs Huset något öfwer Grundmurarnes tiocklek nedlägges, och med korta Twärbielkar uti rutor sammanhugges, samt i hörnen wäl sammanbindes: Sedan upfylles rutorne med Pålar hel tätt wid hwarandra intil fasta botten nedramade, hwarpå utjämnas med små Stenflisor och torr Lera, då Rustwärket sedan med Plankor beklädes til bäddning för Grundmurarne, som förr är sagt.

När Grunden består af fast Lera, som har tilräckelig tiocklek at bära Husets tyngd utan pålning, brukas allenast et liggande Rustwärk af Bielkar uti tätare Rutor sammanhuggne och med Plankor beklädda. I alla deßa händelser bör Träwärket til Råsterne ligga under lägsta Watn-horizonten, som tienar til Wirkets conservation uti ewärdeliga tider.

Berg är wäl den fastaste Grund at bygga på, men gier sällan goda Kiällrar, ehuru de uppå en sluttande Plats kunna medelst sprängning nedsänkas och med Trummor förses, som afleda regnwatnet. När berget sluttar, bör äfwenwäl under alla Grundmurar jämna Pallar sprängas at undwika Murarnes åkning.

Altså är den fördelaktigaste Grund at bygga på, som består af Klapperslen, grof Sand eller Grus, och torr Lera. Uti en så fast Jordmån gräfwes ej diupare än Kiällrarne det fordra, och på de ställen der inga Kiällrar finnes nödiga, giöres ej Grafwarne bredare än Grundmurarnes tiocklek, hwilka utan Rustwärk upföres af sprängd Gråsten, med tort Ler, Tegelgrus och Sand wäl emellanfylda, och Stenskierfwor utpinnade

til

til Jordmån, der murningen med Kalkbruk begynnes. Men at åter komma til wåra Ritningars förklaring, så wisar *Fig.* 1. Grundmurarne med deras affatser å båda sidor. Under Facade-murarne äro de 4 Fot i anlag, men Skiljemurarne allenast 2 ½ à 3 Fot, under hwilken tiocklek Gråstens-murar ej gärna kunna upföras med goda Förband. Grundmurarne näst Kiällrarne äro tiockare än de öfrige, emedan de icke allenast skola bära Skiljemurarna, utan ock emotstå Jordfyllningens tryckning inunder Rummen. Midt för Kiällartrappan är en hwalfd Gång anlagd under salen, som tienar til ingång för fyra större och mindre Kiällrar med Tunn-Hwalf hwälfda, hwilka de puncterade Half-Cirkel-Bågarne i Planen utmärka, och Twär-Profilen wisar. På yttra Grundmurarne lemnas wid Hwalf-foten 1 Fots affats til anlag för Hwalfwet, som åfwen blifwer en Fot tiockt, och på Skiljemurarna en sådan affats å båda sidor, hwaremellan Muren til sin tiocklek upföres. Den lilla fyrkantiga Kiällaren i hörnet, kan ock få et sådant Tunn-Hwalf, som äro de simplaste och lättaste at hwälfwa, men eljest slås deröfwer et Korshwalf, som i Planen med twänne puncterade Diagonal-Linier är utmärkt. Sådane Hwalf brukas hälst uti Kiällrar, hwilka komma at anläggas under stora Rum, då de bäras af en eller flera fyrkantiga Pelare. I stället för Dörkarmar är waraktigast at mura 2 à 3 Tums diupa Falsar til anslag för Dörarne, hwartil särdeles falsat Tegel lätteligen kan strykas. Midt på Dörarne giöres små fyrkantige Hål med täta Skufluckor som kunna öpnas och slutas efter behag: Gent deremot upföres snedt igenom Hwalfwet Dragrör ända up i Winden, som i bägge Planerna äro wisade och i Twär-profilen med ♀ är utmärkt; deras nytta har man i förra Delen omrördt. Uti sådana små Hus, som på några Sommarmånader kunna bringas under Tak, kunna Hwalfwen slås strax öfwer Kiällrarne tillika med Grundmuren, men i större Hus, som fordra längre tid til deß fullbordande, sker hwälfningen säkrast sedan Huset är täckt. Til samma hwälfning nyttias antingen hel wälbränt Tegel, eller Sandsten, ja ock Öländsk eller annan tienlig Flisesten, der sådan finnes. Det är ock brukeligit at betiena sig af bägge slagen, så at Flisestenen anwändes til anlag ifrån Hwalf-foten jämt med wederlaget mot Gråstens-muren, då sedan det öfriga slutes med Murtegel; hwilken Methode är wäl den säkraste, emedan eljest Tegel-hwalfwet ofta skiämmes, så wäl af Gråstens-murarnes fuktighet, som af den fyra, hwilken ur sielfwa Jordmån på yttra sidorne drager sig ned. För samma orsak bör ock Huset rundt omkring med goda Rännstenar wara försedt. För all ting bör så wäl til Hwalfwen som den öfriga murningen anwändas wäl tilredt Kalkbruk af grof ren Sand, som ej är jordblandad, och god Kalk med friskt Watn wäl sammanarbetad och brukad, hwarken för fett eller magert, utan at det lagom släpper Murslefwen; hänger det wid henne fast, är tecken til för mycken fetma i Bruket, hwarigenom det spricker, och måste mera Sand tilblandas; släpper det åter Spaden eller Slefwen twärt, är det för magert och bör derföre mera Kalk tilläggas, eljest binder det sig ej med Stenen. Häruti består nu hela denna Konsten, hwilken wåra Förfäder så noga i akt tagit, at deras Kalkbruk är så hårdt som sielfwa Stenen. Men skal ändteligen, til Kalkens besparing, Lerwatn nyttias, så kan man wäl ej ernå så fast och bindande Bruk, dock böra föreskrefne Reglor åfwen då noga följas. Åtminstone bör uti Rappbruk alsintet Lerwatn tålas; deruti kan jämte ren Sand, stött och grofsållat Tegelmiöl med mycken fördel blandas, hwarigenom rappningen torkar snart och blifwer ganska fast, i synnerhet om Murarne tilbörligen upföras med öpna Fogar, hwaruti rappningen sig kan fästa. Stora Trappan wisas tydeligen så wäl i sielfwa Planerne til sin Grund, som i Profil-Ritningarne,

garne, der hon är twärt och ändalängs igenomskuren. Hon hwälfwes med ½ Fots tiockt Hwalf, och öfwer deß Hwilo-planer slås små Korshwalf, eller nedriga Kiettelhwalf hwarpå Trappstegen jämt i Watnpaß inmuras, med slät huggen Ölands-Sten til Kiällar- och Windstrappa, men til förnämsta wåningen böra Trappstegen billigt huggas med rund List på framsidan efter wanligheten. I nödfall kan man ock betiena sig af Tegel på kant satt til de först nämde Trappor.

Nichen * för Sängen uti Kammaren f. är med sina korta Twärmurar upförd på Kiällarhwalfwet och wisas med sina dörar å båda sidor uti Twär-profilen. Sådane Nicher anlägges at förekomma drag, besynnerligen när man är förankäten at giöra Dörrar på båda sidor om Sängen til de nästa Rummen. Wil man hafwa större Kiällrar, kunna ock Skiljemurar upföras på Kiällarhwalfwen, om de derunder förstärkas.

Bielkarne ligga twärt öfwer Huset, hwaraf til deß styrka hwarannan, eller åtminstone hwar tredie, böra förankras at sammanbinda Murarne, til hwilkas Conservation icke allenast Ankrarne bekas, utan ock sielfwa Biälkarne tiäras, så mycket som ligger i Muren och med Näfwer bekläddes. I stället för Murläckter, brukas nu med större waraktighet at mura i Watnpaß, et lag Tegelsten på kant under Bielkarne. Men förstärkes yttra Facade-murarne i undra wåningen på långsidorne til en half Fot, enligit det rätta Byggningssättet, så at Bielkarne få en affats inuti hwarpå de hwila, då kan utan fara Murläckter, lika breda med samma affats, af godt Furuwirke under Bielkarne inläggas, sedan de med Tiära äro anstrukne; dock böra de aldrig inmuras efter gamla methoden, utan på förstnämde sätt förfaras, der inga affatser äro. Bielkarnes tiocklek och skilnad dem emellan, lämpas efter Husets bredd och Rummens storlek, samt den tyngd de komma at bära.

Uti ordinaira Hus af medelmättig bredd tages de gemenligen 10 à 12 Tum i fyrkant och lägges 1 ½ Fot ifrån hwarandra, mer eller mindre, alt som Rummen äro stora: Kanthugges Bielkarne 9 à 10 Tum breda och 11 à 12 Tum höga, så bära de så mycket starkare; för hwilken orsak äfwen är nödigt at i akt taga, det alla Bielkar, som fåt någon krok i wäxten, wändes ryggen up och ej nedåt, sedan de äro räta snörslagna. För Trappor, Spisar och Skorstenspipor affkäres Bielkarna och inkappas i korta Twärbielkar dem emellan. Spisarne i öfra wåningen anlägges til en del på Skiljemurarne, och det öfriga på wäl fästade Järnstänger. Skorstenspipornas murar mot Bielkarne giöres 1 Fot tiocka, eller om de äro ½ Fot, böra deras Fogar täckas med en Tegelsten på kant emot Bielkarne wäl tätt murade, inuti med fast Bruk rappade och släta pånslade för sotningen skul. Hwar Spis bör hafwa sin särskilta Pipa ända up öfwer Taket, som ses af Profilen *Fig.* 5. der Skorstenarne äro genomskurna, och wisas derjemte deras tilhopa-hwälfning. Mer än 3 à 4 Pipor rymmes ej uti en wanlig stor Skorsten, dock kunna Kakelugnspiporne i Winden sammanfogas med de öfrige, när så behöfwes. Emedan rappningen sällan sitter på Skorstenar öfwer Taket, derest de ej ständigt eldas, ty utwäljes til dem det aldrabästa Teglet, som med en lius färg anstrykes utan rappning. De täckas ofwan på med Järnplåtar eller åtminstone med Taktegel.

Til Troßbotnar emellan Wåningarne spikas Ribbor på Bielkarnes undra kant, hwarpå lägges korta affägade Wrakbräder, och derpå Näfwer med torr Lerfyllning jämt wid Bielkarnes öfra kant: gipsas Taken in i Rummen dertil, så blifwa de så mycket warmare och prydeligare, då åtminstone de förnämsta Rummen böra förses med anständiga Lister,

hwilka

hwilka af Gips med ringa konst formeras, hwartil några Profiler äro i förra Delen lemnade, uti hwilket arbete nu för tiden måst alla årfarne Murgesäller äro utlärde: Men gipsas ej Taken, då panelas de med spuntade och höflade torra Bräder under Bielkarne efter wanligheten. För säkerhet emot eldswåda belägges i Städerne Troßbotnarne öfwer alt i Winden med täta Tegelgålf, hwarpå Taklaget ställes, som äfwen på Landet kan hafwa sin nytta, åtminstone afhåller det ohyran at skära sig ned i Troßbotnarne och giöra dem otäta; men på den händelsen böra de 3 Bielkarne som äro wisade i Profilen *Fig. 5.* öfwer Windstrappan äfwen afskäras och med Tegel på Skiljemurarne täckas, samt sielfwa öpningen til Windstrappan med Järndör förses, äfwen som man brukar för alla Kiällrar, hwilka skola giöras säkra mot eldswåda.

Takstolarnes förbindning til brutna Tak jämte hela Resningen wisas tydeligen i bägge Profilerne. Sparrarnes tiocklek tages 5, 6 à 7 Tum i fyrkant, alt som Taket är bredt til, och får swår eller lätt Resning; Man märker allenast wid Takstolarnes indelning, at öpningar för Windsluckor och Skorstenar på behöriga ställen lemnas. Läckter til Takteglet sågas hälst af Bräder, och spikas på hwar Sparre til 11 Tums distance för ordinaira Takpannor, hwilka wäl klistras med dertil tienligit Hår-blandat Kalkbruk. Takluckorne beklädas antingen öfwer alt utantil med Järnplåtar, eller allenast täckes dermed, och sidorne upmuras af tunna Tegelmurar.

Nedra Takfoten, så wäl som öfra brutna Taket beslås med Järnplåtar, eller om besparing sökes, giöres deß Resning något brantare, så at deß perpendiculaira högd blifwer åtminstone $\frac{1}{4}$ del af deß bredd, då det kan täckas med glaserat Taktegel, eller i nödfall öfwerstrykes Takpannorne några gånger med Tiära på utsidan, innan de på Taket uplägges.

Hwad Façaden *Fig. 3.* widkommer, så är undra Wåningen utzirad med Pierres de Refend i form af Pelare (Chaine de Pierres) som ej behöfwa större språng än deras Fogar äro diupa. Hörnen äro bekläddda med öpna Fogstenar i förband, jämte släta Pelare i öfra Wåningen af lika språng, hwilka kunna utelemnas, om man häldre wil hafwa slätrappade Murar, eller med en liusare Färg utan uphögning anstrykas.

På bägge sidor om Husporten äro Nicher i bägge Wåningarne, hwars rätta proportion är, at deras högd blifwer $2\frac{1}{2}$ gång af bredden; deras Plan och diuplek är en half Cirkel, slutne öfwantil med et halft Kittelhwalf.

Yttra Murarnes rappning företages hälst Sommaren efter sedan Huset är upfördt, så at Murarne må få någon tid at torka, och Huset desto snarare blifwa tienligit at bebos: Men rappas Huset strax och på sena Hösten, så inneslutes wätskan i Murarne, och fordra många år til deß uttorkning. Den lindrigaste och minst kostsamma Färg, hwarmed Stenhusmurar nu för tiden liusgula anstrykes, tilredes således: 2 Skålpund gemen Victriol uplöses uti 1 Kanna hett Watn, hwaraf så mycken Lut tilredes, som til anstrykning behöfwes. Uti en annan Balja upblandas med rent Watn hwit siktad Kalk til en tiock gröt, hwaruti giutes så mycken Victriol-Lut, at blandningen blifwer lagom tunn til anstrykning: Ju mera Lut tages i proportion mot Kalken, ju mörkare blifwer Färgen, och så twärtom; derföre är säkrast at efter et wißt tagit mått af Kalk, Watn och Victriol-Lut giöra profstrykning på en liten del af muren, som efter torkningen wisar sin rätta färg, då man sedan kan behålla samma proportion wid hela Husets anstrykning.

Således har jag här på en gång i möjeligaste korthet anfört det förnämsta som wid Stenhus-byggnader bör i akt tagas, så wäl til någon underwisning för mindre öfwade Handtwärkare, hwilka på Landet kunde komma at upföra sådana Hus, som ock at gifwa Herrskaperna sielfwa eller deß Betienter någon kundskap derom, på det bygnaden med så mycket större säkerhet och fördel måtte wärkstäld blifwa. Denna utförliga beskrifning har ock bäst skickat sig wid detta Hus, som i Planer, Façade och Profiler blifwit wisat, hwilket med de öfriga ej kunnat ske, at undwika en tredubbel kostnad och odrägeligit arbete, som utom deß warit drygt nog.

Fig. 6. och 7. äro twänne Grundritningar af lika storlek, den förra med Förmaker och mindre Sängkamrar, och den sednare med större Sängkamrar, som hafwa Salen til almänt Förmak.

Fig. 8. Façade til Stenhuset *Fig.* 7. hwars undra Wåning äfwen är beklädd med öpna Fogstenar, något uphögde öfwer Fönstren och deß infattningar.

TAB. XXXIII.

Fig. 1. och 2. Grundritningar til Trä- och Stenhus af nästan enahanda indelning.

Fig. 3. Façade af samma Stenhus. Porten har i stickningen blifwit nog bred emot deß högd, som lätteligen står at hielpa.

Fig. 4. Plan af undra, och *Fig.* 5. öfra Wåningen til et lika stort Stenhus som det förra af annan indelning med deß Façade *Fig.* 6.

Fig. 7. Grundritning til en Pavillon af en Wåning, indelt uti twänne Apartements. Wil man i stället för twänne små Garderober hafwa en stor, så borttages den medlersta Skiljemuren, som är liusare stucken, hwilken då får allena et Fönster.

Fig. 8. Grundritning af en lika stor Pavillon med flera Sängkamrar indelt til små Giästrum på Landet.

Fig. 9. Façade som paßar för bägge deße Pavillons med Italienskt Tegeltak.

TAB. XXXIV.

Fig. 1. och 2. Grundritningar til Trä- och Stenhus med någon skiljaktig indelning: Borttages Skiljemurarne emellan Cabinetterne och Garderoberne, så kan ock deraf fås twänne större Rum efter hwars och ens tycke.

Fig. 3. Façade af samma Stenhus; Porten och Försprången på hörnen äro utzirade med Pierres de Refend, men medlersta deken af undra Wåningen är grof rappad, som ock nu mycket brukas, hwilket icke allenast gier någon variation, utan ock lindrar arbete och kostnad.

Fig. 4. Plan af en Träbyggning, som har Salen utbygd för at få honom större, men wil man undwika Rännor i Taket, kan wäggen giöras slät. Nicherne i Sängkamrarne äro murade som förr är sagt. Upgången i Winden är på gafweln; fordras nedgång

gång i Kiällaren, kan det ske på andra gafweln, då Dören med den ena Nichen för Gången bortgår. Således får man Förstugan ledig för Trappor.

Fig. 5. och 6. Grundritning och Façade af et Stenhus som är utantil hel slätt rappat, allenast bägge Wåningarne äro skilda med en Plinte, och Porten utzirad med Chambranle, släta Consoler och Corniche til kröning.

Fig. 7. 8. och 9. Grundritningar med deras Façader til twänne lika stora Pavillons af skiljaktig indelning.

TAB. XXXV.

Fig. 1. Grundritning til en Träbyggning som i undra Wåningen har Gång twärt igenom: På ena sidan är Kiök med Pigkammare, och utgång på gafweln, samt Miölkkammare och Skafferi derbredewid; på andra sidan äro nödiga Hwardagsrum. I öfra Wåningen intager Salen tre Fönster, på det sätt som Plan af Stenhuset *Fig.* 2. gifwer wid handen, hwars Façade är *Fig.* 3. utwisandes undra Wåningen beklädd med huggen Sten, som ock, när man har mera affeende på besparing, giöres med Kalkrappning, då Fogarne med et Järn utristas och sedan liusgrå med Oljefärg anstrykes.

Fig. 4. Grundritning på en Träbyggning af twå Wåningar, som äfwen har Gång midt igenom Huset.

Fig. 5. Plan til et Stenhus af lika indelning.

De främsta Hörnkamrarne kunna giöras några Fot bredare, om de befinnas för små, då Huset ökas så mycket i längden; och den delen indelas jämt på baksidan för de andra Rummen.

Fig. 6. Utseende af samma Hus.

Anmärkning. Oansedt man sällan upförer Wåningshusen på Landet högre än twå Wåningar, för den beswärlighet skul, som många Trappor i högden med sig föra, hwilka man wet hafwa sina stora olägenheter, så har jag likwäl igenom bägge deße Facader welat underställa hwars och ens egna ompröfwande, nyttan deraf, när många Rum äro nödwändiga, om Huset i stället för twå hela Wåningar inrättades til 2ne lägre under och öfwer, med en stor Wåning deremellan, hwars Murars högd tilsammans utgiöra 36 Fot. Deremot blefwe et Hus af twå Wåningar åtminstone 27 Fot högt; winnes altså igenom 9 Fots tilökning i högden 8 à 9 Rum, och bespares derigenom Grundmurar och Tak, samt et lag Bielkar, som nödwändigt måste påkostas, om et särskilt Hus skulle byggas af så många Rum, hwilket om det ock upfördes til twå wåningar, hwardera af 4 Rum, för at få mindre Tak och Grundmurar, så kunde det dock ej blifwa lägre än 24 Fot, och således årfordrades äfwen långt mera Tegel til en sådan särskilt byggnad, hwilket hwar och en som wil giöra sig den mödan, at häröfwer uprätta riktiga Förslag, lärer finna en ansenlig skilnad i kostnaden.

Fig. 7. och 8. Grundritningar til 2ne Pavillons af samma storlek som de förra, med deras Façade *Fig.* 9.

Fig. 1. och 2. Äro 2ne skiljaktige Planer til Stenhus, hwars utseende *Fig.* 3. wisar, som hafwa twänne Portar och ingångar, den ena til stora Trappan samt de förnämsta Rummen, och den andra til mindre Trappan för Garderoberne, hwilka äfwen i öfra Wåningen kunna nyttias til Sängkamrar. Det brukas wäl sällan på Landet 2ne Portar på Wåningshusen, dock kunde wid wißa tilfällen en sådan disposition hafwa någon förmån, om man til exempel i undra Wåningen wille conservera någon behagelig utsikt för de medlersta Rummen, som der eljest gemenligen intages af Förstugan och stora Trappan. Det händer ock ofta, at man för Berg eller Jordmåns låga belägenhet öfwer Watn-horizonten, ej kan nedsänka Kiällrarne aldeles under Jorden, utan nödgas upföra Grundmurarne 4 Fot eller mera öfwer Jorden. På den händelsen må man ock söka at giöra sig gagn af de påkostade Grundmurar, och jemte nödiga Kiällrar, inrätta låga hwälfda Rum under hela Huset, som kunde nyttias til Wisthus, Miölkkamrar, Wed- och Kålrum, m. m. hwarigenom uti en sumpig Jordmån Wåningsrummen befrias ifrån Swamp, och blifwa långt sundare at bebo. Wore åter Jordmån bergig och högländt, så kunde äfwen Kiök och Pigkamrar, samt andra nödiga Hushållsrum der anläggas. De uppå Façaden teknade små halfrunda Fönster uplysa denna låga Kiällarwåning.

Fig. 4. 5. och 6. Äro 2ne något större Stenhus på samma sätt inrättade, med 2ne Portar och en låg Kiällarwåning derinunder. Det lilla Galleriet på ändan af Plan *Fig.* 5. kan i undra Wåningen efter de puncterade Linier indelas i Garderober, som i öfra Wåningen ej funnit rum. Dertil tienar den lilla Löntrappan som begynnes midt för Husporten uti den med puncterade Linier afskilda Förstugan, och får sin ingång i öfra Wåningen uti de tre nästa Rummen. Sådane Degagements i winklarne hafwa äfwen de öfriga Rummen. Uti breda Hus kunna emellan deße Degagements medelst dubbla Murar inrättas smala Löngångar, hwarigenom man ifrån de yttersta Rummen i Wåningen kan få en fördold communication och ingång til alla de andra.

Fig. 7. Är en Pavillon, som bör wara täckt med et lågt Italienskt Tak för den lilla Salen skul, hwilken efter Italienskt bruk är anlagd midt i Huset, och får sin dag up ifrån Takfönstren. Om Skiljemurarne emellan samma Sal och de twänne små Förmaken borttages, så at deraf blifwer et långt Rum, såsom et litet Gallerie, så får han deßutom 2ne Fönster på ändarne; ja man kan ock deraf giöra et Korsrum, om Nicherne * och Windstrappan utelemnas, på hwilken händelse alla fyra Hörnkamrarne blifwa lika stora.

Fig. 8. och 9. Är Plan och Façade af en Pavillon indelt til Kiök med dertil hörande Rum. Stora Kiöket har tre Spisar, hwaraf den ena tienar til Stekspis, och derbredewid en mindre med Ugn för bakwärk, den tredie kan inrättas med Fyrugnar för Castroller. På högra sidan om Kiöket är et litet Twättrum, der alla käril twättas och Watn hafwes i beredskap, uti hwilket Rum et Fönster kan uteslutas, så wäl som uti Skafferiet på andra sidan. Hela Winden tienar til Wisthus, och under Rummen w. y. anlägges nödiga Kiällrar, på det man med så mycket större beqwämlighet må hafwa alt under et Tak. Under Kiök och de Rum der Watn mycket handteras, håller man billigt orådeligit at anlägga Kiällrar, at ej skada Hwalfwen igenom watnspillning, som swårligen står

at

at hindra af owarsamt folk. Om Kiöket och Rummen åstundas större så förlänges detta Hus, behållandes samma indelning, då Takets längd i Kråpåsen gier tilfälle at upföra twänne Skorstenar, som nu hafwa något långt drag uti Winden til deras sammanfogning i spetsen af Taket. Fastån yttra Façade-murarne til deße nu beskrefne 8 Pavillons af en Wåning äro i anseende til deras bredd 2 Fot i anlaget upritade, kunna de likwäl wid en mindre högd och bredd upföras af 1 ½ Fots tiocklek. J öfrigit kan widden af deße Pavillons, neml. 41 à 42 Fot i Fyrkant, i sådan art Byggnader anses wara af största slaget, och skulle wäl tåla någon minskning efter omständigheterna, hälst om man åstundar ändring i indelningen, och med mindre antal eller storlek af Rummen sig åtnöja wille.

TAB. XXXVII.

Fig. 1. och 2. Grundritningar til Trä- och Stenhus af enahanda indelning. Salen tienar i undra Wåningen til en stor Förstuga; Trappan är i Stenhuset dubbel, så at upgången antingen begynnes midt på, och delar sig i twänne Armar til höger och wänster; eller om utgång til Trägården under Trappan åstundas, som gemenligen är brukeligit, så begynnes upgången på bägge sidor, och slutes midt för Salsdören i öfra Wåningen. Af Löngångarne från Sängkamrarne kan giöras små Klädkamrar, om man fruktar at de förorsaka kalla drag från Förstugan; alla sådane Löngångar uplyses igenom små Fönster öfwer Dörarne, som förr är sagt.

Fig. 3. Utseende af samma Stenhus med tre Portar til ingång i Förstugan, hwaraf 2ne kunna slutas med Cirkel-runda eller bomberade Fönster efter behag.

Anmärkning. Det är en allmän Regel uti Byggnings-Konsten, at alla öpningar af Dörar och Fönster i Wåningarna lodrätt öfwer hwarandra böra upföras, på det bemälte öpningar ej måtte med massive Murar, Byggnaden til obestånd, belastas: Hwilken Regel äfwen sträcker sig til Takluckorne: Dock kunna deßa utan fel, när ej annorlunda wil paßa sig, sättas midt emellan twänne Fönster, som det här på denna Façade är skedt.

Fig. 4. och 5. Grundritningar til Trä- och Stenhus med flit således indelta, för at wisa huru man i öfra Wåningen kan få många Sängkamrar för främmande, när så nödigt pröfwas. J undra Wåningen kan Kammaren uti Stenhuset til höger näst Förstugan få en Dör, som är liusare stucken gent emot Trappan, och tienar då til Förmak; Garderoben til höger, som för främmandes Betienter kan nyttias, får sit Degagement och utgång under Löntrappan på Gafweln, hwarföre Gången emellan Sängkamrarne i undra wåningen mot bemälte Trappa tilslutes och brukas til en liten Klädkammare.

Façaden *Fig.* 6. af samma Stenhus, utwisar utan widare förklaring hwad derwid är at i akt taga.

TAB. XXXVIII.

Fig. 1. och 2. Plan och Façade af et fyrkantigt Stenhus med en kringbygd Gård. Uti förra Delen äro wäl åtskilliga sådane Hus upritade; men fördelen af denna Plan

framför

framför dem består deruti, at som Salen är belägen medlerst i Huset, så blifwer derunder en ansenlig stor Förstuga, warandes Rummen så fördelaktigt disponerade i öfra Wåningen, at de hänga tilsammans afskilda ifrån Förstuga och Trappa: Här äro ej heller dubbla Murar til Degagements anlagda, utan hafwa Garderoberne en gemensam utgång neder igenom Löntrappan på lilla Gården, och så widare til stora Förstugan: Galleriet kan för mera anseende intaga bägge de öfra Wåningarne i högden. I den undra nyttias medlersta delen af samma Gallerie til en Sommar-Lustsal med Bibliotheque och Rustkammare på båda sidor. Taket täckes sluttande inåt Gården, som Profilen *Fig.* 4. Tab. XI. i förra Delen wisar. Kunnandes det likwäl giöras så flatt, om det täckes med Järnplåtar, at Rummen i den öfwersta Wåningen ej behöfwa för Takets sluttning indragas til sin bredd; Eljest kan det ock giöras sluttande så wäl utåt som inåt Gården, antingen det täckes lågt med Järnbläck efter de punckterade Linier; eller om besparing sökes, giör man wanlig resning för Taktegel, i hwilket senare fall Balustraden utelämnas.

Öfra Wåningarne af detta Hus äro på alla sidor utzirade med Architecture af Doriska Wäggpelare, hwars Modul är 16 Tum, och deras språng öfwer släta Muren ej mer än $\frac{1}{4}$ Mod. eller 4 Tum, på det Architraven emellan Pilastrerne ej må få för långt språng, utan kunna muras af Tegel, som då ställes på kant och tilhopahwälfwes i form af et platt Hwalf, hwilket blifwer så mycket starkare, som Tegelstenarne hwila $\frac{3}{4}$ af des längd på sielfwa Murarne.

Alla Baser, Capitailer och Triglipher, jämte medlersta Fönstrets Zirater, samt Plinten som täcker undra Wåningen, böra nödwändigt förfärdigas af huggen Sten, äfwen som stora Cornichen i alla utspringande hörn; det öfriga kan med Tegel och rappning wärkställas, besynnerligen om man til samma Corniche betienar sig af Listtegel, som jag i förra Delen påmint. Hela Entablementet med Pilastrerne och Fönster-infattningarne anstrykes på en fast rappning med Oljefärg såsom huggen Sten.

Medlersta delen af Façaden, så wäl som hörnen på bägge sidor, hafwa Risaliter af en Moduls utsprång, deräst Pilastrerne äro parade til en Moduls skilnad, blifwandes således i winklarne en hel Metope, som stöter til en half Triglipher på sidan af den utspringande Pilastren. Wille man öka deß språng med en half Modul, så blifwer Gliphen hel, som likwäl på sidorne wid Trappan och Cabinetterne ej skulle giöra god wärkan, efter Risaliterne der äro smala. På det man så mycket bättre må kunna se hela ordonnancen af Pilastrernes disposition, har jag på halfwa Planen med Ziffror utsatt distancerne emellan Pilastrernes medelpunkt uti Modul, och på den andra hälften uti Fot och Tum, efter wanligheten, hafwandes man med flit utsökt en sådan Modul, som med Triglipernes accurata indelning rundt omkring Huset, lika wäl paßar uti jämt Fotmått, så at man kan utan ändring betiena sig af denna Plan, om Doriska Ordningen skulle aldeles uteslutas, och andra mindre kostsamma Zirater anwändas til Façadens prydnad. De påskrefne Ziffrorne utantil wid hörnen utmärka skilnaden emellan Fönstrens medel och sielfwa Pilastrernes yttra sida; ty nedra Wåningen, som tienar til Soubasement för Doriska Ordningen, rättar sig efter deß Basers språng, och blifwer så mycket större i anlag.

Fig. 3. och 4. Plan och Façade af et mindre Stenhus, som behåller samma disponerade indelning som det förra, så mycket deß storlek welat tillåta. I undra Wåningen blifwer äfwen här Sal, Förstuga och en mindre Matsal åt Trägården. Under de små

Kläd-

Klädkamrarne och Galleriet, hwarföre Skiljewäggen dem emellan i öfra Wåningen blifwer en rappad Brädwägg, lemnandes til egit godtfinnande, antingen man wil hafwa et kortare Gallerie med 3 Fönster, efter den puncterade Skiljewäggen, och en större Kammar i hörnet, eller et Cabinette och längre Gallerie som här är upritat. Huset är nog bredt och får et swårt tak, hwarföre det wäl kan anläggas något smalare, om man wil nöja sig med mindre Rum; eljest må följande Plan utwäljas.

Fig. 5. och 6. Grundritning och Façade af et Stenhus med utbygda Flyglar å båda sidor för at få Huset smalare. Förstugan i undra wåningen blifwer här ej större än efter den puncterade Skiljemuren och derinnom Sal mot Trägården, hwarföre Skiljewäggen i öfra Wåningen giöres af wäl förbundit Korßwärke. Uppå Façaden ses huru som i undra wåningen så wäl Husporten midtuppå, som Fönstren äro uti Arcader nicherade och med Pierres de Refend utzirade, hwilket wäl ej är brukeligit, men likwäl skulle giöra en god effect, och jämte den förmon, at Murarnes öpning innantil för Fönstren blifwa jämna utan Embrasurer, ännu wäl täcka Fönstren för rägn, fast än Nichernes formerande utantil af en Fots diuplek, förorsakar något drygare arbete, som likwäl blifwer drägeligit, om särdeles Hältegel dertil strykes.

TAB. XXXIX.

Fig. 1. och 2. Plan och Façade af et Stenhus med dubbla Flyglar, som har en hel lång Kiällarwåning til underbyggnad, och således ej gier tilräckelig högd för en anständig Husport, hwarföre man warit nödsakad at anlägga en Fritrappa utom Huset til upgång i stora Wåningen. På andra sidan är utgång med en uphögd Terrasse emellan Flyglarne och nedgång i Trägården. Under Salen kan i bemälte Kiällarwåning et större Kiök anläggas med Pigkammare och Skafferi. På andra sidan wid stora Trappan inrättas nödiga Hushållsrum, såsom Miölk- och Mangelkammare samt Wisthus. Under Sängkamrarne mot Terrassen är tienligaste platsen för twänne hwälfda Kiällrar med Swale under Cabinettet.

Anmärkning. Det tyckes wara helt möjeligit at igenom konst och försiktig anläggning kunna få goda Kiällrar öfwer Jord, när man för Berg och andra hinder dem ej behörigen kan insänka, om man eljest derpå wil anwända någon kostnad; ty man behöfwer allenast mot den sidan der Kiällrarne äro belägne, upföra en tilräckelig bred Terrasse eller uphögd Jordfyllning, som om Sommaren afhåller solwärman, och om Wintern kiölden at tränga sig igenom Murarne. På de öfrige sidorne mot Rummen i samma Wåning upföres dubbla Murar rundt omkring Kiällrarne med starkt Wäderdrag deremellan, som håller de inra tunna Tegelmurarna kalla; öpningen til samma Wäderdrag giöres uti Swalen, på det den warma luften, som om Sommaren igenom Swaldören insläppes, må utdragas innan sielfwa Kiällardören öpnas; och på sådan Grund äro bägge deße Kiällrar inrättade, hwars Dragrör i simmetrie mot Kakelugnarne uti Sängkammar-hörnen, och så widare genom Winden, finnas updragne.

Åstundas detta Hus af Trä, så lär det lätteligen, i anledning af denne Plan, därtil utan någon särskilt Grundritning indelas kunna.

Fig. 3. och 4. Är et lika långt och bredt Stenhus med Flyglar, hwars Grundmurar äro upförde 5 Fot öfwer Landt-horizonten, för samma orsak som wid det förra Hu-

set

ſet ſagt är. En del af yttra Trappan til ſtora Wäningen intager hela bredden emellan Flyglarne, och på andra ſidan är för Kiällrarnes ſkul mot Trägården en Terraſſe anlagd, ſom beklädes med torr Gråſtensmur, och kan ſkylas af en grön klipter Häck, ſamt får äfwen på Muren til Bröſtläne en Balluſtrade. Förmaksfönſtret, ſom tienar til Dör och utgång, öpnas ned til Gålfwet. Öfwer den ſtora är en låg Wåning upförd eller continuerad Attique, ſom i högden hafwer $\frac{2}{3}$ af den ſtora Wåningen, eller hälften, om Grundmuren dertil räknas. Ingången i Kiällarwåningen är på Gafweln midt för Förſtugugången; ſom följande Träbyggning wiſar.

Wid Kiällrarne i akt tages här detſamma ſom wid förra Huſet ſagt är.

Fig. 5. och 6. Plan och Façade til en Träbyggning med Flyglar af ſamma indelning, ſom äfwen har til underbyggnaden Lågwåning af Gråſten, hwaruti, jämte Kiällrar kan inrättas Kiök och andra Hushålls-Rum. Under medlerſta Förmaket anlägges Swale med Kiällrar å båda ſidor under bägge Sängkamrarne, hwilka utantil och på ſidorne hafwa 3 Fots tiocka Gråſtensmurar, men mot långa Gången och Swalen 1 Fots Tegelmur, på det rummet ej må för mycket förminſkas. Derinnom upföres i bägge Kiällrarne 1 Fots Tegelmur med 6 à 9 Tums ſkilnad emellan bägge Murarne, förſedd med Lufthål mot Swalen och Dragrör up til Winden, ſom uti Grundritningen med puncterade Linier är utmärkt, jämte Dragrören wid Förmaks-ſpiſarne, och Nicherne i Förſtugu-gången; men ännu bättre wore, om ſamma Dragpipor upfördes i den andra wrån af Sängkamrarne, bakom Förmaks-ſpiſarne, ſå at draget blefwe kraftigare. Härwid märkes ännu, at öpningen från Swalen til det lediga rummet emellan Murarne, anlägges en god del längre än Draghålet til Winden, ſom bör wara i ſielfwa Troßbotn, på det oftanämde drag måtte blifwa ſå mycket ſtarkare, och i följe deraf inra Murarne hållas ſwala, hwarpå hela denna inrättning ſyftar. Uti ſtark kiöld om Wintern, håller man likwäl rådeligit at tilſluta Draghålen, alt efter ſom man finner nödigt. Hwälfwes Kiällrarne (ſom i detta fall, då de komma at anläggas under Sängkamrarne, til oſund upſtigande fuktighets förebyggande, blifwer nödwändigt), ſå böra de inra Murarne til deras förſtärkning på wißa ſtällen medelſt ſmala Contreforts eller Sträfpelare förbindas med de yttra, dock ſå, at ej draget förmuras. Detta påfund lär hwar och en, ſom uti en bergaktig ſituation det kan behöfwa, ſielf förbättra, emedan man ej haft tilfälle at det til fullo wärkſtälla.

Façaden wiſar twärſidan, hwartil man för rummets knapphet ſkul warit föranläten. Taket är brutit, med Tegel öfwer alt täckt, äfwen Takluckorne, ſom få enahanda ſluttning med öfra brutna Taket, hwarigenom undwikes alla Rännor och Jernbläckſtäckning, med den koſtnad ſamt olägenhet ſom dermed följer. Ehuruwäl Flyglarne äro något ſmalare än ſielfwa Huſet, ſå äro dock Taken af enahanda högd upritade, för bättre anſeende ſkul, hwilket lätteligen låter ſig giöra medelſt brantare reſning. Grundritningen gifwer wid handen, at en del Skiljewäggar ſkola med Laxknutar inhuggas, och Följare utan på Wäggarne fäſtas, om en tilbörlig Simmetrie innan och utan, efter denna här giorde indelning, ſkal erhållas.

Til at conſervera ſådana Hus för röta i framtiden, är wäl den endaſte utwägen näſt goda Tak, at Wäggarne utanpå bekläde med ſpuntade och höflade Bräder, hwilka i förſtone fäſtas med ſmå fyrkantiga genomborade Brädknappar under hwarje Spik, på det de ſå mycket lättare måtte kunna uttagas, ſedan Bräderne fådt några års tid at torka, då de Sommartiden uti tort wäder, från Knutarne mot Fönſtren, hel tätt ſamman-

drifwas

drifwas och aldeles fastspikas. Om Fönsterfordringarne äro släta utan Lister, böra de förfärdigas af Halfbotn-bräder, för at få någon uphögning öfwer Bräderna. Knutarne bekllädes waraktigast och med minsta kostnad i form af släta Pelare, som denna Facaden wisar, hwarest äfwen under Takfoten en jämn Twärklädning af Bräder, och derpå sielfwa Taklisten fästes, som således blir slät utan at behöfwa förkroppas öfwer hwarje Knut. När sedan Wäggarne utanpå med en liusgul Oljefärg anstrykas, och Knutar, Lister, med Fönsterfordringar få en hel liusgrå Stenfärg, då kan ej fela, at sådane Hus winna det anseende såsom Stenhus, och blifwa igenom klädningen täta för drag, besynnerligen om de äfwen innantil uti alla sät klistras, som wäl kan ske på mångahanda sätt, hwilka alla at anföra skulle falla för widlöftigt, hwarföre man allenast i korthet wil meddela följande underrättelse. Först drifwes ganska tätt med Dref emellan alla Fönster och Dörkarmar innan Fordringarne fastspikas, sedan förfares med wäggsäten således:

Man tager Spekelera, torr rißlad Hästedynga och Sand, eller stött Tegelmiöl, lika mycket af hwardera, brukar och arbetar det med Watn wäl tilsammans såsom Krukmakarelera. En liten del häraf upspädes med Limwatn til en tunn Wälling, hwarmed Wäggsäten förut anstrykes och derpå intryckes med Händerna förberörde Lerblandning, litet i sänder, och påökas efter hand, som det kan hinna torka, tils alla säten blifwa upfylta jämt wid Wäggarne. De Sprickor, som under torkningen yppa sig, tilstrykes, och sidst penslas hela Wäggen med den förr omtalte Lerwällingen.

Detta är det bästa sätt ibland alla jag försökt, at få en fast Wäggklistring, som binder sig med Wäggarne tilsammans, deraf äfwen den förmån winnes, at ingen ohyra trifwes i sådane wäggar, men anstrykningen måste ske midt i Sommaren, så at den widriga luften igenom Fönstrens öpnande snart må förswinna.

At anstryka Träbyggningar utanpå med Rödfärga och Victriol-watn, är följande den säkraste Methode, som finnes anteknad uti Kongl. Wetenskaps-Academiens Handlingar: Sedan de grofwaste klimpar af Rödfärgen äro sönderstötta, slås han uti en Tunna, hwarpå böras et tapphål jämt med Färgen, hwilken begiutes med kokhett Watn, och widare söndergnuggas med en Träståt, samt sist hela Tunnan med Watn upfylles, hwarmed Färgen wäl blandas och upröres. När sedan det grofwaste satt sig til botn, aftappas den simmande Färgen med Watnet uti en annan Balja, der den fina röda Färgen får sänka sig til botn, då Watnet sakta afhälles på den grofwa Färgen tilbaka i Tunnan, och förfares på lika sätt tils altsammans blifwit fint afsimmat, som då med nytta och Färgens besparing kan til anstrykning anwändas. Det klara Watnet, som til Färgens afsimmande blifwit brukat, upwärmes, och deruti smältes Victriolen, hwaraf tages 1 ½ Skälp. til hwarje Kanna Watn, röres och söndergnuggas tils alt är smält. Uti en Kanna af denna Victriol-lut blandas ungefär 2 Skälp. fin afsimmad Rödfärg, som med heta Stenar upwärmes, och ju hetare ju bättre på Wäggen strykes, om warmaste Sommartiden. När Byggningen andra gången således är anstruken, kan, om så behagas han sidst anstrykas med en blandning af twå delar Bekolja och en del Tiära, som äfwen med heta Stenar förut upwärmes, eller ock blandas Rödfärgen uti Tiära til andra anstrykningen. På detta sidsta sättet böra alla Spån- och Brädetak som oftast öfwerstrykas, om de eljest för röta skola kunna bewaras. Men derigenom blifwa de kostsamma och för eldswåda ganska farliga. Deremot är wäl brändt Taktegel mindre kostsamt och waraktigare i längden, samt säkert mot elden; hwarföre wore önskeligit at flera Taktegels-Bruk blefwe här i Riket inrättade, på de ställen der tienlig Sand och Le-

ra dertil finnes, så at det i alla Landsorter kunde fås för billigt pris, och nyttias til täckning åtminstone på alla Hus uti Mangården. Flera Grundritningar til Wånings-hus af Trä har man hållit onödigt at här uprita, hälst som de lätteligen, i anledning af Planerne til Stenhusen, kunna indelas.

TAB. XL.

Fig. 1. och 2. Plan och Façade af et Stenhus med utbygda Flyglar å båda sidor, täckt med Italienskt Tegeltak. Förstugan i undra Wåningen får tre Fönster med Dör til Salen, och derbredewid på sidan til Trappan. Wid ändarne afdelas 2ne Garderober efter de puncterade Skiljewäggarne; men i öfra Wåningen intager Galleriet hela längden. Skulle man åfwen i undra Wåningen wilja conservera samma Gallerie, då omwändes Grundritningen och Ingången i Huset blifwer under Salsfönstret näst Trappan, hwarigenom likwäl allenast en mindre Matsal fås i undra Wåningen, som behåller twå Fönster.

Fig. 3. Grundritning til et större Stenhus med Flyglar åt framsidan, hwars Port och ingång är under stora Trappan, med 2ne Trappsteg derinunder til Förstugugången. Wil man för mera anseende och regularité giöra Trappan dubbel, så anlägges i stället för Garderobben en lika stor, hwilka bägge upgångar mötas och sammanfogas uti en Trappa öfwer Ingången, då ock 2ne Fönster, et på hwardera sidan om Porten, kunna utelemnas, i hwars ställe Façaden midt på kan få anständiga Zirater til deß mera pryd-nad. Trappan och Förstugugången blifwa desutom liusa nog, hälst som Fönstren träffa midt emot Hwilo-planerne och deß öpningar.

Galleriet indelas i nedra Wåningen uti 2ne Rum, hwarigenom man på den sidan får et Förmak med 2ne Sängkamrar.

Fig. 4. Façade af samma Stenhus.

Fig. 5. och 7. Grundritning och utseende af et Lusthus, som, at upfylla rummet på Kopparstycket, här tillägges. Deß täckning wisar öfra Plan af halfwa Taket *Fig.* 6.

TAB. XLI.

Fig. 1. Grundritning af et stort Stenhus indelt i 2ne Apartements, som äro sammanbundne igenom et Gallerie af ansenlig längd. Om här en större Förstuga och Trappa åstundas, så anwändes dertil Förmaket näst lilla Förstugan, deräst Trappan med puncterade Linier är utmärkt, som då får tre Fönster, och en fri Gång blifwer öpen midt för Husporten til Galleriet, hwilket likwäl i undra wåningen indelas i nödiga Rum efter behag. Ja denna Plan kan ock då omwändas, så at Galleriet kommer fram åt Ingången mot Gården.

Wille man minska detta Hus i längden, behållandes samma indelning i bägge Flyglarne, då utelemnas 2ne Fönster som nu Trappan intager, och samma Trappa anlägges i Förmaket allenast af 2ne Fönster, på hwilken händelse ingången och Husporten blifwer under nästa Salsfönstret intil Trappan, på lika sätt som man wid föregående Plan *Fig.* 1. anmärkt.

Fig. 2.

Fig. 2. Façade til famma Hus, beſtående af 2ne hela Wåningar med en half Wåning eller continuerad Attique öfwerſt, ſom hafwer ⅓ del af de undra Wåningarnes högd.

Husporten midt uppå är utzirad med Toſcanſka Ordningen, och Fönſtret deröfwer med den Doriſka. De äro bägge acouplerade medelſt förkroppning, ſåledes, at 2ne i Muren engagerade Colonner formera en Avant-Corps, ſom är täckt med en trekantig Fronton inunder och rund ofwan, hafwandes Pilaſtrer på ſidorne af mindre ſprång.

Den Toſcanſka Ordningens Modul är 10 Tum, och den Doriſka 8, kommer altſå närmaſt den Regeln, at den öfra Colons diameter är lika ſtor med den undras diminuerade öfra tiocklek. Den öfra Ordonnancen tillika med hela Wåningen, förhåller ſig til den undra ſom 5 til 6. Til koſtnadens beſparande kan den öfra Ordningen utelemnas, och Porten allena bibehållas, efter behag.

Fig. 3. och 4. Plan och Façade af et lika ſtort Hus, åfwen indelt uti 2ne Apartements med en utbygd Sal midt uppå. Wil man hafwa Förſtugan ſtörre och lika lång med Salens bredd, ſå afgå bägge Garderoberne för Trappan och förſta Förmaket, ſom då flyttas til winklarne näſt Sängkamrarne. Til Garderoben nyttias då et af de ſmå Cabinetterne å den ena ſidan, och Förmaket å den andra. Så wäl Grundritningen ſom Façaden utwiſa, at hela Huſet rundt omkring är beprydt med Joniſka Wäggpelare af 16 Tums Modul, ſom intaga bägge de öfra Wåningarne. Pilaſtrerne ſpringa allenaſt ¼ Modul eller 4 Tum, och äro på hörnen af Flyglarne förkroppade, efter denna uträkning, allenaſt til 6 Tum, men kunde få ½ Modul ſom är 8 Tum. Sådane förkropta hörn af 2ne tilhopa wäxte Pilaſtrer ſkicka ſig bäſt för Joniſka Ordningen, när de antique Capitailerne brukas, med fyrkantiga Abaquer, på det Voluterne måtte kunna giöra lika Face på alla ſidor. Uträkningen för Planen är ſå jämkad, at han kan nyttias utan ändring, om Joniſka Ordningen uteſlutes, och Façaden på annat behageligit ſätt utziras. Det är wäl brukeligit, at på alla Planer, medelſt puncterade Linier utmärka Liſternas ſprång inuti Rummen, men för Ziffrornes ſkul, ſom utwiſa Rummens ſtorlek, och Fönſtrens noga uträknade Simmetrie, har det utan confuſion ej låtit ſig giöra. Nu wil man likwäl til ſlut på en och annan Plan uteſluta Ziffrorne, och i deß ſtälle punctera bemälte Liſters ſprång, ſom gemenligen följa Rummens inra Figur; dock får ibland den öfra Liſten, under panelade Taket, in- eller utbygda Rundningar uti winklarne, ſom puncteringen wiſar.

TAB. XLII.

Fig. 1. och 2. Plan och Façade af et Stenhus med 2ne ſmå inbygda Gårdar, dit alla Taken ſlutta, hwarföre de måſte få en hel flat Reſning, och med Järnplåtar täckas. Sängkamrarne, ſom på hörnen äro utbygda för bättre utſikt ſkul, äro til ſin inra Figur upritade af ſkiljaktig contour, til deras tienſt, ſom äro älſkare af ſådana Rum, hwilka wäl hafwa mycken behaglighet med ſig, men fordra uti wärkſtällandet habila Handtwärkare, ſom derwid måſte anwända mycken accurateſſe, om alt tilbörligen ſkal bliſwa utfört.

Façaden är på bägge långſidorne beprydd med Joniſka Wäggpelare af 15 Tums Modul, ſom intager allenaſt en och en half Wåning i högden, ſluten ofwan med en Baluſtrade, ſom kröner hela Huſet.

På det Förstugan måtte blifwa något ansenlig, och at få Förmak för Sängkamrarne på båda sidor, äro 2ne Trappor til öfra Wåningen anlagda, deräst Cabinetterne tiena til Förmak. Salen intager bägge Wåningarne. Men wil man hafwa Huset twå fulla Wåningar högt, och Rummen af enahanda disposition, då anwändes det ena Förmaket näst Förstugan til en wanlig Trappas anläggande. Om en undersats jämt med nedra Fönstrens Bröstlåna tillägges under Joniska Pilastrerne, så kan igenom en sådan förhögning äfwen den öfra Wåningen få dubbla Fönster.

Fig. 3. och 4. Är et Stenhus, som på båda sidor formerar Halfmånar, och har 2ne ovala Förstugor, samt Salen midt uti, hwilken således får utsikt, så wäl åt Man-som Trägården, och intager äfwen som den förra bägge Wåningarne i högden. Här äro jämwäl 2ne Trappor anlagda til den öfra låga Wåningen, eller continuerade Attiquen, och 2ne mindre Windstrappor. Eljest kunna ock lätteligen 2ne större Trappor i Flyglarne inrättas, om man wil bibehålla lika indelning i bägge Wåningarne. Salen jämte Förstugor och Förmaken hafwa sina Tak sluttande inåt de små Gårdarne. Samma Gårdar böra wara försedde med hwälfda ränstenar under Förstugorne bredewid Flyglarne.

Men icke deß mindre hafwa sådane små inbygda Gårdar den olägenheten, at man om Wintern flitigt måste låta afföra Snön, på det Huset wid infallande hastigt Töwäder ej måtte taga af Watn någon skada; ja, man bör äfwen som oftast låta sopa Snön af de flata Taken, til hwilken ända är nödigt, at särdeles Takluckor inrättas til beqwämlig utgång. Sådane Byggnader blifwa fördenskul i Skåne och de Södra Provintzerne, där ingen särdeles Snö faller, mera tienlige.

TAB. XLIII.

Fig. 1. och 2. Plan och Façade af et stort Hus, som har fyra Hörn-Pavillons, och formerar fram åt Gården en Halfmåne. Det består allenast af 2ne Etager, och har i hwardera Wåningen fyra större och mindre Apartements. På ena sidan är et Gallerie med Lustsalar å båda ändar, täckta i form af Pavillons, men Galleriet deremellan kan få wanligit brutit Fransyskt Tak. På andra sidan är en liten Kyrka eller Hof-Capell A, som i högden intager bägge Wåningarne. B är Choret och C et afsöndrat warmt Rum för Herrskapet sielfwa, som emot Kyrkan har 3ne Arcader slutna med Glasfönster. Derofwanpå kan i andra Etagen et lika sådant Rum inrättas, eller nyttias det til Orgläktare, hwartil fås upgång igenom Windeltrappan bredewid Garderobben. D blifwer et litet Rum för Predikanten, hwarifrån är Trappa och upgång på Predikstolen E. Samma Trappa nyttias ock til andra Wåningen, deräst Hofprästen får sina Rum, öfwer a, D. och h.

Uti lilla Förstugan a är ingång under Trappan til Gården z. Likaledes är det ock på andra sidan, och deßutom under stora Trappan b Dör under Fönstret til samma Gård. Alla de öfriga Taken täckas hel flata med Järnplåtar, och slutta til deße Gårdar, som derföre böra med hwälfda och starkt sluttande Ränstenar förses.

Man kunde hafwa skäl at öka detta Hus i längden, men besynnerligen i bredden, på det Galleriet och Kyrkan måtte fås något längre, men rummet har ej welat det här tillåta, och det är äfwen orsaken, at jag ej kunnat wisa så många stora och präktiga Palais i detta lilla wärk, hwarmed allmänheten, efter min oförgripeliga tanka, wärkeligen warit mindre belåten, än med de här upritade 60 större och mindre Desseiner til wanliga Wåningshus

ningshus af medelmåttig storlek, lämpade efter medelmåttiga wilkor och drägeliga utgifter. Ty hwartil hade det gagnat, om deße få blader, i deß ställe, warit uppfylta med 10 à 12 stora och rumrika Plalais af allahanda krokuga in- och utbögda Figurer, efter Italienska och Fransyska smaken, decorerade med Arcader, Portiquer och Colonader af Corinthiska och Romerska Ordningar, med fristående Colonner på alla sidor, kostsamma utzirade Fönster, Nicher och Bilder, alla Tak beprydda med Ballustrader, Vaser och Armaturer, m. m. som alt med odrägelig kostnad måste af huggen Sten i wärket utföras, hwartil ganska få här i Landet sig lära resolvera. Sådane Desseiner finnes deßutan til stor myckenhet uti de af utländska Architecter utgifne kostsamma Böcker, som wäl kunna förnöja ögonen och på papperet et präktigt anseende, men derjämte äro för oß til föga annat nyttige, än at afskräcka alla från Stenhus-byggnad. Deremot kunna mindre konstiga och kostsamma, samt efter wårt Lands belägenhet lämpade Desseiner, som likwäl äro reguliera och beqwämligen indelta, förmå många til sådan byggnad, besynnerligen när man eftersinnar det skilnaden emellan Trä- och Stenhus endast består i Wäggar och Murar, som jag i förra Delen bewist. Denna skilnad blifwer ringa nog, när alla kostsamma Zirater utelemnas, och slät-rappade Tegelmurar uppföras; Ty det ankommer ej så mycket uppå Husets yttra präktiga anseende, som uppå en beqwämlig indelning, skickad efter hwars och ens stånd och wilkor, hwartil förmodeligen åtminstone någon anledning ibland 100 variationer, som bägge deße Delar innehålla, måtte kunna finnas.

Nu wil man til slut wisa et Stenhus med sammanbygda Flyglar och Gårdar.

T A B. XLIV.

Fig. 1. och 2. Plan och Façade af et Stenhus twå Wåningar högt, med tilbygda Flyglar å båda sidor A, B, allenast af en Wåning, hwaraf den ena tienar til dageliga Wåningsrum, och den andra til Bibliotheque och Gallerie, som åfwen på lika sätt, eller efter behag kan indelas, hälst som Portiquerne kunna nyttias til dagelig ingång uti Huset, så at Husporten til den medlersta Förstugan i stället för Dörar slutas med stora Fönster, och således åfwen i undra wåningen kan tiena til Förmak. Utur Salen och Cabinettet äro på sidorne Dörar och utgångar til Trägården.

Wille man nedflytta Huset jämt med Flyglarne, för at få en ansenlig enfilade af Dörar uti en Linea igenom hela längden, så läter det sig lätteligen giöra, allenast stora Gården E då förlänges, som nu är fyrkantig, men borde wara något diupare än deß bredd, på det densamma åtminstone måtte få anseende af en Fyrkant, wid första inträdet igenom Porten. Efter de nyare Architecters mening, böra wanliga Gårdars längd wara lika med Diagonal-Linien af den fyrkant som formeras af Gårdens bredd, hwilket här blefwe 115 Fot. Til Watnets aflopp giöres han sluttande utåt Porten, ungefär en Tum på hwarje Famn.

Emot förr omtalte Flyglar A. B. swara i längd och bredd 2ne andra C. D. inrättade til 2ne lägre Wåningar, hwaraf den undra på högra sidan är indelt til Kiök med dertil hörande Rum, och der ofwanpå Wisthus, Husgerädskammare, samt Rum för Kiöksbetieningen. Uti den andra Flygeln blifwa tilräckeliga Rum för flere Betienter.

Til communication emellan Flyglarne och Corps de Logis, tienar Portiquerne P. P., som mot stora Gården slutas med öpna Arcader af rustique arbete, och täckes så wäl som de gent deremot swarande Kol- och Wedbodar, med Skurtak, sluttande til en sida åt Gårdarne F. G.

Façaden

Façaden af stora Huset har midt uppå en Avant-Corps, decorerad med 2ne Ordningar öfwer hwarandra. Den undra är Dorisk af 11 Tums Modul, och den öfra Jonisk, som har allenast 9 Tum til Modul. Hela den undra Wåningen med deß Grundmurar är 21 Fot hög, och den öfra 18, förhåller sig altså til hwarandra som 7 til 6. Wille man öka den undra Moduls storlek til 14 Tum, och den öfra til en Fot, så kunde man igenom en sådan Husets förhögning få en Entresol eller låg Wåning emellan den undra och stora Wåningen, efter Italienska byggningssättet, hwilket icke allenast skulle bidraga til Husets större anseende, i det alla Flyglarne åfwen då finge en sådan låg Wåning, utan ock gifwa flera nyttiga låga Rum. Men om förbemälte Ordningar aldeles utelemnas, så har man mera frihet at inrätta Wåningarne, jämte hela Huset, til hwad högd man hälst behagar. Deßutom lärer hwar och en wäl finna, at man ej är bunden til at nödwändigt följa de i detta Wärk öfwer Planerne upritade Façader, utan kunna de efter egit godtycke och smak förändras, hwilket skulle falla omöjeligit til allas nöje at träffa. Flyglarne hafwa låga Järnblecks-tak, på det de ej måtte hindra utsikten för öfra stora Wåningen. Om samma Tak beprydes med en Ballustrade af huggen Sten, så blifwer hela Façaden så mycket präktigare, men derhos kostsam. För andra som ej behöfwa så många Rum, kan ock denna Planens disposition wara tienlig, om egit Kiök inrättas i sielfwa Huset, eller uti en af Flyglarne åt Trägården, då bägge de främsta Flyglarne kunde anslås til Rum för Ladugårdsstaten. Om sedan efter situations beskaffenhet 2ne Ladugårdar anlades på bägge sidor eller framföre, swarande i Simmetrie mot deße fyra Flyglar och Gårdars storlek, då blefwe deraf en wäl anlagd Landtgård, som på alt sätt kunde kallas regulier.

Emedan man uti förra Delen af detta Wärk wisat Portar, Fönster, Lister och åtskillige andra Façadernes delar uti större och tydeligare Ritningar; så tyckes det åfwen wara billigt, at här uprita de återstående delar, som där blifwit förbigängne, såsom nicherade Portar och Pierres de Refend eller öpna Fogstenars rätta indelning, hwaraf Façaderne få sina mästa Zirater, samt åfwen de tre Ordningars proportioner, som här blifwit brukade, m. m.

TAB. XLV.

a Är en bomberad slät Husport uti en rund Niche, krönt med Corniche, som följer Nichens rundning, och har på sidorne 2ne dubbla Consoler, som af Façaden med deß understående Grund kan inhämtas.

b Är en fyrkantig nicherad Port, utzirad med Pierres de Refend, som åfwen gå in uti Nichen, hwars Kiettelhwalf formeras af en oval tryckt Båge, och en full Half-Cirkel, när man har tilräckelig högd. Jag har med flit upritat denna Port, efter han i Stockholm funnit särdeles tycke, och nog ofta där finnes repeterad: och som Architecturen ej mindre än många andra stycken uti menniskliga Lefwernet, det så kallade Modet, eller Tidens smak, är underkastad, så har jag trodt giöra dem, som wistas på Landet och uti Städerne i Provincierne, de der ock mäst taga Stockholm så i det ena som andra til Modell, et nöje, då jag lemnar dem denna Port uti en tydelig afritning.

c Är en cirkelrund nichered Port, hwars Fogor alle dragas til Centrum, och stadna wid sidan på sielfwa Porten.

d En

d En Port med afrundade Sidohwalf, som midtuppå har 3ne uphögda Slutstenar, hwilka dragas til spetsen af en liksidig Triangel, och de öfriga Hwalfstenarne til sina Centra. Pierre de Refend stadna med sina fogor på hörnen wid en liten platt, så at sidorne mot Porten blifwa släta.

e En bomberad Port, hwars båge gióres ur spetsen af en liksidig Triangel, dit alle Hwalfstenars fogor dragas. De slutas på hörnen med en liten List, bestående af en Quart de Rond och Filet: Alla deße 5 Portar äro dubbelt så höga som breda, hwilket är den båsta proportion, dock kunna de twänne senare wäl tålas något lägre.

f Är et cirkelrundt nicherat Fönster, som på sidorne har Pierre de Refend uti Förband såsom huggen Sten, men kan äfwen af Tegel och Rappning wärkställas.

g Et rundt Fönster uti en Arcade.

h Et bomberat Fönster äfwen uti en rund Arcade.

i Bomberat Fönster något indiupadt i Muren, men deß infattning kan ock öfwer Muren uphöjas, ungefär til en Tum, så at Stenarne med sine Fogor stadna mot des sidor, då likwäl Slutstenen ej bör wara uphögd, utan alla Hwalfstenarne hafwa öpna Fogor, såsom *n*, *o*, så framt han ej går öfwer infattningen såsom *f*.

k Är et bomberat Fönster uti en Arcade.

l Äfwen et sådant Fönster uti en mindre Arcade, sluten med et tryckt Hwalf. Som nu bågarne til deße Fönster *h*, *k*, *l*, blifwa något höga, så följer

m Et rätt bomberat Fönster, hwars båge formeras utur spetsen af en liksidig Triangel, hwarmed ovala Hwalf bågen til Arcaden parallelt följer.

n Et cirkelrundt Fönster.

o Rund Niche, som har til högd 2 ½ gång des bredd.

p Är et lågt Fönster, som i öfra Wåningen kan tiena midt på en Façade, des Chambranle som är dubbel, wisas större upritad uti Profilen

q Den inra infattningen är ⅐ af Fönstrets bredd, hwilken delas i 15 delar til des Listers afdelning. Den yttra infattningen är slät, som med den förra blifwer ⅕ af Fönstrets bredd, och formerar i hörnen Crosetter eller utspringande Hörnzirater. At nu gifwa detta uti Tumtal, så blifwer infattningen ohngefär 7 Tum, när Fönstret är 4 Fot bredt, och den yttra släta deßutom 2 ½ Tum med 1 ¼ Tums utsprång för hörnziraterne. Detta Fönster är werkstäldt på Kongl Slottet i Stockholm.

r, *s* Äro äfwen låga Fönster med slät uphögd infattning, som bör wara ⅙ af des bredd, eller 8 Tum för 4 Fot.

t Bomberat och *u* fyrkantigt Fönster med uphögda infattningar, hwaremot Pierre de Refend stadna, förutan de uphögda Slutstenarne, som gå öfwer infattningen.

v Bomberat Fönster utan infattning, så at Pierre de Refend äro något uphögda öfwer släta Fönsterkarmen, deremot de stadna, hwilket nu för tiden mäst är i bruk.

x, *y*, *z* Äro fyrkantige Fönster på lika sätt utan infattningar, med mer eller mindre Hwalf och Slutstenar.

Anmärkning. Förutan det at man något insänker Fogorne til deßa Stenar uti sielf-

D wa

wa Tegelmurarne, som jag i förra delen sagt, brukar man merendels nu för tiden ännu et lindrigare sätt, i det de allenast uthuggas med Stenhuggare-järn i sielfwa Rappningen, hwarpå de förut blifwit upritade och noga utmärkte, men samma Rappning bör då wara något tiock, och af ganska wäl arbetat Kalkbruk tilredd.

TAB. XLVI.

Innehåller Ritningar på de tre första Ordningarne.

Under det namnet Ordningar förstår man runda eller fyrkantige Pelare, af åtskillige delar och leder sammansatte, som til Byggnaders prydnad warda brukade. De äro, efter som man håller före, af de gamle Greker och Romare först upfundne, och räknas til antalet fem stycken.

Den Första och simplaste kallas Toscanske Ordningen, som i Stor-Furstendömet Toscana uti Italien skal wara upfunnen.

Den Andra är den Doriska, och

Den Tredie den Joniska, samt

Den Fierde den Corinthiska, hwilka fådt namn af de Provincier och Städer uti Grekeland och mindre Asien, der de först blifwit brukade. Mera sannolikt tyckes det wara, at Grekerne tagit modell til deße Ordningar af Jerusalems präktiga och makalösa Tempels byggnad, som haft den wisa Konung Salomon til Byggmästare, hwilken genom öfwernaturlig uppenbarelse fådt modell och eftersyn, huru detta Mästarstycke utan like, skulle anläggas, utföras och beprydas. Så mycket kan man med wißhet säga, at Den Femte Ordningen, som kallas den Romerska eller Composite, först i Rom blifwit anförd wid Keiser Titi Triumph-Port, som honom til ära byggdes, när han ifrån Jerusalems Stad och Tempels förstöring, såsom segrande kom tilbaka, hwaraf man med fog kan sluta, at åfwen den Ordningen har sin uprinnelse från samma Tempel: Man måste jemwäl tilstå, at deße Ordningar innefatta något besynnerligit högt, emedan ingen af senare tiders Architecter kunnat påfinna en ny, som förtient namn af den 6te Ordningen, ehuru stor belöning derföre warit utsatt, i synnerhet af Konung Ludvig den XIII. i Frankrike, som war denna Wetenskapens stora befordrare.

Mit ändamål är likwäl ej här, at lemna någon utförlig historisk berättelse, ej eller en fullkommelig beskrifning och afritning på deße 5 Ordningar, som skulle ärfordra et särskilt wärk, så mycket mera onödigt, som man förut har Böcker nog af åtskillige utländske Architecter, som dem noga beskrifwa, och uti tydelige Kopparstycken utwisa: Dock likwäl har mig synts ej wäl kunna undgå, til deras tienst, som i Landsorterne torde wara mindre kunnige härom, uti stort uprita och korteligen dock tydeligit, förklara de trenne mindre konstiga Ordningar, som i detta Wärk brukade och i beskrifningen så ofta nämde blifwit, så at ock derutinnan måtte finnas tilräckelig hielpreda, huru de, om ej så prydeligen, dock utan fel i wärket böra utföras.

Alla Ordningar (Ordres) hafwa trenne hufwuddelar. Den första är Piedestalen, hwarpå Pelaren sättes, hwilka jag gådt förbi, emedan inge Piedestaler wid deße Façader, til at undwika kostnad, brukade äro.

Den andra är sielfwa Pelaren, som, utan Piedestal, ställes med sin Base på en undersats, Grundmur eller högre Soubasement.

Den

Den tredie delen är Entablementet, som tienar til Pelarens kröning.

Deße Pelare äro twäggehanda, antingen runda, då de kallas Coloner, eller fyrkantiga, Pilastrer, hwilka senare jag endast afritat, emedan de förra, såsom för kostsamma uti deße Desseiner blifwit förbigångne. På det man först måtte så mycket båttre se de delar, hwaraf Ordningarne åro sammansatte, har jag upritat 3ne Portar, hwaraf *Fig.* 1 har den Toskanska Ordningen. *Fig.* 2 den Doriska och *Fig.* 3 den Joniska. Jag har til större delen följt den Italienska Architectens Vignolas proportioner, hälst han fådt de förnämsta Architecters bifall.

Alla Pilastrer hafwa 2ne Modul til bredd, som wår Auctor delar uti 12 Partier eller delar för den Toscanska och Doriska, men uti 18 för den Joniska.

Fig. 1. Den Toscanska Pilastrens högd A, är 14 sådane Modul, hwaraf Basen a är en Modul, den släta Pilastren b 12, och Capitailen c 1 Moul, Entablementet B är 3 ½ Modul, som blifwer ¼ af hela Pilastrens högd, hwaraf Architraven d får 1 Modul, Frisen e 1 Modul 2 partie, och Cornichen f 1 Mod. 4 partier.

Fig. 4. Wisar halfwa den Toscanska Basen uti större Ritning, som består af en fyrkantig Plinte a, med en stor rund staf (Tore) och en liten platt, (la Ceinture) der ofwanpå.

Fig. 5. Wisar Capitailen med Entablementet, hwilket til sine Leder, Lister och deras språng stå på sielfwa Ritningen med Ziffror uti Modul och Partier utsatte, der de utan widare förklaring kunna aftagas.

De förnämste Leders construction, hwaraf deße och andre Lister sammansättas, har jag i förra Delen af detta Wärk upritat, och med deras namn förklarat, hwarföre jag håller onödigt at dem åter här uprepa, utan tillägges allenast nu de namn och Lister, som til Orderne enskylt höra och der ej finnas.

Fig. 2. Den Doriska Pilastren A är 16 Mod. hög, hwaraf Basen och Capitailen hwardera få 1 Mod. Deß Entablement B är 4 Mod. eller ¼ af Pilastrens högd.

Fig. 4. Wisar halfwa den Doriska Basen, som är nästan lika den Toscanska, allenast at en liten Runstaf tillägges på den stora: man brukar ock den Attiska Basen *Fig.* 7. til denna Ordning, når han uti sin största prakt skal utziras.

Fig. 6. Är Doriska Capitailen c med hela Ordningens Entablement, som åfwen består af 3ne delar i Architraven d, 1 Mod.: Frisen e 1 ½ Mod. och Cornichen f 1 ½ Modul. Frisen är utzirad med Triglipher g af 1 Mod. bredd, och intaga hela Frisens högd. De hafwa 2ne hela och 2ne halfwa Refflor (Caneaux), hwilka til en rätt winkel äro indiupade. De stå på Architravens Bandelette eller platt, och hafwa 6 fyrkantiga pyramidala droppar under sig. Deße Triglipher föreställa Balkarne i Huset, som hwila på Architraven eller Hufwudbielken såsom underlag, hwaraf han fådt sit namn. Emellan hwarje Trigliphe är et fyrkantigt Fält af 1½ Mod. bredd och högd, som kallas Metope h, hwilken lemnas antingen hel slät eller beprydes med allehanda til Byggnaden lämpelige zirater.

Jag har utwaldt den stora Italienske Architecten Paladii Corniche til detta Entablement, såsom den lättaste, at af Tegel uti wärket utföra, emedan Vignolas Cornicher äro mera kostsamme, och kunna ej utan af huggen Sten förfärdigas.

Fig. 3. Den Joniska Pilastrens högd A, är 18 Mod., och des Entablement B 4 Mod. eller $\frac{2}{9}$ af samma högd.

Fig. 7. Är den Attiske Basen, som af de måsta Architecter brukas til denna Ordning. Han har en Plinte med 2ne Runstafwar, (Tore inferieur & Tore superieur) och deremellan en Hålkiel (Scotie) med små Filetter: man märker här at den öfra Platten (la Ceinture) ej hörer til Basen, utan til sielfwa släta Pelaren.

Fig. 8. Wisar Capitailen b med Entablementet, som åfwen har 3ne delar, Architraven d, 1 Mod. 2 p. Frisen e, 1 Mod. 6 p., och Cornichen f, 1 Mod. 10 p.

Vignola tager til Entablement för denna Ordning åfwen $\frac{1}{4}$ af Pelarens högd, som då blifwer 4 $\frac{1}{2}$ Modul, hwilket uti *Fig.* 9. finnes upritat: Men som de nyare Architecter ej gilla denna hans General-Regel för alla Ordningarne, och desutan höga Entablements på Wåningshus hafwa många olägenheter med sig, så har jag grundat denna tagne proportion uppå den stora Fransyska Architecten Blondels mening, som uti sin Cour d'Architecture håller $\frac{2}{9}$ för den lämpeligaste Entablements högd til Joniska Ordningen, som är medlet emellan $\frac{1}{4}$ för de 2ne Massiva Ordningarne, och $\frac{1}{5}$ som hörer til de delicata, den Corinthiska och Romerska, Entablementets hufwuddelar, Architrave, Frise och Corniche, äro indelta i den proportion som Vignola föreskrifwer, neml. de förhålla sig til hwarandra som 5, 6, 7, men Architraven, som blifwer 20 Partier, delas uti 15 delar, hwaraf undra Façen i, får 3, den medlersta k, 4, och den öfra Façen d, 5, samt deras kröning 3 delar, som ses af Ritningen. Cornichen hafwer Denticules eller Kalftänder l, hwilka så böra delas, at en träffar midt öfwer Pilastren och den sidsta jämt med Talons utsprång. Hwilket tilhopa blifwer 22 Partier, som delas uti 13 delar, hwaraf hwar Kalftand får 2, och skilnaden dem emellan 1 del, som uti Partie giör 1 $\frac{9}{13}$ Partie för Distancerne, och dubbel 3 $\frac{5}{13}$ Partie för hwarje Denticule: Efter Vignolas proportion bör deras högd förhålla sig til bredden som tre til twå, blifwer altså högden 5 $\frac{1}{13}$ Partie. Om detta hålles för en onödig subtilité, som uti sielfwa wärket faller swårt at så noga träffa, så swarar jag, det alla Architecter weta, at man uti Byggningskonsten bör så wäl uti det mindre som det större wisa all accuratesse, och at man wid Byggnaders utförande aldrig kan wara nog upmärksam. Det är wäl sant, at man ej så noga kan märka, om Kalftänderne träffa lodrätt öfwer Pilastrens medel, emedan de ej äro så stora och synbara som Modilons och Mutuler, hwilka uti de andra Ordningarnes Cornicher böra med mycken accuratesse indelas.

Hwad Vignolas Entablement widkommer, så ses det tydeligen af Ritningen *Fig.* 9: Man behagar allenast märka, at bemälte Entablement är uträknat för diminuerade Colonner, där en Denticule accurat träffar midt öfwer Colonnen, som förr sades, men öfwer Pilastren faller lodrätta Linien midt emellan 2ne Kalftänder, som puncteringen wisar. Jag hade lätteligen det på samma grund som det förra kunnat ändra, men som det torde anses såsom en förmätenhet, at röra wid en så stor Måstares Arbete, så har jag det til alla delar upritat efter Originalet, och lemnar til Läsarens egit godtfinnande, hwilken proportion han behagar utwälja.

Den Joniska Ordningens Antiqua Capitailer hafwa ofwantil en fyrkantig Abaque c, bestående af en Plat och Talon. På framsidan som *Fig.* 8 wisar, har samma Capitail nedantil en Platt med en Runstaf, som likwäl räknas til sielfwa Pelaren, och der ofwanpå en Quart de Rond, beprydd med Ägg, Löf och andra Zirater emellan Voluterne eller

ler

ler Snäckorne m. hwilkas contournerade Rundning drages med Cirkel utur 13 indelta Centra uti ögat af samma Volute, som Rummet här ej tillåtit at wisa i stort, och hade fordrat et särskilt Kopparstycke, med en widlyftig beskrifning: Men som deße Capitailer nödwändigt måste af huggen Sten förfärdigas, och det af en Stenhuggare, som förut har kundskap om deß rätta construction, så har jag hållit det för onödigt. *Fig.* 9. wisar sidorne af samma Capitailer, som kallas Balustres eller Coussinets n, hwilka ock med Löf beklädas.

Man brukar eljest til denna Joniska Ordning en annan art Capitailer, som de nyare Architecter imiterat efter den Romerska Ordningen, hwilka på alla fyra sidor wisa sina Voluter, som här äfwen fallit för widlyftigt at uprita och förklara.

Nu will man i korthet beskrifwa nedanstående portar.

Fig. 1. Har 2ne Toscanska Pilastrer, som stå på en Undersats (Plinte) o, af en Moduls högd, och har til kröning deß Entablement, hwilket öfwer Pilastrerne är profilerat för Arcadens Hwalfstenar skull, som hafwa hakar eller Crocettes, hwaraf 2ne öfwertäcka Architraven, och Slutsten som går något uphögd under Cornichen. Sielfwa Porten är 7 Mod. bred, och 13 ½ Mod. hög i liuset. Om Pilastrerne bottagas och Pierre de Refend, som äro af rustique arbete, så sina lodräta fogor i förband, såsom huggen Sten, så skulle denna Port hafwa bättre anseende, i det Entablementet blefwe slätt utan profilering.

Fig. 2. Har Doriska Ordningen, hwars 2ne främsta Pilastrer formera et språng eller Avant-Corps, täckt med en Fronton, och på sidorne 2ne lika Pilastrer. accouplerade eller parade med de förra til en Moduls skilnad. Som nu Entablementet är profilerat öfwer utspränget, så får man i Winklarne 2ne fyrkantige Metoper med en half Trigliphe, öfwer den utspringande Pilastren på sidorne. Om man wil wara rätt nogräknad, så bör man öka skilnaden emellan Pilastrerne til 1 ½ Partie, som är Trigliphens tiocklek, på det bemälte Metoper måtte aldeles blifwa 1 ½ Mod. i fyrkant. Sielfwa Porten eller Arcaden är dubbelt så hög som bred, och har omkring sin Half-cirkel-runda hwälfning en Archivolte, eller en med Lister infattad bågep, som med ändarne hwilar på en imposte q, hwilka bägge finnas upritade *Fig.* 10. efter lika stor Modul med de öfrige denna Ordens Lister. Archivolten har lika Profil med Imposten, allenast at den förras språng blifwer något mindre. Man märker äfwen, at Archivoltens Listers språng ej bör öfwerskrida sielfwa Pilastrerne på sidorne.

Denna Port har jag med flit således upritat, emedan jag tilförene wid en och annan af Façaderne betient mig af samma disposition för Doriska Ordningen. Han kan eljest tiena til Husport, när undra Wåningen är tilräckelig hög. I stället för Fronton kunde öfwer utspränget en Balcon af Järn inrättas, då han får et lättare anseende.

Om denna Ordning skal paras på lika sätt som följande Port utan förkroppning, då bör Cornichen minskas, och Frisen förhöjas til 3 Partier, så at Triglipher och Metoper blifwa i proportion större, hwarigenom man får rum för Basers och Capitailers språng, som eljest skulle blanda sig i hwarandra. Häraf ser man, at den Doriska Ordningen är den swäraste ibland alla, at med behörig accuratesse i wärket utföra.

Fig. 3. Är en Arcade med 2ne accouplerade Joniska Pilastrer, hwars öpnings högd är dubbel emot bredden. Des Imposte ses *Fig.* 11. men Archivolten har lika Profil med denna Ordens Architrave, allenast at han hafwer 2ne Façer. Til slutsten har Arcaden

 en

en så kallad Mensole, som til utseende är lika en Console. När denna Ordning efter en liten Modul skall uti wärket utföras, då brukar man lämna bandet i Cornichen slät utan Kalftänder, emedan de eljest skulle blifwa små och oanseenlige.

TAB. XLVII.

Emedan den sista Dessein til Wåningshusen har en Gård som med Port och Järngaller eller Staquette bör slutas, och man på landet gemenligen mycket är mån, at sine Gårdar och de förnämste Avenuer med skickelige och ordentelige Portar at bepryda: Ty har jag, at ock i denna omständighet, hwarutinnan ingen Architect förut något lär publiqt hafwa utgifwit, och på det man i detta Wärk en samling på alla slags erforderlige Byggnader måtte tilsammans finna, med en och annan idée til sådan art af Portar, Allmänheten at betiena ej förbigå welat.

Fig. 1. och 2. Muras af Tegel med någon huggen Sten i Listernes utspringande hörn, och med Jernbläck täckes. Sielfwa Portarne böra då hälst wara af Järn, eller ock af Spiälwärk, efter behag.

Fig. 3. och 4. Förfärdigas af wäl förbundit Korswerke som beklädes med Bräder och Listwärk efter Ritningen; de böra något starka i Grunden anläggas, at kunna fastare emotstå Wädrets häftighet.

Fig. 5. Har til Pelare 2ne Pyramider, eller rättare sagt Obelisquer, som stå på Piedestaler och hafwa afkantade hörn, men kunna äfwen giöras fyrkantige af Snickarearbete.

Fig. 6. Har släta Pelare med Consoler i hörnen, som båra Cornichen. Deras öfra Amortissement kan uteslutas, om så behagas, och Pelrarne allenast med Järnbläck täckas. Wid Spielwerk til Träportar märkes, at de nedan så tilhopa fogas och stråfwas, at Gångportarne ej siunka, hwilken fördel man igenom deße föreslagne Ritningar sökt at erhålla.

TAB. XLVIII.

Föreställer 10 utkast och små General Planer til Gårdars ordenteliga anläggande på landet, hwaraf man kan utwälja den som til situation och Gårdens belägenhet är lämpeligast. Alla Gårdar kunna utan särdeles kiänbar kostnad bringas til regularité, om man straxt formerar sig en Plan, hwarefter alla nya Hus anlägges, som efter hand wid Gården komma at byggas. Då får man så oförmärkt Husen i ordning, och Gården blifwer med tiden regulier.

At undwika widlyftighet wil man genom bokstäfwer förklara alla deße Planer på en gång, och sedan något i korthet nämna om hwarje Plan i synnerhet.

a Förnämsta Wägen til Gården. Avenue principal.
b Wägar på sidan äfwen til Gården.
c Sidowägar til och förbi Gården.
d Diagonal eller snedt anlagda Alléer, dels til prygnad, dels til Wägar, som således kunna wara belägne.
e Förgård, Avant-Cour.

f Man-

f Mangård.
g Gårdar på sidan om Hufwudbyggnaden.
h Bakgårdar, Basse-Cours.
i Hönsgårdar.
k Hufwudbyggning, Corps de Logis.
l Flyglar.
m Pavillons.
n Stora Trägården.
o Lustträgård.
p Sammanbygd Ladugård.
q Stallgård och Wårsädes-Lada } Ladugård delt i
r Fägård och Höstsädes-Lada } 2ne delar.
s Stall med Wårsädeslada }
t Oxhus med Hwetlada } Ladugårdar delte i
u Fähus med Råglada } fyra delar.
v Fårhus med Foder- och Redskapshus }
w Spannemåls-Bod.
x Andra nödige Bodar.
y Brygghus och Kiölna.
z Twätthus.
Alla puncter utmärka Trän i Alléer eller eljest til Gårdens prydnad planterade.

Fig. 1. Är en Plan som til en wiß situation blifwit formerad. Sielfwa Mangården är stor uti en oval form med dubbla rader Trän besatt. Pavillonerne anwändas dels til Rum för Tienstefolket, dels til nödige Bodar. Utur Hufwudbyggnaden har man fri utsikt öfwer Folkets förrättningar uti Ladugårdarne, m. m.

Fig. 2. Har ock blifwit projecterad til en Sätesgård här i Upland. Planen är på alla sidor regulier. Twänne Flyglar anwändes til Ladugårds-Statens behof, och de andra til Bodar, Wagnshus, m. m. Ladugårds-Husen som äro uti 4 delar skilda, anläggas i den distance från Flyglarne, som platsen tillåter.

Fig. 3. Är efter en annan disposition åfwen på alla sidor regulier anlagd Gård.

Fig. 4. När midt för Mangården Berg eller annan obehagelig stenig mark är belägen, då kan Ladugården således anläggas som denna Plan wisar, hwarigenom en Landthushållare winner den förmån, at han utur Wåningshusen kan så mycket bättre hafwa upsikt på de hushålds förrättningar, som wid Gården dageligen förefalla. Igenom Sido-alléerne winner man likafult en behagelig utsikt, om situationen tillåter at dem plantera.

Fig. 5. Är en på wanligt sätt anlagd Gård, som har Ladugårdshusen uti 2ne Linier, hwarigenom fri utsikt winnes från Mangården. När Wägarne til Gården komma från sidorne c. c. och Trän allenast planteras til prydnad emellan Ladugårdarne, då kunna de något snedt uti Perspective anläggas, som de puncterade Linier wisa, i synnerhet om Jordmån är något sluttande ned åt Gården, och utsikten kort, så förlänges han derigenom.

Fig. 6. Är General Plan af Berquara Sätesgård i Småland Wid Wexiö belägen, hwilken är på få år bragt ifrån sit förra irreguliera tilstånd til den regularité som sielfwa Planen

Planen wisar. Förnämsta Avenuen har mäst midt igenom den stora gamla Trägården anläggas, hwilken fädt en planterad Allée och Staquette på båda sidor: Warandes således delt uti 2ne mindre Trägårdar. Ladugården war förut bygd, och ganska beqwämt indelt för 100 Boskapsnöt, med Stall och Lador, så at den kan tiena til et mönster af en wäl inrättad Ladugård; de fyra små Pavillons wid Trägården äro upsatte för Trägårdsmästare, främmande Drängar, Snickare-Werkstad och Smidia. Efter första projectet hade på andra sidan om Flyglarne ännu 4 lika stora Pavillons skolat anläggas til Bodar, m. m.: Men som förut en ansenlig stor Spannemälsbod wid Ladugården war i godt stånd, så befants det för kostsamt, hwarföre i des ställe 2ne åttkantige Byggnader skulle upsättas til Fatebur och Hönshus. Sielfwa Gården är på en slät plan belägen, har Siö på 2ne sidor och en behagelig utsikt. Det gamla Berquara som uti Historien är bekant, hade et förfallit men massivt Stenhus på en udde wid Siön, som i gamla tider warit med dubbla Grafwar och Wallar befäst, hwarinnom åtskillige Träbyggningar utan minsta ordning woro upsatte, hwilka med skäl efter hand förstördes.

Fig. 7. Har 2ne Ladugårdar på bägge sidor om Flyglarne reguliert anlagda.

Fig. 8. Är en General Plan, i synnerhet lämpad til Stenhuset, som uppå Tab. XLIII. finnes upritad, men kan ock til de mindre husen af samma form tiena.

Fig. 9. Är en på alla sidor regulier Plan, som åfwen har Wåningshuset midt uti belägit. Om samma medlersta plats wore något höglänt, och man så wille anlägga Ladugårdar, at de ej skulle förtaga utsikten för stora Huset, då kunde de uti 4 Husräckor ställas bakom de 4 Pavillons uppå Diagonal-Linierne emellan d. d.

Fig. 10. Är et Project til Qvallestad Sätesgård i Upland, hwarefter den är ärnad at i ordning upbyggas. Platsens ojämnhet determinerar här dispositionen af Planen; som altid händer wid hwarje skiljaktig belägenhet, hwaraf upkomma ofta sådane idéer, dem man ej lätt eljest skulle falla uppå, och som kunna wara, snart sagt åfwen så månge, som situationerne föränderlige skunna finnas.

Deße Tio utkast kunnu nu åtminstone gifwa anledning, at i hwarjehanda situationer och omständigheter, all Gårdsbyggnad på Landet ordenteligen anlägga. Hwarförutan de i sig sielf kostbaraste Byggnader gifwa ögat ringa fägnad. Deremot förmärker man ofta wid Hus, fast de äro slätte nog i sig sielfwe, men äga godt skick och ordning sins emellan, et behag, som mången ej wet hwarifrån det kommer.

Som nu uti nyß föregående General-Planer, Flyglar och Pavillons finnas på åtskilligt sätt deseinerade, i ändamål at tiena til anwisning af et ordenteligit anläggande af de Hus, som til de mångfaldige wid Landthushållningen förefallande behof erfordras; men anledning til en particulair deras inrättning til samma behof ej mindre nödig synes; Ty har i anseende såwäl härtil, som åtskilligas begäran, jag detta ämne ej oberört kunnat lämna, hälst jag nog allmänt förmärkt, at man nu sedan et så ansenligt förråd af Projecter på Wåningshus, så wäl uti förra, som denne senare Delen, wore at tilgå, trodde Landthushållare bättre betiänte med förslag til sådane Hushållsbyggningar. Fördenskul som syftemålet med detta arbete förnämligast är, at wara Allmänheten gagnelig, så fogar jag mig billigt uti deß behag och åstundan uti detta målet, som i följande, så mycket detta Werkets tränga gräntsor det tillåta, skall utfördt blifwa.

TAB.

Innehåller Ritningar på åtskillige Byggnader, til Wåningsrum för Ladugårds-Staten wid Landtgods. Sådane Hus anläggas antingen för sig sielfwe bredewid Ladugården, aldeles affondrade ifrån rätta Sätesgårdsbyggnaden, som blifwer enskilt för Herrskapet och deß betiening, hwilket byggningssätt brukas mäst wid alla stora Gods och Sätesgårdar. Eller ock anslås en à 2ne Flyglar eller Pavillons wid sielfwa Sätesbyggnaden til Rum för samma Stat, som jemwäl så wid större som mindre Gods och Gårdar brukeligit är. Til bägge deße behof kunnu nu följande Byggnader tiena.

Fig. 1. och 2. Grundritningar til Trä- och Stenhus, af lika indelning för Inspectoren och Gårdsdrängarne med följande Rum: a. Förstuga. b. Trappa til Winden och des Gafwelkamrar. c. d. Inspectorens Rum. e. Redskapskammare. f. Kammar för främmande eller andre Betienter, som til Godset ankomma. g. Drängstuga. h. Skrank til werktygs förwar. i. Kammar för Handtwerkare.

Fig. 3. Façade af Stenhuset, med brutit Gafweltak och Tegeltäckning öfwer alt: Uti Winden mot Gaflarne blifwa 2ne Kamrar för främmande Drängar eller annat behof, hwars Skiljemurar twärt öfwer Huset upföras på de nedra; men öfwer Drängstugan giöres samma Skiljewägg af tiocka Plankor eller dubbla Bräder, och rappas åtminstone på inra sidan: På lika sätt beklädes och rappas Sidowäggarne mot Taket i bemälte Kamrar. Taklisten följer på Gaflarne, det brutne Taket rundt omkring, som icke allenast länder til Husets prydnad, utan ock til Gafwelmurarnes conservation och bättre täckning. Denna Façade kan ock til Träbyggningen nyttias. Wil man då ej hafwa Gaflar, giöres Taket sluttande på alla sidor, som de puncterade Linier wisa. Til täckning åtgår lika mycket Taktegel med eller utan Gaflar.

Fig. 4. och 5. Grundritningar til Trä- och Stenhus, swarande i likhet emot de förra, inrättade för Dejan och Pigorne med dertil hörande Rum: a. Förstugan. b. Trappan til Winden och des Kamrar. k. Stuga, som brukas til dageligit Kiök. l. Dejans och Pigornes Kammar. m. Miölkkammar. n. Skafferi, kan ock til Mangelkammare nyttias, om Skiljewäggen wid Windstrappan utelemnas, så at Rummet blifwer långt. o. Brygg- och Bagarestuga. p. Bakkammare eller Skafferi.

Fig. 6. Façade af Stenhuset, som åfwen har Gaflar och Windskamrar, hwilka til Wisthus och Wäf-kammare kunna nyttias. Taket hafwer på Gaflarne intet utsprång, utan blifwa Murarne hel släta upförda utan Lister, dock böra Jernplåtarne eller Takteglet få et litet utskott öfwer Murarne til deras täckning.

Anmärkning. Fastän Façaderne här äro olika upritade, så böra de likwäl til en rätt Simetries erhållande aldeles wara lika, när de såsom Flyglar skola stå gent emot hwarandra, hwilket är en allmän Regel.

Fig. 7. Plan til en Flygelbyggning upsatt på Berquara Sätesgård i Småland för Ladugårds-Staten, hwaremot swarar en annan lika stor Flygel af helt annan indelning til Herrskapets egna Wåningsrum. a. Förstuga twärt igenom Byggningen til Bakgården. b. Trappor up i Winden och ned i Kiällaren. q. Inspectorens eller Fogdens Kammare. r. Drängstuga. s. Kammar för Handtwerkare. t. Bagarestuga. u. Kammare för Deja och Pigor. x. Miölkkammare.

Anmärkning. Om Skiljewäggen efter de punckerade Linier uptimras twärt öfwer Förstugan, så fås här 2ne särskilte ingångar, den ena för Dejan åt Mangården, och den andra för Fogden åt Bakgården, på hwilken händelse likwäl Drängstugan äfwen wändes til samma Bakgård, och Kamrarne derinnom til framsidan. På denna Grund är följande Plan *Fig.* 8. upritad med 2ne Förstugor af lika många Rum som den förra, hwilka igenom lika Bokstäfwer få enahanda förklaring, allenast dertil lägges y. et litet afplankat Skafferi uti Bagarestugan, och z. Redskapsskrank i Drängstugan. Til upgång i Winden betienar man sig af en smal lätt Brädtrappa, som på Hakar kan fällas ned, och åter uphakas mot Wäggen.

Fig. 9. Façade af samma Träbyggning.

Om nu deße Flyglar åstundas större eller mindre, så kunna andra ibland Wåningshusen tienlige indelningar dertil utsökas.

TAB. L.

Fig. 1. Är en fyrkantig Träbyggning, och *Fig.* 2. en liten indelt Pavillon af Sten, som hafwa följande Rum: a. en liten Förstuga. b. Bagarestuga och Kiök. c. Dejans Kamare. d. Miölkkammare. e. Pigkammare, hwarifrån i Stenhuset är en liten Trappa öfwer Bakugnen up i Winden, som kan brukas til Wisthus. f. Skafferi. På lika sätt kan äfwen indelas en häremot swarande Pavillon för en Inspector eller Fogde och Drängar; men som man i detta Wärk allestädes sökt förnöja och gagna med mångfaldige variationer, så wil jag ock i detta, ehuruwäl ringare ämne, ännu lämna et annat utkast.

Fig. 3. Är en lika stor Pavillon af Trä, a. är Förstuga, g. Fogdens Kammare, h. Drängstuga; i. Kammar för Handtwerkare, k. et litet Hönshus med särskilt ingång på sidan, som upwärmes af Drängstugu-Spisen och Kakelugnen, hwilka afsöndras ifrån Hönshuset med Spiälwärk, som punceringen wisar, på det ej Hönsen måtte uthacka Bruket emellan Tegelstenarne, hwarigenom de til eldning blifwa osäkra, hälst som Bakmuren uti Spisen ej får wara tiockare än en half Sten, om han tilbörligen skal kunna gifwa wärma ifrån sig: Detta är nu det behändigaste sätt at för Wärphönsen om Wintern få wärma. Det är wäl brukeligit at bygga små särskilta Hus med Kakelugn midtuti för deße Creatur, som sedan med Spiälwärk afdelas uti åtskillige smärre Rum; men förutan at det faller beswärligit och drygt at hålla särskilt eldning, så är det ej heller för eld så säkert, som det förra sättet, hwilket i många År är försökt och fördelaktigt befunnits. När man har tilräckeligit rum, kan Hönshuset giöras större om man så will, och om wärmen af Spismurarne ej skulle giöra tilfyllest, kan ju lätteligen en liten ugn så ställas i Hönshuset, at han utur en derbredewid dagelig brukad Spis med några Träns inkastande utan stor möda kan upwärmas.

Fig. 4. Grundritning til en Pavillon af Sten med större Hönshus, upwärmt af Spismurarne. a. Förstuga med Windstrappa, g. Fogdens Kammare, h. Drängstuga, i. Ingång på baksidan til Hönshuset, afdelt med Spiälwärk uti 3ne Rum, k. med gång deremellan, l. hwaruti smala långa Hoar ställes, derutur Hönsen äta och dricka igenom en lagom gles Häck, ställd under Spiälwärket.

Fig. 5.

Fig. 5. och 6. Façader til de nedanstående Pavillons, hwaraf kan wäljas hwilken man hälst behagar.

Fig. 7. Grundritning til en lika stor Pavillon af Trä, hwaruti a. är Förstuga med Windstrappa. m. Snickareswerkstad, n. Swarfkammare, o. Snickarens Kammare: således kan ock en Drängstuga med Fogdkammare indelas.

Fig. 8. Är äfwen en fyrkantig Träbyggning af samma storlek, inrättad til Brygg- och Brännhus p. med inmurad Kiettel och Panna. q. Är särskilt Rum der bästa Drickat under Lås och Nyckel kan gåsa. Uti samma Rum är på andra sidan en ifrån Gålfwet uphögd Måltlafwe, r. som på wanligit sätt kan tilhopa drifwas. s. Är en Kakelugns-Kiölna, som widare igenom följande Grundritning och Profil skall förklaras.

Wid Träbyggningar torde följande omständighet wara nödig at märka.

Emedan mogit Furutimmer begynner blifwa hel rart, och äfwen af halfmogit mångestädes är stor brist, så tyckes det wara hög tid at eftertänka, huru man, enär ej af Sten byggas kan, med mera sparsamhet för Skogarne hädanefter må upsättia Trähus, än hittils skedt. På åtskillige orter här i Riket sågas Timret midt i tu, och bilas til $3\frac{1}{2}$ à 4 Tums Tiocklek, Kiärnsidan wändes ut, som längre uthärdar i tiden och Wägg-säten foga sig tätare tilsammans. At förtiga andre Orter wil jag allenast nämna Carls-crona Stad, derest af sådant Timmer uphugges ansenlige Trähus til twå Wåningars högd, med en underbygd Kiällarewåning af Gråsten, hwilket byggningssätt äfwen här uppe i Landet utan swårighet tyckes kunna efterföljas med ansenlig besparing i Timmer. Allmogen utom Staden i hela Blekings Län upskifta större delen af sine uthus med sågade Plankor eller dubbla Bräder uti utspårade Stolpar. Wid siösidan der altsinga Tall- och Granskogar finnas, sågar Bonden sielf med Kransåg på Bockar sine Plankor af Ek, som blifwa så mycket waraktigare. Det är ju bekant, at uti hela Skåne brukas Korswärkshus, som i stället för Tegel utfyllas med Flätwerk, utan och innan beslagit med Halm och sandblandat Lerbruk. Om uti samma Bruk giöres med en stump Qwast många hål öfwer hela Wäggen, och låter det sedan wäl torka, så kunna Wäggarne med wanligit Kalkbruk rappas och blifwa waraktigare, i synnerhet om alt Korswerket med genombårat platt Taktegel bekládes, så at hela Huset får en jämn Rappning öfwer alt, eller ock brukar man at beklåda alla upstående Stolpar med Plankor såsom Pelare. Huru wanliga Korswärkshus beklädas med Tegel, har jag uti förra Delen tydeligen wisat.

Uti större delen af detta Riket, som har Gråsten til öfwerflöd, kunde man hafwa största fog at upföra allehanda til Landthushållningen hörande Byggnader af sådan Sten, på det Utländningarne ej längre kunde hafwa ordsak at förebrå oß, det intet Land har mera Sten och mindre Stenhus än Swerige: Jag förmodar, at detta Förslag så mycket mindre kan hållas för omöjeligit at werkställas, som wi redan af mänge Herrskapers berömmelige exempel äro öfwertygade, at det med mycken nytta låter sig giöra, hwilka utom allahanda uthus äfwen upsat Flyglar och Pavillons af Gråsten, ja äfwen Ladugårdar: Fördenskul har jag wälment til den benägne Läsarens widare ompröfwande upritat åtskillige nödwändige Landthushålds-byggnader af Gråsten, som nu i ordning följa:

Fig. 9. och 10. Grundritning och Profil til et lika inrättat Brygg- och Brännhus med Kiölna, som det förra, hwars yttra Murar upsättas af sprängd Gråsten och Kalkbruk, men Skiljemuren och Eldstäderne af Tegel. p. Är Brygghuset, uti det afdelta Rummet derinnom sker mältningen på Gålfwet q, r, som med Ölands Golfsten något skä-

 ligt

ligt belägges och förses med huggna Rånstenar under Fönstren til Watnets afledande, s. är Torkrummet, som har tätt Tegelgolf, och på sidorne Tegelmurar med falsade Stäckar och Kropås, derpå Kiäppar eller bårade Bräder ligga för Maltets torkning, som sker igenom en Jernugn, eldad uti Brygghusspisen. Eldningen sker ständigt tils Maltet är tort med Ek-Biörk eller annan stadig Wed. De bästa ugnar dertil äro de fyrkantiga gutna af Jern, som i hörnen tilhopa skrufwas och med Krukmakarelera giöras täta. De Ställas på en Stenfot, och ofwanpå muras en brant Huf af Tegel, så at det nedfallande Maltet ej må kunna fastna på Ugnen. Jag har til en sådan Kiölna betient mig af en rund guten Järnugn, som tilförene stådt på fötter täckt med Läck, och blifwit med Kol eldad, nu ligger han omkull och brukas til Malttorkning. J Blekingen och Småland, der deße Kiölnor äro i Bruk, betienar man sig ock i nödfall af små Ugnar med en half Fots Tegelmurar: Men då är nödigt at åtskillige små hål giöres i de rå Tegelstenarne på kanten til hälften inborade, på det elden så mycket snarare må kunna uphetta Ugnen. Af sådant Tegel upsättes med ringa kostnad och med stor Wedbesparing Kakelugnar uti Tienstefolkets Rum; de rappas ej, utan muras med fast Lerbruk och fogstrykas. Uppå deße Kakelugns-Kiölnor torkas det bästa Malt som man sig kan önska, hwilket gier et blekt och ganska wälsmakande Dricka. De hafwa ock den förmon, at de uti helt låga Rum kunna utan fara wid Mangården inrättas, allenast der är en Spis til eldning.

Fig. 11. Grundritning til en lika stor Pavillon af Gråsten, åfwen indelt til Brygghus p. med Måltrum q., derest en wanlig Kiölnugn r, upsättes af Tegel med dubbla Hwalf och Klappersten mellanfylt. Uti öfwersta Hwalfwet på Gafwelen giöres en öpning af en Fot i fyrkant, som tätt kan slutas med en Guten Järnlucka, gående på en Järnaxel och aldeles på Botnen i öpningen nedfälles såsom et Windspiäll, när elden i Ugnen är utbrunnen och wärmen derigenom skal insläppas på ena sidan uti den så kallade Galten, som sedan jämt utsprider hettan uti Kiölnan eller Torkrummet, s. upmurad af Tegel med falsade Stockar, Kropås och Kiäppar, som den förra. t. Är en liten Järnlucka på Torkrummet der det nedfallande Maltet utsopas; u. uphögd Gång rundtomkring Kiölnan, at så mycket beqwämligare kunna röra Maltet på Käpparne. v. Några Trappsteg up til samma Gång.

Profilen *Fig.* 12. är tagen efter Linien C. D. och wisar hela Huset med Kiölnugnen igenomskuren, samt Galten, Torkrummet och uphögda Gången. Denna Kiölna har jag med flit således inrättat, at hon uti medelmåttigt höga Rum kan brukas, och följakteligen kosta mindre än de wanlige, som anläggas uppå öfra Botnen, hwilka på nästa Kopparstycke finnas upritade, så at man må hafwa tilfälle deraf wälja efter behag. Torkrummet s, kan giöras mycket större än i förr beskrefne Kakelugns-Kiölna, emedan en starkare hetta här kan erhållas: När Huset är långt, anlägges Torkrummet ändalängs midt för Ugnen. J stället för Kiäppar kan och brukas Järnplåtar om så behagas.

Fig. 13. Grundritning til et Stall af Gråsten, som åfwen ej har mer än tre Fots tiocka Murar, hwartil god Sprängsten eller bruten Flisesten erfordras, men är Stenen mindre lämpelig, böra de åtminstone anläggas til $3\frac{1}{2}$ à 4 Fots tiocklek, hälst de af inga Skiljemurar äro sammanbundne.

Uti wanliga Stall giöres Gången w. 8 til 10 Fot bred, och Spiltorne för medelmåttige Håstar 4 à 5 Fot breda, 8 Fot långa med Krubban; altså blifwer inra bred-

den

den af et Stall 24 à 26 Fot, och längden efter Hästarnes antal; högden bör wara 8 à 10 Fot. Troßdotn giöres tät af höflade och spuntade Bräder, hwarpå öfwer Krubban och Häcken lemnas en smal öpning längs Wäggen, til Höets beqwäma nedkastande, som billigt må täckas med långa smala Brädluckor, på det Stallet i stark kiöld ej må blifwa för kalt.

Fig. 14. Är et Wagnshus y för 2ne stora Wagnar, och Rum midtpå för Slädar eller mindre Åktyg. Baktil wid z. äro 2ne Afträden, eller kan det Rummet nyttias til Höbod för Stallet, åfwen som Skullen öfwer Wangnshuset.

Fig. 15. Wisar utseende af Stallet och Wagnshuset, när de i Simetrie komma at swara mot hwarandra.

At upfylla Papperet med Ritningar på Wed- och Redskapsbodar, samt Smidior och andra Uthus, som åfwen af Gråsten kunna upsättias, håller jag onödigt, emedan til sådan Byggnad fordras mera arbete än konst.

TAB. LI.

Fig. 1. Grundritning til en lika stor fyrkantig Träbyggnad, som de förra af 2ne låga Etager. Uti den nedra är Brygg- och Brännhus a, med Dör på baksidan b, til någon Siö eller Ström, der sådane Hus beqwämligast anläggas för Watn skul. c. Är et afdelt Rum med Trappa up til Kiölnan, och på andra sidan en Måltlafwe d, hwaröfwer på Troßbotn giöres en Lucka til Maltets uphißande. e. är en wanlig Kiölnugn med dubbla Hwalf och Klappersten emellan, sådan som i Profilen *Fig.* 5. wisas, hafwandes för mynningen en Järndör 1 ½ Fot i fyrkant, som tilslutes när elden aldeles i Ugnen utbrunnit och Spiället baktil öpnas, då wärman upstiger igenom en tätmurad Pipa af en Fot i fyrkant, som ofwantil uti Torkrummet har Tegel uti längden på kantsatt med 2 à 3 Tums öpningar deremellan, och är täckt med en brant Huf af Tegel, som för mera tydelighet skul efter en större Scala på sidan här wisas uti Plan g och Profil h. Under Takstenarne lägges smala Järnankrar, som hålla de glest stälde Tegelstenarne tilhopa: Man brukar igenom lösa Tegelstenars insättiande i hålen, moderera hettan til hwad grad man wil, hwilket eljest med et Skuffspiäll nedantil beqwämligare sker. Uti större Kiölnor anlägges öfwer Warmpipan efter samma Profil en så kallad Galt, som ej är fyrkantig utan lång, och wisas uti Planen *Fig.* 4. Derwid märkes at midtpå, näst Warmpipan, giöres öpningarne emellan Tegelstenarne helt små, men ökas efterhand åt ändarne til 2 à 3 Tums distance, på det wärmen må jämt utsprida sig i Torkrummet, och Maltet få öfweralt lika hetta.

När en sådan Kiölna skall til Järnplåtar inrättas, lägges öfwer Torkugnen en stadig Järnstång til Kropås, hwarpå fyrkantige bögda Järnstänger på kant ställas och fastspikas på bägge ändar uti flata Stockar, lagda på Sidomurarne; härpå fästas Järnplåtarne som äro fulla med helt små hål. På en sida af Torkrummet bör då åfwen wara en Järndör, at kunna utsopa det af Maltet nedfallne Fänet. Til en sådan kiölna, som nyligen på en Sätesgård här i negden är inrättad, hwars Torkugn är 11 Fot i fyrkant, har åtgådt 30 Järnplåtar, hwilka med arbetslön kosta 3 Dal. Silfwermynt stycket, som tyckes wara nog dyrt, hwarföre andre låtit stampa hålen på Plåtarne genom egen Smed med stor besparing i arbetslönen.

Uppå samma Kiölna kan torkas tillika 4 à 5 Tunnor Malt på et dygn, under hwilken

tid det ständigt med mycken waksamhet bör röras och skötas: all annan Säd kan ock på Plåtarne torkas.

Fig. 2. Är et lika stort Twåthus som på Berquara blifwit bygdt, swarande emot det nyß beskrefne Brygghuset och Kiölnan. i. Är Mangelkammare. k. Twätstuga med Dör och Bro b. åt siösidan. l. Är egen Badstuga med Kar, deruti kan tappas warmt Watn genom et Rör från inmurade Pannan i Twätstugan, och åfwen kalt Watn igenom et annat Rör ifrån et Kar i samma Stuga. m. Är en Kammare med Säng at hwila efter Badet. n. Afträde o. Trappa up til andra Botn, som tienar til Klädtorkning.

Fig. 3. Grundritning til Brygg- och Brännhus af Gråsten.

Fig. 4. Plan til Kiölnan der ofwanpå med Tegel murad; de kunna bägge af Gråsten upföras, om den undra Murens tioklek förstärkes til 4 Fot, och den öfra blifwer 3 à 3 ½ Fot.

Fig. 5. Profil af Brygghuset, tagen efter Linien A. B.

Fig. 6. Profil efter Linien C. D.

Fig. 7. Façade af detta Hus.

a. Brygg- och Brännhuset med inmurad Bryggkiettel och Brännewinspanna, under hwilkas Botn giöres Draghål som täckes i Pann-ugnarne med flata Tegelstenar, hwars Fogor lämnas öpna öfwer Draghålen, så at elden så mycket bättre må brinna. Uti Kylfatet til Brännewinspannan sättes en lång Brädtratt, som räcker inemot Botn, hwaruti öses eller pumpas kalt Watn, då det heta gifwer sig up och rinner ut igenom en stor Tapp wid öfra brädden af Kylfatet, derunder en lös Träränna fästes, som leder Watnet uti en huggen Stenränna genom Muren: Gålfwet stensättes med Gatusten. Öfwer Brygghuset lämnas antingen Troßbotn öppen at immen kan stiga ut igenom Takluckan öfwer dören, eller om Botn til måltning skall brukas, så ledes samma imme ut igenom en stor Brädtratt til bemälte Lucka eller på sidan af Taket, i hwilken händelse Bielkarne böra på öfra kanten rundas och tiäras. b. Måltrum med Gålfsten belagt: Uti stark kiöld upwärmes detta Rum af en liten Tegel-kakelugn, som eldas uti Brygghusspisen. På andra sidan wid c. är en Ugn med öpna Båghwalf och Klapperſten belagd, deruti Eneris inlägges til at röka Kiött och Fläsk, som uphänges under Troßbotn uti afdelta Rummet d, hwilket åfwen brukas til Måltrum, när det til rökning ej behöfwes; wil man anwända den kostnad, at slå Hwalf öfwer bägge deße Rum, så är det så mycket säkrare för Kiölnan, som derpå kommer at anläggas. Til Bielkelagets förstärkning är eljest nödigt, at en Underlagsbielke inlägges under Torkugnen, som puncterade Linierne i Planen wisa. Til rökning brukar man ock inrätta små afdelta Rum på öfra Botn; då en öpning giöres på Skorstenen med en sluten Järnlucka som öpnas, när Fläsk i samma Rum skall rökas och Skorstenen tilslutes med et Skuffspiäll ofwan öpningen, då Röken instiger i Rummet ifrån nedra Spisen; men det är för eld ej så säkert som det förra. e. Kiölnugnen med dubbla Hwalf och Klapperſten, som af Profilen *Fig.* 6. ses kan. Bak i öfra Hwalfwet är en Pipa, som slutes med et gutit Windspiäll och der ofwanföre med et litet Skuffspiäll för mera säkerhet skull.

Fig. 4. f. Är Torkrummet eller sielfwa Kiölnan på öfra Botn belagd med Tegelgålf: Ur Ugnen upstiger wärmen igenom nyßnämde Pipa uti Galten g. h., som således jämt

uti

uti Kiölnan utsprides under Maltet, som ligger på Kiäppar eller borade Bräder. Om Hårtäcken eller Segelduk utbredes öfwer Kiäpparne, kan ock derpå annan Säd torkas. När Huset ej bygges fyrkantigt, utan smalare och långt med Gafweltak, ungefär som Profilen *Fig.* 11., då kan Kiölnan i sielfwa Winden inrättas, hwarigenom Sidomurarne blifwa lägre och kunna så mycket lättare af Gråsten upföras. i. Är en Lucka på Troßbotn derigenom Maltet uphißas. At så mycket tydeligare wisa Takstolarnes förbindning, har jag utelemnat det öfriga Sparrwerket som blifwer lika med de förra Profilerne.

Fig. 8. p. q. r. s. Är Grundritning af en Iskiällare, nedsänkt uti sandaktig högländ Jordmon, af 20 Fots längd och 12 Fots bredd eller mindre, efter behag, samt 8 Fot hög. Kiällaren muras med torr Gråsten utan bruk, och afdelas midt i tu med en gles Timmerwägg uti utsporade Stockar. Öfwer bägge Rummen lägges mogne Bielkar, som i Planen äro puncterade och Profilen *Fig.* 9. wisar; der ofwanpå lägges Troßbotn af Plankor, Näfwer och stampad Lera med Torf. Midt öfwer Rummet t. giöres en öpning u., som med dubbla Luckor och Torf slutes, när Isen är i Kiällaren infyld. På Botn i sielfwa Rummet lägges Dynstockar och klufwit Werke. Murarne beklädas med klufwit Giärdsel up och ned stält, och derpå med Halm och Granris näst Isen. Uti starkaste Wintren infylles Isen hel tätt med torr Snö emellan, hwarpå Watn giutes, och Kiällaren lemnas öppen, så at alt fryser til en klimp, och ingen Luft lemnas deremellan. v. Dricksfiällare, som medelst förbemälte glesa Träwägg är afsöndrad ifrån Isrummet och får således derifrån en tilräckelig kiöld, som håller Drickat friskt: men at nedgrafwa Drickstunnorne under Isen på Ryska sättet, har sina stora olägenheter, och är sådant Dricka för Hälsan ganska skadeligit. w. Trappa och nedgång utur Swalen til Dricksfiällaren. Man brukar eljest at på sielfwa Troßbotn giöra en Lucka v. til Drickstunnornes nedhißande, der en lös Trätrappa ställes til dagelig nedgång: men det förra hålles billigt för bättre och beqwämligare. Om nu en sådan Iskiällare kan af Trän få skugga rundt omkring, som afhåller Solwärman, så kan han täckas med et slätt Torftak jämt med Jordmon: Men är han på öpna fältet belägen, då tyckes wara högnödigt, at bemälte Torftak antingen giöres dubbelt med et ledigt rum, och Wäderdrag emellan, som de puncterade Linier i Profilen wisa, eller ock uptimras deröfwer en låg Bod med dubbla Wäggar och Draghål ur Swalen, samt bak wid Röstet en Wädertrumma x, 8 Tum i fyrkant täckt ofwan, och Draghål på sidorne, hwilket alt Profilen *Fig.* 9. wisar, tagen efter Linien E. F. Denna Iskiällare kunde ock inneslutas, när så lägligit faller, uti en Pavillon wid Mangården, och derofwanpå en Wisthusbod inrättas, som uti Planen och Profilen är puncterat.

Anmärkning. Det wanliga sättet är, at utan murning timra sådane Iskiällare neder i Jorden: men det har ej bestånd i längden, utan måste efter få års förlopp, då Wäggarne äro rutne, gropen å nyo uprensas och timras, som faller både beswärligit och kostsamt; deremot kan en murad uthärda ewärdeliga tider, hwarpå wi hafwe många exempel. Framledne Herr Baron och Öfwer-Intendenten Hårleman har ock uti Kongl. Wetenskaps-Academiens Handlingar infördt en efter Fransyska sättet inrättad Iskiällare, som åfwen är murad, och inuti med klufwit Giärdsel klädd, hwilket om det rutnar, utan särdeles kostnad kan hielpas. Wil man öfwer sielfwa Dricksfiällaren slå et Hwalf af Sand- eller Flisesten, så blefwo han så mycket mera waraktig.

Fig. 10. Grundritning til et Fähus af Gråsten, och

Fig. 11.

Fig. 11. Genomskärning efter Linien G. H.

y. Är ingången til Fähuset, der en med Skiljemur affsöndrad något bred Swale kan anläggas, som här för rummets knapphet skull ej kunnat ske, dock kan en afbalkning jämt med Båsbalkarne giöras ända up til Troßbotn, som afhåller den starkaste kiölden ifrån Fähuset. Uppå samma afbalkning blifwa 2ne Dörar på sidorne til Fodergångarne z., och en midtemot stora Boskapsgången å. Båsen ä, som äro 16 til antalet, hafwa Krubbor mot Fodergångarne, derutur Boskapen äta genom Hål på Krubbwäggarne huggna, eller ock blifwer hela Krubban öpen mot Båset, allenast med en knäpter Långstock öfwer Båsbalkarne, som förhindrar Boskapen at draga fodret under sig ur Krubban. ö. Är Ungnötshus med 2ne Kalfkiättar och 10 Bås. Wanliga Boskapsbås böra wara 3½ à 4 Fot breda, 5½ à 6 Fot långa. För Ungnöt är 2½ à 3 Fots bredd, och 4½ à 5 Fots långd tilräckeligit. Krubban får deßutan 1½ à 2 Fots bredd. Wid Båsen äro stolpar, hwarpå twänne Underlagsbielkar hwila, som bära Bielkelaget och Troßbotn. Gråstensmurarne äro 4 Fot tiocka och hafwa 1 Fots affsats på hwardera sidan för Bielkarne, som på tiärade Murlättor läggas lösa, och kunna således utan swårighet nya Bielkar inläggas. Til Husets förstärkning och Murarnes sammanbindning, böra de förankras, som Profilen wisar. Taklaget står på en tunnare öfwer Troßbotn upförd Mur, och är förbundit med Stödband, intappade i Bielkarne och infälda i Sparrlaget på sidorne, och med Trånaglar fästade. Gaflarne kunna med tunnare Murar af Tegel upföras, eller giöres Taket på ändarne sluttande utan Gaflar. Til Höets upkastande giöres en Lucka öfwer Dören, som i Profilen är puncterad, eller ock på Gafwelen en Dör, med en slutt liggande Stege, fordrad inunder med Bräder som en Ställningsbrygga, hwarpå Höfäten från Laßen af 2ne personer med Häflar upbäres, som på några Orter med många Dagswerkens besparing brukas. Taket täckes med Rör eller med Taktegel, då likwäl Wrakbräder böra glest spikas på Stödbanden wid sidorne, at ej Höet må rubba Takpannorne eller deras klistring. Uti Husets alla 4 hörn muras sneda Dragrör ur Fähusen, som upföras midt i Murarne med öpning på Gaflarne ofwantil, hwilka i Planen och Profilen äro teknade. De slutas med små Brädluckor inuti Fähuset, när stark kiöld är.

På lika sätt kunna alla de öfrige Ladugårdshusen af Gråsten muras, ja äfwen Sädesladorne: ty man behöfwer allenast på Sädesgälfwens Murar giöra åtskillige små sneda Draghål, så at Snö ej kan yra in, och resa klufwit Werke til en Fots distance ifrån samma Murar, hwaremot Säden i Gälfwen sättes, så kunna ej Gråstenarnes fuktighet förordsaka någon skada, när et ledigt drag är öpet rundt omkring.

At nu bestyrka detta med exempel, wil jag allenast nämna Frötuna Sätesgård i Upland, hwarest först Brygg- och Brännhus af Gråsten blifwit upsatte, hwarpå man sedan med alfwar tagit sig före Ladugårdsbyggnaden, och redan för några år sedan upfört et stort Fähus af 84 alnars långd, 22½ alns bredd, samt 6½ alns höga Murar af Gråsten, 2¼ aln tiocka, som med godt Kalkbruk äro murade, samt innan och utan wäl rappade, och Huset med Spån täckt. Det är indelt för 120 Boskapsnöt uti 2ne Rum med Swale emellan och Foderhus på ändan. Wid samma Sätesgård är ock nu Grunden lagd til et Fårhus af 37 alnars lång och 12 alnars bredd, samt en Rija med 2ne Torkrum och Loge 43 alnar lång, som i år äfwen af Gråsten komma at upföras: man har ej kunnat märka at deße Hus tilskyndat Creaturen den minsta olägenhet, utan at de der trifwas så wäl som i andre Hus, eljest hade wäl ingen annan wågat at efterfölja

detta

detta Byggningssätt; men et så berömmeligit exempel har wid berörde Sätesgård brakt åtskillige derunder lydande Frälsebönder at bygga sig Fä- och Fårhus med Stall och Badstugor af Gråsten, förutan andre flere, som lagt redan Grunden til åfwen sådane Hus, hwaraf man ser, hwad goda exempel ibland Allmogen i Landet uträtta kunna.

Anmärkning. Til sådane Gråstensmurar utwäljer man hälst Sten af höglänta Berg eller Fältsten öfwer Jord, hwilken hålles föra mindre fuktighet förorsaka, än den Gråsten som uti låglänt mark eller Siö-Stranderne tages. At det härutinnan mycket ankommer på sielfwa Stenslaget, bewisar årfarenheten nogsamt, rönes ock lätteligen, när man om morgonen bittida, då Daggen ännu ligger på Marken, beser Klappersteenen uti Åkrarne: då somlige af Daggen wåta, andra åter helt torra befinnas; hwilket ej kan härröra af annat än Stenarnes olika natur och egenskaper. Sådan olika beskaffenhet af Stenslagen finnes åfwen i de större Stenar och Berg. I öfrigit räknas en Läst Kalk til en cubic Famn Gråstensmur, som dock kan blifwa något ringa mer eller mindre, alt efter Gråstenens storlek och Kalkens godhet.

Hwad eljest Ladugårdarnes indelning och inredning widkommer, derom har jag redan långt för detta utgifwit mine wälmente tankar, uti et Bihang wid Herr Baron Brauners Hushåldsbok, som nu å nyo är uplagd med Kopparstycken.

Uti den senare Delen af wälbemälte Barons arbete, som åfwen snart i dagsliuset kommer, har jag bifogat en förbättrad Rija, som är säker för eld, och kan med mycken Wedsparing torka Säden på långt kortare tid än wanligit är, samt igenom Ritning och Förslag wisat, huru Torp med minsta kostnad kunna upsättias. Til slut följer en uträknad Tabell, huru mycket Murtegel samt Järnplåtar och Taktegel til alla Taken erfordras. Proportionen af Kalk och Sand mot et wist antal Tak- och Murtegel, lär wara så mycket öfwerflödigare at här anföra, som i de större Almanackor alla År förtekning derpå utgifwes; men hwad som angår täkningen med Järnplåtar, så torde man på Landet wara mindre kunnig om hwad dertil hörer, hwarföre jag ej welat förbigå, därom följande underrättelse lämna, neml. at de wanlige Järnplåtar äro 2 Fot långa 1 ½ Fot breda, hwaraf gå 70 à 80 på et Skepp., som kostar nu för tiden 120 Dal. Kopp:mt; och betalas jämwäl på Skeppundet 20 à 24 Dal. dito Mynt i arbetslön för beslåningen: Hwaraf man, enär antalet af de til en Byggnad nödige Järnplåtar, utur Tabellen blifwit funnit, lätteligen kostnaden kan uträkna. Eljest är bemälte Tabell aldeles på lika sätt inrättad, som den uti förre delen finnes, der jag ock densamma til sit bruk förklarat, hwilket wore onödigt, at här å nyo uprepa.

Härutinnan förmodar jag nu hafwa giordt så kunnige som okunnige i deße slags Uträkningar en nyttig tienst. De förre se sin möda at gå in i sådant bryderi åtminstone besparad, och de senare winna ändamålet, utan at hafwa förskaffat sig medlen. Detsamma torde jag ock i anseende til Byggningskonsten få säga, om de här utgifne så mångahanda Desseiner til Byggnader. Mit ändamål är wunnit och min dryga möda ersatt, om jag är så lyckelig, at härigenom winna mine Landsmäns gunst och wälbehag.

F Rättel-

Råttelser i Förra Delen.

TAB. I. *Fig.* 1. lin. 3. står: Distancen emellan Wåggarne. Läs: Distancen emellan Fönstren, som inuti Rummens storlek i långd och bredd, jemte skilnaden emellan Wåggarne, ꝛc.

TAB. X. *Fig.* 3. och 4. lin. 7. står: Vaser. Läs: Baser.

TAB. XXIV. *Fig.* 3. lin. 1. står: lång Frise. Läs: låg Frise. *Fig.* 8. lin. 2. står: Kanis. Läs: Karnis. Lin. 5. står: omwänd Kanis. Läs: omwänd Karnis.

TAB. XXV. *Fig.* 10. lin. 4. står: täckes med en Runstaf i infattningen. Läs: täcker med en Runstaf infattningen. *Fig.* 8. lin. 4. står: wisa l. uti Profil. Läs: wisar C. uti Profil.

Uti Förklaringen öfwer utråknade Tabellen lin. 5. står: andra Wåningen. Läs: undra Wåningen. lin. 26. står: detta Hus. Läs deßa Hus.

Råttelser i Senare Delen.

TAB. XXVI. *Fig.* 2. lin. 2. står: men Ziffrorne. Läs: Ziffrorne. *Fig.* 3. lin. 3. står: i ena sidan. Läs: å ena sidan.

TAB. XXVII. *Fig.* 4. lin. 2. står: för Stugudören. Läs: för Förstugudören.

TAB. XXVIII. *Fig.* 2. lin. 4. står: at kunna wisa. Läs: at tydeligen wisa. Lin. 5. står: kunna ställas. Läs: böra ställas.

TAB. XXIX. *Fig.* 5. lin. 7. står: windel windel. Läs: windel.

TAB. XXXVIII. *Fig.* 3. och 4. lin. 3. står: Trägården. Under. Läs: Trägården under

TAB. XXXIX. *Fig.* 1. lin. 1. står: lång. Läs: Låg. *Fig.* 5. och 6. lin. 13. står: långre. Läs: lågre.

TAB. XLVI. lin 22. står: Ludvig den XIII. Läs: Ludvig den XIV. *Fig.* 2. har Doriska Ordningen = = = = lin. 12. står: Archivoltens Listers språng. Läs: Impostens Listers språng.

Underråttelse för Bokbindaren.

Alla Kopparstycken wikas midt i tu, och fastklistras på inbundna Pappersrimsor, så at når Boken öpnas, Ritningarne komma at ligga slått utan weck. De som annorlunda åstunda, giöra efter behag.

TAB.	Fig.		Murtegel. U. W. 2½. S. M. 1½. 2dra W. 2. 3die W. 1½. S. M. 1.	Murtegel. U. W. 2½. Ö. W. 2. S. M. 1.	Murtegel. U. och Ö. W. 2. S. M. 1.	Murtegel. U. W. 2. Ö. W. 1½. S. M. 1.	Murtegel. U. och Ö. W. 1½. S. M. 1.	Taktegel. Slåta Tak.	Taktegel. Brutnaundra taket.	Järnplåtar. Öfra taket.	Järnplåtar. Öfra och undra taket.	Järnplåtar. Takfoten.	Järnplåtar. Kant-Rännor och Krop.	Järnplåtar. Kant-Rännor.	Järnplåtar. Winkel-Rännor.	Järnplåtar. Frontons täkning.	Järnplåtar. Takluckor. Deras antal.	Järnplåtar. Takluckor. Täkning och bekl.	Järnplåtar. Skorstens täkning.	Taktegel. Til Träbygningarne. Fig.	Taktegel. Til Träbygningarne. Slåta Tak.
I.	2, 3.	—	—	—	—	—	45000	3800	—	—	—	112	64	—	—	—	2	60	10	1	3200
	5, 6.	—	—	—	—	54000	48000	3800	2000	240	—	112	64	32	—	—	2	54	10	4	3200
	8, 9.	—	—	84000	77000	—	—	—	2500	380	1040	70	—	32	—	—	—	—	10	7	4200
	11, 12.	—	—	81000	74000	—	—	—	2300	480	864	64	—	32	—	—	—	—	20	10	4200
II.	2, 3.	—	—	—	—	70000	65000	5300	3300	468	—	140	72	32	—	—	1	30	10	1	4500
	5, 6.	—	—	—	—	67000	62000	5100	—	—	—	136	70	—	10	—	—	—	10	4	3600
	8, 9.	—	—	—	—	71000	66000	5300	—	—	—	140	72	—	—	—	2	60	10	7	4800
III.	2, 3.	—	—	—	—	75000	69000	6000	3700	540	—	152	78	36	—	—	1	30	10	1	5200
	5, 6.	—	—	—	—	82000	76000	6100	2900	660	—	101	79	24	—	—	2	60	10	4	5600
	8, 9.	—	—	—	—	92000	86000	6100	3100	600	—	152	79	36	—	120	—	—	15	7	5500
IV.	1, 2, 3.	—	—	79000	90000	—	—	6300	4300	500	—	148	76	36	—	64	—	—	10	5,6	5600
	8, 9.	—	—	119000	110000	—	—	7800	4800	660	—	170	86	36	—	—	4	140	10	7	5600
V.	2, 3.	—	—	108000	102000	—	—	7400	4400	620	—	166	82	36	—	—	4	120	10	1	5700
	5, 6.	—	—	110000	104000	—	—	7400	4400	620	—	136	82	36	—	70	2	60	10	4	5800
VI.	5, 6.	—	—	115000	107000	—	—	7000	4200	600	—	163	81	36	—	—	2	60	10	2,3	5000
	8, 9.	—	—	110000	102000	—	—	7500	4400	700	—	168	85	36	—	—	—	—	10	4,7	5800
VII.	1, 2, 3.	—	—	108000	101000	—	—	7300	4600	620	—	164	83	36	—	—	4	120	15	—	—
	4.	—	—	109000	102000	—	—	7400	4700	630	—	166	84	36	—	—	4	120	15	7,8	5400
	5, 6.	—	—	100000	95000	—	—	6500	4200	540	—	152	78	36	—	—	4	120	10	—	—
VIII.	2, 3.	—	—	134000	123000	—	—	9000	5500	840	—	191	90	36	—	—	4	120	15	1	7000
	5, 6.	—	—	120000	110000	—	—	7600	4800	720	—	175	86	36	—	—	4	120	15	4	6300
	7, 9.	—	—	—	—	—	16000	—	—	—	430	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
IX.	2, 3.	—	—	—	—	94000	85000	7400	4700	920	—	167	88	—	—	—	—	—	15	1	6000
	5, 6.	—	—	160000	150000	—	—	9400	5800	540	—	190	90	—	—	330	4	120	20	4	7000
X.	1, 2.	—	—	—	—	166000	155000	12000	—	—	—	285	140	—	44	—	8	240	20	—	—
	3, 4.	—	—	—	—	163000	152000	11800	—	—	—	257	138	—	44	40	5	150	20	—	—
	5, 6, 7.	—	—	—	—	—	20000	1000	—	—	400	84	38	—	—	28	2	60	—	—	—
XI.	1,2,3,4.	—	244000	—	—	210000	—	—	—	—	1960	—	—	—	—	28	1	30	20	—	—
	5, 6, 7.	—	—	—	—	—	30000	—	—	—	630	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

TAB.	Fig.		Murtegel.						Taktegel.		Järnplåtar.										Taktegel. Til Träbygningarne.	
			U. W. 3. S. M. 1½. 2dra W. 2½. 3die W. 2. S. M. 1.	U. W. 2½. S. M. 1½. Ö. W. 2. S. M. 1.	U. W. 2½. Ö. W. 2. S. M. 1.	U. och Ö. W. 2. S. M. 1.	U. W. 2. Ö. W. 1½. S. M. 1.	U. och Ö. W. 1½. S. M. 1.	Slåta Tak.	Brutna undra taket.	Öfra taket.	Öfra och undra taket.	Takfoten.	Kant-Rännor och Krop.	Känt-Rännor.	Winkel-Rännor.	Frontons täckning.	Takluckor. Deras antal.	Takluckor. Täckning och bekl.	Skorstens täckning.	Fig.	Slåta Tak.
XII.	—	A.	—	—	80000	74000	—	—	5000	3600	380	—	104	71	36	—	—	2	50	5	—	—
	1, 2.	B.	—	—	—	—	—	18000	2300	—	—	—	106	42	—	—	—	—	—	10	—	—
	3, 4.	C.	—	—	—	—	—	30000	—	—	—	740	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	—	D.	—	—	—	—	—	32000	4400	—	—	—	180	98	—	10	—	—	—	10	—	—
XIII.	1, 2.	—	—	—	—	—	112000	90000	—	2800	270	660	48	—	—	—	—	4	120	10	—	—
	3, 4, 5.	—	—	—	—	—	120000	110000	3500	—	790	—	187	88	—	—	—	4	120	10	6	5500
XIV.	1, 2, 3, 4.	—	—	—	—	—	80000	72000	7000	—	—	—	190	116	—	40	—	4	120	10	—	—
	5, 6.	—	—	—	—	—	—	12000	—	—	—	—	—	—	—	36	—	—	—	—	—	6500
XV.	1, 2, 3, 4.	—	—	—	—	—	100000	91000	6500	—	—	280	214	97	—	36	—	4	120	10	6	5500
XVI.	1, 2, 3.	—	—	—	—	—	—	56000	8000	6000	622	—	233	103	60	20	—	—	—	10	5	7200
	6, 7.	—	—	—	—	—	—	12000	—	—	—	376	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
XVII.	1, 2.	—	—	—	—	—	—	86000	8000	—	—	—	240	123	—	22	416	6	150	30	4	9400
XVIII.	1, 2.	—	—	—	—	—	185000	164000	15000	—	—	—	336	194	—	52	—	8	240	30	3	11300
XIX.	1, 2.	—	—	—	170000	156000	—	—	11000	8800	544	—	220	92	60	20	—	4	120	15	—	—
	3, 4.	—	—	—	—	—	250000	235000	16000	—	—	—	354	200	—	56	40	9	225	30	—	—
XX.	1, 2.	Undra Wån.	—	—	—	—	98000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	1, 2.	2dra och 3die W.	—	—	—	—	—	150000	6700	2300	294	—	300	125	24	—	64	4	120	35	—	—
	3, 4.	Undra Wån.	—	—	—	—	—	40000	—	—	—	—	—	—	—	32	500	4	100	20	3,4	5000
XXI.	1, 2.	Undra Wån.	—	—	—	—	116000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	1, 2.	2dra och 3die W.	—	—	—	—	—	162000	9000	2300	320	—	318	118	28	—	36	4	100	20	4	8000
XXII.	1, 2.	Stora Huset, -	—	190000	176000	—	—	—	—	6700	1080	—	184	—	—	—	—	8	240	20	—	—
	1, 2.	Fyra Pavillons	—	—	—	—	115000	—	—	7400	400	—	260	—	108	72	—	—	—	20	—	—
	3, 4, 5.	—	—	—	—	—	—	20000	—	—	—	560	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	6, 7, 8.	—	—	—	—	—	—	24000	—	—	—	750	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
XXIII.	1, 2.	Stora Huset, -	320000	—	294000	—	—	—	—	7600	1260	—	252	—	44	—	64	6	216	20	—	—
	1, 3.	Twenne flyglar	—	—	150000	—	—	—	4900	—	—	1160	133	50	—	—	—	4	100	20	—	—
	4.	Twå Wåningar	—	—	180000	—	—	—	—	6700	1080	—	230	—	40	—	54	6	180	20	—	—

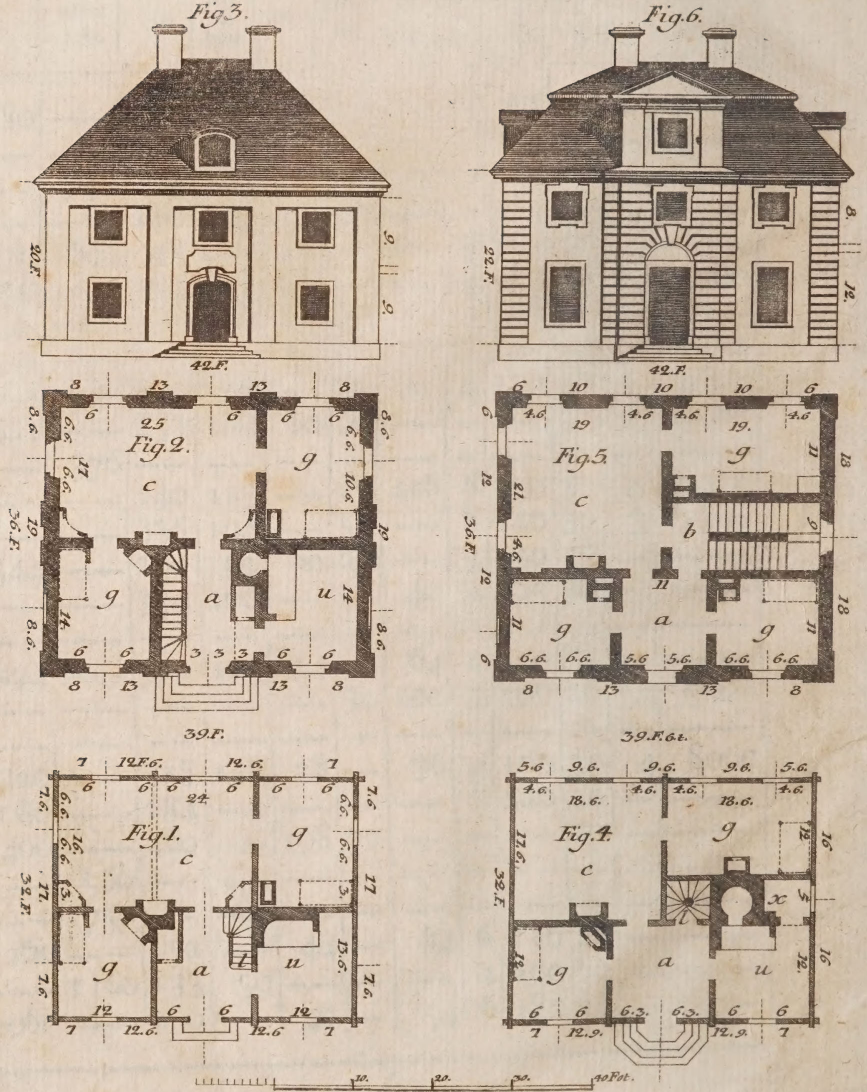
Fig.3.
Fig.6.
20.F.
22.F.
42.F.
42.F.
Fig.2.
Fig.5.
36.F.
36.F.
39.F.
39.F.6t.
Fig.1.
Fig.4.
32.F.
32.F.
10.
20.
30.
40Fot.

Tab. I.

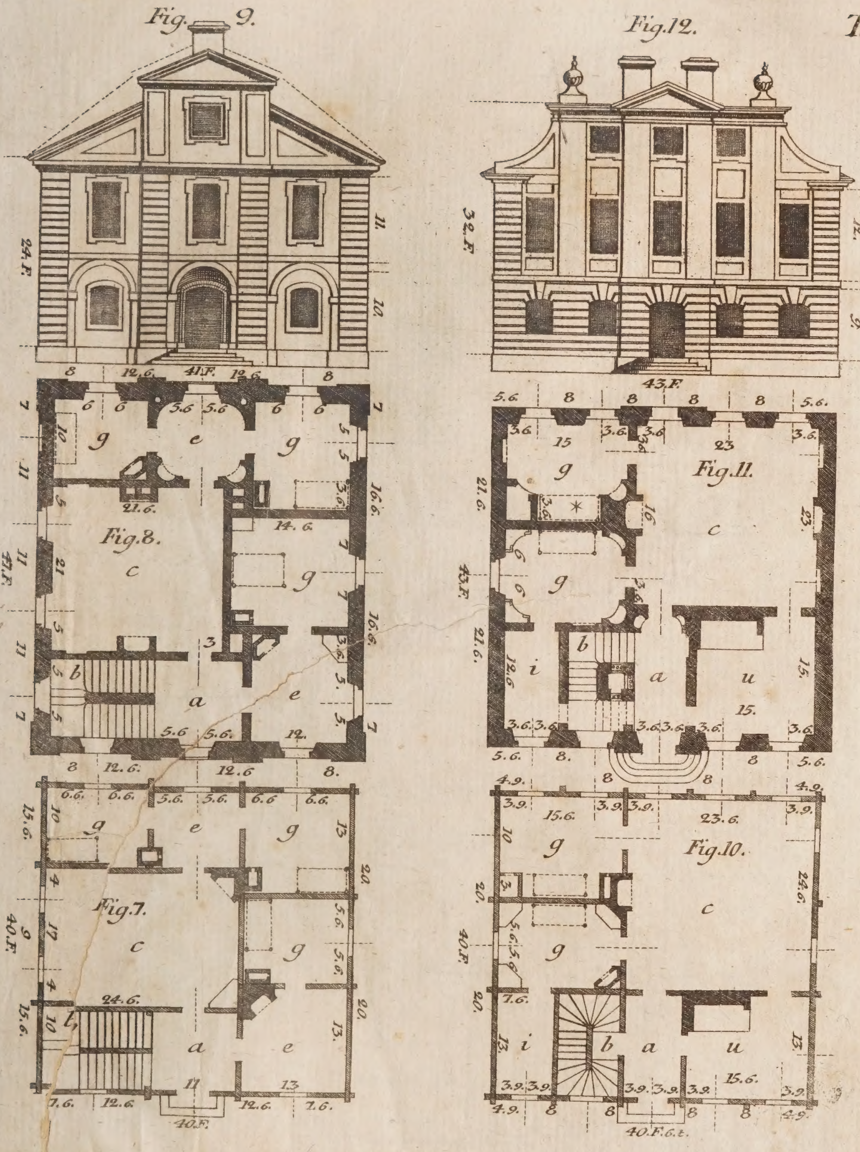
Fig. 9.
24.F.
41.F.
Fig. 12.
32.F.
43.F.
Fig. 8.
47.F.
Fig. 11.
43.F.
Fig. 7.
40.F.
Fig. 10.
40.F.
40.F.6.i.

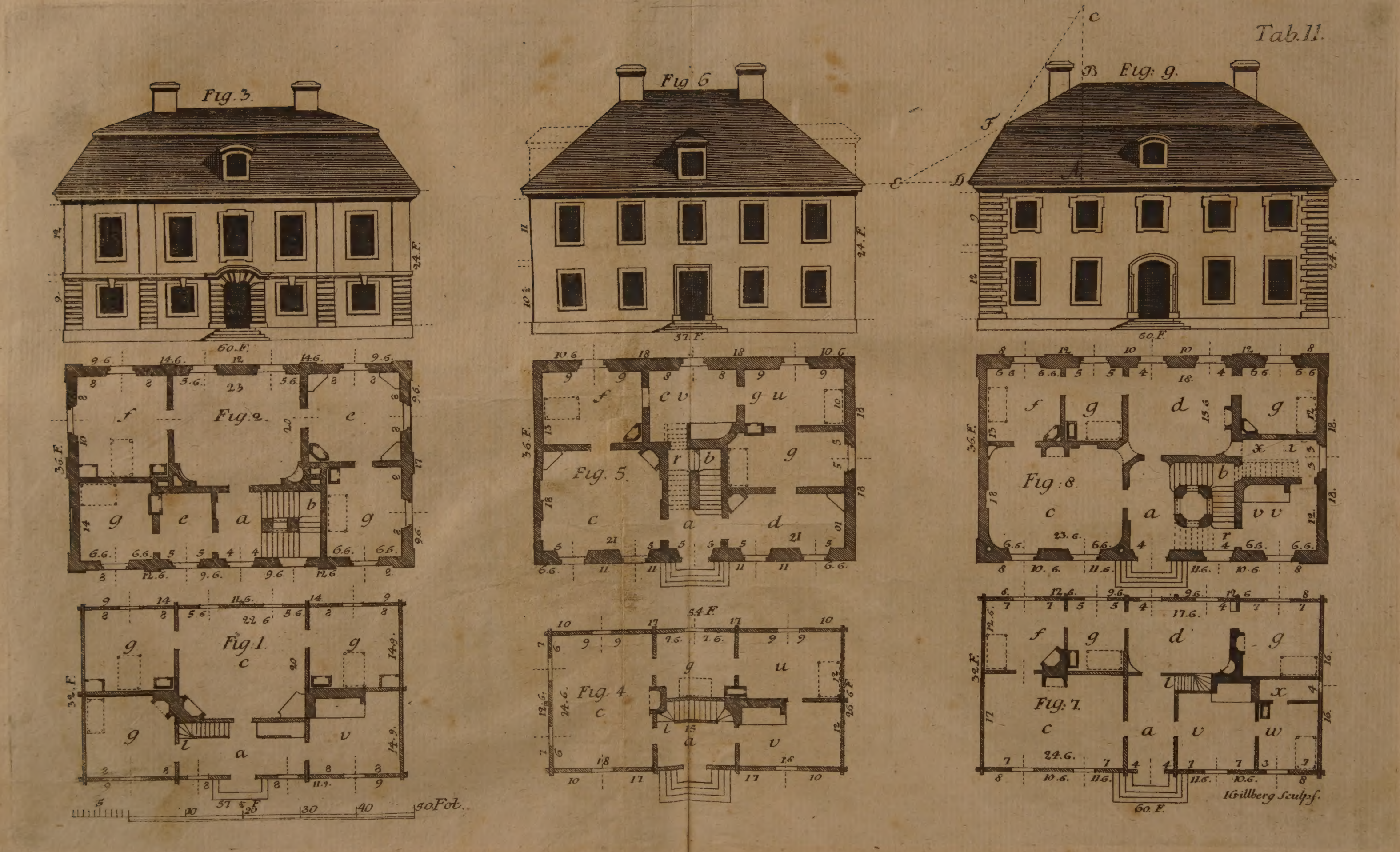
Tab. 11.
Fig. 3.
Fig 6
Fig: 9.
Fig. 2.
Fig. 5.
Fig: 8.
Fig: 1.
Fig. 4.
Fig: 7.
50 Fot.
I Gillberg Sculps.

Tab. III.

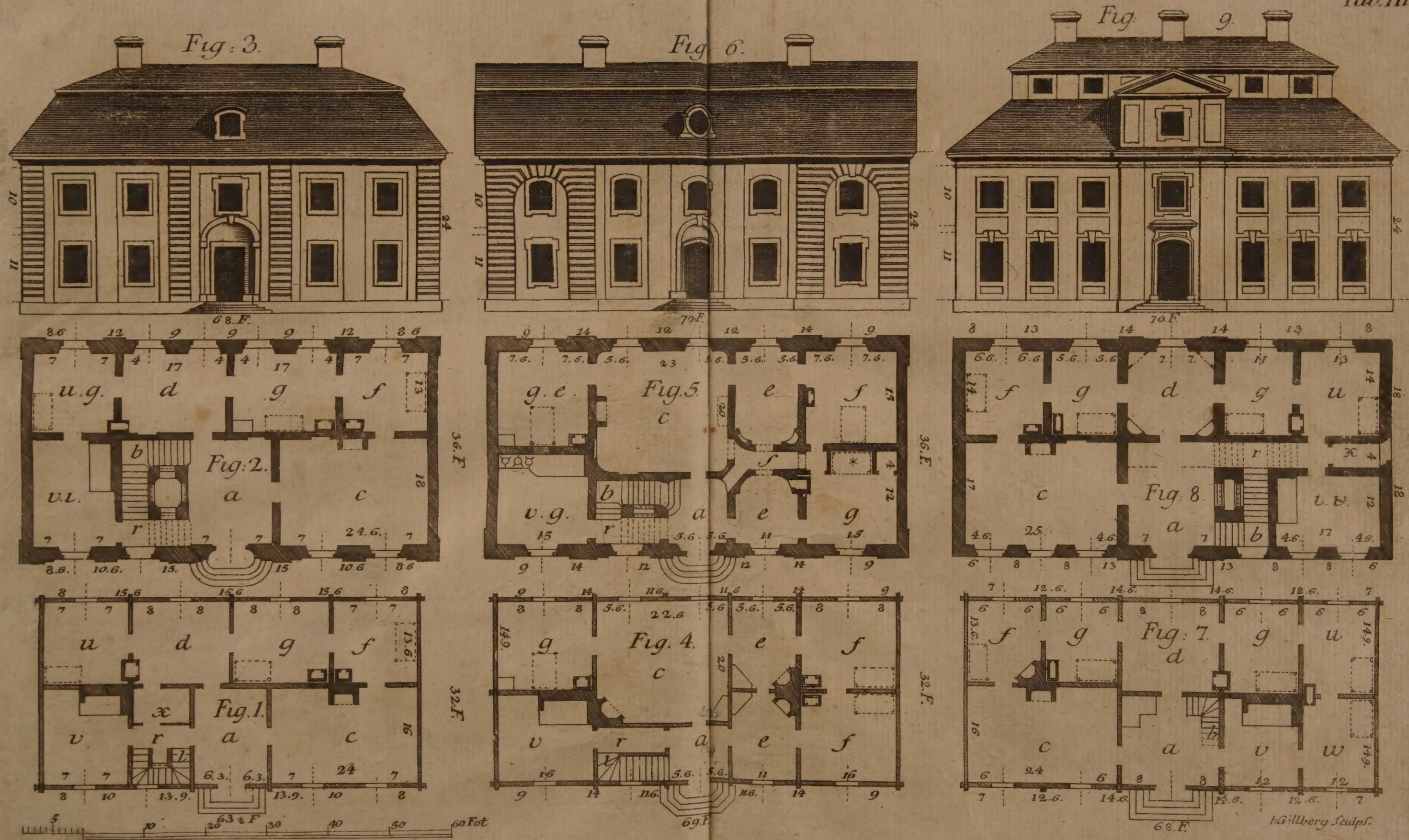
Fig: 3.
Fig. 6.
Fig. 9.
Fig: 2.
Fig. 5.
Fig. 8.
Fig. 1.
Fig. 4.
Fig: 7.
60 Fot
I. Gillberg Sculps.

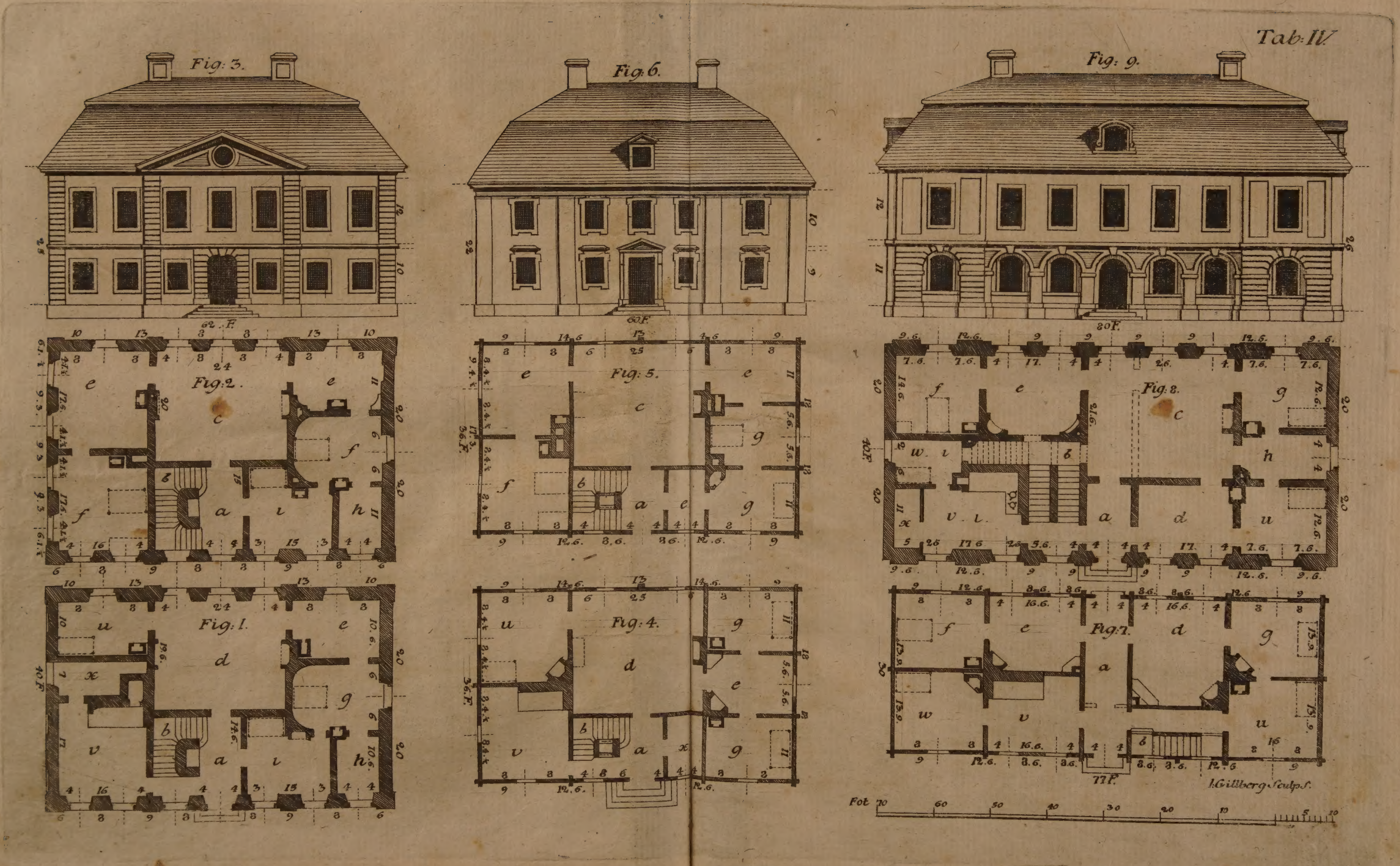
Tab: IV.
Fig: 3.
Fig: 6.
Fig: 9.
Fig: 2.
Fig: 5.
Fig: 8.
Fig: 1.
Fig: 4.
Fig: 7.
62 F.
60 F.
80 F.
40 F.
36 F.
77 F.
I. Gillberg Sculps.
Fot

Tab. V.

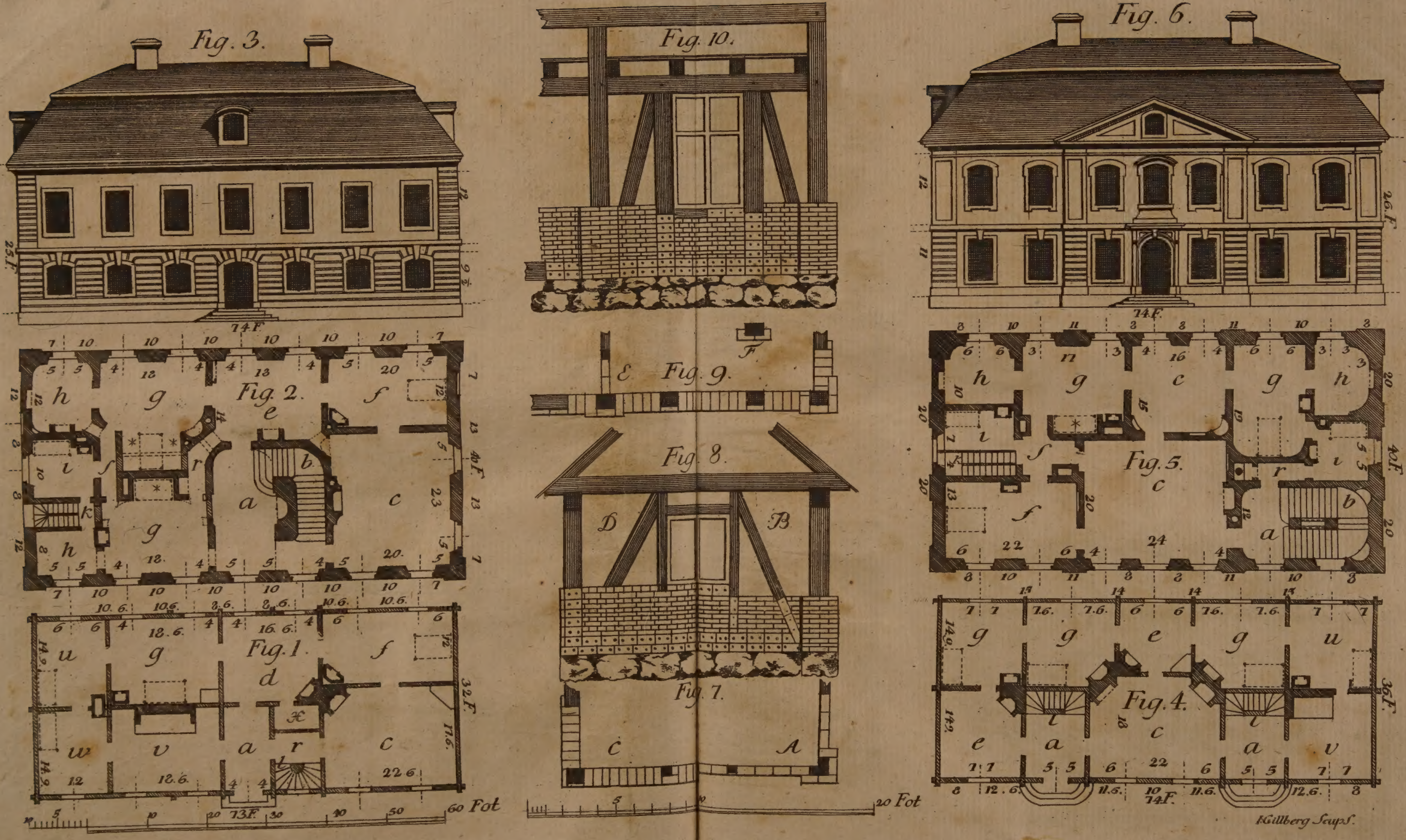
Fig. 3.
Fig. 2.
Fig. 1.
60 Fot
Fig. 10.
Fig. 9.
Fig. 8.
Fig. 7.
20 Fot
Fig. 6.
Fig. 5.
Fig. 4.
Killberg Sculps.

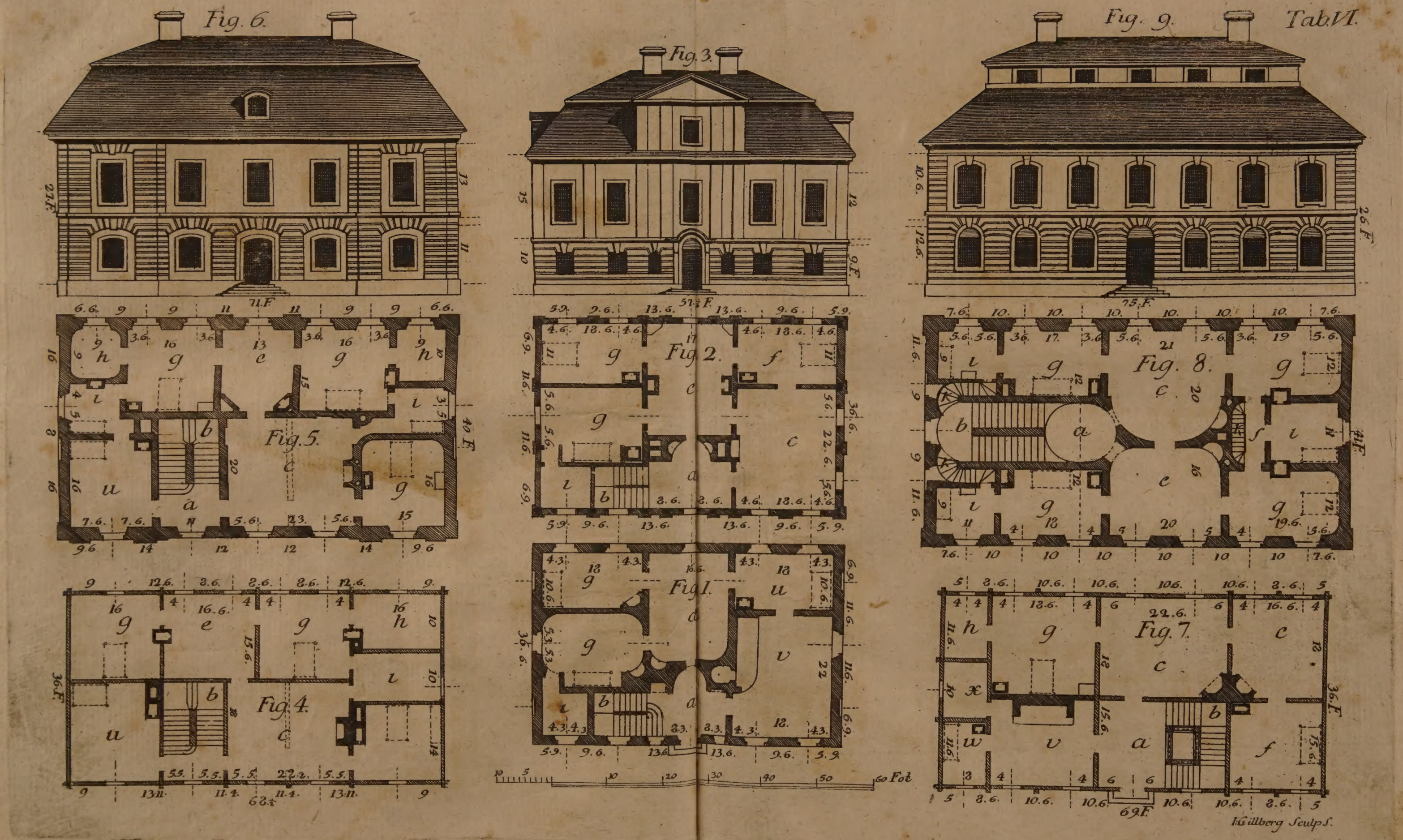

Tab. VI.
Fig. 6.
Fig. 3.
Fig. 9.
Fig. 5.
Fig. 2.
Fig. 8.
Fig. 4.
Fig. 1.
Fig. 7.
60 Fot
I. Gillberg Sculps.

Tab.VII.
Fig.3.
Fig: 8.
Fig.6.
73.F.
64.F.
Fig.2.
Fig.7.
Fig.5.
Fig.1.
Fig.9.
Fig.4.
40.F.
74.F.
5 10 20 30 40 50 60 Fot
I.Gillberg Sculps.

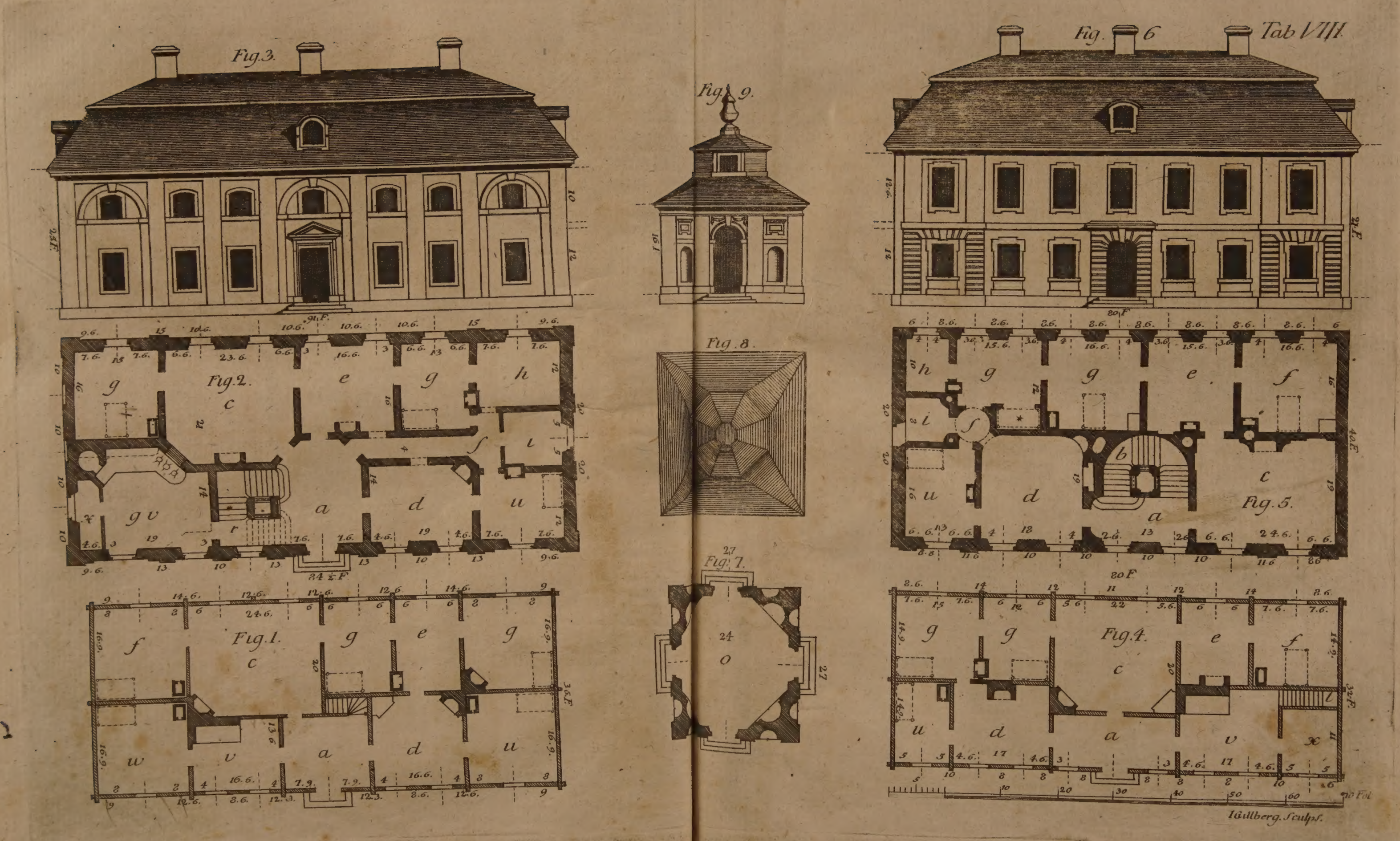
Fig.3.
Fig. 9.
Fig. 6
Tab VIII
Fig.2.
Fig. 8.
Fig. 5.
Fig.1.
Fig. 7.
Fig.4.
I.Gullberg Sculps.

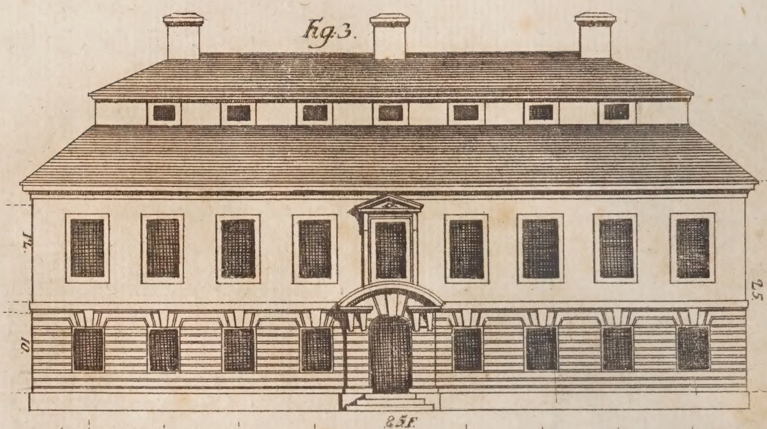
Fig.3.
17.
10.
25.
25 F.

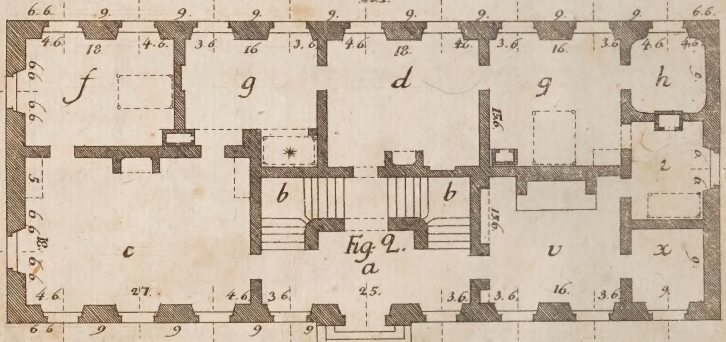
Fig: 2.
a
b
b
c
d
f
g
g
h
i
v
x
30 F.

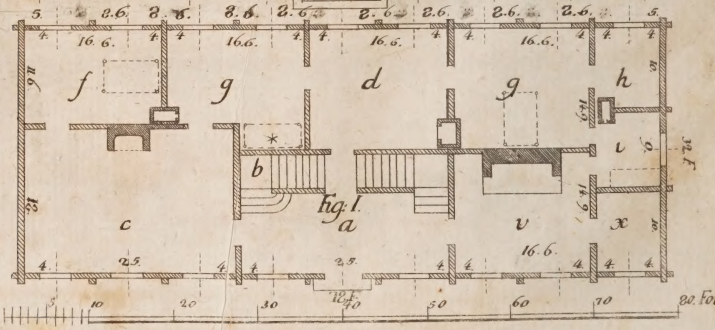
Fig: 1.
a
b
c
d
f
g
g
h
i
v
x
32 F.
12 F.
10
20
30
40
50
60
70
80. Fot.

Fig: 6. Tab: IX.

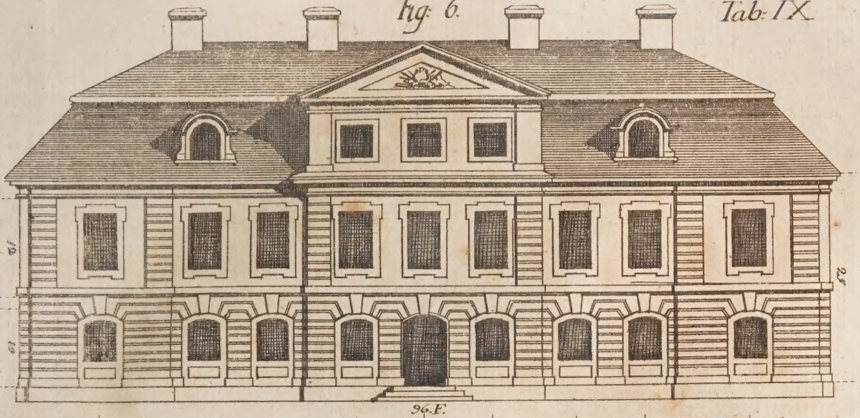

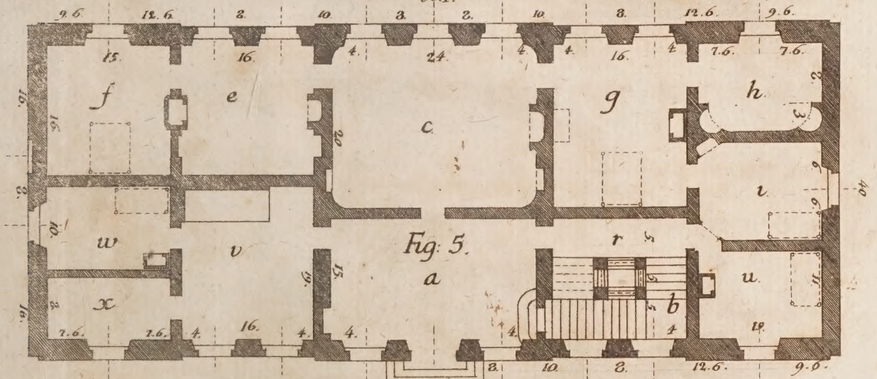

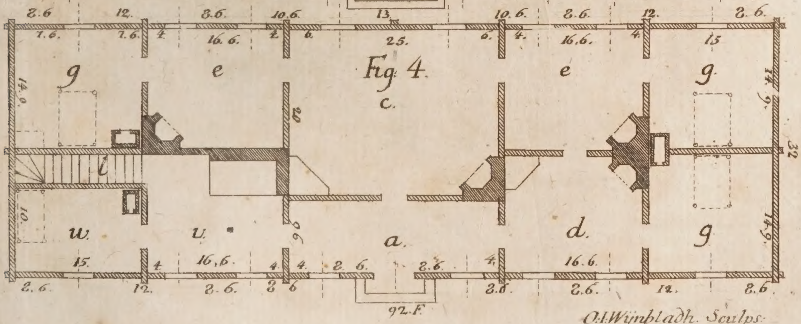

O.I.Wijnbladh. Sculps.

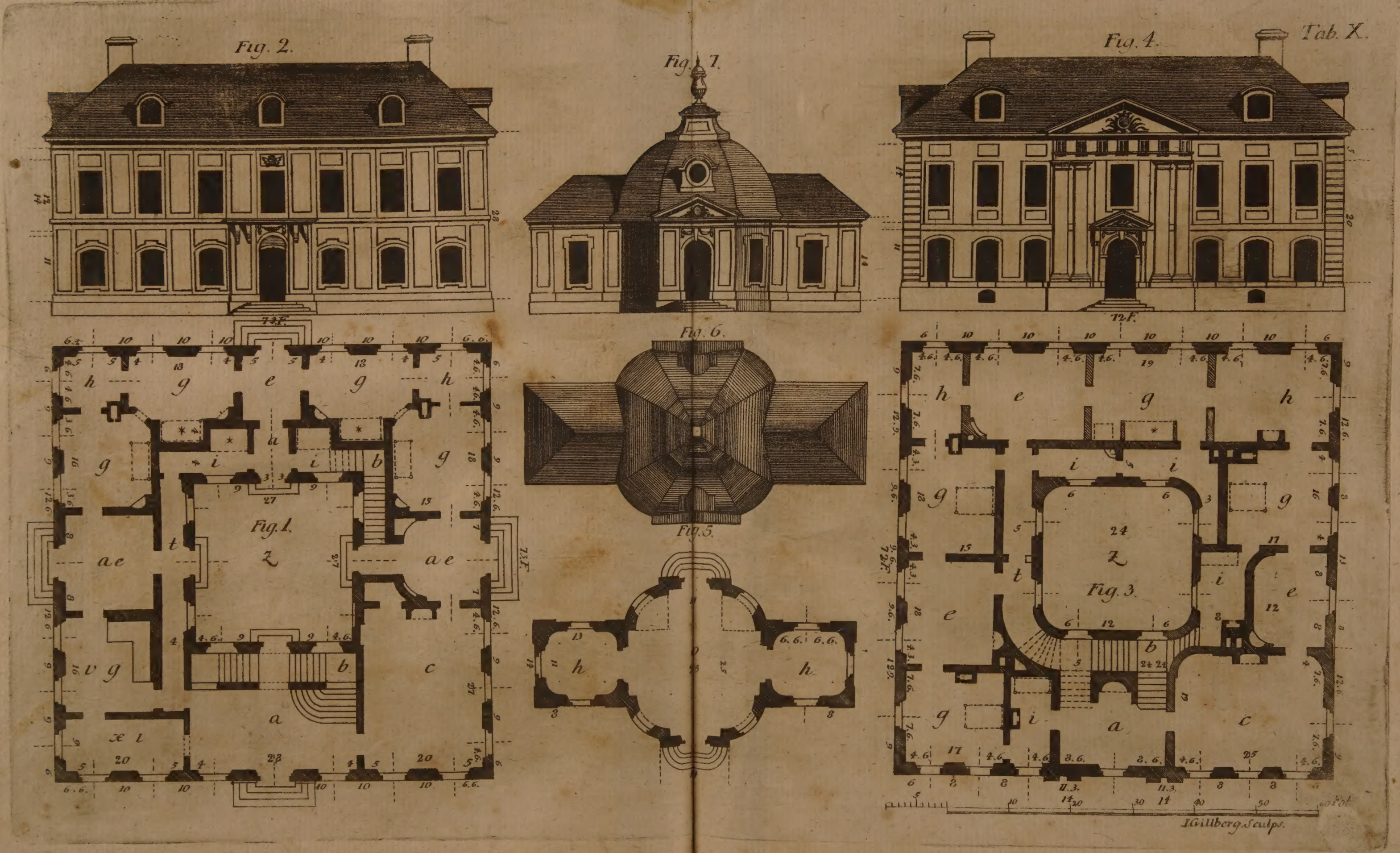
Tab. X.
Fig. 2.
Fig. 7.
Fig. 4.
Fig. 6.
Fig. 5.
Fig. 1.
Fig. 3.
J. Gillberg. Sculps.

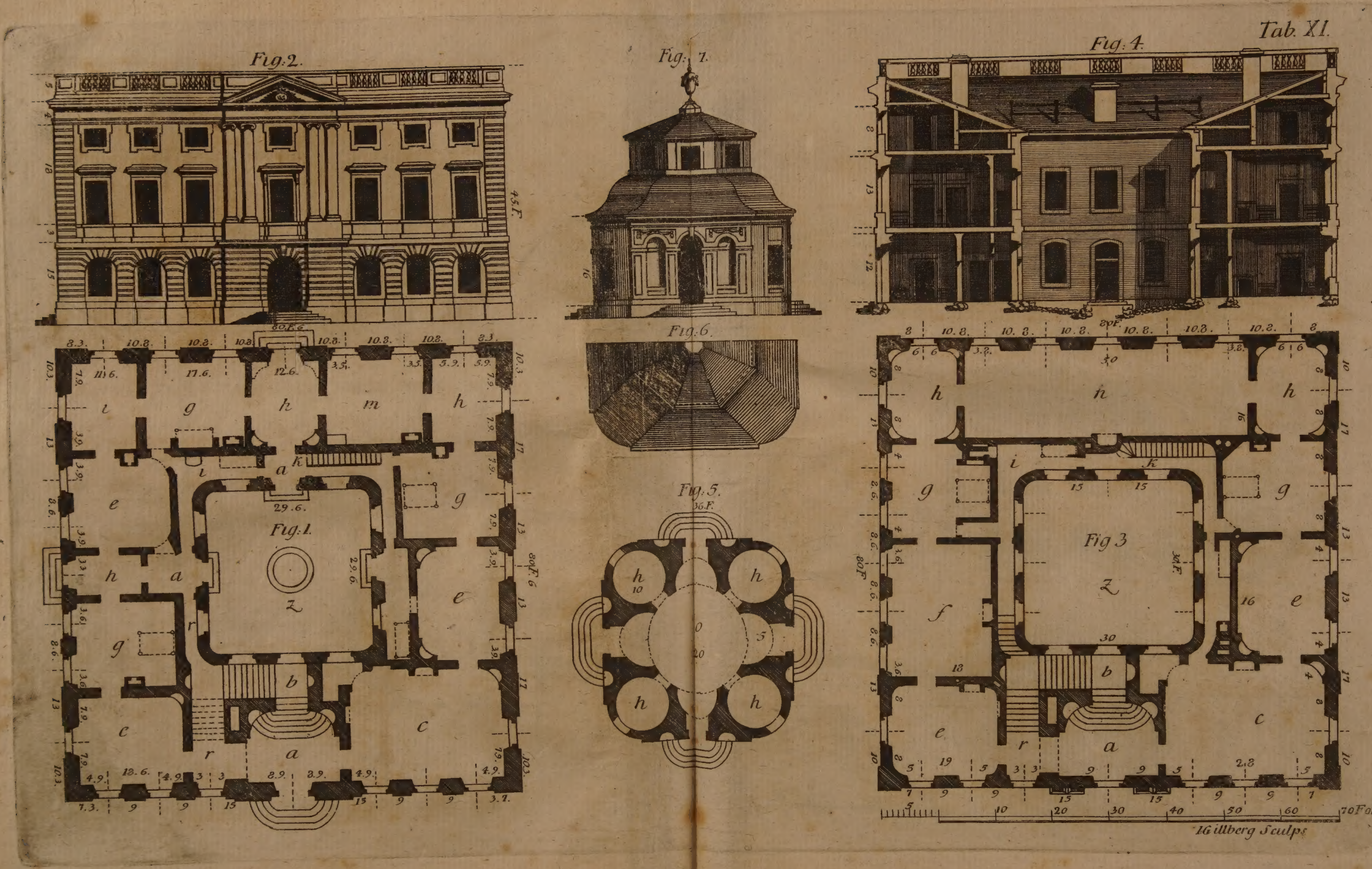
Tab. XI.
Fig:2.
Fig: 7.
Fig: 4.
Fig:1.
Fig:6.
Fig:5.
Fig 3
70 Fot
J.Gillberg Sculps

Fig. 2.

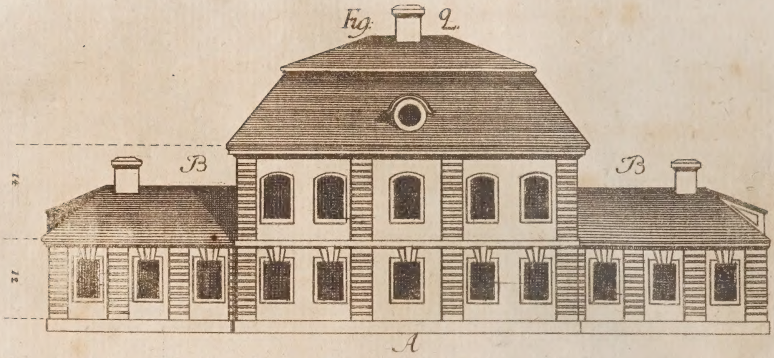

Fig. 3.

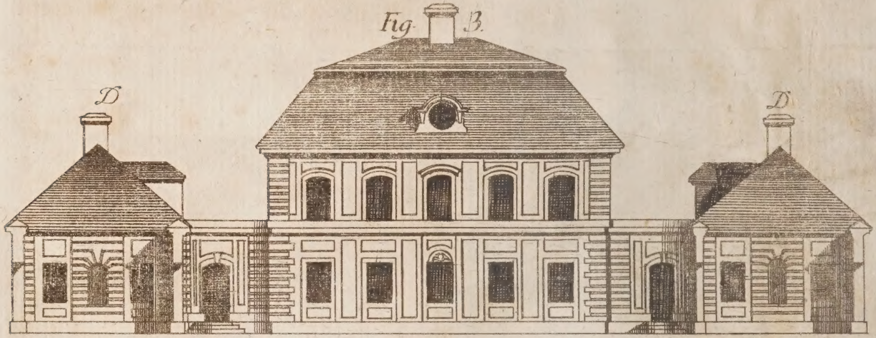

Fig. 4.

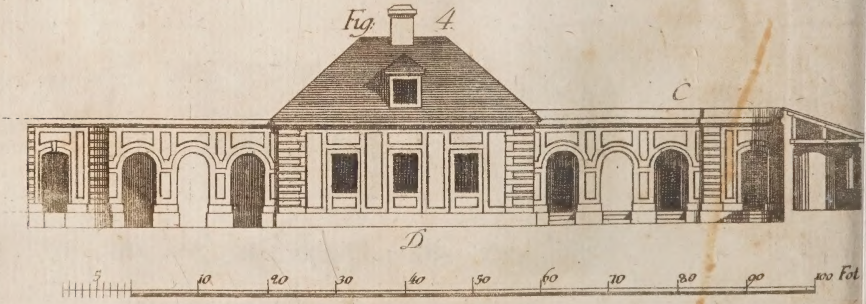

Tab. XII.

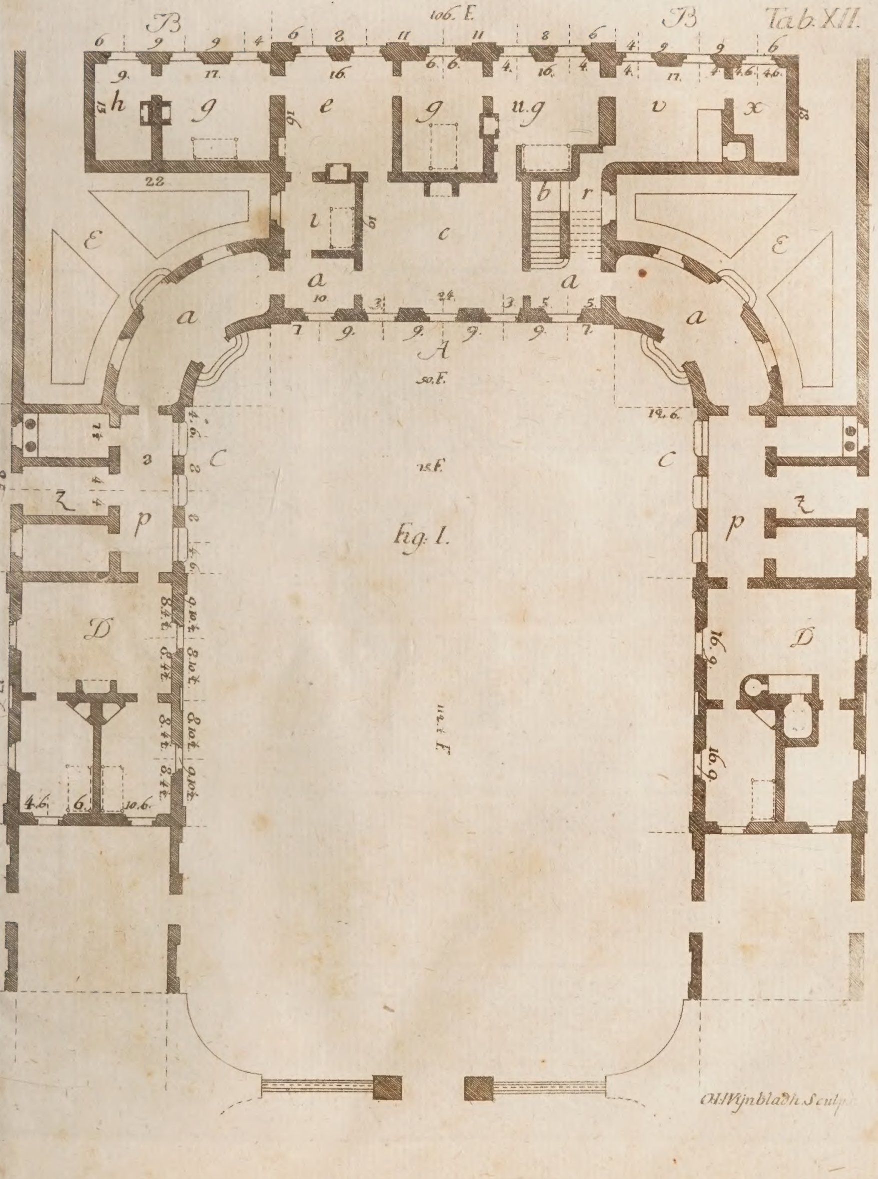

Ol. Wijnbladh Sculp.

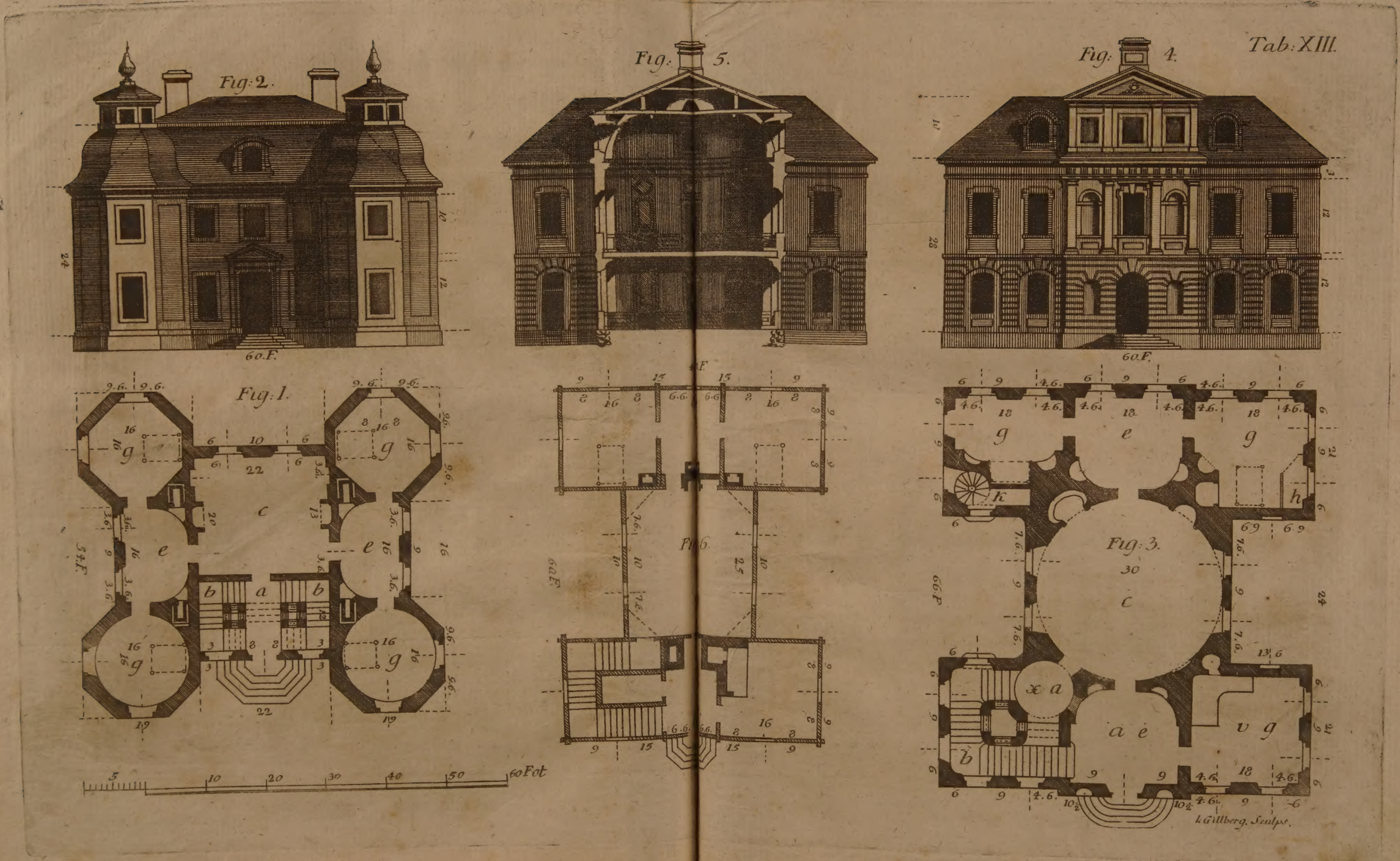
Tab: XIII.
Fig: 2.
Fig: 5.
Fig: 4.
60 F.
Fig: 1.
Fig. 6.
Fig: 3.
60 Fot.
I. Gillberg. Sculps.

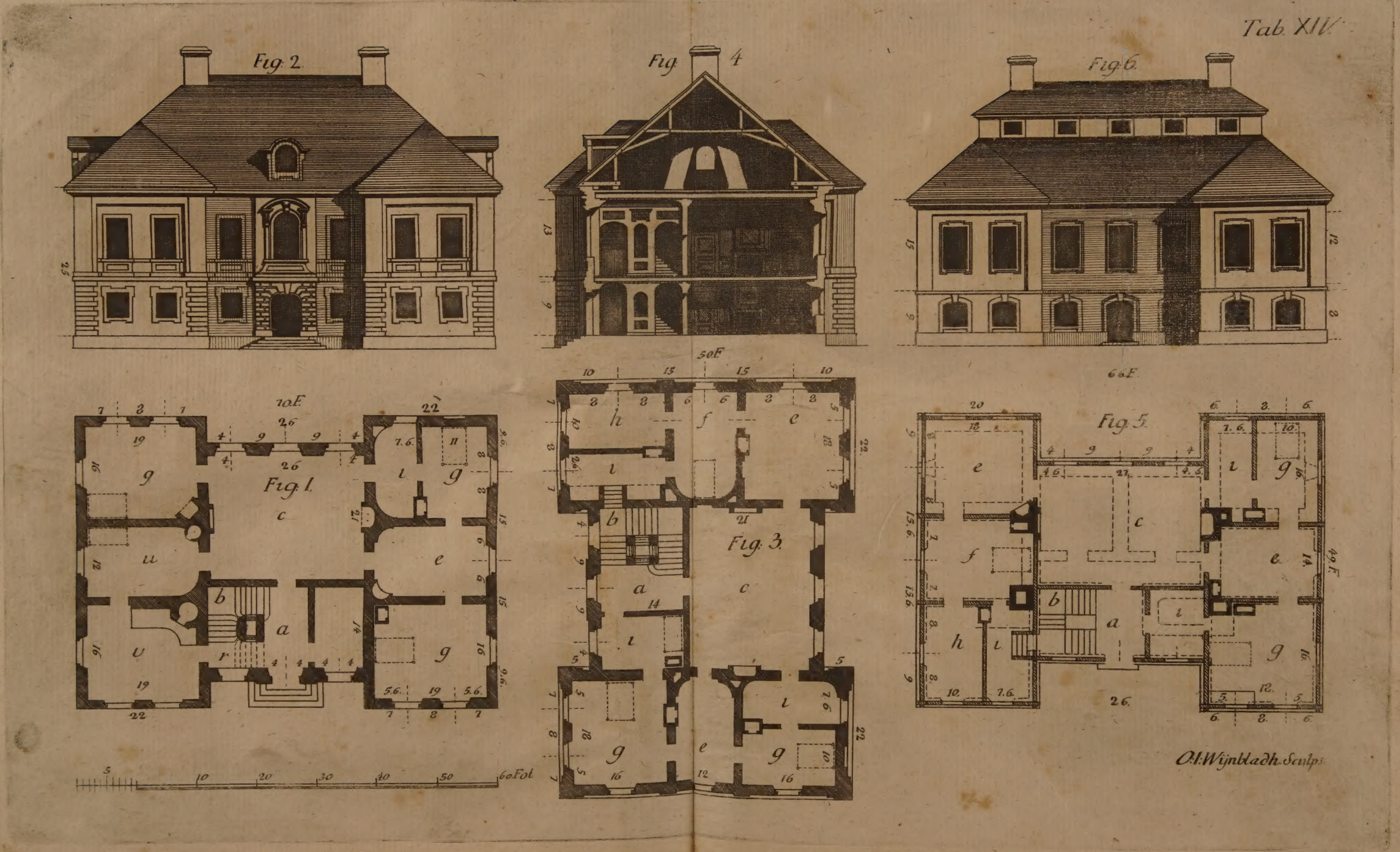
Tab. XIV.
Fig. 2.
Fig. 4
Fig. 6.
Fig. 1.
Fig. 3.
Fig. 5.
O.I.Wijnbladh Sculps.

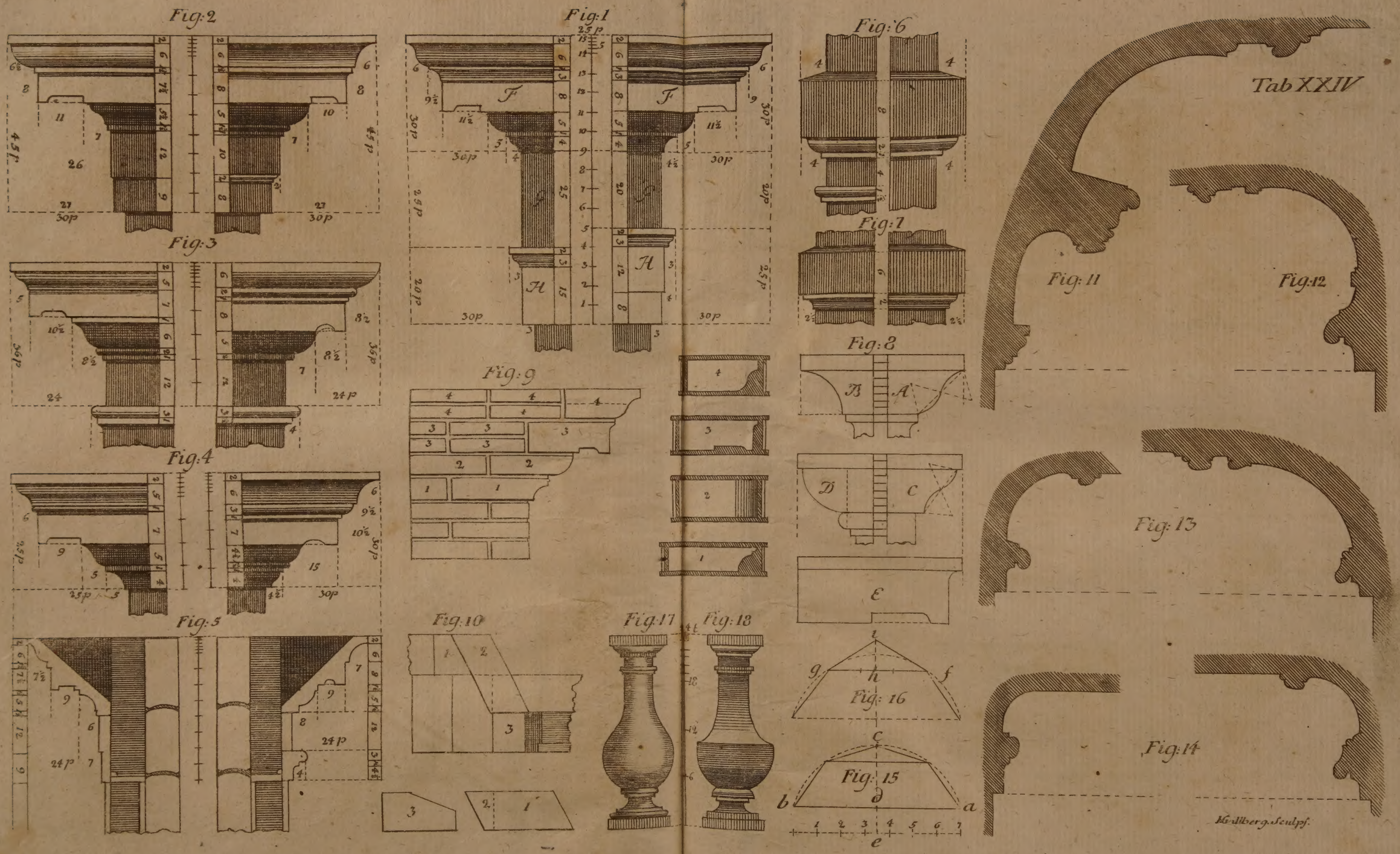
Tab XXIV
Fig:1
Fig:2
Fig:3
Fig:4
Fig:5
Fig:6
Fig:7
Fig:8
Fig:9
Fig:10
Fig:11
Fig:12
Fig:13
Fig:14
Fig:15
Fig:16
Fig:17
Fig:18

Tab. XV.

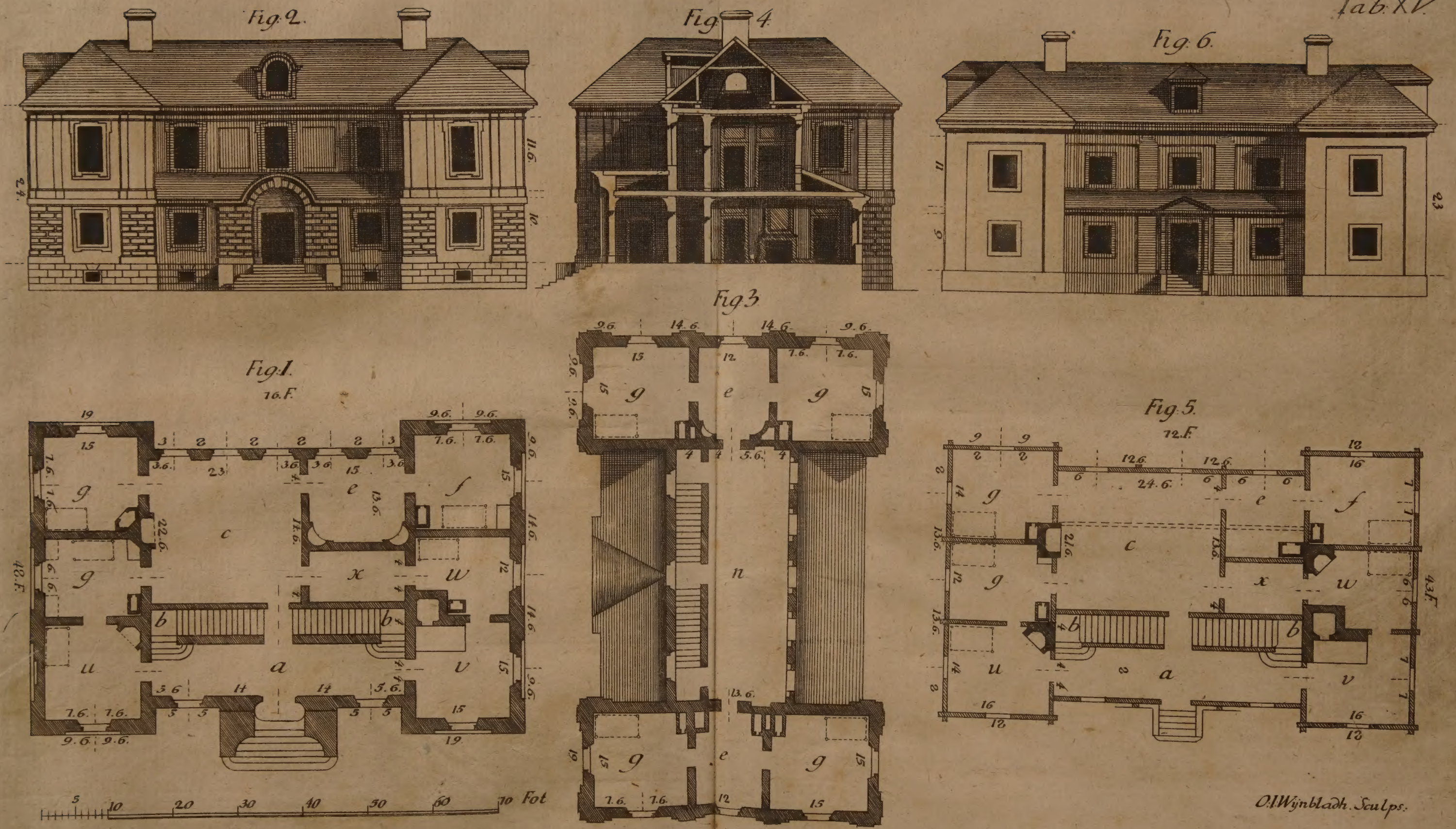

O.I Wynbladh. Sculps.

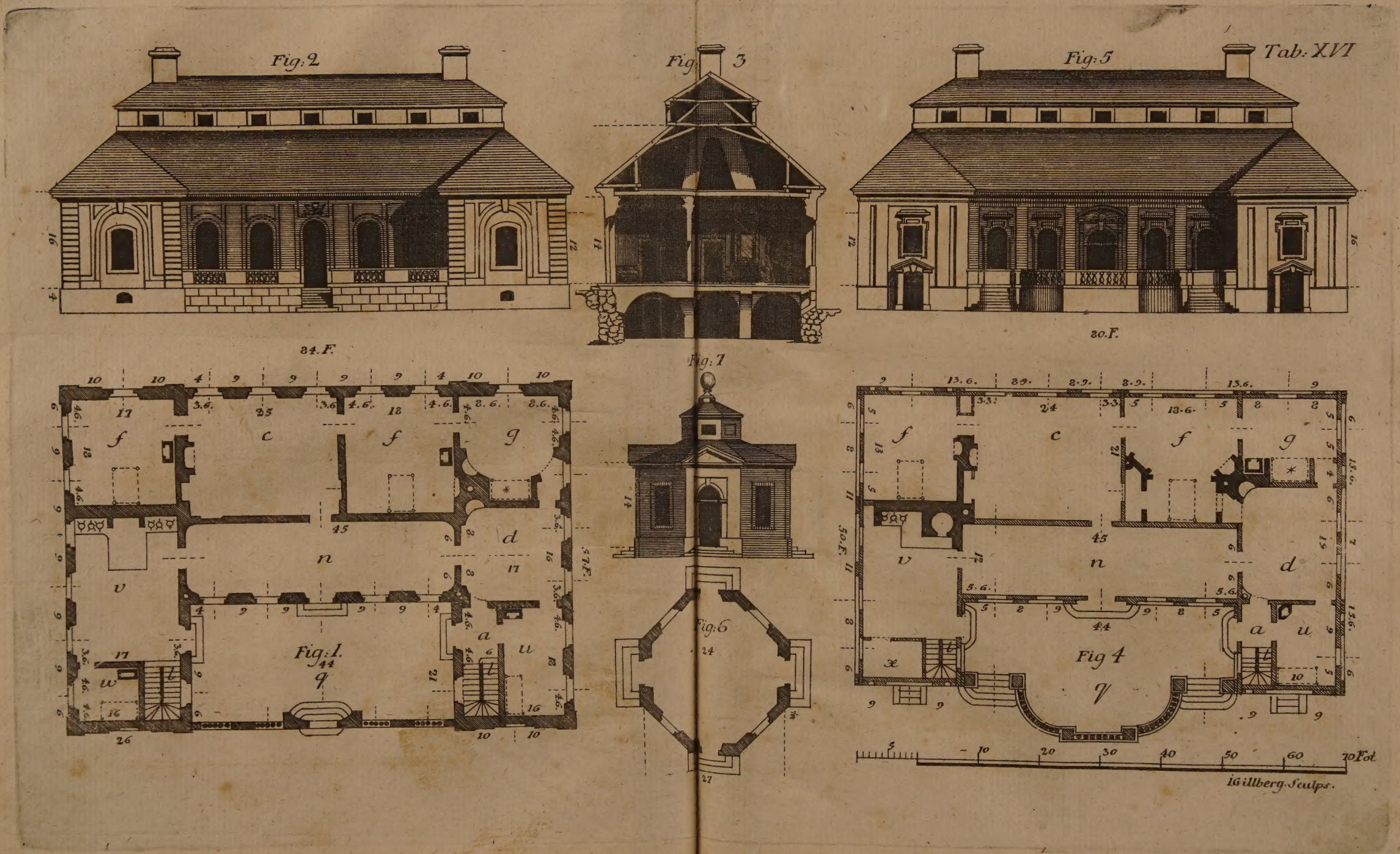
Tab: XVI
Fig: 2
Fig: 3
Fig: 5
Fig: 7
Fig: 6
Fig: 1.
Fig 4
34. F.
20. F.
50. F.
57. F.
5 10 20 30 40 50 60 70 Fot
I Gillberg Sculps.

Fig: 2.

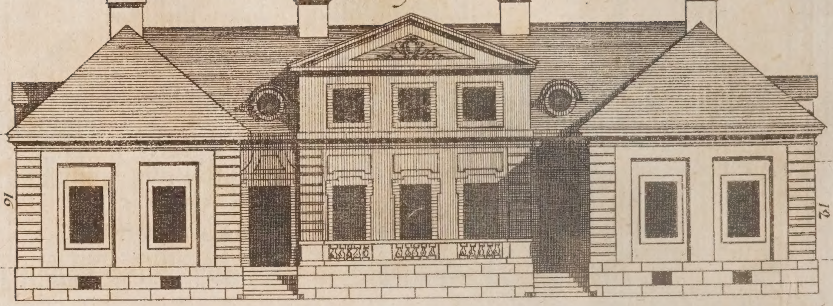

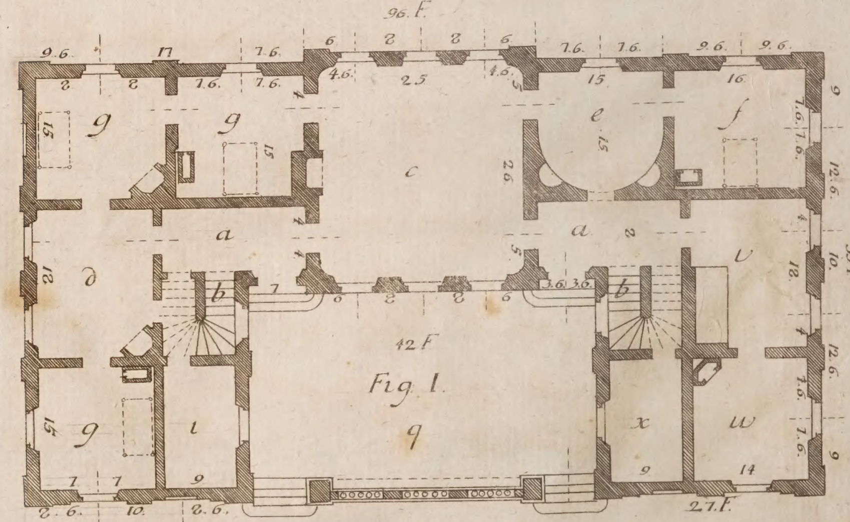

Fig. 1.

Tab: XVII.

Fig: 4.

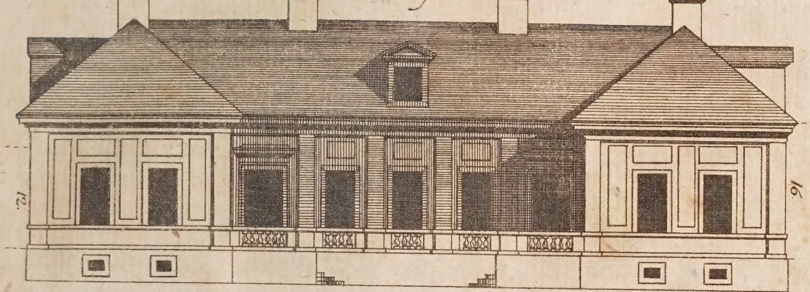

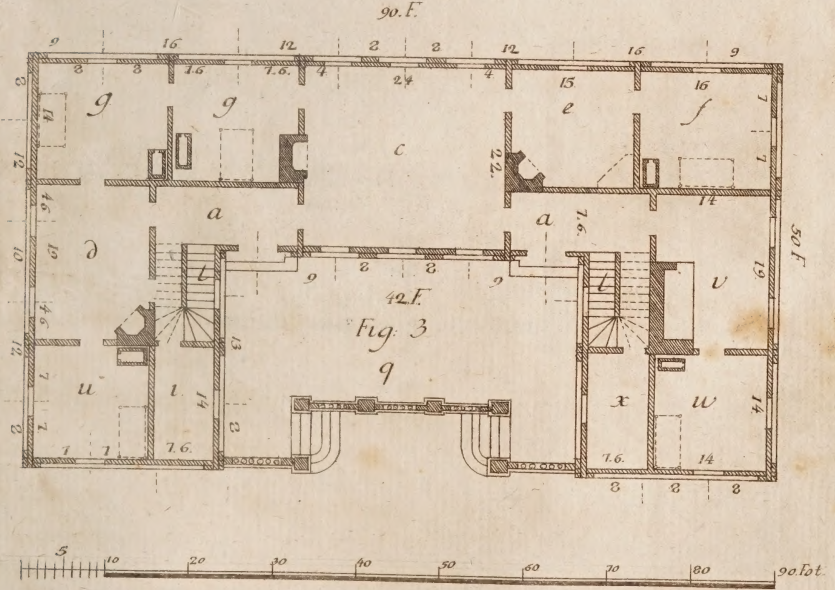

O:I:Wijnbladh Sculps.

Tab: XVIII

Fig 2

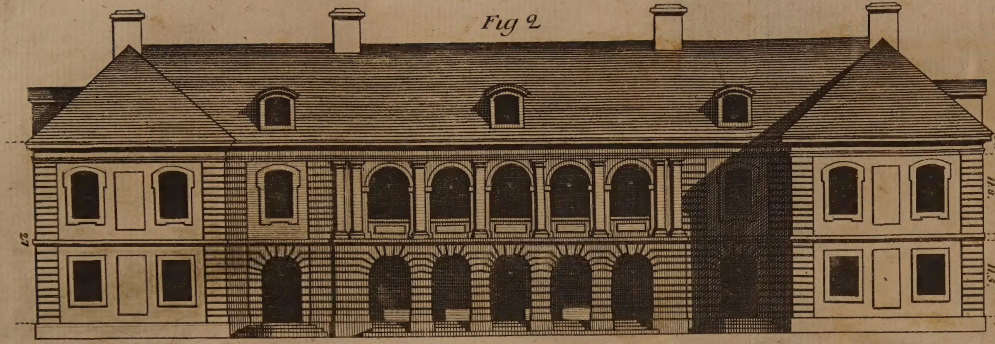

140.F.

Fig.1.

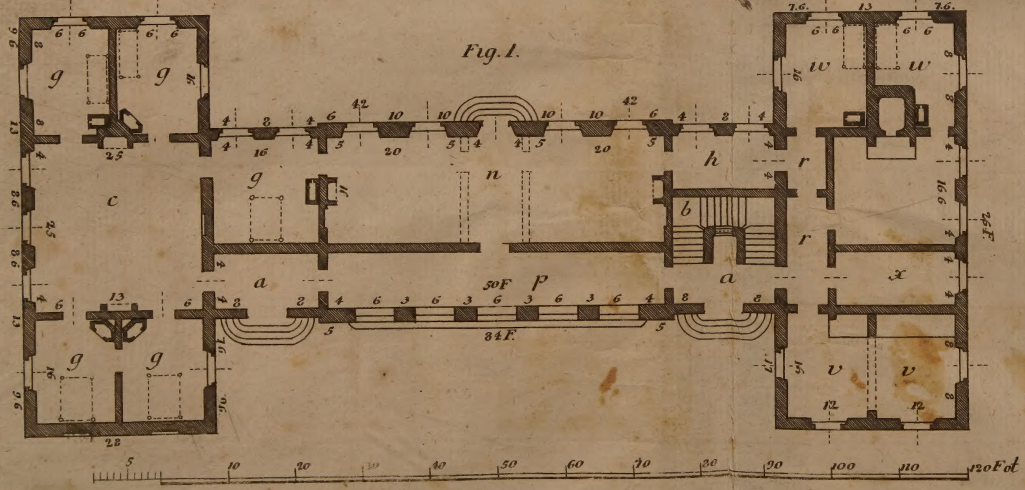

Fig.3.

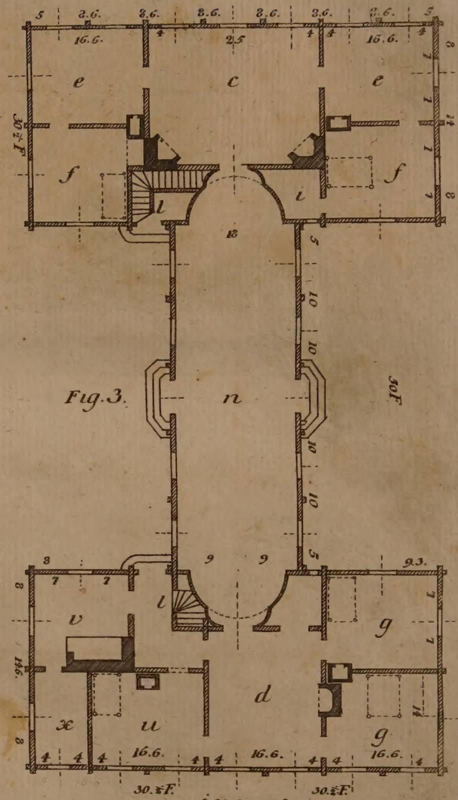

I. Gillberg Sculps.

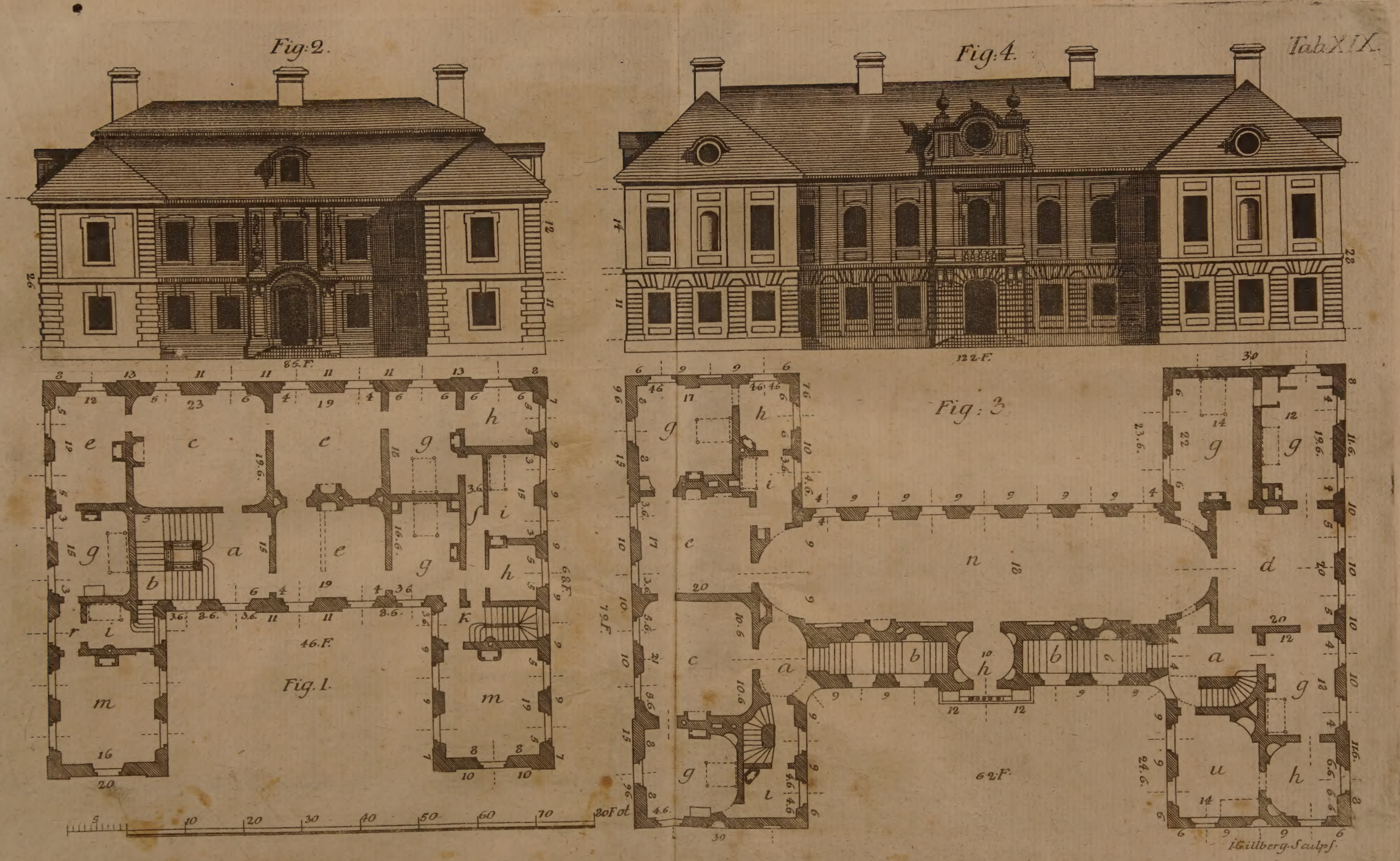

Tab. XIX.
Fig. 2.
Fig. 4.
Fig. 1.
Fig. 3
I. Gilberg Sculps.

Fig. 2.

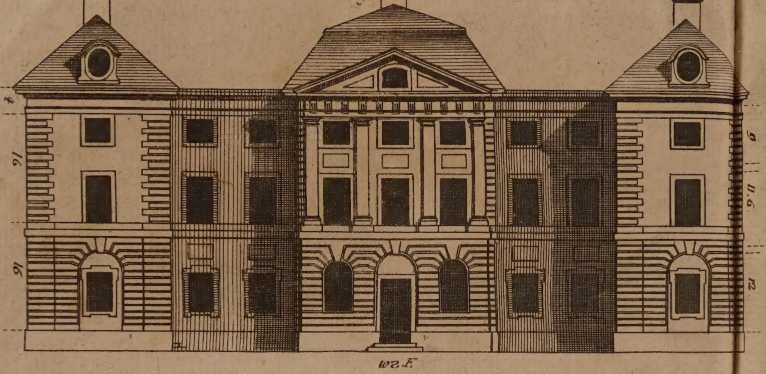

Fig. 1.

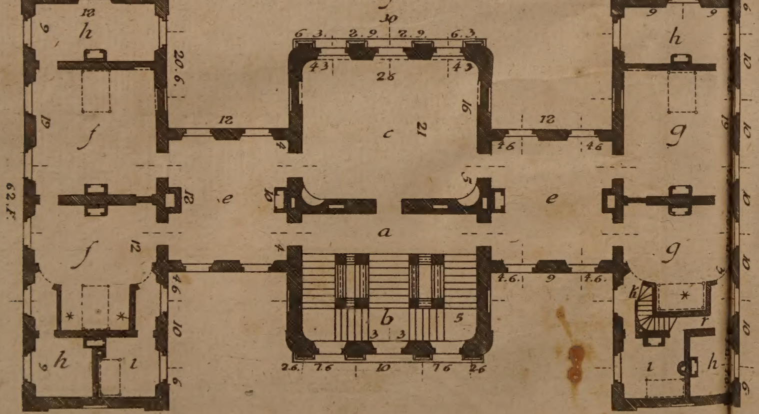

Fig. 4.

Fig. 3.

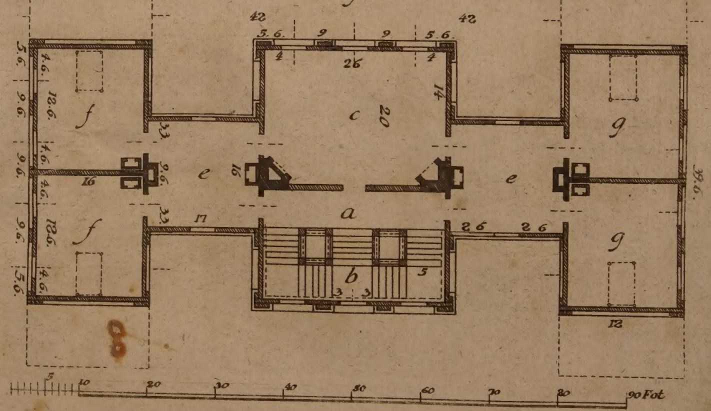

Ol.Wijnbladh. Sculp.

Tab: XXI.

Fig. 2.

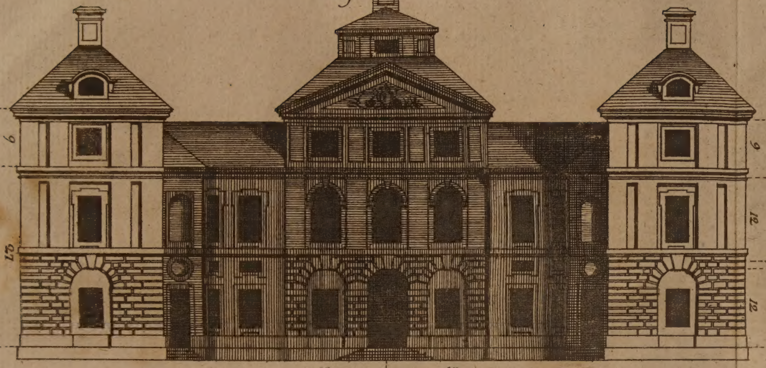

Fig. 1.

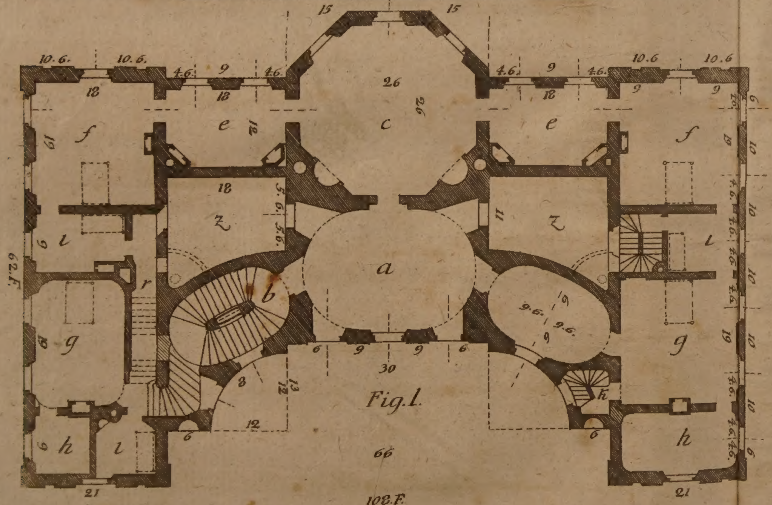

Fig. 4.

Fig. 3.

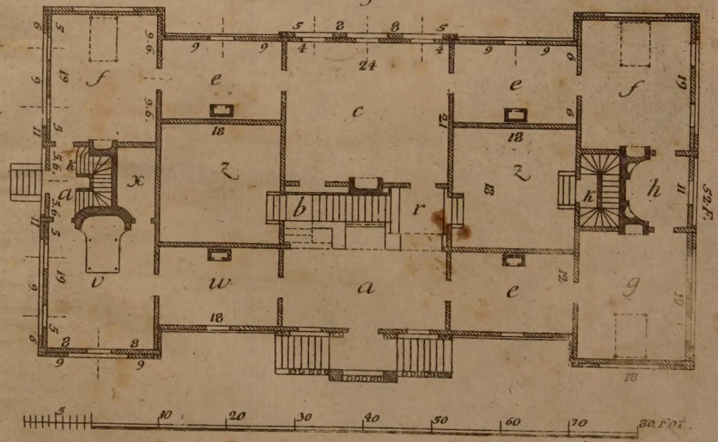

O Wijnbladh Sculps.

Tab: XXII.

Fig: 5.

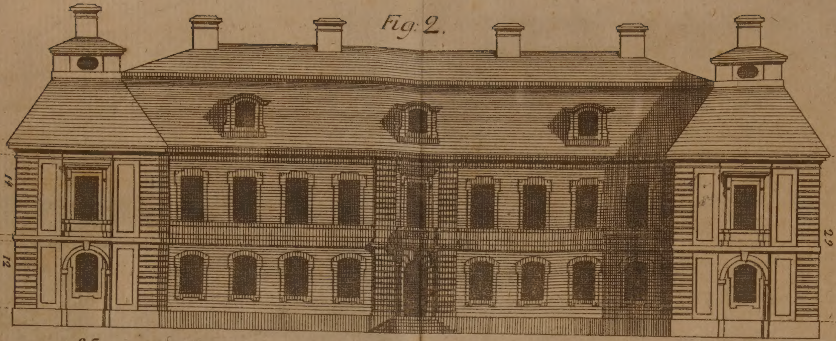
Fig: 2.

Fig: 8.

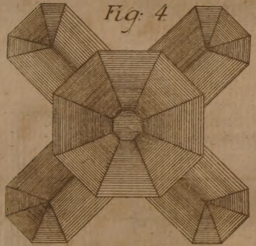
Fig: 4.

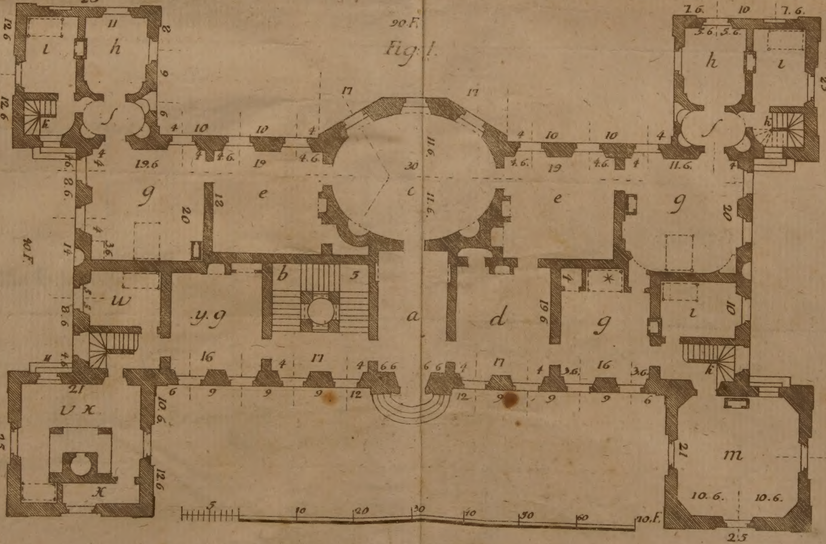
Fig: 1.

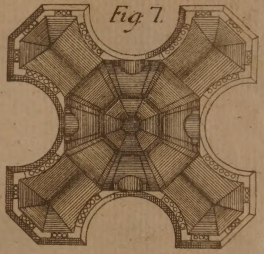
Fig: 7.

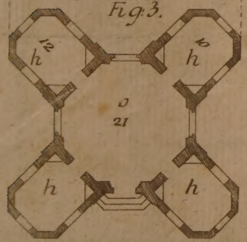
Fig: 3.

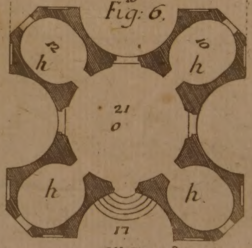
Fig: 6.

O.Wynbladh Sculps.

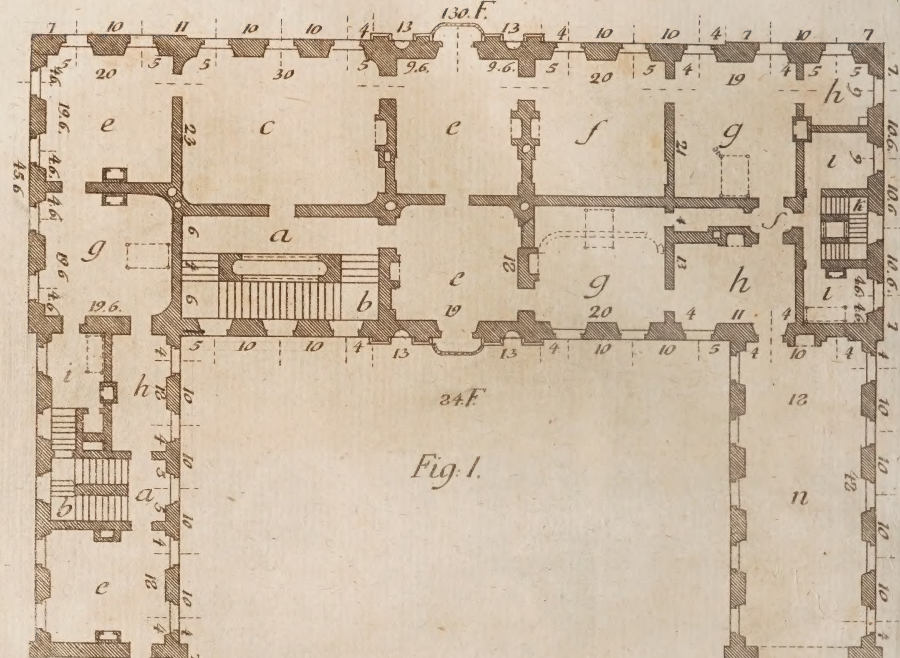

130.F.
34.F.
Fig:1.
22.F.
Fig.4.
120.F.
41.F.
45.6

Tab. XXIII

Fig: 2.

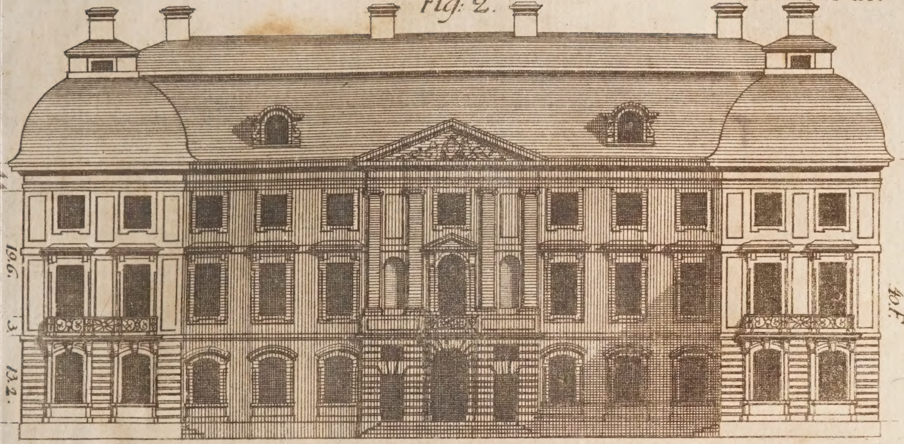

Fig: 3.

O.Wijnbladh Sculp.

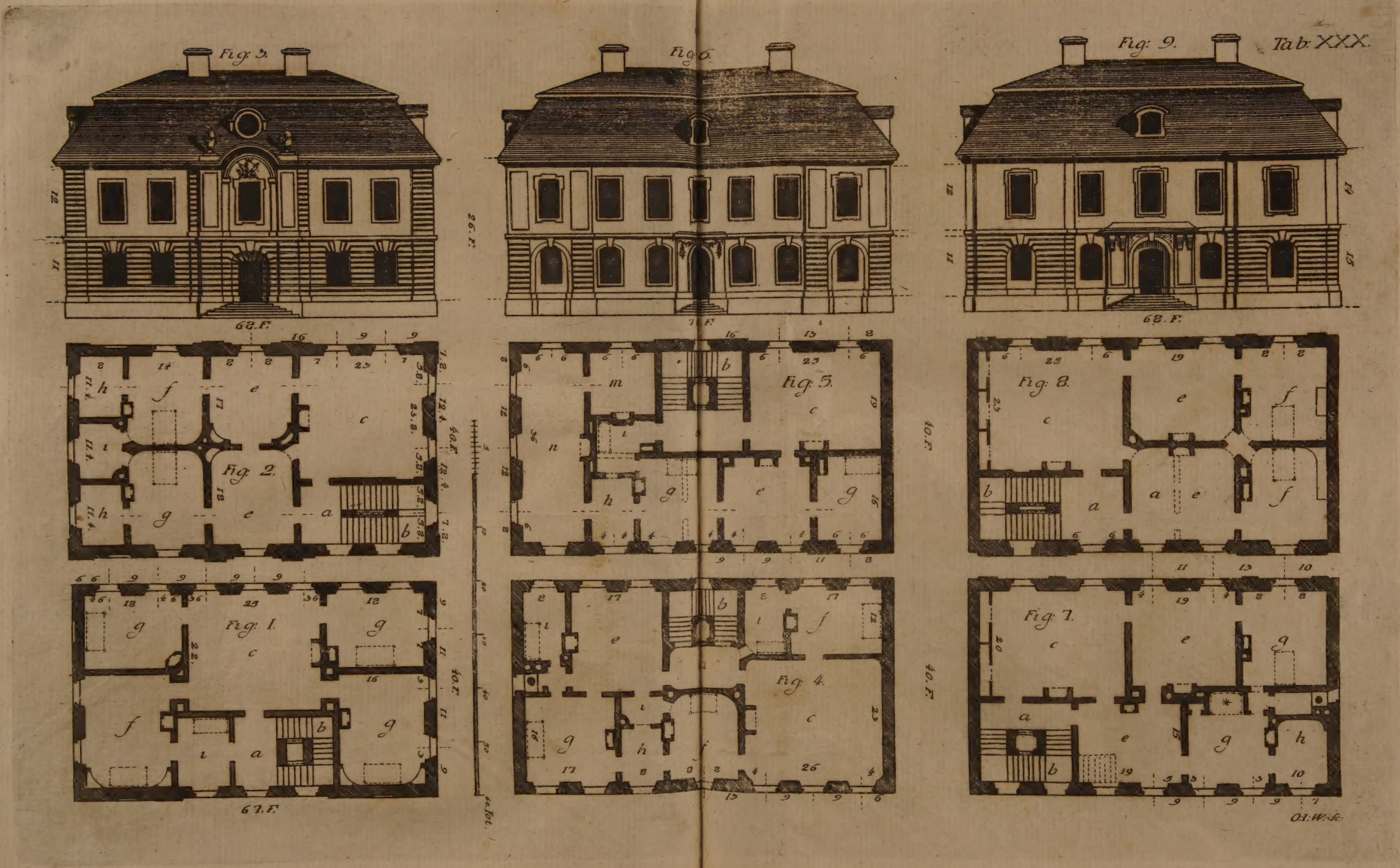

Tab: XXX.
Fig: 3.
Fig: 6.
Fig: 9.
Fig: 2.
Fig: 5.
Fig: 8.
Fig: 1.
Fig: 4.
Fig: 7.
68. F.
67. F.
40. F.
26. F.
O. I. W. sc.

Tab. XXV
Fig. 6
Fig. 7
Fig. 8
Fig. 9
d
a
b
Fig. 10
A
B
C
D
Fot
Fig. 1
Fig. 2
Fig. 3
Fig. 4
Fig. 5
Gillberg. Sculps.

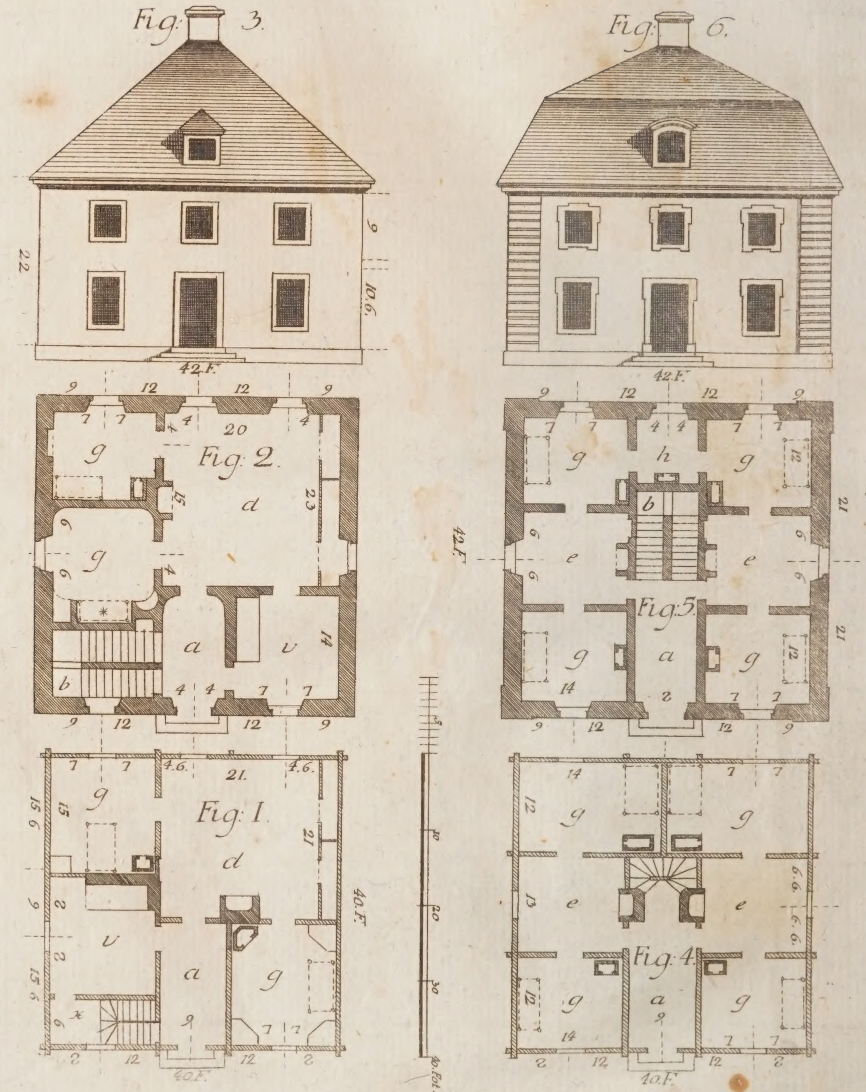
Fig: 3.
Fig: 6.
42.F.
42.F.
Fig: 2.
Fig: 5.
42.F.
Fig: I.
Fig: 4.
40.F.
40.F.
10.F.
40.Fot.

Tab: XXVI.

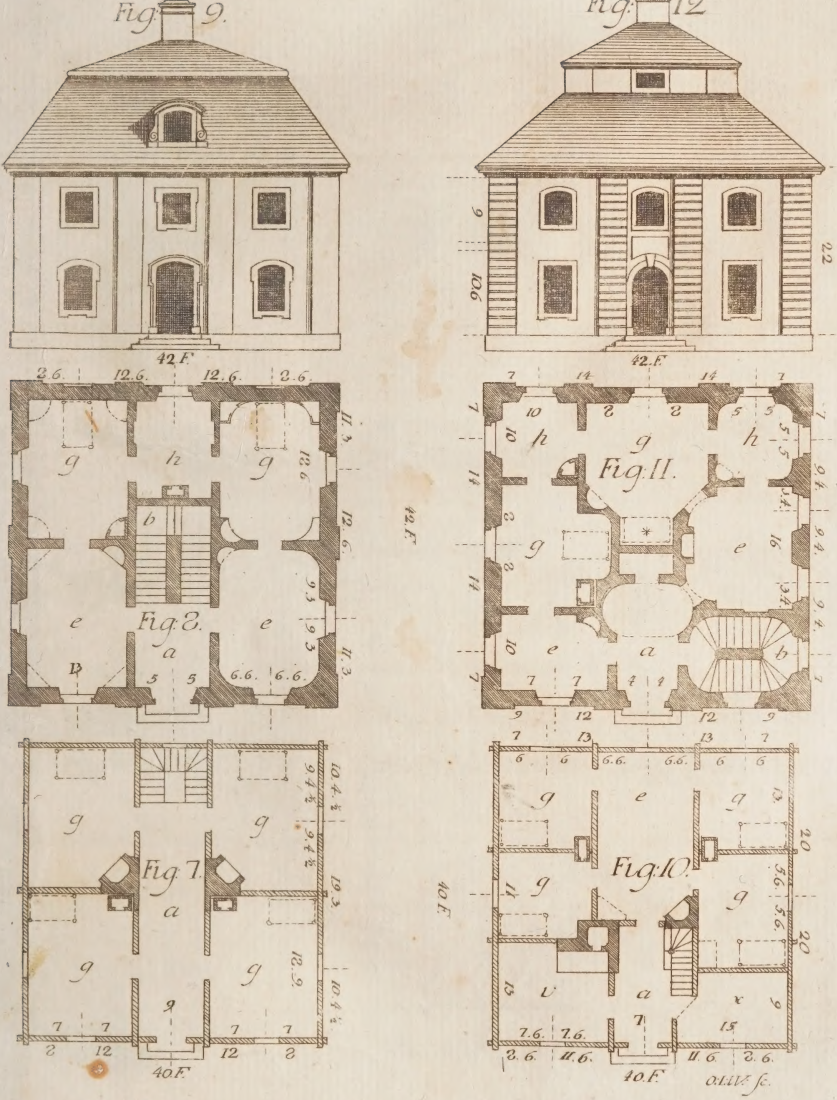

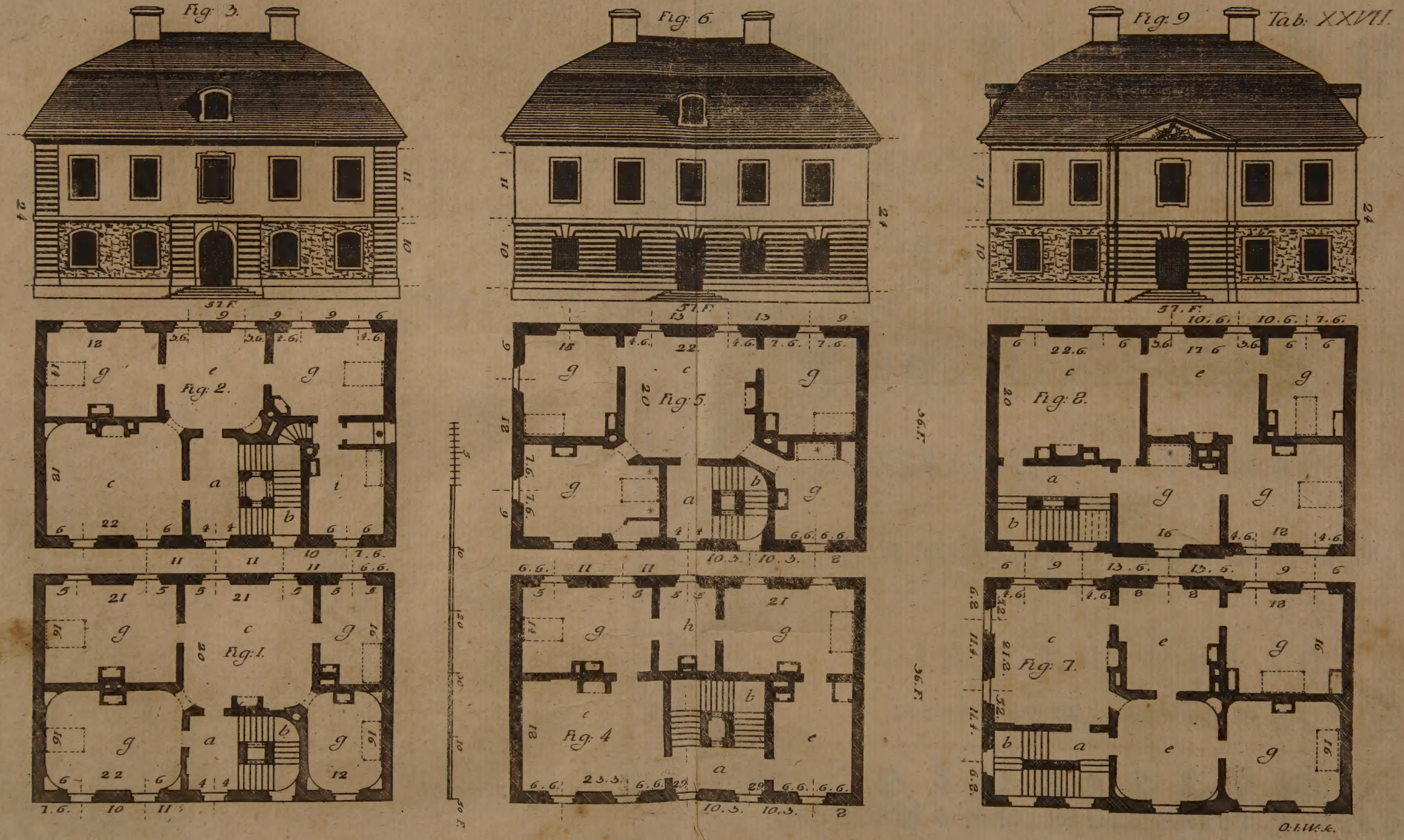
Fig: 3.
Fig: 6.
Fig: 9
Tab: XXVII.
Fig: 2.
Fig: 5.
Fig: 8.
Fig: 1.
Fig: 4
Fig: 7.
O.I.W. sc.

Ritningar
På Fyratio
Wåningshus
Af Sten, och Trettio af Träd,
Samt åtskilliga
Lusthus, m. m.
För
Högloflige Ridderskapet och Adelen,
Samt
Andra Ståndspersoner
På Landet;
Uti 25 Kopparstycken med bifogad Förklaring och Uträkning,
Af
CARL WIJNBLAD.

Med Hans Kongl. Maj:ts allernådigste *Privilegio.*

STOCKHOLM,
Tryckt uti Kongl. Tryckeriet, hos Directeuren PET. MOMMA. 1755.

IMPRIMATUR:

N. OELREICH.

Benägne Läsare!

Man kan ej neka, at Främmande, som resa för at bese Länder, mycket dömma om en Nations snille, skickelighet och smak, efter de Bygnader som dem för ögonen falla. Sammanstämma i dem konst och natur, behagelighet och styrka, omtancka och goda påfund, m. m. så utropa deße, ehuru döde ting, likwäl et ostridigt Nationens heder och beröm. Många präktiga och anseliga så större som mindre Bygnader, efter stora Architecters Desseiner upförda, pryda wårt Land, och hedra både Upfinnaren och Ägaren, hwilken warit mån om, at fast än med kostnad bidraga til Landets prydnad. Men däremot måste man likwäl tilstå, at Landet mångenstädes är upfylt med nog oordentelige och mindre beqwäma Wåningshus.

Häraf har jag fattat håg, och sökt genom närwarande Ritningar på sådane Hus wara Almenheten til tienst, hwilken wälmening och omtanka jag förmodar med så mycket större gunst och benägenhet uptages, som en tydelig nytta och handgripelig hielp för mången tyckes deraf kunna härflyta.

Högloflige Ridderskapet och Adelen, samt andre Ståndspersoner, hwilka jag detta mit arbete i synnerhet upofrar, kunna häraf sielfwa wälja sig en Bygnad af hwad utseende och indelning de hälst behaga och bäst behöfwa; då de bifogade uträkningar hielpa nogsamt, at med ringa möda uträkna kostnaden, och Förklaringen

gifwa

gifwa någon underrättelse uti sielfwa byggandet Emedlertid anser jag sielf detta lilla Wärk som en början, och således som et arbete, hwilket jag ännu mera kunde tillägga. Owißheten endast huru detta skulle anses, har hindrat mig at denna gången giöra det större, likwäl kunna de få Anmärkningar som här til et litet prof äro införde, tiena til någon underwisning för Handtwärkare på Landet och i små Städerne, hwilka annars utan förstånd och insigt torde påtaga sig, och således förskiämma både stora och wakra Bygnader.

De som sielfwe förstå Bygningskonsten behöfwa ej denna min underrättelse, för dem är den ei heller upsat. Almenheten torde bliswa nog tient, om detta kunde upmuntra wår studerande Ungdom, at mera winlägga sig om en Wetenskap, som är så nödig som nyttig både för dem och andra.

För öfrigit, Min Läsare, wäntar jag som alla andre, Tadlare på detta dryga och nog beswärliga arbetet. Sätte den då fram et bättre. Samma wälmening som brakt mig at giöra detta, skal lemna honom alt beröm, som han förtienar.

För-

Bokståfwernas Förklaring på alla Grundritningarne.

a Förstuga.
b Stora trappan.
c Sal.
d Dagelig Matsal.
e Förmak.
f Parade - eller förnämste Kammaren, som i de mindre Husen kan tiäna för främmande.
g Sängkammare.
h Cabinet.
i Garderobe.
k Löntrappa.
l Windstrappa i Hus af en wåning.
m Bibliotheque eller Rustkammare.
n Gallerie.
o Salon eller Lustsal.
p Portique eller öpen gång.
q Uphögd Plan framför Huset emellan Flyglarne.
r Passage eller gång.
s Degagement eller beqwämlig och fördäld utgång.
t Coridor eller almän ingång til flere rum.
u Barnkammare.
v Kiök.
w Kiökskammare.
x Skafferi.
y Betienternes Matsal.
z Kringbygd Gård.

NB. Rummens namn, som här för ordning skul äro upförde, behagar hwar och en ändra til sin egen beqwämlighet.

Widare Förklaring öfwer Ritningarne i synnerhet, med nödige Anmärkningar.

TAB. I.

Fig. I. Grundritning til en liten Träbyggning af wanlig indelning. För mera tydelighet skul, och til deras tienst som ej hafwa Cirkel til hands, är på alla planer med Zifror utsatt uti Fot och Tum, så wäl utan til, Husets längd och bredd, samt distancen emellan wäggarne och Fönstrens medelpunct. Wäggarnes tiocklek och knutarnes längd äro hwardera räknade en half Fot eller 6 Tum. At förminska Zifrornes antal på Ritningarne, har jag mäst betiena mig af Fot, som äfwen almänt brukas af andra Nationer där Byggningskonsten är i högsta flor. Jag förmodar det wara en bekant sak, at 1 Fot är en half Aln delt uti 12 Tum.

Anmärkning. Blindknutar eller Följare, som här på Salswäggen wisas, böra, så snart Huset är uptimrat med 3 à 4 järnbultar wid wäggen fästas, men holen för bultarne i följaren giöras aflånga med tunn järnskoning, lämpade efter den mohn som wäggen kan siunka. På sådant sätt förebygges strax wäggens krökning, som sedan ej så lätt står at hielpa. Alla Träwäggar böra bakom Spisarne borthuggas lika högt med dörarne. At förskaffa Spisarne bättre drag, och til förekommande af inrökning, anlägges deras bakmurar $1\frac{1}{2}$ Fot tiocka, så at Rökpipan ofwan öpningen må kunna fällas något tilbaka mot wäggen. Kommer Spisen at stå mitt öfwer wäggen, såsom här uti Salen, afhugges äfwen Syllen efter Spisens bredd, och med järnankare sammanbindes.

Ingen

Ingen murning bör företagas, ej heller Fönster- och Dörkarmar uti en Träbyggning insättas, förän wäggarne fådt tilbörlig tid at ſiunka ut. För Kakelugnar allena är ej nödigt at borthugga wäggarne, utan kan wara ſäkert nog för elden, när de bekládas med en tegelſten på kant, och en liten ſkilnad lemnas emellan Tegelfodringen och Kakelugnen. Spiſarne har jag i giörligaſte måtto ſå ſtält uti alla följande Ritningar, at Skorſtenspiporne, utan förmycket ſneda drag kunna rätt upföras igenom winden. Twenne icke långt ifrån hwarandra ſtående Skorſtenar, kunna wäl tilhopa hwälfwas; men at lägga dem ſnedt omkull på plankor, är orådeligit för fara af Eldswåda, och deras laſt ſom betungar wäggarne, beſynnerligen uti en Träbyggning, där wäggen altid ſätter ſig, hwaraf händer at Skorſtenen ſpricker, til öppen fart för gniſtror, och ännu farligare när Sot brinner. Om derföre Hörnſpiſar på gammalt Swenſkt ſätt uti Grundritningarne äro teknade, och ej altid efter Franſyſka bruket mit på wäggen, ſå wil jag wara urſäktad, för ſamma orſak. Jag wet ej heller något ſkiäl, hwarföre Spiſar ej täles i hörnet, där han ſtår minſt i wägen och uplyſer hela rummet. Hörnkakelugnar äro ju i bruk, hwarföre ock icke Hörnſpiſar? Kakelugnspipor kunna lätteligen på Järnſtänger underſtödda med ſmå Stenpelare, ledas til Skorſtenarne i winden när ſå behöfwes. Igenom troßbotn wore bäſt at bruka gutna Järnpipor, med Tegel wäl kringmurade, för wäggarnes ſiunkning i Träbyggningar.

Fig. 2. Grundritning til et Stenhus af ſamma indelning. Zifrorne utmärka uppå Stenhuſen det ſamma ſom på Träbyggningarne, allenaſt med den åtſkilnad, at Skiljemurarne gemenligen äro tagne til 1 Fots tiocklek, och yttra Façade-murarne, $1\frac{1}{2}$, 2, à $2\frac{1}{2}$ Fot, lämpad efter Huſets bredd och högd. Här äro Murarne allenaſt $1\frac{1}{2}$ Fot tiocka i begge wäningarne, förſtärkte med ſläta Pelare af $\frac{1}{2}$ Fots ſpräng.

Fig. 3. Façade eller utſeende af Stenhuſet. På alla façader har man likaledes med puncterade Linier och Zifror utmärkt wäningarnes och Huſets högd, grundmuren oräknad, hwilken för kiälrarnes ſkul upföres högre eller lägre, altſom jordmån är wät eller tårr.

Anmärkning. Rummens inra högd rättar ſig efter fönſtren, antingen de giöras enkla eller dubla. När enkla fönſter brukas af 4 Fots bredd och 4, $4\frac{1}{2}$ à 5 Fots högd, då blifwa wäningarne 9 à 10 Fot höga til goda winterrum, enliga med Swänſka Climatet. Men dubla fönſter af lika bredd 6, 7 à 8 Fots högd, hafwa ſtörre och behageligare anſeende då wäningarne få 11, 12 à 13 Fots högd, ja åfwen flere efter huſets och rummens ſtorlek. Här är den minſta högd tagen, ſom et Hus af twå wäningar kan få. Uti ſådane ſmå Hus kan och $3\frac{1}{2}$ Fots breda Fönſter wara nog. Bröſtlänan ifrån golfwet til Fönſtret är $2\frac{1}{2}$, til högſt 3 Fot, ofwan Fönſtret til under Troßbotten $1\frac{1}{2}$ och 2 Fot, ſom med Fönſtrets högd giör 9 Fot. När man har mera affeende på beſparing och waraktighet i längden, än prydnad, då äro Hus med hel ſlätt rappade murar, och en lius färg anſtrukna, ſamt ſläta Tegeltak utan winklar och brätt, ofelbart de bäſta. Men at på följande Façader åtſkillige zirater äro teknade det är ſkedt til deras tienſt, ſom ſådant åſtunda, och hafwa tilfälle at anwända någon mera koſtnad, hwaraf man kan utwälja det, ſom efter hwars och ens ſmak och tycke finnes bäſt och anſtändigaſt. Släta pelare, fyllningar, infatningar kring Fönſtren, med mera, kunna utan uphöjning wid anſtrykningen, med en ſärſkilt färg utmärkas. Men ſkal Huſet med en lika liusgul färg öfweralt anſtrykas, ſom på de nyare Huſen i Stockholm mycket är i bruk, då måſte nödwendigt alla ſådane zirater med någon uphöjd rapning ſkiljas ifrån muren.

Fig. 4. Grundritning af en wänings Träbyggning.

Fig. 5.

Fig. 5. Plan, och *Fig.* 6. Façade af et Stenhus med brutit Fransyskt tak, öch attique eller bygnad öfwer Förstugan.

Anmärkning. Brutna tak hafwa den förmon, at som det undra taket är brant, giör det Winden rumlig, och til inrättning af Wåningsrum beqwämlig, när tilräckeliga Takfönster efter Fransyska sättet anläggés, hwilka likwäl förorsaka många winklar och drätt i taken. J Städerne kunna änteligen sådane rum komma til paß, och betala kostnaden; men på landet, där man har bättre utrymme, tyckes de wara onödiga.

Det undra takets branta resning spänner eljest mindre på murarne än de släta taken, och när det öfra täckes med Järnplåtar, bliswa de en god del lägre än de släta, fördenskul skicka de sig bäst på breda Hus; men deremot falla de nog kostsamma, och böra som oftast med Oljefärg anstrykas, at förekomma Järnplåtarnes rästning. Täckes åter det öfra taket med Tegel, så måste det få någon brantare sluttning, om det skal uthärda i längden, hwaraf resningen blifwer lika hög med släta tak, och förlorar en stor del af sit anseende.

Fig. 7. Grundritning af en twå wånings Träbyggning, som kan täckas med Pavillons tak eller med gaflar, då några Fot kunde tilläggas i bredden, at få Salen och Kamrarne ansenligare.

Fig. 8. Plan och *Fig.* 9. Façade af et Stenhus med lågt Italienskt tak och gaflar.

Fig. 10. Plan af en fyrkantig Träbygning,

Fig. 11. Stenhus med deß Façade *Fig.* 12.

Anmärkning. Pierre de Refend, eller öpna Fogstenar, hwarmed undra wåningen af detta Hus är utzirad, giöres med ringa kostnad af Tegel och rapning. De indelas uti en jämnlik högd af 10, 11, à 12 Tum, och deras fogor ungefär 1 Tum bred a och diupa, som uthuggas gemenligen efteråt uppå släta Tegelmuren med et Stenhuggarjärn til 1 Tums diup, på det rappningen mätte blifwa jämntiock öfwer alt; men bättre wore at särdeles falsat Tegel härtil struktes, och fogorna tillika med murningen giordes, så blefwe arbetet fastare och murarne ej så illa medfarne; fastän man gärna tilstår at murningen härigenom blefwe något långsammare. När Pierre de Refend föreställa Pelare (chaines de Pierre) såsom *Fig.* 9, eller at Façadernes hörn dermed allenast bekládas, såsom öfra wåningen af denna Façade, så böra de åtminstone hafwa så stort språng öfwer släta muren, som deras fogor äro diupa, om ej mera, och härtil kunde det förenemde falsade Teglet med fördel brukas. Taket är flatt och tienligast til täckning med järnplåtar; men skal Tegel brukas, böra gaflarne högre uppföras.

TAB. II.

Fig. 1. och 4. Äro Träbygningar af den mäst brukelige indelning på landet. Fördelen består deruti, at salen uti smala Hus kan fås något rumlig.

Fig. 2. och 5. Äro Stenhus med något ändrad indelning af twå wåningar.

Anmärkning. Uti deßa såwäl som större delen af följande Planer, äro undra wåningens yttra Façade-murar på långsidorna förstärkta med ½ Fots mur til affats inuti, hwarpå Bielkarne läggas. Gafwelmurarne äro lodrätt uppförde ifrån grundmuren til lika tiocklek med öfra wåningens Façade-murar, emedan de hafwa mindre last at bära; men då många Fönster förswaga gaflarne, böra de åfwen förstärkas. Alla Grundritningar med trappor framför Förstugan utmärka undra wåningen, som *Fig.* 5; men der inga sådane wisas, såsom *Fig.* 2, är Plan af öfra wåningen, derest åfwen Skorstenspipor äro teknade, ur undra wåningen.

 Fig. 7.

Fig. 7. och 8. Grundritningar til Trä- och Stenhus af lika indelning.

Anmärkning. At uprita särskilte Planer til alla wåningar, af hwart Hus, samt Façader på alla sidor, när de warit olika, har här ej kunnat ske, af orsak at Wärket derigenom blifwit för widlöftigt och kostsamt. Det hade och warit en onödig Repetition, emedan de mästa Husen hafwa enahanda indelning uti begge wåningarne. Den skilnad som deruti kan wara, är merendels med puncterade Linier i Planerne utmärkt. Utantil äro alla Pelare och andra uphögde Zirater, med utsprång på Planerne wisade, hwarefter de öfrige Façaderne lätteligen updragas.

Fig. 3, 6. och 9. Wisa utseende af de nedanstående Stenhusen. Här har man på en gång welat föreställa huru Hus af lika högd kunna til sina wåningar olika inrättas, antingen at undra wåningen giöres låg til dageligit bruk, och Parade-rummen intaga den öfre stora wåningen, såsom *Fig.* 3., eller och wåningarne blifwa lika höga såsom *Fig.* 6., och sist när öfra wåningen giöres lägre än den undra, som *Fig.* 9.

Fig. 3. Har brutit Fransyskt tak, hwars nedra del täckes med Tegel, och den öfra med Järnplåtar; deß Construction wisar TAB. XXIV. *Fig.* 15.

Fig. 6. Har et slätt Tegeltak; deß Sparrars längd eller takets sluttning är ¾. af takets bredd, som är den lägsta proportion; eljest giöras de gemenligen til en rätt winkel, som sker, när takets perpendiculaira högd är hälften af deß bredd. Sådana tak kunna öfweralt med Tegel täckas utan Järnplåtar, förutan hwad til korta rännor wid takluckorna åtgår.

Fig. 9. Har brutit tak, åfwen med Tegel öfweralt täkt, hwars Construction efter det i Stockholm antagne sättet sker således: Sedan takets högd A B är faststält, och perpendiculen A C för deß halfwa bredd är uprest, tages med Cirkelen, Husets eller takets hela bredd, och ur D afskäres perpendiculen uti C. Med samma Cirkelöpning giöres afskiärning ur B på Horizontal-linien D E, när sedan Linier ifrån D til C och E til B äro updragne, är halfwa taket construerat. Godt glacerat Taktegel som ej drager watn til sig, woro til de öfra flata taken bäst. Häraf kan hwar och en utwälja efter egit behag, det som man finner tienligast.

TAB. III.

Fig. 1, 4. och 7. Plan til Träbyggningar, och

Fig. 2, 5. och 8. til Stenhus. De uti Planerne öfwer puncterade Dörrar kunna til mera degagement och communication Rummen emellan, antingen lemnas öpna eller slutas, efter hwars och ens egit godtfinnande. De Dörar åter som äro öfwerdragne och kruisare stuckne, nyttias uti andra wåningen.

Fig. 3, 6. och 9. Façader til Stenhusen.

Anmärkning. Brutna tak med gaflar hafwa den förmån, at goda Windskamrar winnes; men sådane tak håller man billigt tienligare i Städerne än på Landet, hwarföre ej flere deraf äro wisade, som likwäl efter hwars och ens tycke lätteligen låter sig ändra.

Fig. 9. Har et Italienskt tak, hwilka wäl hafwa et behageligit utseende, när de få sin tilbörliga proportion, skicka sig och bättre på Landet än i Städerne. De gie liusa Windar med många Fönster utan Takluckor; men de hafwa samma olägenhet, som de Fransyska, at öfra taket bör täckas med Järnplåtar, om de ej skola blifwa för höga. Likaledes bör Brädfodringen omkring Takfönstren med Järnplåtar beslås för säkerhet mot Elden, som faller nog kostsamt. Takdroppet, ifrån det öfra på det undra taket, har ej heller god wärkan.

TAB. IV.

TAB. IV.

Fig. 1. Grundritning af undra och öfra wåningen til Stenhus med deß Façade, *Fig.* 3. och 2. Anmärkning. Trappor uti Wåningshus böra åtminstone wara 4 Fot, men gemenligen 5 Fot breda, uti större Hus kan 6 Fot wara tilräckeligit. Trappstegens wanliga bredd är 1 Fot, och deß högd 6. Tum; när rummet tillåter, tages uti stora Trappor stegen 13 à 14 Tum breda, $5\frac{1}{2}$ à 5 höga, efter den Reglen, at ju bredare et Trappesteg giöres ju lägre bör det wara och twärt om, at få stegen beqwäma. När nu wåningens högd är determinerad, inrättes Trappan derefter. Til Exempel, uti detta Hus är wåningen med Trätsbotn räknad 11 Fot, hwartil fordras 22 Trappsteg af 6 Tums högd, hwilka uti Planen finnes upritade, fast Hwiloplatserne måste något minskas för trängsel skul. Windeltrappor brukas ej utan i högsta nödfall, deras swängsteg böra midtpå hålla samma bredd som de räta. Til Löntrappor kunna de nyttias.

Fig. 4. och 5. Är undra och öfra wåningen af en lika indelt Träbygning med deß Façade *Fig.* 6.

Anmärkning. När man åstundar warma Träbygningar, så är rådligast at upföra Grundmuren tillika med Kiälrarne ifrån fasta botn af Gråsten med Kalkbruk, hwarpå Syllarne knytas, sedan de åfwen på undra kanten äro snörslagna och kanthuggna. På denna Grundmur lägges sedan inuti Dynstockar eller Bielkar för golfwen, hwaremellan muras en tunn Tegelmur wäl tät med godt Lerbruk som ej spricker, rundt omkring wäggarne lika högt med Bielkarne och Långsyllarne. På sådant sätt komma golfwen at ligga så högt, at inra Syllarne ej behöfwa afhuggas för Dörarne. När Knutarne för deß conservation beklädas med Bräder, böra wäggarne indragas 6 à 7 Tum på Grundmuren, at Knutbeklädningen åfwen kommer at stå på samma mur. Ty som de skola föreställa Pelare af Sten, så strider det emot Konstens Reglor at de kunna hänga i Luften utan fast Fot at stå på. Murens afsats täckes med sluttande Ek- eller Furuplankor tätt til wäggarne dragne, hwarpå Brädfodringen ställes, när wäggarne efter sin tilbörliga sjunknings-tid bekläcdes. Wil man undwika denna affats, kan en särskildt Fot muras under hwar Pelare, som likwäl af Gråsten ej så lätt låter sig giöra, dock kunde wäl brändt Tegel dertil nyttias på underlagd Gråstensgrund.

Fig. 7. och 8. Grundritningar til Trä- och Stenhus med deß Façade *Fig.* 9. Här kan en Gång giöras midt igenom Huset och Sal i öfra wåningen, som intager 3 Fönster. Uti Plan til Stenhuset wisas runda murade Dragrör utur Kiällrarne hwilka i Winden upföras. Uti Trähus giöres sådane rör af 4 tätt hopfogade Bräder på beqwäma ställen giömda. Utaf många Års årfarenhet har man funnit deraf den goda wärkan, at de hålla Kiällrarne friska och befria alt som der förwaras från unkenhet och mögel. Hwarföre hädanefter Kiällargluggar torde blifwa mindre nödige, ja mer skadelige än nyttige, om icke at uplysa Kiällaretrappan, eller uti stora Wisthuskiällare; ty om Winteren insläppes derigenom kiöld, och om Sommaren warma, derest de ej med mycken aktsamhet skiötes. Deremot fordra Dragrören mindre uppaßning; detta påfund är af framledne Commercie-Rådet och Commendeuren af Kongl. Nordstierne-Orden, Herr Christopher Polhem, uti Kongl. Wetenskaps-Academiens Handlingar infört.

TAB. V.

Fig. 1. Grundritning til en Träbygning af en wåning.

Fig. 2. och 3. Plan och Façade af et Stenhus indelt med så många Löngångar och

 Degage-

Degagements, som uti et så litet Hus kunna åstundas, til deras tienst som äro älskare deraf; tienandes samma Degagement S, såwäl til communication emellan Sängkammaren, Cabinettet och Garderoben, som deras beqwäma utgång igenom Löntrappan K, neder i undra wåningen. Wille man ännu til öfwerflöd förbyta Alcoven ** efter de puncterade Linierne til en niche för Sängen, så winnes derigenom emellan begge Sängarnes nicher fri Communications-gång ifrån Förmaket til Cabinetterne och Garderoben, som i undra wåningen tienar til utgång från Löntrappan til Förstugan. Ehuru beqwämt nu alt sådant är, så kan likwäl ej nekas at deße gångar förminska Sängkamrarnes storlek, och kostnaden ökas genom dubbla murar, men det som wärst är, förorsakas derigenom drag, hwar ifrån likwäl en Sängkammare bör i giörligaste måtto befrias. Nu kunna wäl Dörrarne något minskas om twenne inbögda Cirkelrundningar wid nichen * formeras, och de twenne öfwer-puncterade dörrar slutes, i hwars ställe twenne andra öpnas midt emot Löntrappan, som äro liusare stuckne, så får man igenom twenne dubbla Dörar lika beqwämt Degagement, som förr igenom fyra särskilte; men deremot möter åter den olägenhet, at et kalt drag stryker wid Dörrarnes öpnande altför når Sängen. Sådane Löngångar uplysas igenom Fönster öfwer Dörrarne, infattade uti Ramar, såsom små Speglar eller Taflor. Af Dörren emellan Salen och Förmaket kan en Skiänk och Skåp giöras å båda sidor, äfwen så af gången r, en liten Garderobe, så förekommes drag på den sidan, eller ock skiljes begge Sängkamrarne med en simpel Skiljemur utan Niche och Alcove, som torde wara den kortaste och hälsosammaste utwägen på Landet, der många Degagements tyckes wara mindre nödiga; dock lemnas alt uti hwars och ens egit godtfinnande. Blindfönster som man ofta för Simetrien utantil är nödgad at giöra, målas gemenligen på släta muren; men om Fönster inmuras på en swart anstruken grund, så har det bettre anseende.

Fig. 4. Är en Träbygning med twenne Förstugor och Sal deremellan midt på Huset.

Fig. 5. och 6. Et Stenhus, hwars Sal i undra wåningen tienar til Förstuga, som på lika sätt kan ändras til twenne Dörar, en til Förstugan, och den andra til et Kiök under Kammaren f. efter egit behag.

Fig. 7. Wisar Plan af beklädt Korswärke. På den ena sidan wid A med enkel mur af ¼ Fots tioklek. Fotträn, Fönsterstälpar och Hörnsträswor, beklädes med genomborat platt Taktegel, som med bredhufwig Spik fästas. De större stälpar i hörnen och midt emellan Fönstren, kunna beklädas med ½ Fots mur i form af Pelare, som Facaden *Fig.* 8. B wisar: sådant swagt Korswärke skickar sig bäst til små låga Hus. *Fig.* 7. C är Plan af wanligit Korswärke til 1 Fots tiock mur, Hörnstälpar med Fotträn få här 9 Tums tioklek och 12 Tums bredd, beklädda med genomborat och fastspikat Tegel på kant af 3 Tum. At spikholen på Tegelstenarne giöras medan de äro rå, lärer hwar lätt begripa. Hörnsträswor och Fönsterstälpar med deß twärband få 9 Tums bredd och 6 Tums tioklek, med en half Stens beklädning, som *Fig.* 8. D wisar.

Fig. 9. Plan och 10. Façade af lika tiokt Korswärke som det förra, hwars stälpar bekädes med ½ Sten, såsom Pelare af 3 Tums språng. Wil man hafwa muren slät utan Pelare, så kunde särdeles Haktegel dertil strykas som F wisar. Skiljewäggen E är allenast ½ Fot tiok, och således paßa alla upritade Planer af Träbygningar til Korswärkshus, för den som sådant åstundar.

Sedan Korswärket således är beklädt, och alla fogor med et Järn rånsade til ½ Tums

Tums diup för rappningens bättre fästande, rappas murarne med wäl arbetad Kalk och Sandbruk, utan tilblandning af Lerwatn, så blifwa sådane Hus täta, och få anseende af massiva Stenhus, i synnerhet om murarne inuti äfwen wäl rappas, och något Gips tilblandas, til Träwärkets öfwerrappande. Men nu blifwer frågan, hwad besparing igenom sådan bygnad winnes. Derpå swaras i korthet: at som Korswärksmurar kunna upföras med godt Lerbruk utan Kalk, efter man har skäl at hålla Kalken för Träwärket skadelig, så bespares då all Kalken, förutan hwad til rappning åtgår. Sedan erfordras til Korswärksmurarne efter noga giord uträkning, ej mer än hälften af Teglet emot 1 ½ Fots massive mur; men at få någon pålitelig grund hwad märkelig skilnad det är emellan deße twenne slags Bygnader, wil jag igenom följande förslag söka at förnöja den benägne Läsaren.

TAB. VI.

Fig. 2. Föreställer et betäkt Korswärkshus med en låg underbygd wåning af Sten, och 3. hwars Grundritning *Fig.* 1. wisar. Til undra wåningen ärfordras när Fönster och Dörar äro afdragne (yttra Façade-murarne tagne 1 ½ Fot, och Skiljemurarne 1 Fot tiocka) 23,000 Murtegel. Om nu öfra wåningen (Attiqven oräknad, som här utelemnas) äfwen af Sten skulle upmuras med lika tiocka murar, så åtgår dertil:

Massiv Mur.	Dal.S:mt
36,000 Murtegel à 20 Dal.	720
36 Läster Kalk à 8 Dal.	288
Sandens framkiörsel.	
108 Murgesälls-dagswärken til murning och rappning à 1 Dal.	108
324 Handtlangare-dagswärken à 16 Ö.	162
De öfriga materialier, såsom Bielkar, Bräder, Fönster, Dörar, m. m. blifwa lika med Korswärkshuset.	
Summa	1278

Til Korswärks-wåningen.	Dal.S:mt
12 st. 18 Alnars Fotträn och Hammarband, à 1 Dal. 16 Ö.	18
16 st. 12 Alnars dito à 1 Dal.	16
32 st. 12 Alnars Timmer 9 Tum bredt, 6 Tum tiokt, til Fönsterstålpar, Twärband, Underlags-bielkar och Hörnsträfwor à 1 Dal.	32
120 Timmermans-dagswärken til Träwärkets kanthugning, sammantappning och resning à 24 Ö.	90
18,000 Murtegel à 20 Dal.	360
Ler och Sands framkiörsel;	
4 Läst. Kalk til rappningen à 8 Dal.	32
54 Murgesälls-dagsw. à 1 Dal.	54
162 Handtlangare-dagswärken à 16 Ö.	81
Summa	683

Ler och Sand har man ej kunnat utföra, emedan sådant ankommer på längden som transporten sker, kan och ungefär räknas för lika i begge Förslagen. Häraf kan man nu säkert dömma om kostnaden af deße begge bygningssätt, i synnerhet när priset jämkas efter hwar Landsorts bruk. En del af Kalken til Stenhuset kunde besparas, om Lerwatn tilblandas i Bruket, som gemenligen sker; men derigenom blifwa murarne ej så

fast

fast sammanbundne. Efter rätta bygnings-sättet borde åter undra wåningens yttra murar förstärkas til 2 Fots tioklek, och då tillägges 5000 Tegel til förra Summan, hwarigenom Stenhus-bygnaden blifwer drygare. Om någon wille påstå at öfra wåningens yttra murar kunde upföras med 1 Fots tiocka murar utan Korswärke, så swaras, at 36 Fots breda Hus fordra i det minsta 1½ Fots tiocka murar om arbetet skal blifwa fast och förswarligit. De swagare murar tiena allenast til smala Hus af en wåning, som få lätta tak.

Wille man åter uppå samma underbygda Stenwåning uptimra et Tråhus af samma högd, så årfordras dertil i Timmer och Arbetslön:

	Dal. S:mt
60 st. 18 Alnars Timmer, à 1 Dal. 16 Ö.	90
48 st. 12 Alnars dito, à 1 Dal.	48
140 st. 10 Alnars dito, à 1 Dal.	140
Arbetslön för uptimringen af 16 Kors och 18 hwarf hög, giör 288 Kors, à 24 Ö.	216
Summa	494

Alt öfrigit blifwer lika med Sten- eller Korswärkshuset, bestående skilnaden endast i murar och wäggar. Hwaraf kan slutas at massiv Stenhus-bygnad hälst bör utwäljas, såsom waraktigast i längden at lita på, ty när Tråhuset knapt uthärdar en mans ålder, så warar Stenhuset ewärdelige tider; och wid en ny Tråbygnings upsättiande är större delen af innanredet förlorat, som likwäl är kostsammare än wäggarne. Den som sielf har Tegelbruk, eller med ringa kostnad det kan inrätta, och Kalksten åswen finnes i negden, har fullt skäl at bygga Stenhus, warandes bättre at upbränna den omogna Skogen i Tegelugnen, än at deraf upsätta owaraktiga Hus. Wore allenast til önskandes at hwar Landsort wore försedd med utöfwade Handtwärkare, i synnerhet Murmästare, som emot skälig och drägelig betalning kunde gå Landtman tilhanda wid deß Bygnader, då skulle man innnom kort tid få se både större och mindre Bygnader upföras af Sten til Landets prydnad och Skogarnes stora lindring i framtiden. Hwad Korswärket widkommer så tyckes det ej aldeles böra förkastas, på de Orter der Timmer är rart til Tråhus, och ingen Kalk finnes til Stenhus-bygnad, i synnerhet när man med egna Dagswärken utan betalning kan upsättia Korswärket. Til sådan murning kan och halflärda Murare på Landet brukas.

Fig. 4. Är öfra wåningen af en Tråbygning. Uti den undra wåningen delas hälften af Salen til Förstuga.

Fig. 5. och 6. Stenhus, som får lika Förstuga i undra wåningen, men om Grundritningen omwändes, så at Förstugan kommer under förmaket, och Trappan ändras så conserveras Salen i begge wåningarne.

Fig. 7. Plan til en twå wånings Tråbygning.

Fig. 8. och 9. Plan och Façade til Stenhus. Den runda Förstugan i öfra wåningen kan uplysas af twenne fönster up-ifrån Italienska Taket; likaledes passagen och Löntrappan på andra sidan.

TAB. VII.

Fig. 1. och 2. Är undra och öfra wåningen af et Stenhus, hwars undra murar äro förstärkta på långsidorne, Façaden wisar *Fig.* 3.

Fig. 4.

Fig. 4. Är en annan variation af indelning.

Fig. 5. och 6. Et mindre Stenhus af lika många rum. De kunna tiena för dem som ej åstunda stora Salar och många Förmaker, hwilka på Landet tyckes wara mindre nödiga. Salen och Rummen fås lätteligen större om Huset förlänges, och Fönstren annorlunda disponeras, hwarefter Rummens storlek sig rättar, allenast Simmetrien behålles innan och utan. Ty det är ej nog, at Fönstren utantil uti likhet ifrån medlet utdelas, utan bör uträkningen så jämkas, at de åfwen innan til stå i lika distance ifrån murarne, åtminstone i de förnämsta Rummen. Tages det ej i akt, så är föga konst at dela in Hus.

Deße trenne Hus kunna ock byggas af Trä doch 2 wåningar höga, så wäl för indelningen, som för deras bredd skul. Ty breda Hus af en wåning få et slätt anseende i det at taken blifwa högre än wäggarne, hwilka synas lika som de wille nedertryckas af deß tyngd, fördenskul har jag igenom

Fig. 7. och 8. welat wisa huru et lika långt och bredt Hus, som de förra af en wåning, kan så lätt tak. Den olägenheten har man häraf, at twenne Rännor fås i winklarne, hwilka dock ej äro så farliga som man sig föreställer. Murade Dragrör och Trätrummor ur Kiälrarne wisas ock i denna Plan.

Fig. 9. Är genomskärning af detta Hus, med wanlig takförbindning, när wäggarne för bättre anseende utantil och utrymme i Winden, något högt uptimras öfwer Troßbotn; men Bielkarne böra i lika distance med Takſparrarne jämt indelas, efter Stödbanden uti dem nedantil komma at intappas.

TAB. VIII.

Fig. 1. och 4. Planer til Träbygningar af en wåning.

Fig. 2, 3, 5 och 6. Stenhus af annan indelning.

Fig. 7. Plan af et fyrkantigt Lusthus, bestående af en åttkantig Sal, hwars nicher innan och utan, kunna tiena för Blomsterkrukor, om Bilder falla för kostsamma. Italienska taket är ofwantil åtkantigt som deß Plan *Fig.* 8. och Façaden *Fig.* 9. wisa. I stället för Dörar brukas i sådane Salar Fönster som öpnas ned til Golfwet (Fenêtres croisées). Deßutom kunna fyra Fönster från Italienska taket uplysa Salen, om han utziras med et gipsat Brädhwalf.

TAB. IX.

Fig. 1. och 4. Grundritningar til Trä- och *Fig.* 2. och 5. Stenhus af lika indelning; *Fig.* 3. och 6 deß Façader.

TAB. X.

Fig. 1. och 2. Föreställer et fyrkantigt Stenhus, som på trenne sidor har Gärdar, och Trägården baktil, hwarföre in- och utgångar twärt igenom Huset på alla sidor äro anordnade. Midt uti är en liten kringbygd Gård, hwarigenom taken blifwa låga, och Huset får lika anseende på alla sidor.

Fig. 3 och 4. Är Plan och Façade af et lika stort Hus, allenast med en ingång. Midt uti Gården kan en Brunn göras, som emottager alt Regn och Snöwatn, på det Kiällarne må hållas torra. Uti öfra wåningen intager et Galierie hela sidan mot Trägården.

den. Främsta Façaden har en Avant-corps eller Risalit, täckt med en Fronton och utzirad med Doriska pilastrer, hwars Modul är 15 Tum. De äro accouplerade eller parade på $\frac{2}{3}$ Modul, så at distancen emellan Triglipharnes medelpunct blifwer $2\frac{2}{3}$ Modul, och Metoperne blifwa aldeles fyrkantige. Vaser, Capitailer och Triglipher, böra åtminstone wara af huggen Sten, det öfriga kan af Tegel och rappning wärkställas; men som sådant faller något kostsamt, så har jag mycket sparsamt betient mig af Ordningarne til Façadernes utzirande. Här måste jag åfwen påminna, at alla stora Taklister så huggen Sten i hörnen, til rättelse för Tegellisten som derefter muras och rappas.

Fig. 5. och 7. Är et Lusthus, bestående af en Sal och twå Cabinetter; *Fig.* 6. är Plan af taket.

TAB. XI.

Fig. 1. Plan af undra, och *Fig.* 3. öfra wåningen til et fyrkantigt Hus, något större än de förra. Uti undra wåningen äro yttra Facade-murarne tagne $2\frac{1}{2}$ och inåt Gården 2 Fot. Andra wåningen har 2, och inåt Gården $1\frac{1}{2}$ Fots tiocka murar. Skiljemurarne äro i nedra wåningen $1\frac{1}{2}$, och i de öfra 1 Fot tiocka med 3 Tums affats på alla sidor; hwarigenom uträkningen för Fönstren såwäl utom som innom träffa lika i begge wåningarne. Plinten eller Skiljelister emellan wåningarne, som utom deß bör giöras af huggen Sten, täcker bemälte affats utantil, hwilket Façaden *Fig.* 2. och Profilen *Fig.* 4. wisa. Garderober och Gångar äro inåt Gården smala, efter man ej welat förminska rummens storlek och anseende; men större Garderober för betieningen, kan i den öfwersta halfwa wåningen öfwer Galleriet inrättas. Deß skiljewäggar giöras af Bräder, med Spiälor eller Rör öfwerdragne, gipsade å både sidor. När stora rum i öfra wåningen delas i flera, så äro sådane skiljewäggar minst kostsamma, och belasta ej Bielkarne på något sätt.

Joniska acouplerade Pilastrer utsira Risaliten midt på, och en Balustrade kröner hela Huset. Balustraden giöres af huggen Sten, men i nödfall swarswas Dockorne af Ek, eller af Ekplankor utskiäras.

Fig. 5. Plan af et Lusthus med en rund Sal, och 4 Cabinetter.

Fig. 6. Plan af halfwa taket, och *Fig.* 7. Husets yttra utseende. De fyra half-Cirkelrundningarne som öka Salens storlek, slutas med Kiettelhwalf, hwarpå Murarne innuti runda, upföres lodrätt til Italienska Takfönstren, hwarigenom Salen får mera lius.

TAB. XII.

Fig. 1. Är Plan af en kringbygd Gård, hwars Hufwudbygning är et litet twå wåningars Stenhus, tilökt mot Trägården med låga Flyglar, som af Façaden *Fig.* 2. kan ses. Inåt Gården äro runda Förstugor och Ingångar å båda sidor, som Façaden *Fig.* 3. wisar; jämte twenne små Flygelbygningar åfwen af Sten, D D; den ena för Gårdsfogden och Drängarne, den andre Bryg- och Bagarstuga med rum för Dejan. Flyglarne och Förstugorne äro sammanbundne med små Portiquer C C, täkta med flata Järnbleks-tak eller i nödfall med Näfwer, hwarpå lägges falsat tunt Tegel rätt hårdt brändt, eller dubbelt lagt flatt Taktegel. Flyglarnes Façade med Portiquerne ses *Fig.* 4. Utgångar til Bakgårdarne är wid Z med små tilbygda rum å båda sidor. Ur Förstugorne är wid E ingångar i Trägården. Gårdens bredd förhåller sig mot längden som 2 til 3. Utaf samma längd intager Flyglarne en trediedel. Portiquerne få twå trediedelar af det öfriga. Hela Gårdens bredd är delt uti 6 delar, hwaraf Huset får 4, och Förstugornes

ſtugornes rundningar 2 delar. Af ſådane på åtſkilligt ſätt anlagde Gårdar hade flera kunnat upritas, men beſpares til en annan gång. Nu wil jag uti de följande Ritningar wiſa Hus med Flyglar, och andre ſammanſatte Figurer.

TAB. XIII.

Fig. 1. och 2. Plan och Façade af et litet Hus med 4 åtkantiga och runda Hörnkamrar, hwilka upwärmes af förtäkta Järnugnar iſrån Murarne friſtående ſom eldas ur Förmaksſpiſarne. Kamrarnes täkning bör ſke med Järnplåtar, efter Spån ſåwäl ſom Bräder på Wåningshus billigt hålles farliga.

Fig. 3. Plan af et Stenhus med rund Sal och utbygda Flyglar på ſidorne. Stora Trappans runda Hwiloplats tienar i öfra wåningen til Förſtuga, hwarunder kan giöras Skafferi eller Garderobe. Lilla Löntrappan i Flygeln nyttias til upgång i Winden och Attiquen på den ſidan.

Fig. 4. Façade åt Gården, ſom har en Avant-corps med Doriſka Pilaſtrer af 9 Tums Modul, hwars Triglipher på wanligit ſätt äro indelte. Der ofwanpå är en Attique med Fronton eller lågt Gafweltak, ſom flyter jämt med Salstaket, hwarigenom detta Hus måſtedels från Rännorne i Taken är befriat, ſom widare af Profilen *Fig.* 5. ſes kan.

Fig. 6. Grundritning til en Träbygning af lika indelning.

TAB. XIV.

Fig. 1. Plan til undra wåningen af et Stenhus med utbygda korta Flyglar å båda ſidor, hwars yttra murar äro ſläta, allenaſt af 1½ Fots tioklek.

Fig. 3. Plan til öfra wåningen af ſamma Hus, har förſtärkta Pelare af 1½ Fots ſpräng, då undra wåningens murar bliſwa 2 Fot tiocka.

Fig. 2. Façade, och *Fig.* 4. Profil af ſamma Hus, ſom wiſar Takförbindningen på breda ſläta Tegeltak.

Fig. 5. Plan af en lika indelt Träbygning, ſtäld på en ſluttande plats, ſå at han åt Gården får en underbygd låg wåning af Tegelmur. På ena ſidan är Kiök med Kammar och hwalfd Wiſthuskiällare mot högden åt Trägården. På andra ſidan Bagareſtuga med Bakkammare, och derinnom hwälfd Miölkkammar, ſom af goda Landthushållare hålles för mycket nyttiga om Sommaren, ju kallare ju bettre til Gräddans ökande. Under Salen bliſwa twenne hwälfda Källrar. Man kunde wäl ock för beſparing ſkul nedſänka ſådane Hushållsrum til ſtörre delen i Jorden, efter gamla Franſyſka bruket, men då måſte platſen ligga högländt, elieſt bliſwer rummen fuktiga och oſunda. Stora Snödriſwor och mulna dagar om Wintren giöra ſådane Rum mörka och ohyggeliga; hwarföre tyckes bäſt wara, bygga och bo ofwan på Jorden, beſynnerligen på Landet.

Fig. 6. Façade af detta Hus.

TAB. XV.

Fig. 1. Plan af undra, och *Fig.* 3. öfra wåningen med deß Façade *Fig.* 2. Emedan uti förra Deſſein, taket öfwer ſielfwa Huſet för deß bredd, ſtiger långt högre än Flyglarnes tak; ſå har jag welat wiſa, huru de kunna bringas til lika högd, i det at ſielfwa Huſet täckes med en art Italienſkt tak, hwarigenom öfra wåningen får et Gallerie emellan

kan Flyglarne, som Profilen *Fig.* 4. utwisar. Men deß ena wägg, som kommer at stå på Bielkarne öfwer Salen, bör giöras af wäl sammanhuggit, och med Järn förbundit Häng- eller Korswärk, hwilket beklädes med en tunn Tegelmur eller Bräder och Järnplåtar.

Fig. 5. och 6. Är en lika sådan Träbygning.

T A B. XVI.

Fig. 1. och 2. Är Plan och Façade til et Stenhus af en wåning med twenne Flyglar och uphögd Plan deremellan. Galleriet tienar til Förfal för Parade-rummen, men lilla Förstugan i Flygeln til dageligit bruk.

Fig. 3. Profil igenom Salen och Galleriet, hwaröfwer Takförbindning för Italienska tak är upritad. Rummet har ej tillåtit at wisa Flygeln i Façade, som eljest bordt ske.

Fig. 4. och 5. Plan och Façade af en lika Träbygning, bygd på Bärkqwara Sätesgård i Småland, efter Öfwersten och Riddarens Högwälborne Herr Baron Carl von Otters egen åstundan således indelt.

Fig. 6. och 7. Et åtkantigt Lusthus.

T A B. XVII.

Fig. 1. och 2. Plan och Façade af et åfwen sådant Hus med Flyglar. Salen har utsikt på båda sidor med en öfwerbygd Attique för mera anseende. Om communication åstundas emellan Flyglarne, utan at passera igenom Salen, så kan han utbyggas, och en Portique lemnas åt Gården. Den uphögda Plan framför Huset, har Affatsmuren fodrad med huggen Sten, efter rappning sällan sitter på sådane otäkta murar. Upföres han af Gråsten, så kan han täckas med en grön klipter Häck. Eljest kunde dubbla murar mot Affatsen giöras med en hwalfd skilnad emellan, täkt med sluttande Näfwer inåt, då grof rappning wäl kan hålla.

Fig. 3. och 4. En lika indelt Träbygning.

T A B. XVIII.

Fig. 1. Denna Plan har blifwit projecterad at sammanbinda twenne förutbygda Flyglar på en Sätesgård här i negden; hwartil Galleriet och Portiquen tiena. Toscanska Pilastrerne som äro brukade til Arcaderne i öfra wåningen, har allenast 10 Tum til Modul, emedan de måtte rättas efter wåningens högd. Arcaderne kunna med Bomberade Fönster slutas, om de befinnes för stora. At lemna dem öpna är orådeligit för Snö- och Slagregn, som snart skulle fördärfwa Trottsbotnen.

Fig. 3. Är åfwen 2 Flygelbygningar; den ena til egit bruk, den andra för Främmande; hwaremellan är et simpelt Gallerie.

T A B. XIX.

Fig. 1. och 2. Är et Stenhus med Flyglar, som kunde utelemnas, om de befinnes onödiga.

Fig. 3. och 4. Är et stort Stenhus med Flyglar å båda sidor, hwaremellan Galleriet och twenne Trappor til Flyglarne intaga den medlersta delen. I winklarne äro twenne särskildte ingångar til undra wåningen. Taket som är slätt, giöres brutit om så behagas.

T A B.

TAB. XX.

Fig. 1. och 2. Et Stenhus med dubla Flyglar och utbygd Pavillon för Salen och Trappan. At undwika Rännor och Brott i taken äro Förmaken täkta med et sluttande tak bak åt Trägården. Understa wåningen borttages om Huset ej så högt åstundas. För hwilken ordsak en särskilt uträkning är giord öfwer Teglet som dertil erfordras. Ehuruwäl sådan Bygnad kan göras ansenlig på alla sidor, så faller han likwäl nog kostsam i anseende til yttra Façade-murarnes stora etendue.

Fig. 3. och 4. Är en lika indelt Träbygning med en låg wåning af Sten til underbygnad.

TAB. XXI.

Fig. 1. och 2. Är et Stenhus af lika storlek med inbögda rundningar, och 2 kringbygda Gårdar.

Fig. 3. och 4. Träbygning, äfwen med små Gårdar, hwilka något högre stensättas, med stark sluttning åt hwälfda Rännstenarne A A, under Kamrarne e. w. til bettre affall för Regn- och Snöwatn. Stora Fritrappor för Husen, hwaraf här allenast en liten wisas, har jag med flit undwikit, emedan de äro nog kostsamma, i det de med huggen Sten nödwändigt böra utantil beklädas; ty ehuru öfra Plan med Trappstegens fogor kittas och lagas, så faller likwäl rappningen af. När Träbygningar bekläddas med Bräder, så kunna de beprydas med alla Sirater, som på Stenhus äro brukeliga; men derwid måste jag likwäl anmärka, at ju slätare sådane Ornamenter göras, ju mindre röta äro de underkastade.

TAB. XXII.

Fig. 1. och 2. Är et stort Stenhus med oval rund Sal, och fyra Hörn-pavillons, hwaraf twå eller alla fyra kunna efter behag utelemnas, då Huset likafult kan passera för et beqwämt Wåningshus af den mäst brukeliga indelning, när Salen göres fyrkantig utan utbygnad.

Fig. 3. och 5. Plan och Façade af et Lusthus. *Fig.* 4. wisar öfra Plan af taket.

Fig. 6, 7. och 8. Äro äfwen Lusthus.

TAB. XXIII.

Fig. 1. och 2. Grundritning och Façade af et stort Hus med Flyglar. Joniska Ordningen har 13 Tum til Modul.

Fig. 3. Wisar Flyglarne i Façade och genomskiärning af stora Huset, med wanliga takförbindningen för Fransyska brutna tak. Lustsalen på ändan af Galleriet bör för mera anseende intaga begge öfra wåningarne. Under Galleriet blifwer et tienligit Rum för Orangerie mot Trägården, eller öppen Portiqve med Lustsal på ändan. Uti andra Flygelens undra wåning, som borde hwälfwas, kan et eller twenne Kiök, med dertil hörande Rum, inrättas. För den som åstundar något mindre Rum, är Plan *Fig.* 4. uträknad til twenne hela wåningar.

Således kunna alla Hus förändras til större eller mindre Rum, när Huset förlänges eller göres kortare. Ty ehuru gierna jag hade önskat at kunna härutinnan träffa allas nöje, så har likwäl sielfwa omöjeligheten legat mig i wägen, så wida åtskilliga älska stora höga ansenliga Rum, andra åter små nätta eller medelmåttiga, så i

storlek som högd, hwarwid jag måstedels blifwit uti alla föregående Desseiner. Hwad som felar, ankommer på hwar och en sielf, at til egen beqwämlighet ändra.

Som nu sällan Architecter wid Bygnaders utförande på Landet blifwa brukade, utan måstadelen sådant ankommer på Handtwärkare och deß Gesäller, hwilka ej alla kunna wara så kunniga i Bygningskonsten, at de af så små Ritningar uti alt finna sig. Fördenskul har jag trodt wara nödwendigt, at uprita åtskilliga delar af et Hus större och tydligare, som länder til deß prydnad; uti följande twenne Kopparstycken Cornicher eller Taklister som kröna et Hus, kan räknas ibland de förnämsta och nödwändigaste ornamenter som bidrager til deß anseende och prydnad. Ty ehuru simpelt et Wäningshus eljest til sina öfriga Sirater må wara, så bör det åtminstone hafwa en anständig Taklist, proportionerad efter Husets högd. Ledernes myckenhet, hwaraf en Corniche sammansättes, böra lämpas efter Husets öfriga ornamenter, så om Huset är simpelt, bör Cornichen åfwen bestå af få leder (Moulures); men är Huset beprydt med många Sirater, kan Listen giöras rikare, allenast man noga i akt tager at ingen Led giöres så liten, at hon icke tydeligen synes, när man står så långt ifrån Huset som deß högd, eljest förorsakas mera confusion än prydnad. När någon af de 5 Ordningarne brukas, så får ock Huset deras entablement til kröning. Utom deß få stora Hus andra componerade entablements med Consoler i Frisen, och Modillons i Cornichen, jemte andra ornamenter på sielfwa Lederne; men som sådant fordrar ansenlig kostnad, hwilken åtminstone på Landet tyckes wara öfwerflödig, så wil jag här såwäl som uti alt det öfriga blifwa wid simpla Lister, som kunna af Tegel och rappning förfärdigas.

T A B. XXIV.

Fig. 1. Wisar twenne simpla Entablements, som kunna tiena för stora Hus, hwars högd, om den består af twenne wäningar, kan delas uti 6 delar, hwaraf Entablementet får $\frac{1}{6}$, så at om högden wore 24 Fot, blifwer Entablementet 4 Fot; men om Huset har flera wäningar, och den understa wore skild ifrån den öfra med en Plinte, då kan den öfra högden ifrån Plinten til Takfoten, delas uti 5 delar, hwaraf Entablementet får $\frac{1}{5}$.

Eljest kan detta Entablement hälst brukas til kröning på Portar eller Fönster, då Architraven tienar til Chambranle eller infattning omkring öpningen. Är nu Portens eller Fönstrets högd dubbel emot deß bredd, som han med rätta bör, så får Entablementet $\frac{1}{4}$ af samma högd, hwilken sedan delas uti 15 delar, hwaraf Cornichen F får 6, Frisen G 4, och Architraven H eller Chambranle 5 delar, som är $\frac{1}{6}$ af öpningens bredd. Til Ledernes afdelning, så delas en af de förenämde 15 delar uti 5 partier, deraf Cornichen får 30, hwilket af sielfwa Profilen och de påskrefna Sifror närmare kan inhämtas. Listernes språng, som gemenligen är lika med deß högd, står jämwäl på Ritningen teknade. Cornichen kan ock lätteligen ombytas til mindre Leder; til Exempel: om lilla Hål- eller Kiellisten som kröner Mouchetten, borttages, afgår 3 partier, så delas Cornichens högd uti 27 delar för de öfriga Lederna, och så widare, eller kan en af följande Cornicher appliceras på samma Entablement.

Fig. 2. Äro twenne architraverade Cornicher, derest Frisen är borta, och Architraven sammanfogad med Cornichen. Deß delning wisar Profilen, men deß proportionerade högd kan wara $\frac{1}{10}$ af Husets högd.

Fig. 3. Äro ock mycket brukelige Entablements med lång Frise, som i stället för Architrave allenast har en Runstaf med liten Plat. Högden giöres lika med den förra, eller

tages

tages $\frac{1}{12}$ af Husets högd, för Frise och Corniche, hwartil sedan lägges Rundstafwen. Af alla deßa Profiler kan Cornichen ensam brukas til Taklist, då han får $\frac{1}{15}$ af högden.

Fig. 4. Äro twenne Cornicher, som äfwen få $\frac{1}{15}$ af Husets högd.

Fig. 5. Föreställer twenne Taklister af Trä på Träbygningar, hwars högd blifwer lika med *Fig.* 2 eller 3; Cornichen utarbetas af rena Furuplankor snedt stälta.

Fig. 6. och 7. Äro de brukeligaste Plinter eller Skiljelister wåningarne emellan på Hus, hwars Proportion kan tagas $\frac{1}{12}$ af wåningens högd. De böra giöras af huggen Sten; men skola de af Tegel muras, så betäckes de ofwanpå med smala Järnplåtar.

Fig. 8. Wisar Ledernes construction, hwaraf allehanda Lister componeras.

A, Gueule droite, blifwer af Handtwärkare på Swenska kallad Kanis. Deß spräng är lika med högden, och upritas med twenne Cirkelbogar ur likssidige Trianglar.

B, Cavet, Hålkiäl eller Hållist, är en fierdedels Cirkel.

C, Talon, på Swenska af Handtwärkare, fast orätt, kallad omwänd Kanis; ty sålledes kallas alla deß Lister, när de up och ned wändes, såsom Gueule renversé, Talon renversé, &c.

D, Quart de rond, Fierdedelsstaf, har under sig en Rundstaf (baton) och en liten plat (Filet). Föregående Lister hafwa på Fransyska flere Namn, hwarmed jag ej wil falla beswärlig.

Mouchette, stora platten, uthålkas inunder, på det Regnwatn må hindras at rinna utför muren, hwarföre han äfwen fådt Namn af Larmier eller Gouttiere,, kunde altså på Swenska kallas Dropplist.

Fig. 9. Wisar huru föregående Taklister formeras af Listtegel, som särskilt dertil strykes. Sedan Listen på Carduspapper efter sin rätta storlek är profilerad och updragen, delas han efter Listernes storlek uti wißa delar. Blifwer Listen högre än 4 Tum, ställes Teglet på kant, såsom 1, 3, 4. hwars Tegelformar wisas på sidan under samma Nummer, men eljest på flatan som 2. Formen giöres efter rätta storleken; ty Teglets intorkning och krympning i bränningen upfyller Kalkfogen och rappningen. At undwika långsam utjämning bak för Listen, så strykes slätt Tegel af samma tiocklek, eller delas i twenne Stenar, som stämplas med samma Nummer. Sådant Listtegel kostar ej mer än annat Tegel at stryka, hwarigenom likwäl många Murgesälls-dagswerken bespares, som til huggningen åtgå. At förtiga det Tegel som går sönder under huggningen. Arbetet blifwer häraf waraktigt och rappningen jämntiock, utan möda, hwarom jag af långlig årfarenhet är öfwertygad. Hwarföre den giör wäl som sådant Modelltegel låter til sin Bygnad stryka, efter en noga uträknad myckenhet, i synnerhet på Landet, där all möjelig sparsamhet måste sökas, efter Husen intet där gier någon ränta som i Städerne.

Fig. 10. Wisar huru Smygtegel på lika sätt kan strykas til Fönstrens inra hörn. N. 1. kunde wara nog härtil, men wil man undwika all huggning, kan 2 eller 3 äfwen brukas.

Fig. 11. Wisar Profil af en stor Slätlist med Spegelhwalf tienlig inuti höga ansenliga Rum, såsom Salar och Gallerier.

Fig. 12, 13. och 14. Äro sådane Lister af Gips, som nu för tiden mäst äro i bruk inuti ordinaira Rum; deras högd tages gemenligen $\frac{1}{10}$ eller $\frac{1}{12}$ af Rummets högd.

Fig. 15. Wisar Construction af brutna Fransyska tak, nedan med Tegel, och det öfra flata taket med Järnplåtar täkt. Husets bredd med Listernas spräng, a, b, delas i siu delar,

kar, hwaraf en del sättes ned på Perpendikeln d, e, då e är Centrum til Cirkelbogen a, b, c, som delas i fyra lika delar för takets fyra sidor. Takets bredd kan ock delas uti 6 à 8 delar, och på lika sätt förfaras. Brutna tak som täckes med Taktegel öfwer alt, böra nödwendigt hafwa någon brantare sluttning ofwantil, som förr är påmint, jemte des construction. Desutan kan öfra Triangelns basis f, g

Fig. 16. Delas uti tre delar, hwaraf en del upsättes på Perpendiculair-linien h, i, som blifwer öfwer takets sluttning.

Fig. 17. Är en rund swarfwad Ballufter eller Geländerdocka.

Fig. 18. Är åter fyrkantig, kan ock af Ek- eller Furuplankor utskiäras. Deß wanliga storlek är 2 Fot, men när de komma at stå högt, och ses på långt håll såsom på tak, $2\frac{1}{2}$ Fot.

TAB. XXV.

Fig. 1, 2, 3, 4. och 5. Äro Portar af 5 Fots bredd, och 10 Fots högd, som kunna tiena til wanliga Wåningshus. Deras ornamenter kunna nogsamt af Ritningarne inhämtas utan widare beskrifning. Chambranlens Profil med deß Listers proportion, för *Fig.* 1. och 5 är A, och för 2 och 4 B.

Fig. 6. Är et fyrkantigt Fönster med Chambranlen rundt omkring, som har förkropta Hörnzirater, och Corniche. Deß Profil wisas på sidan. Fönstrets bredd är fyra, och högden åtta Fot.

Fig. 10. Är äfwen fyrkantigt, hwars innersta Fönster upskiutes inuti bakom det öfra, med förtäkta Blylod inuti Karmen, på Trißor och snören, som hålla Fönstret i jämnwigt. På sidan wisas Profilen af samma Fönster uti en Träbygning, hwarwid märkes at understa Trädet af Fönsterkarmen E, bör wara så bredt, at det täckes med en Rundstaf i infattningen eller Chambranlen ofwantil för Regnwatn, som eljest rinner deremellan, och fördärfwar wäggen; i synnerhet när hon med Bräder är klädd. Profilen af deßa Fönsters Chambranle är D.

Fig. 7. ock 9. Är bomberade eller halfrunda Fönster, hwars boga giörs ur en liksidig Triangel. De hafwa Consoler som bära Cornichen och en trekantig Fronton, hwars construction är således: Tag halfwa Basis längd, a, b, och sätt ned på Perpendikeln c, som blifwer Centrum til en rund Fronton, eller utmärkes med Puncten d, til en trekantig.

Fig. 8. Är et rundt Fönster med Balcon, som tienar midt på en Façade. Sådane Balcons giöres eljest bredare än Fönstret, då de rätta sig efter Portens underbygnad, hwaraf åtskilliga uti Façaderne på Wåningshusen äro teknade. Deße tre senare Fönsters Chambranles wisa I uti Profil. Häraf ser man at Fönster och Portar utziras på enahanda sätt, så at af Fönstren när de nedantil ändras, kan giöras Portar, och twärt om. Ornamenterne giöras hälst af huggen Sten, men i nödfal af Ek, som kan uthärda i långliga tider. Til Träbygningar brukas Furuwerke.

Flera ornerade delar af et Hus, såsom nicherade Portar, Spisar, äfwen Gärds- och Trägårdsportar, m. m. hade här kunnat afritas, men lemnas denna gången. Om detta med benägenhet uptages, lärer jag upmuntras at framdeles dermed tiena den benägna Läsaren, jemte flera til Landthushållningen hörande Bygnader.

Til

Til slut följer nu en uträknad Tabell, som wisar huru mycket Tegel åtgår til alla förr beskrefne Hus, samt Taktegel och Järnplåtar til taken. Teglet är allenast upfört til sielfwa Murarne, så at hwarken Grundmurar eller Kiällarhwalf, med flera hwälfningar i undra wåningen derunder äro begrepna.

För hwart Hus äro uti twenne Columner utfört med förstärkta Murar uti andra wåningen, eller lodrät upförda af en tioklek i alla wåningarne.

U. W. 2 $\frac{1}{2}$. betyder: undra wåningen $2\frac{1}{2}$ Fot tiocka Façade-murar.
S. M. $1\frac{1}{2}$ —— Skiljemurarne $1\frac{1}{2}$ Fot tiocka i undra wåningen.
2dra W. 2. —— andra wåningen 2 Fots tiocka yttra Façade-murar.
3die W. $1\frac{1}{2}$. —— tredie wåningen $1\frac{1}{2}$ Fots Façade-murar.
S. M. 1. —— Skiljemurarne 1 Fot i begge öfra wåningarne, och så widare.

Merendels til alla Hus äro släta Tegeltak först uträknade, och då kan Takfoten bekládas med Järnplåtar, om man derpå wil anwända kostnad: item, Kantrännor på hörnen, och Krop-beklädning. Järnplåtarne äro af wanlig storlek, 2 Fot långa och $1\frac{1}{2}$ Fot breda, med en Tums fals i täckningen. Takfotens beklädning är här tagen 2 Fot bred, dock kan han giöras smalare til $1\frac{1}{2}$ Fot. Hörn- och Krop-beklädningen är efter wanligheten uträknad $1\frac{1}{2}$ Fot bred.

Til Fransyska brutna tak hörer: 1:mo, Tegel til undra Taket. 2:do, Järnplåtar til öfra taket. 3:o, Likaledes til Takfoten. 4:to, Item Kantrännor på hörnen af undra taket, m. m.

När hela taket är beklädt med Järnplåtar, heter: nedra och öfra taket.

Til Italienska tak är räknat såwäl öfra takets beklädning med Järnplåtar, som omkring takfönstren, heter åfwenwäl öfra taket.

Til Träbygningarne som större delen allenast äro wisade i Plan, är under deß Nummer Taktegel til släta tak uträknat.

De öfriga Materialier som erfordras til detta Hus, har man för widlyftigheten skul måst gå förbi. Bygningswärkets olikhet i Landsorterne, besynnerligen Bräder och Timmer, hade deßutom giordt uträkningen opålitelig. Sådana förslager kunna lätteligen af alla Handtwärkare upsättas. Til Teglets uträkning fordras mera eftertanka, hwarmed ej alla komma fort; därefter rättar sig sedan Kalk och Sand.

Den som ej sielf förstår uträkna Tegel til Hus, kan i nödfall sig betiena af följande uträkning, om Stenhusen åstundas längre eller kortare; jämwäl högre eller lägre. Til Exempel: om första Stenhuset 41 Fot långt, åstundas allenast 35 Fot, så söges igenom Regula de tri: När 41 Fot fordrar 45000 Tegel, hwad 35 Fot? Facit 37600. Om åter längden bibehålles, men Huset åstundas högre, sker det på lika sätt. När 20 Fots högd erfordrar 45000 Tegel, hwad 24 Fots högd? Facit 54000 Tegel; men ändras både högd och längd, så sökes först det ena och sedan det andra. Och således kan man så ungefär finna det man söker.

Underrättelse för Bokbindaren.

Lilla Kopparstycket inbindes främst, gent emot Titulbladet. Alla öfriga Kopparstycken wikas midt i tu, och fastklistras på inbundna Pappersrimsor, så at när Boken öpnas, Ritningarne komma at ligga slätt utan weck. De som annorlunda åstunda, kunna giöra efter behag.

TAB.	*Fig.*	Murtegel. Ü. W. 2½. Ö. W. 2. S. M. 1.	U. och Ö. W. 2. S. M. 1.	U. W. 2. Ö. W. 1½. S. M. 1.	U. och Ö. W. 1½. S. M. 1.	Taktegel. Til hela Taket.	Brutna undra Taket.	Järnplåtar. Öfra Taket	Takfoten.	Kant-Rännor och Kröp.	Kant-Rännor.	Frontons täckning.	Takluckor. Deras antal.	Takluckor. Täckning och bekl.	Skorstens täckning.	Taktegel. Til Träbygningarne. Fig.	Slåta Tak.
XXVI.	2, 3.	--	58000	52000	—	4100	—	—	130	—	60	—	—	—	5	1	4000
	5, 6.	--	63000	57000	—	4300	—	—	130	—	62	—	1	30	5	4	4000
	8, 9.	--	60000	54000	—	—	3200	280	130	—	36	—	1	30	5	7	4000
	11, 12.	--	63000	57000	—	4000	—	—	130	—	54	—	—	—	5	10	4000
XXVII.	1, 2, 3, 4, 5, 6.	--	--	66000	59000	5000	—	—	136	65	—	—	2	60	10	—	—
	7, 8, 9.	--	--	66000	59000	5000	—	—	136	65	—	44	2	60	10	—	—
XXVIII.	2, 3.	--	--	67000	60000	5200	—	—	138	70	—	—	2	60	10	1	4400
	5, 6.	--	--	72000	65000	5200	—	—	138	70	—	—	2	60	10	4	4500
	8, 9.	--	--	69000	62000	5200	—	—	138	70	—	—	2	60	10	7	4400
XXIX.	2, 3.	--	--	79000	72000	5600	—	—	130	72	—	30	2	60	10	1	5100
	5, 6.	104000	97000	--	—	7400	4400	620	166	82	36	—	4	120	10	4	5500
	8, 9.	--	--	81000	74000	6000	—	—	150	74	—	—	2	60	10	7	5500
XXX.	1, 2, 3.	100000	92000	--	—	6900	4200	570	155	74	36	—	4	108	10	—	—
	4, 5, 6.	105000	97000	--	—	7400	4400	620	166	82	36	—	4	120	10	—	—
	7, 8, 9.	100000	92000	--	—	6900	4200	570	155	74	36	—	4	120	10	—	—
XXXI.	1, 2.	125000	--	--	—	—	5000	648	177	—	40	60	3	90	10	—	—
	4, 5.	100000	92000	--	—	6800	4200	560	143	73	36	—	4	120	10	3	580
	7, 8.	105000	97000	--	—	7400	4400	620	166	82	36	—	4	120	15	6	6200
XXXII.	2, 3.	97000	90000	--	—	7200	4200	600	162	80	36	—	4	120	10	—	—
	6.	113000	105000	--	—	7600	4500	640	169	84	36	—	4	120	10	—	—
	7, 8.	106000	99000	--	—	7600	4500	640	169	84	36	—	4	120	10	—	—
XXXIII.	2, 3.	129000	120000	--	—	8400	5200	720	182	88	36	—	6	180	15	1	6900
	4, 5, 6.	131000	122000	--	—	8500	5300	722	184	88	36	—	6	180	15	—	—
	7, 8, 9.	--	42000	--	—	4000	—	—	130	—	54	—	—	—	5	—	—
XXXIV.	2, 3.	130000	121000	--	—	8800	5300	800	186	90	36	—	4	120	15	1	7000
	5, 6.	132000	123000	--	—	9000	5400	820	188	92	36	—	4	120	20	4	7400
	7, 8, 9.	--	40000	--	—	—	3200	280	130	—	36	—	1	30	5	—	--

TAB.	Fig.	Murtegel. U. W. 2½. 2dra W. 2. 3die W. 1½. S. M. 1.	Murtegel. U. W. 2½. Ö. W. 2. S. M. 1.	Murtegel. U. och Ö. W. 2. S. M. 1.	Murtegel. U. W. 2. Ö. W. 1½. S. M. 1.	Murtegel. U. och Ö. W. 1½. S. M. 1.	Taktegel. Til hela Taket.	Taktegel. Brutna undra Taket.	Järnplåtar. Öfra Taket.	Järnplåtar. Hela Taket.	Järnplåtar. Takfoten.	Järnplåtar. Kant-Rånnor och Krop.	Järnplåtar. Kant-Rånnor.	Järnplåtar. Winkel-Rånnor.	Järnplåtar. Frontons tåkning.	Järnplåtar. Takluckor. Deras antal.	Järnplåtar. Takluckor. Tåkning och bekl.	Järnplåtar. Skorstens tåkning.	Taktegel. Til Träbygningarne. Fig.	Taktegel. Til Träbygningarne. SlåtaTak.
XXXV.	2, 3.	—	156000	—	—	—	8800	5300	800	—	186	90	36	—	—	8	240	20	1	7400
	5, 6.	—	160000	—	—	—	9000	5400	820	—	188	92	36	—	—	8	240	15	4	7700
	7, 8, 9.	—	—	40000	—	—	4000	—	—	—	130	—	54	—	—	—	—	5	—	—
XXXVI.	1, 2, 3.	—	133000	124000	—	—	8800	5300	800	—	186	90	36	—	—	6	180	15	—	—
	4, 5, 6.	—	152000	142000	—	—	10300	5900	920	—	206	96	36	—	—	6	180	20	—	—
	7, 8, 9.	—	—	42000	—	—	—	3200	280	—	130	—	36	—	—	1	30	5	—	—
XXXVII.	2, 3.	—	172000	160000	—	—	11200	6300	1000	—	175	100	36	—	80	6	180	20	1	8400
	5, 6.	—	182000	170000	—	—	—	6800	1160	—	240	—	36	—	—	8	240	20	4	8800
XXXVIII.	1, 2.	280000	—	—	—	—	—	—	—	2300	380	—	—	—	—	1	30	25	—	—
	3, 4.	—	108000	—	—	—	—	5300	716	—	158	—	40	—	40	3	90	10	—	—
	5, 6.	—	—	—	106000	98000	—	5200	748	—	230	—	56	28	—	4	120	10	—	—
XXXIX.	1, 2.	—	—	—	—	102000	—	5800	1016	—	260	—	56	28	—	4	120	15	—	—
	3, 4.	—	—	—	132000	126000	—	6700	1052	—	250	—	48	16	—	4	120	25	6	10400
XL.	1, 2.	—	—	130000	—	—	10000	—	—	—	241	132	—	40	—	—	—	10	—	—
	3, 4.	—	—	150000	—	—	11200	—	—	—	253	114	—	—	—	—	—	15	—	—
XLI.	1, 2.	—	260000	—	—	—	—	7100	1410	—	280	—	80	40	—	8	240	35	—	—
	1. Twå Wån. 30 Fot hög.	—	197000	184000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	3, 4.	—	282000	—	—	—	—	6400	1442	—	271	—	80	40	190	6	180	30	—	—
	3. Twå Wån. 30 Fot hög.	—	216000	198000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
XLII.	1, 2.	—	—	240000	—	—	—	—	—	2650	—	—	—	—	—	1	30	40	—	—
	3, 4.	—	—	—	260000	—	—	6800	1296	1376	368	—	—	—	—	6	120	50	—	—
XLIII.	1, 2.	—	—	—	520000	—	—	3000	360	5900	470	—	—	—	406	4	120	50	—	—
XLIV.	1, 2. Stora Huset.	—	160000	—	—	—	—	5300	760	—	152	—	36	—	60	6	180	15	—	—
	A. B. C. D. Flyglar.	—	—	—	—	240000	—	—	—	4748	—	—	—	—	—	4	80	60	—	—
XLIX.	2, 3, 5, 6.	—	—	—	—	45000	4700	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	4300
L.	2, 6.	—	—	—	—	22000	3000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1,3	2700
	4, 5.	—	—	—	—	20000	3000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7,8	2700

Tab: XXVIII.

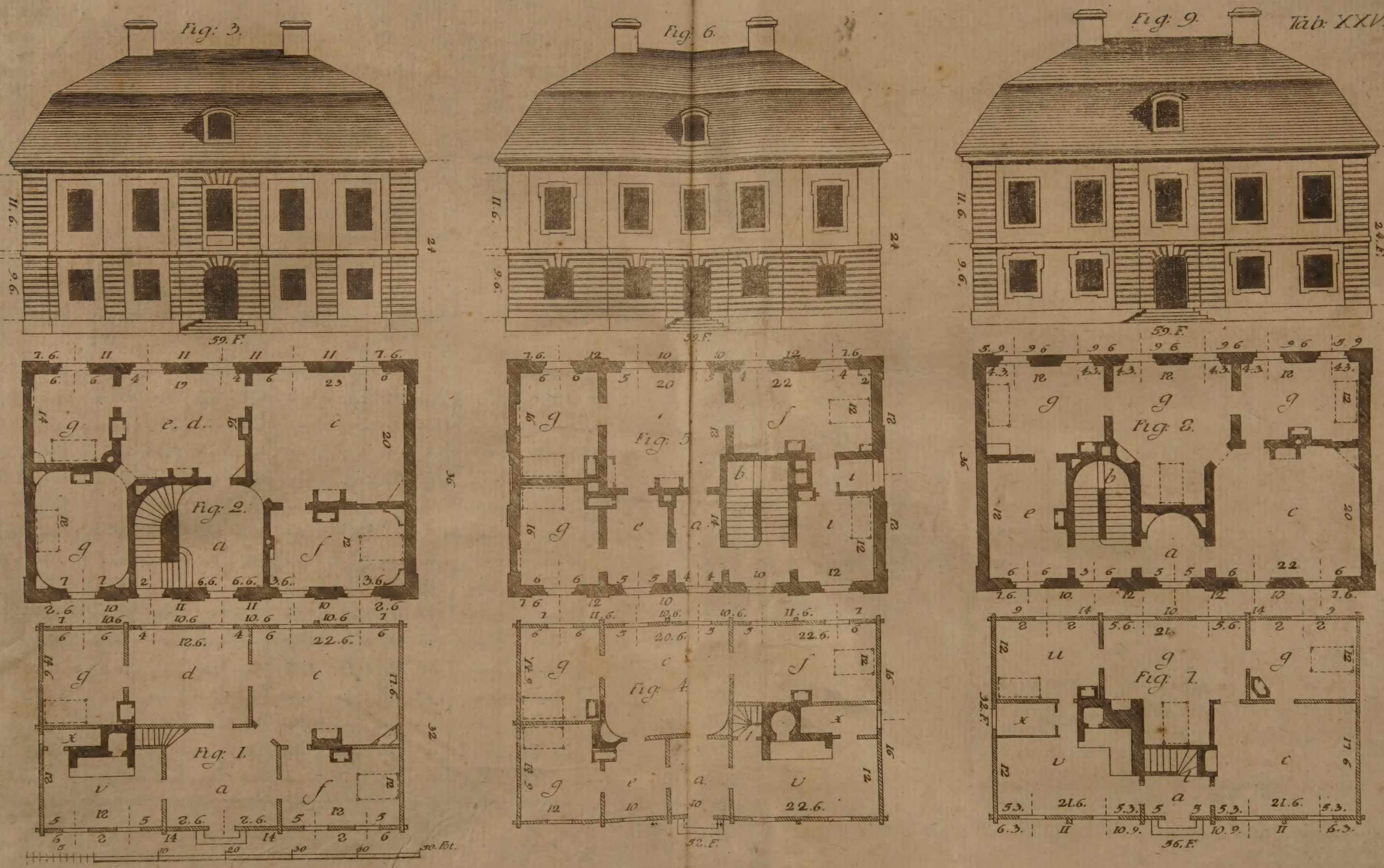

Fig: 3.
Fig: 6.
Fig: 9.
Fig: 2.
Fig: 5.
Fig: 8.
Fig: 1.
Fig: 4.
Fig: 7.
59. F.
52. F.
56. F.
50. Fot.

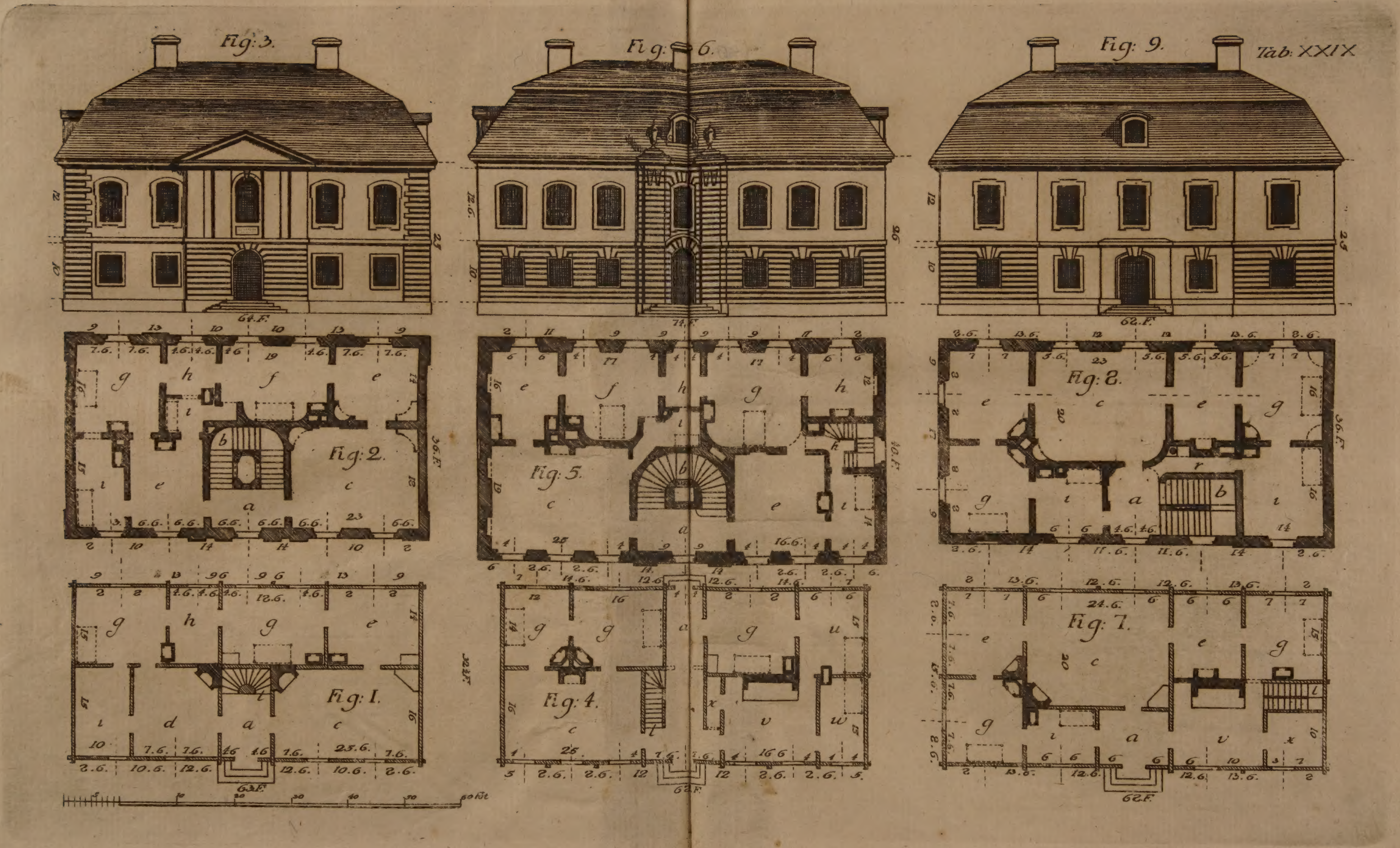
Tab: XXIX
Fig: 3.
Fig: 6.
Fig: 9.
Fig: 2.
Fig: 5.
Fig: 8.
Fig: I.
Fig: 4.
Fig: 7.
64.F.
74.F.
62.F.
63.F.
62.F.
62.F.

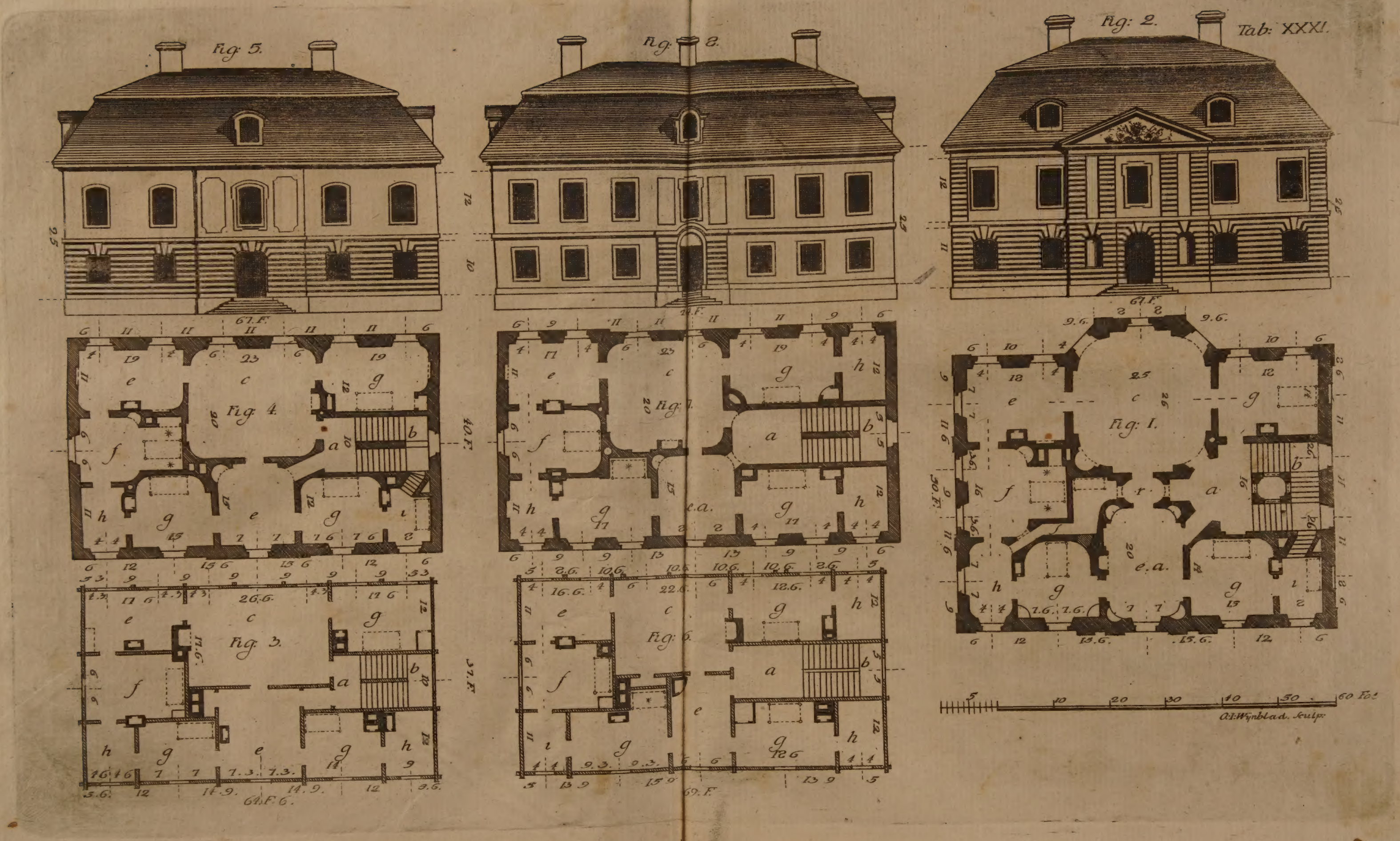
Tab: XXXI.
Fig: 5.
Fig: 8.
Fig: 2.
Fig: 4.
Fig: 7.
Fig: I.
Fig: 3.
Fig: 6.
60 Fot
O.I.Wijnblad. Sculp.

Tab: XXXII.

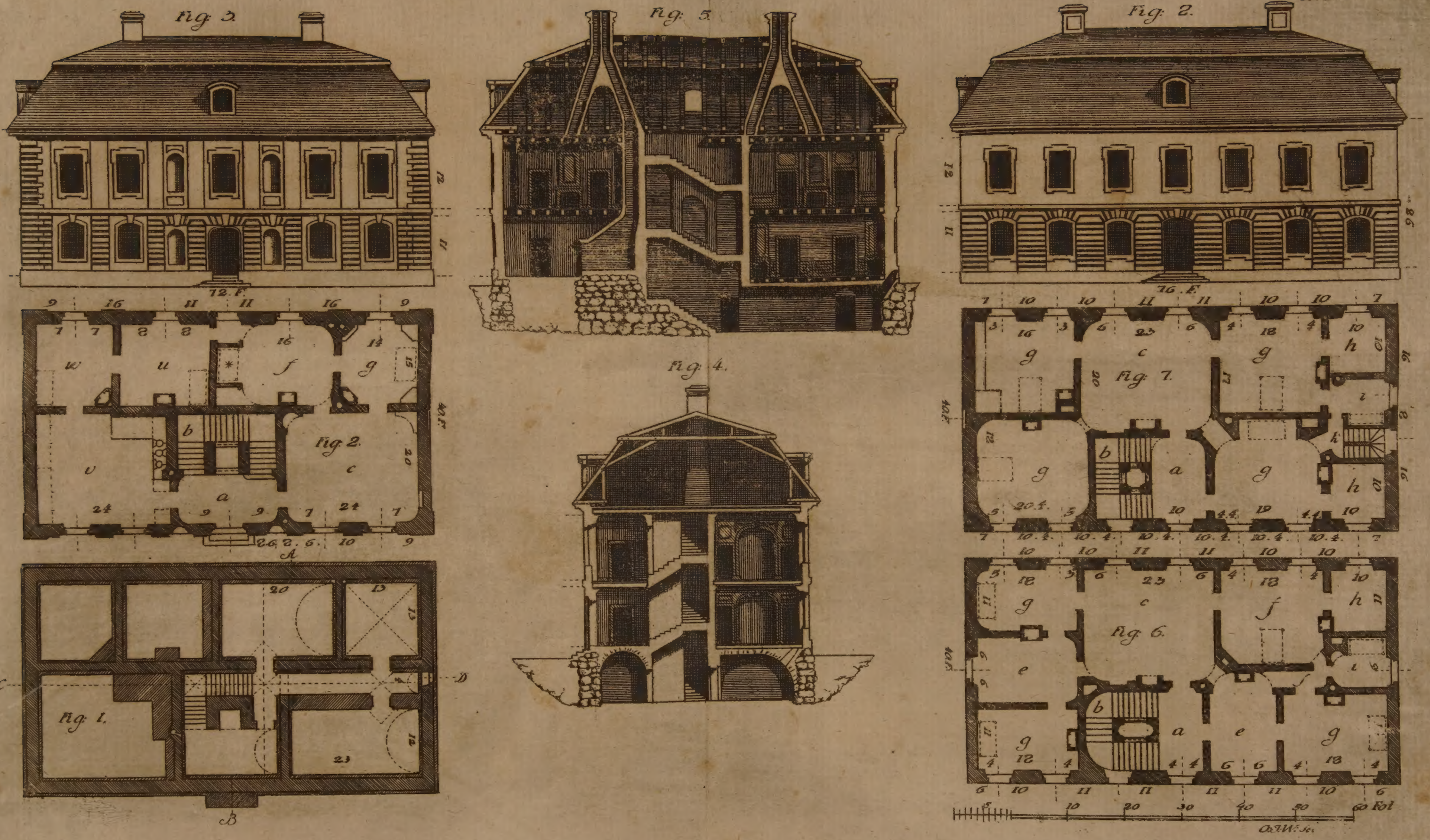

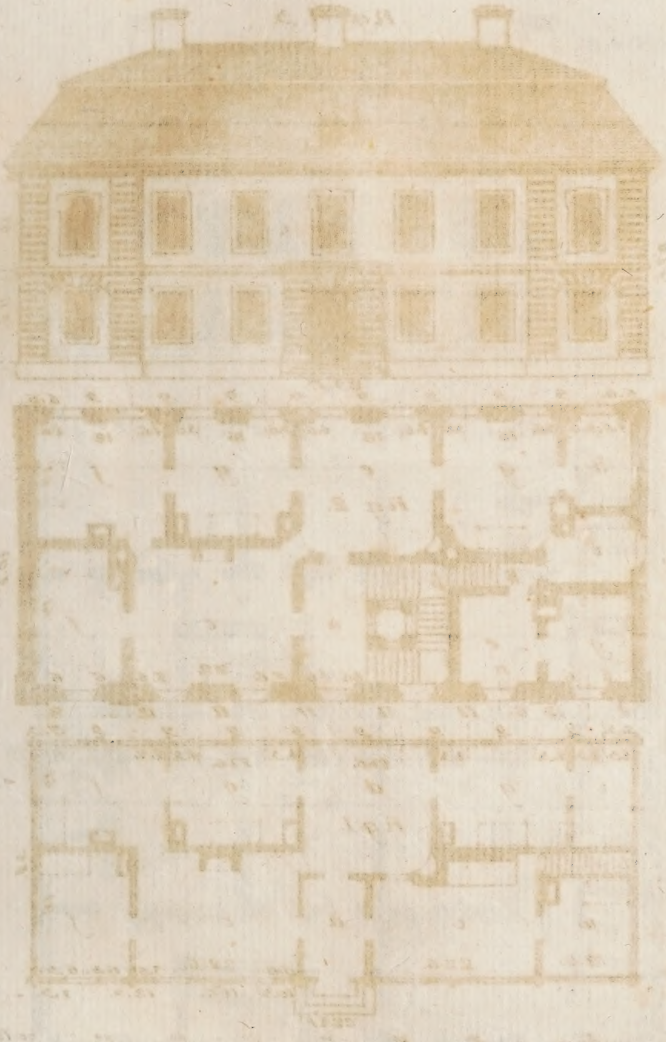

Tab: XXXIII

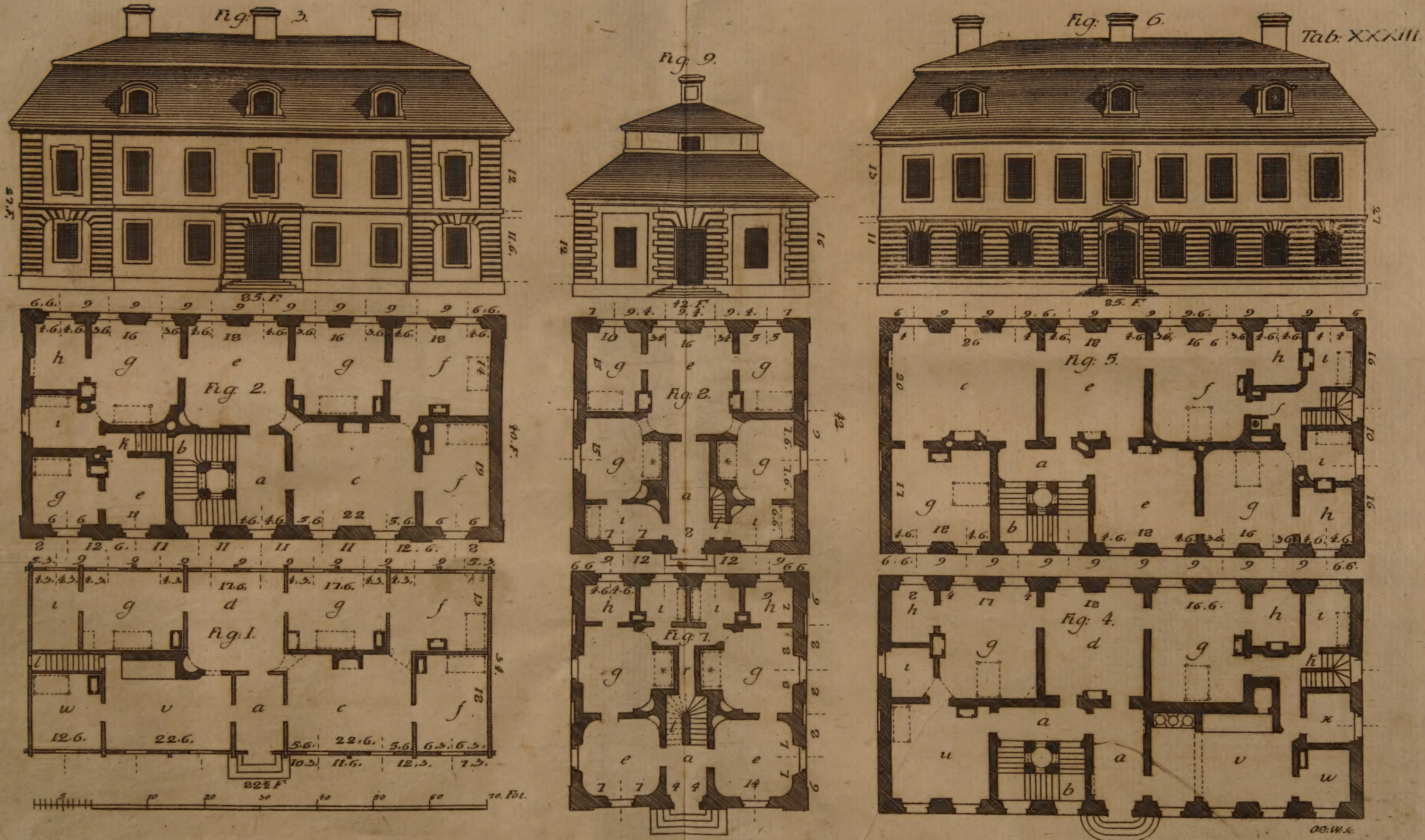
Fig: 3.
Fig: 9.
Fig: 6.
Fig: 2.
Fig: 2.
Fig: 5.
Fig: 1.
Fig: 7.
Fig: 4.
25. F.
12. F.
25. F.
22½ F.
70. Fot.

Tab: XXXIV.

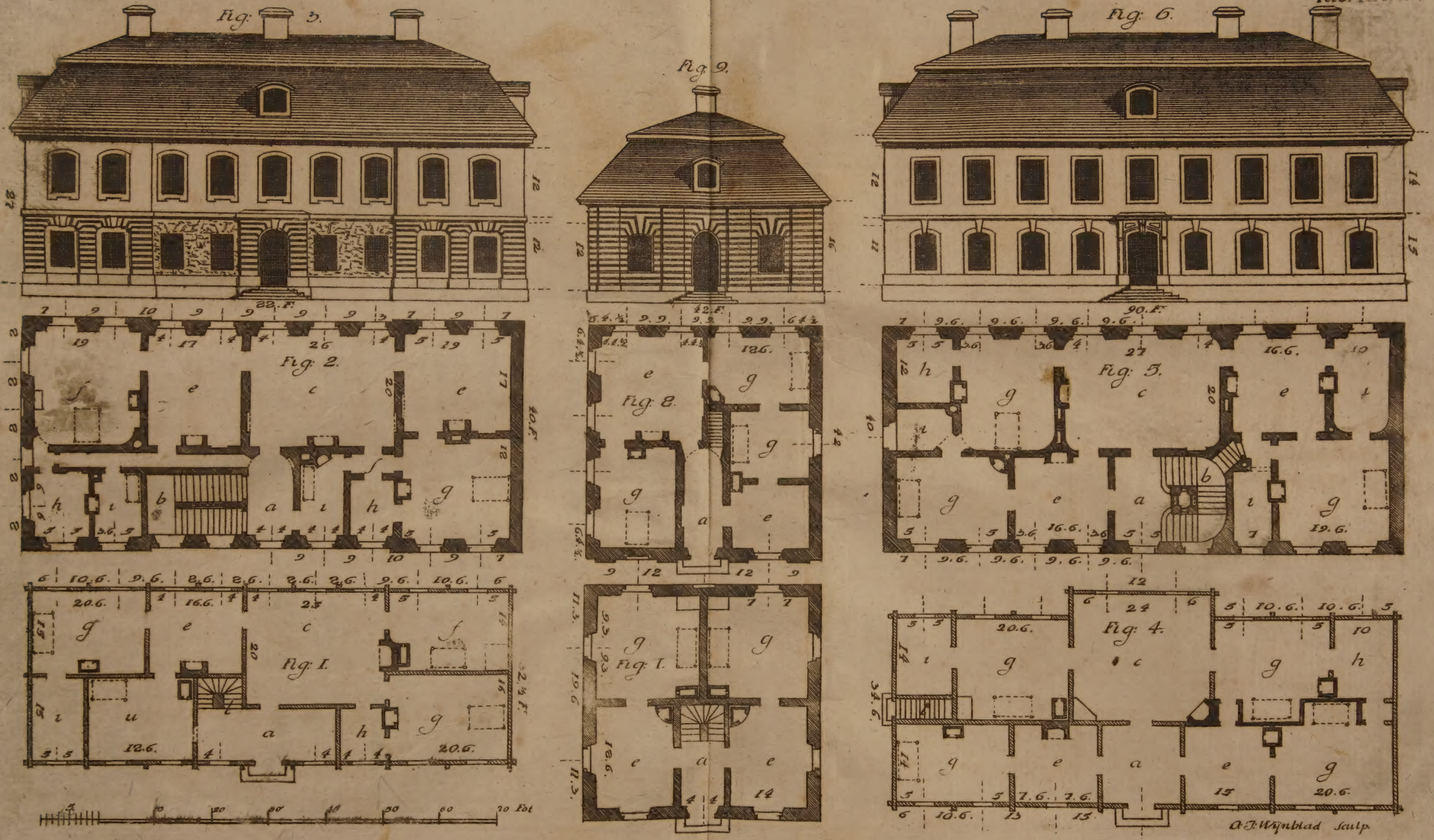
Fig: 3.
Fig. 9.
Fig: 6.
Fig: 2.
Fig: 8.
Fig: 5.
Fig: 1.
Fig: 7.
Fig: 4.
A. J. Wijnblad Sculp.

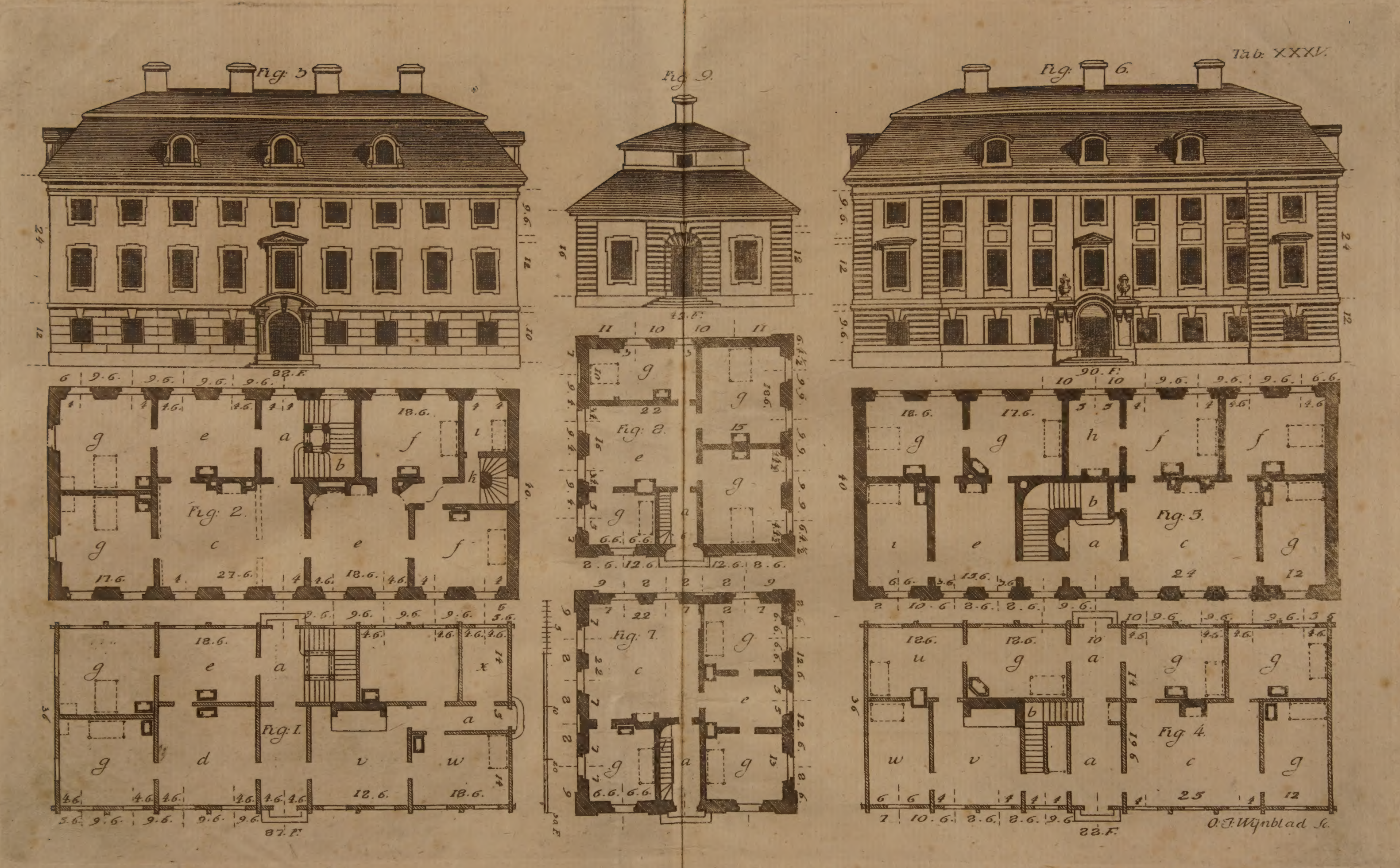

Tab: XXXV.
Fig: 3
Fig: 9.
Fig: 6.
Fig: 2.
Fig: 8.
Fig: 5.
Fig: I.
Fig: 7.
Fig: 4.
88. F.
12. F.
90. F.
87. F.
22. F.
O. J. Wijnblad Sc.

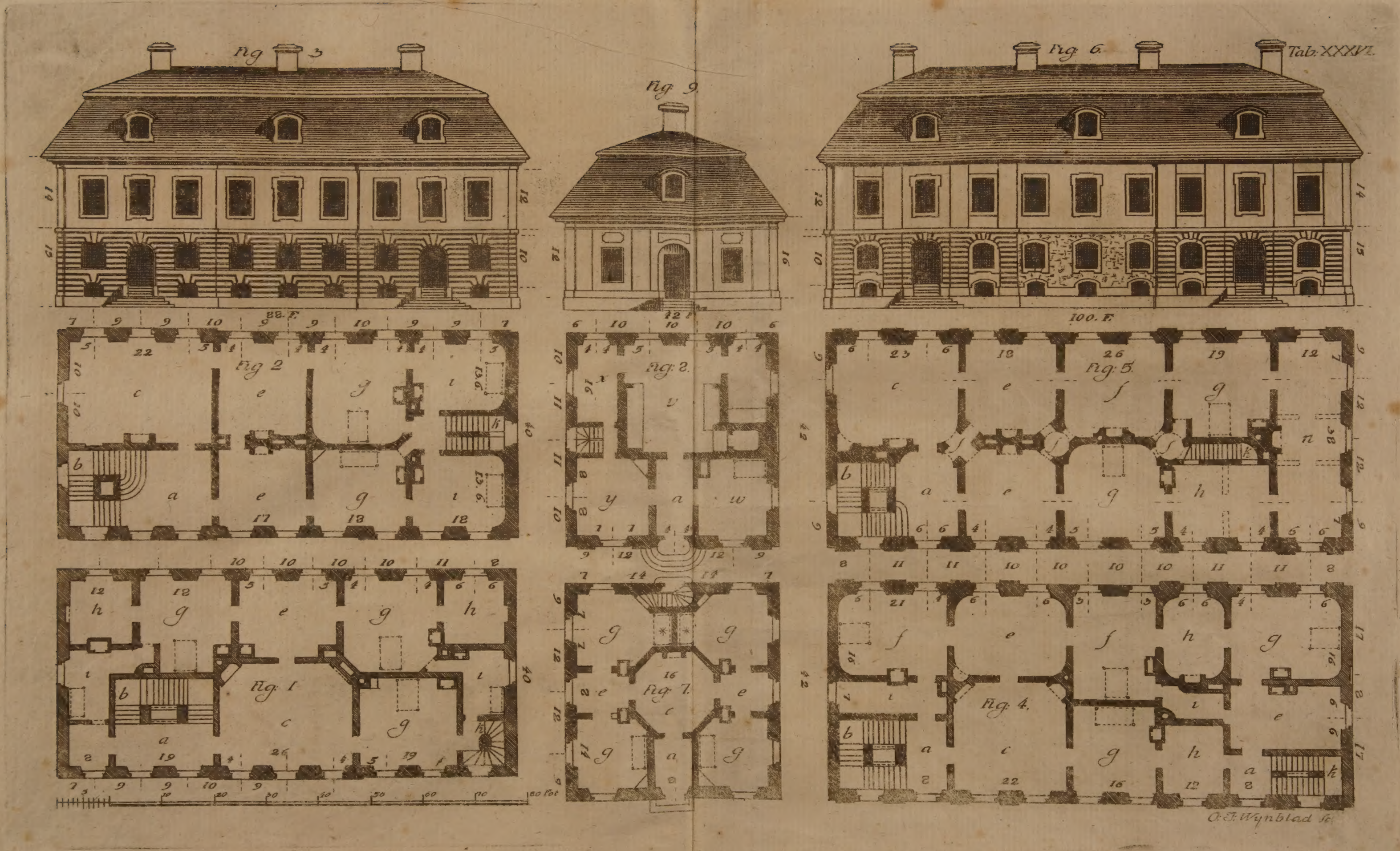
Fig 3
Fig 9
Fig 6.
Tab: XXXVI.
28. F
100. F
Fig 2
Fig 8.
Fig 5.
Fig 1
Fig 7.
Fig 4.
80 Fot
O. J. Wynblad sc.

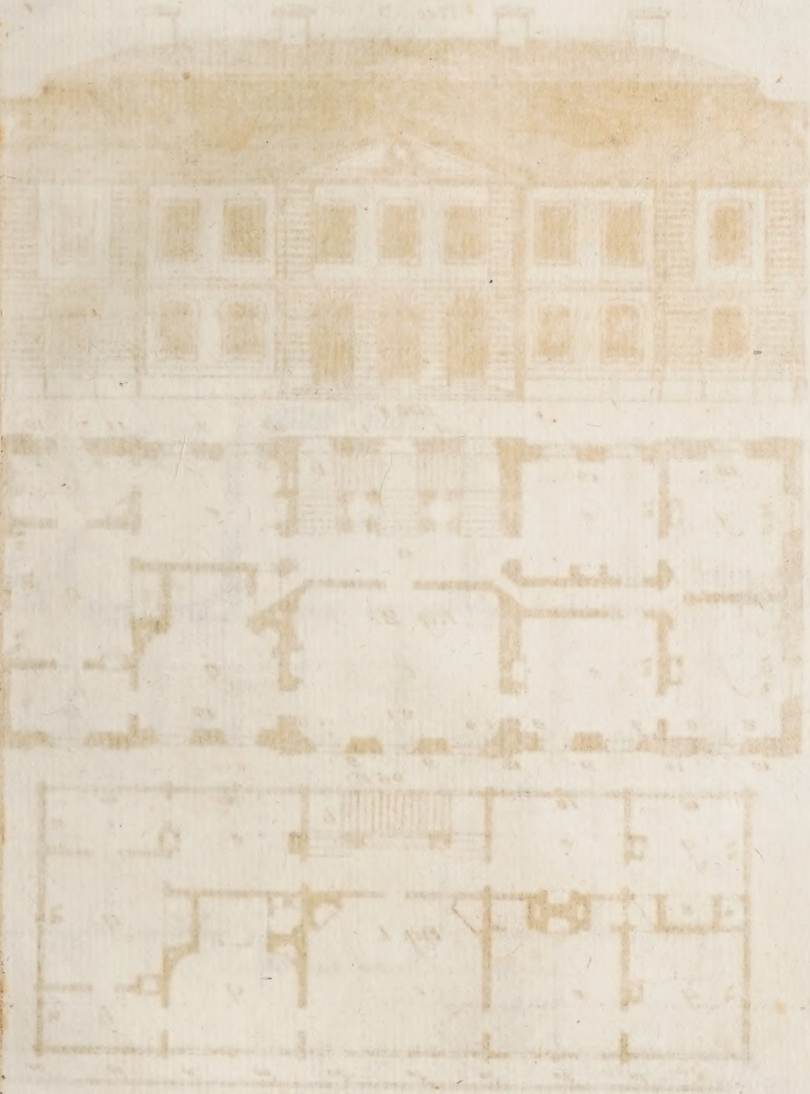

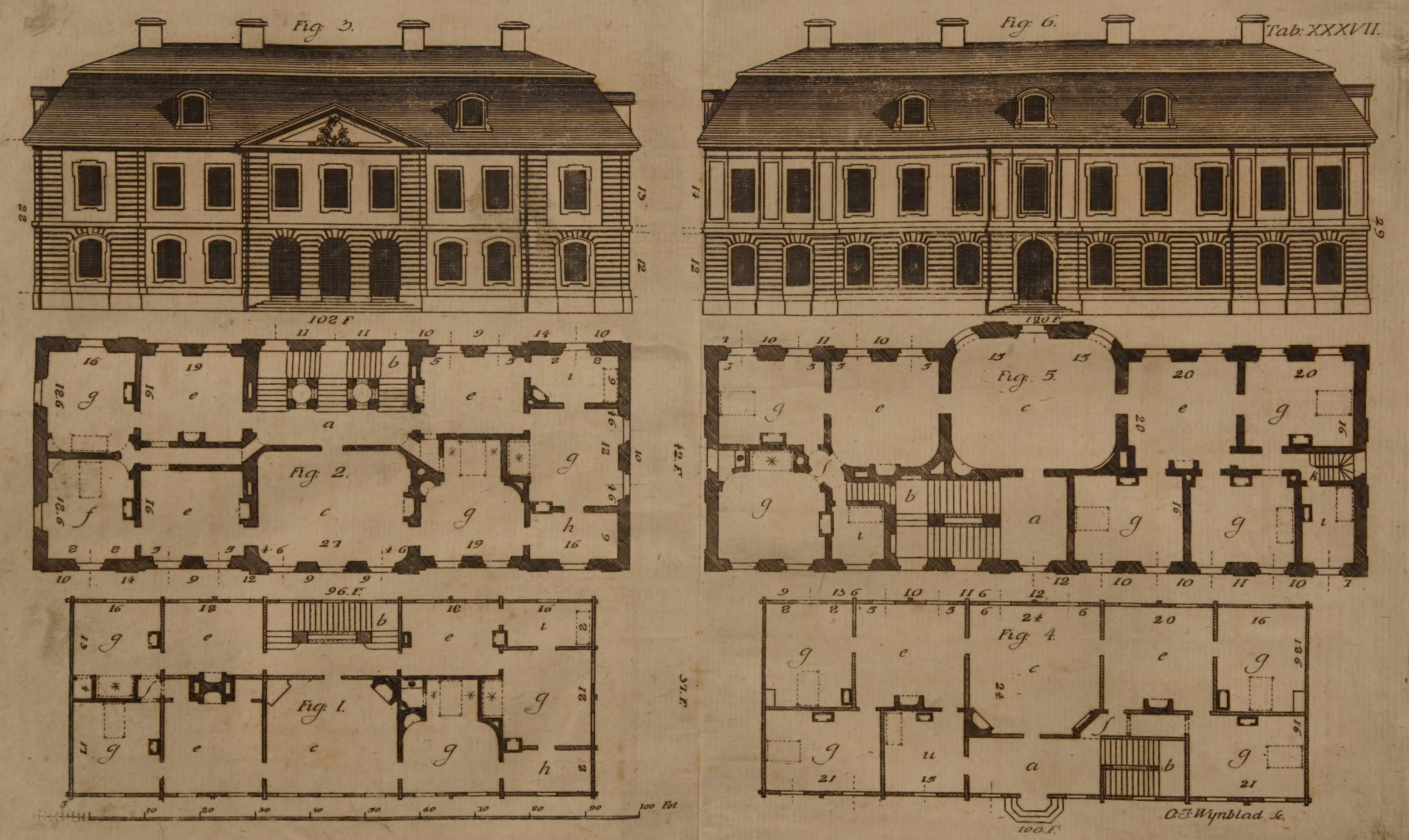

Tab: XXXVII.
Fig. 3.
Fig. 6.
102 F.
120 F.
Fig. 2.
Fig. 5.
96. F.
Fig. 1.
Fig. 4.
100 Fot
100. F.
O.J. Wynblad Sc.

Tab XXXVIII

Fig 4

Fig 2

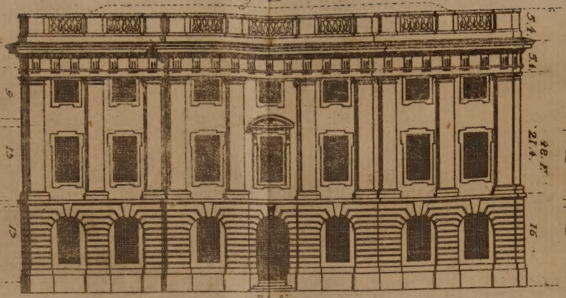

Fig 6

Fig 3

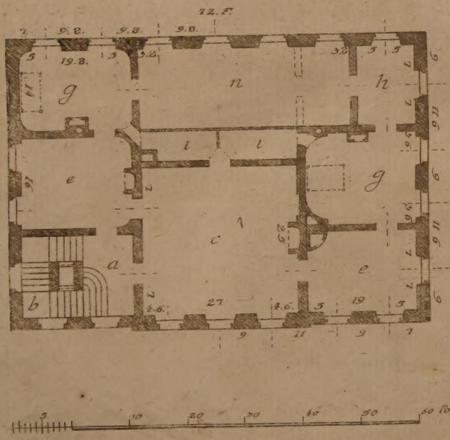

Fig I

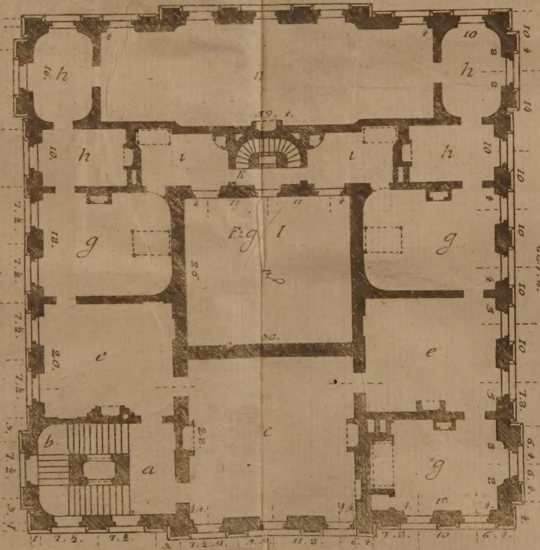

Fig 5.

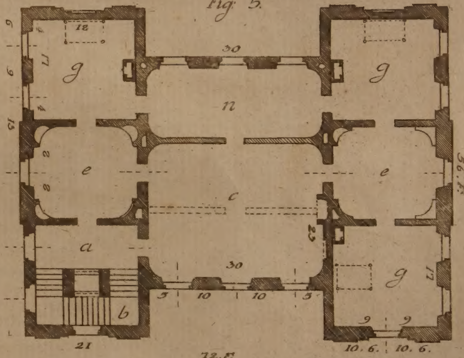

O. J. Wynblad sc.

Tab. XXXIX.

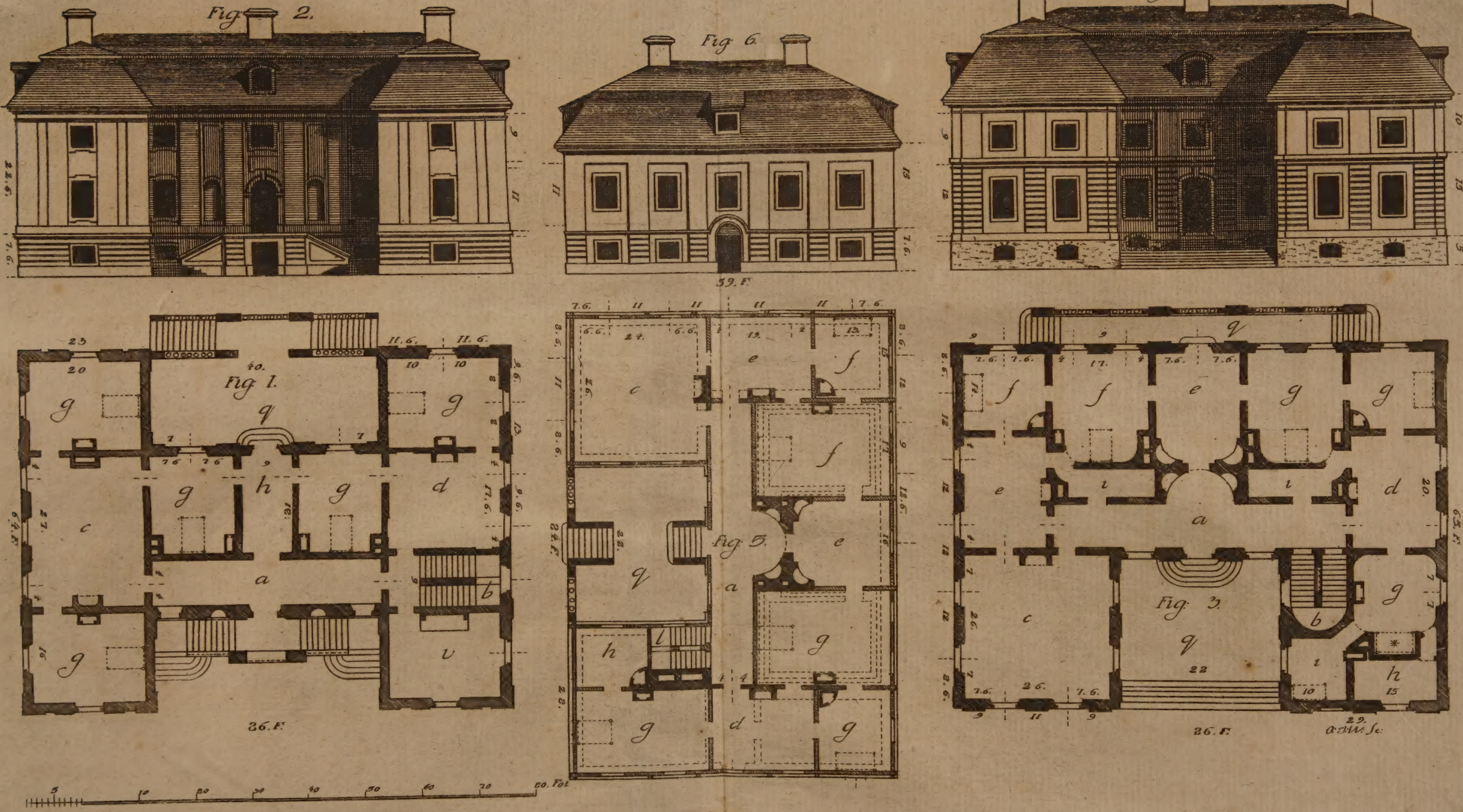

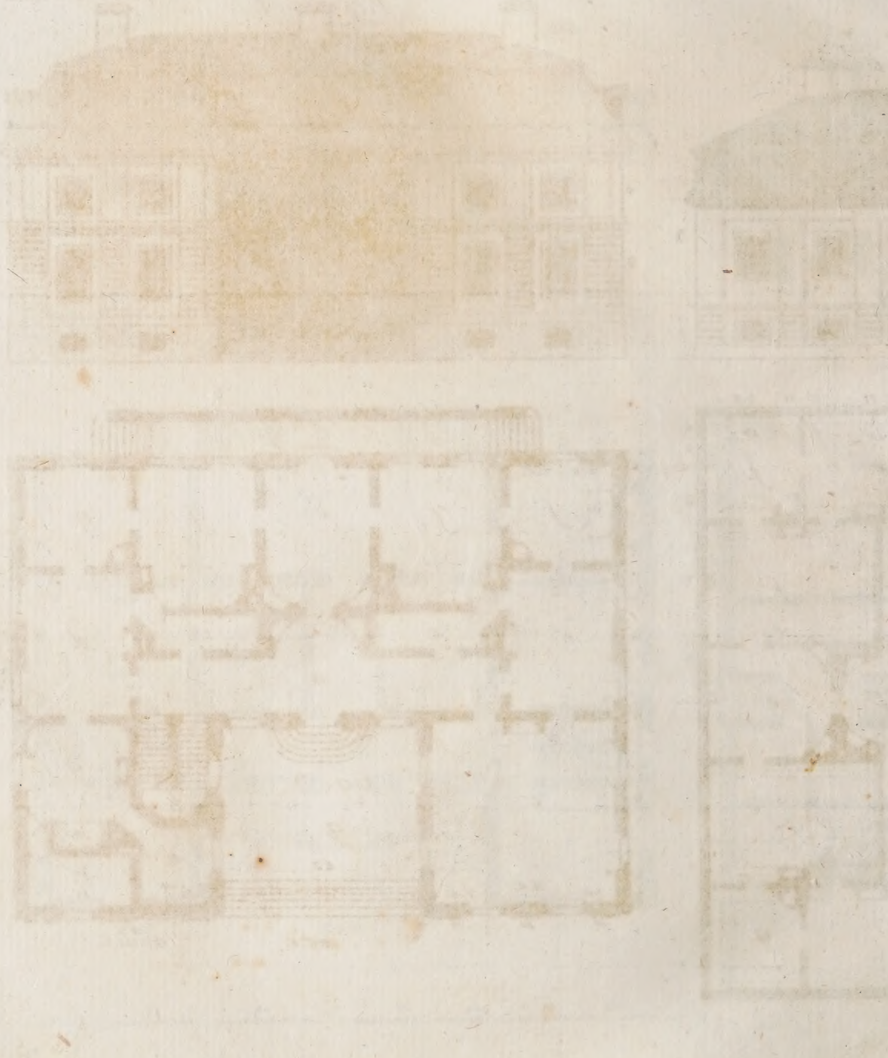

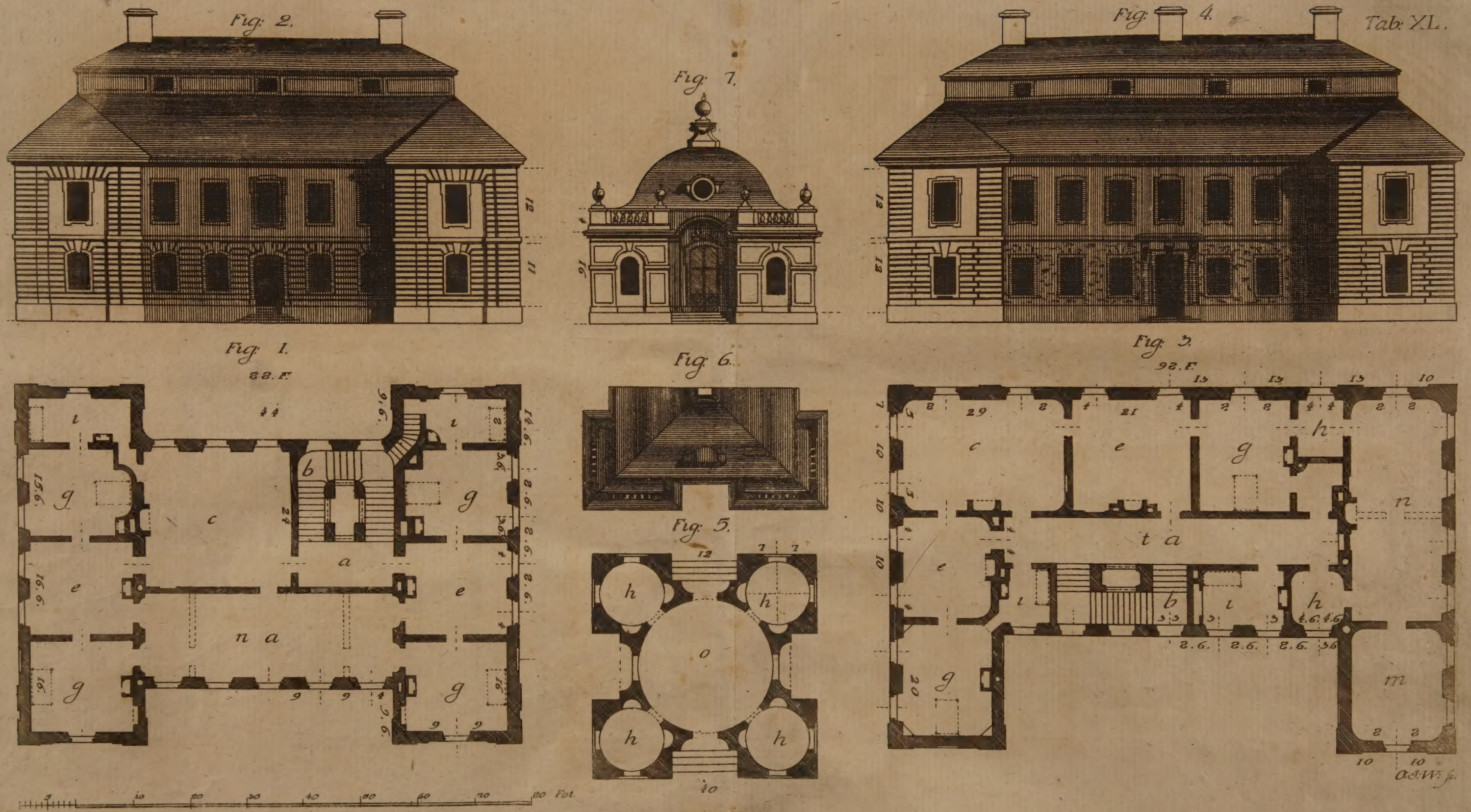
Tab: XL.
Fig: 2.
Fig: 7.
Fig: 4.
Fig: 1.
22. F.
Fig: 6.
Fig: 3.
92. F.
Fig: 5.
O.S.W. fe.
Fot

Fig: 2.

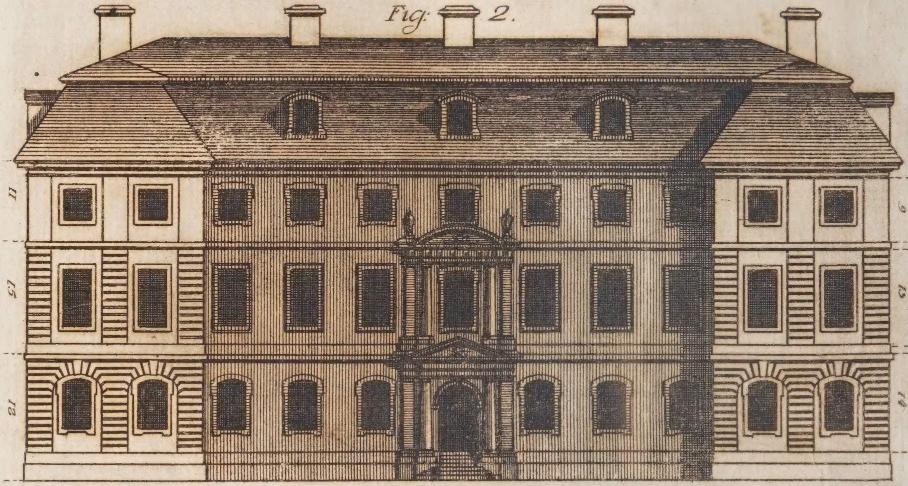

120.F.

Fig: I.

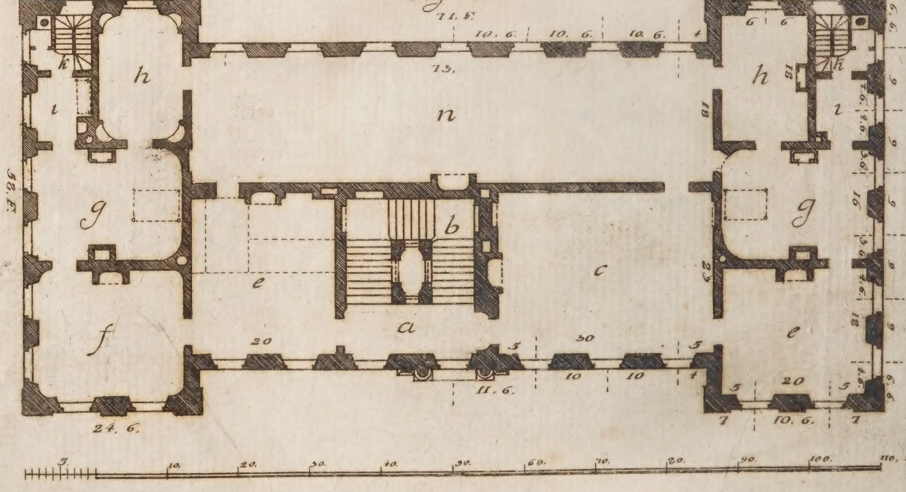

Tab: XLI.

Fig: 4.

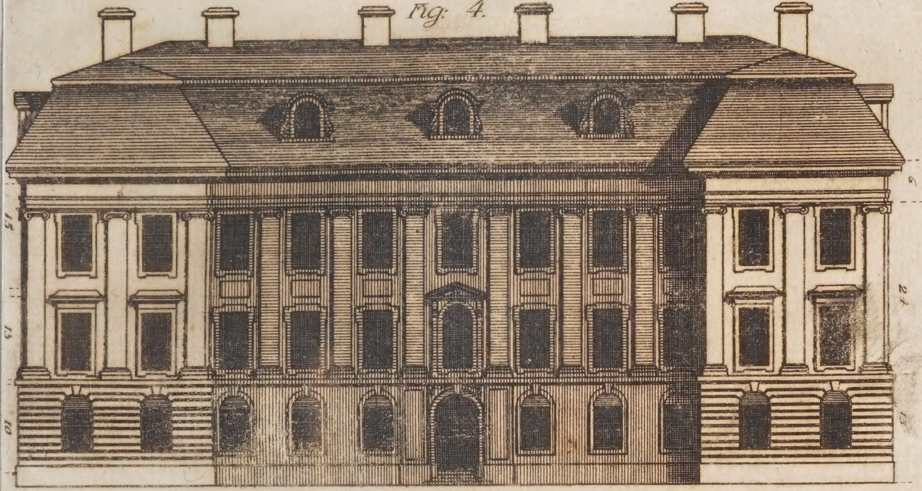

120. F.

Fig 3

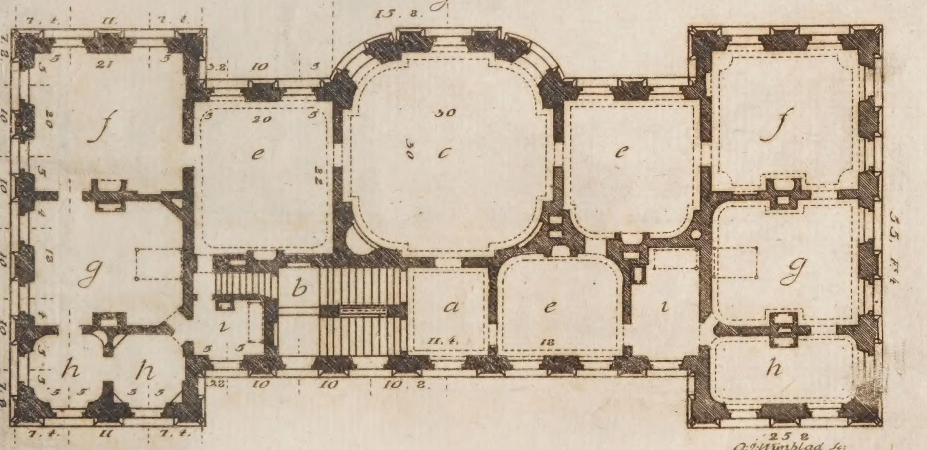

O.J.Wynblad Sc.

Fig: 2.

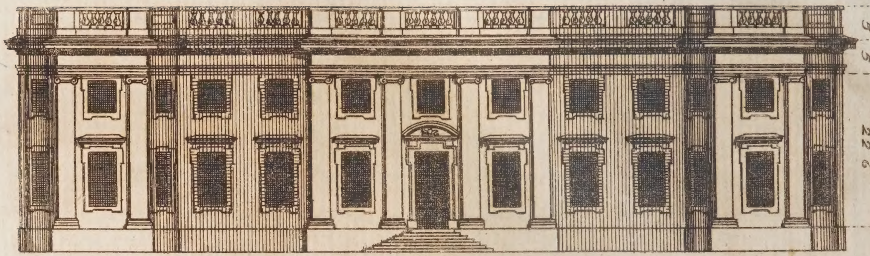

5
5
22 6
120. F

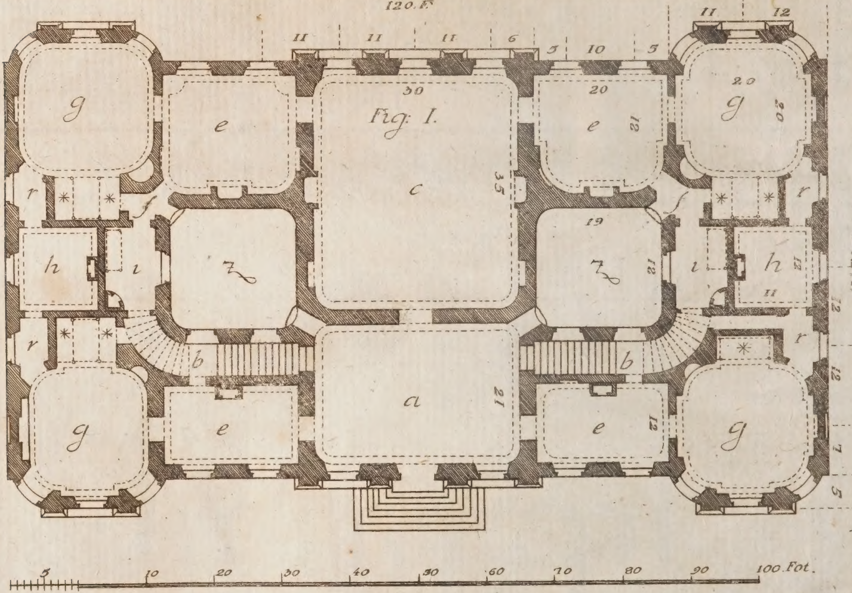

Fig: I.
11 11 11 6 5 10 5
11 12
30
35
20
20
20
19
g
e
c
e
g
r
f
f
r
h
i
z
z
i
h
r
b
b
r
g
e
a
e
g
21
12
12
12
11
74. F
12
12
7
5
5 10 20 30 40 50 60 70 80 90 100. Fot.

Tab: XLII.

Fig: 4

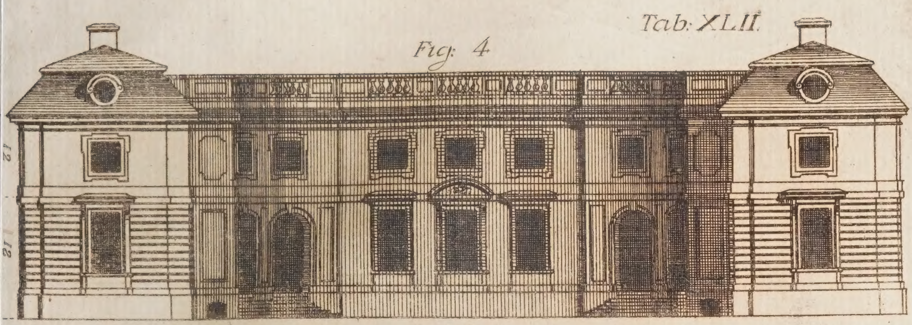

Fig: 3.

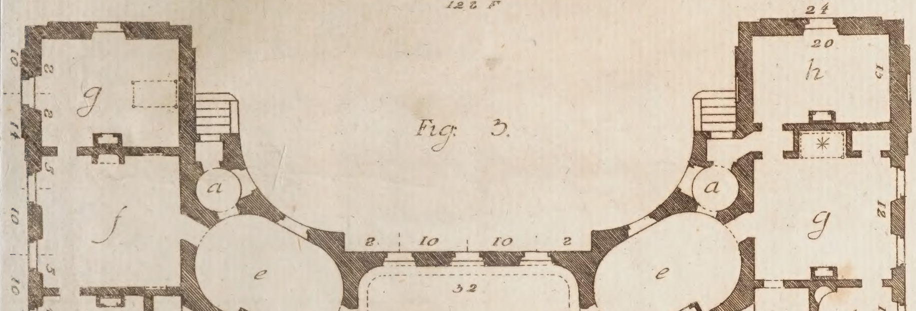

Tab: XLIII.

Fig: 2.

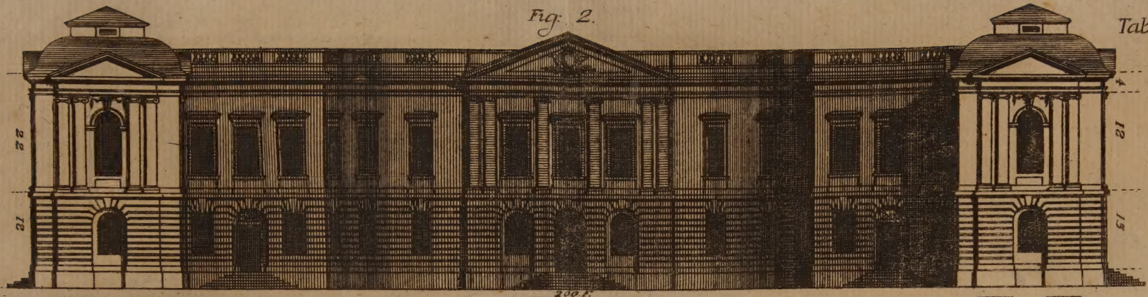

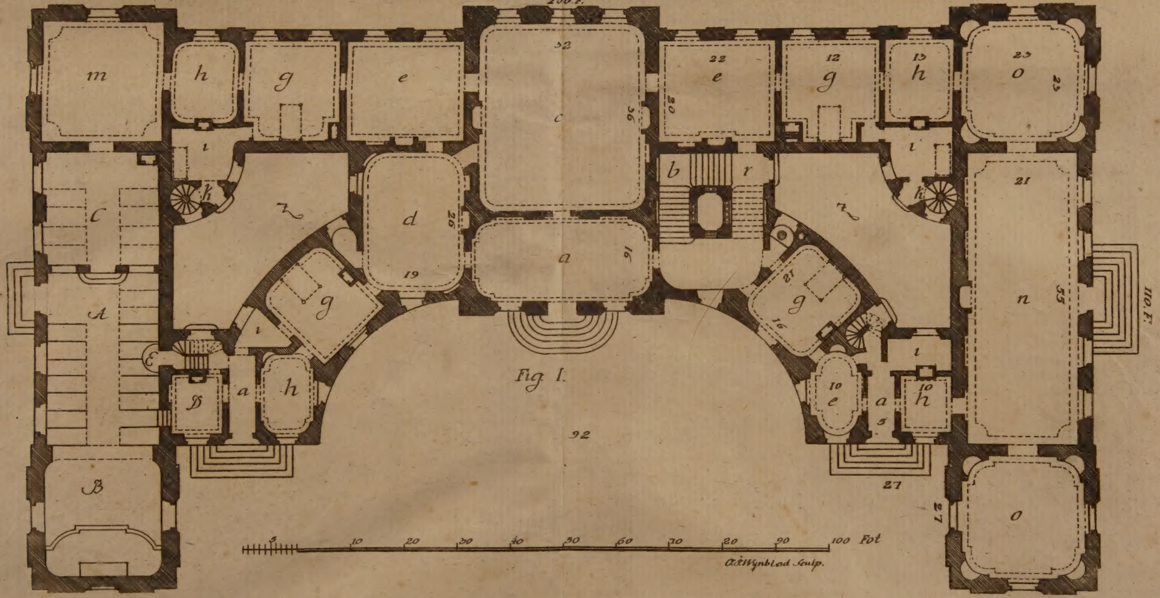

Fig. I.

Tab: XLIV

Fig. 2.

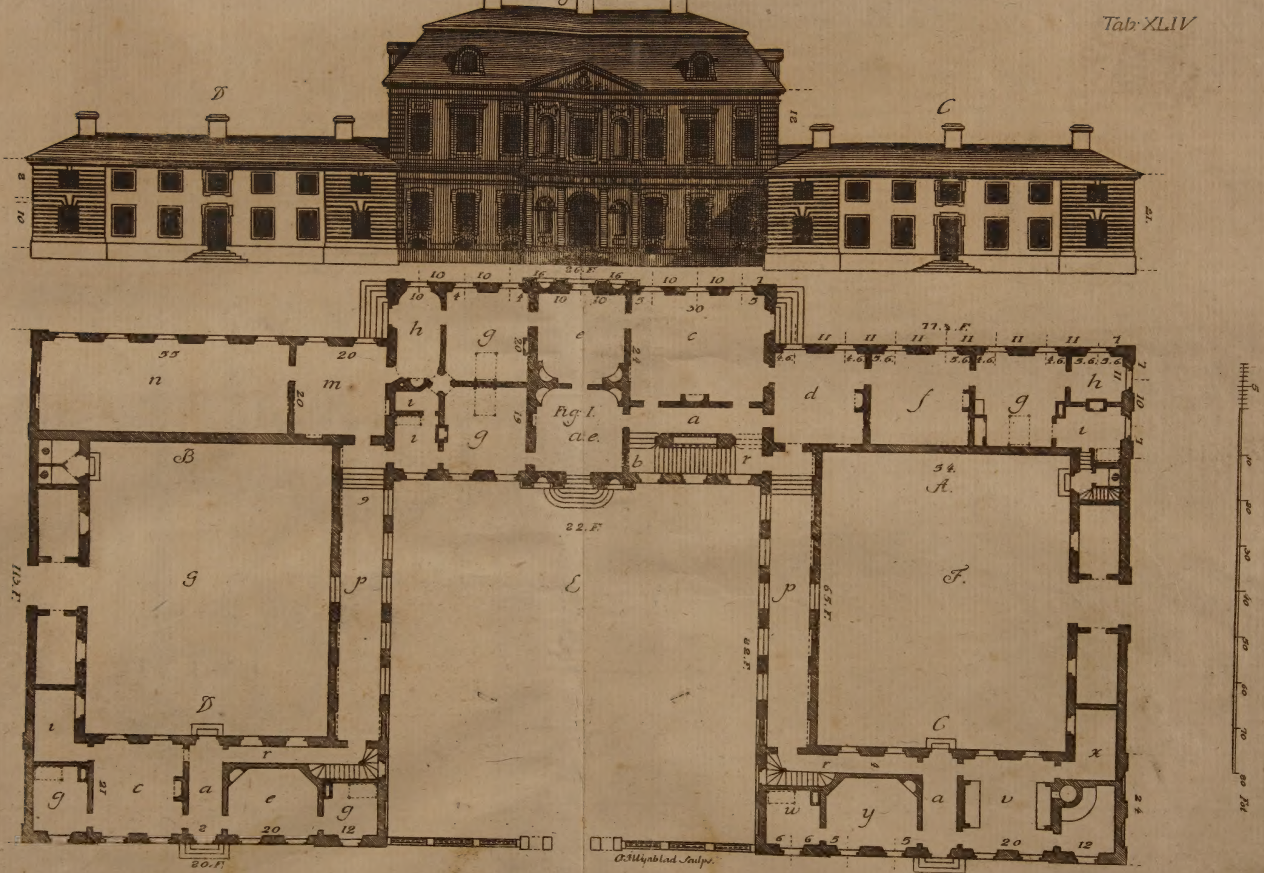

Tab: XLV.

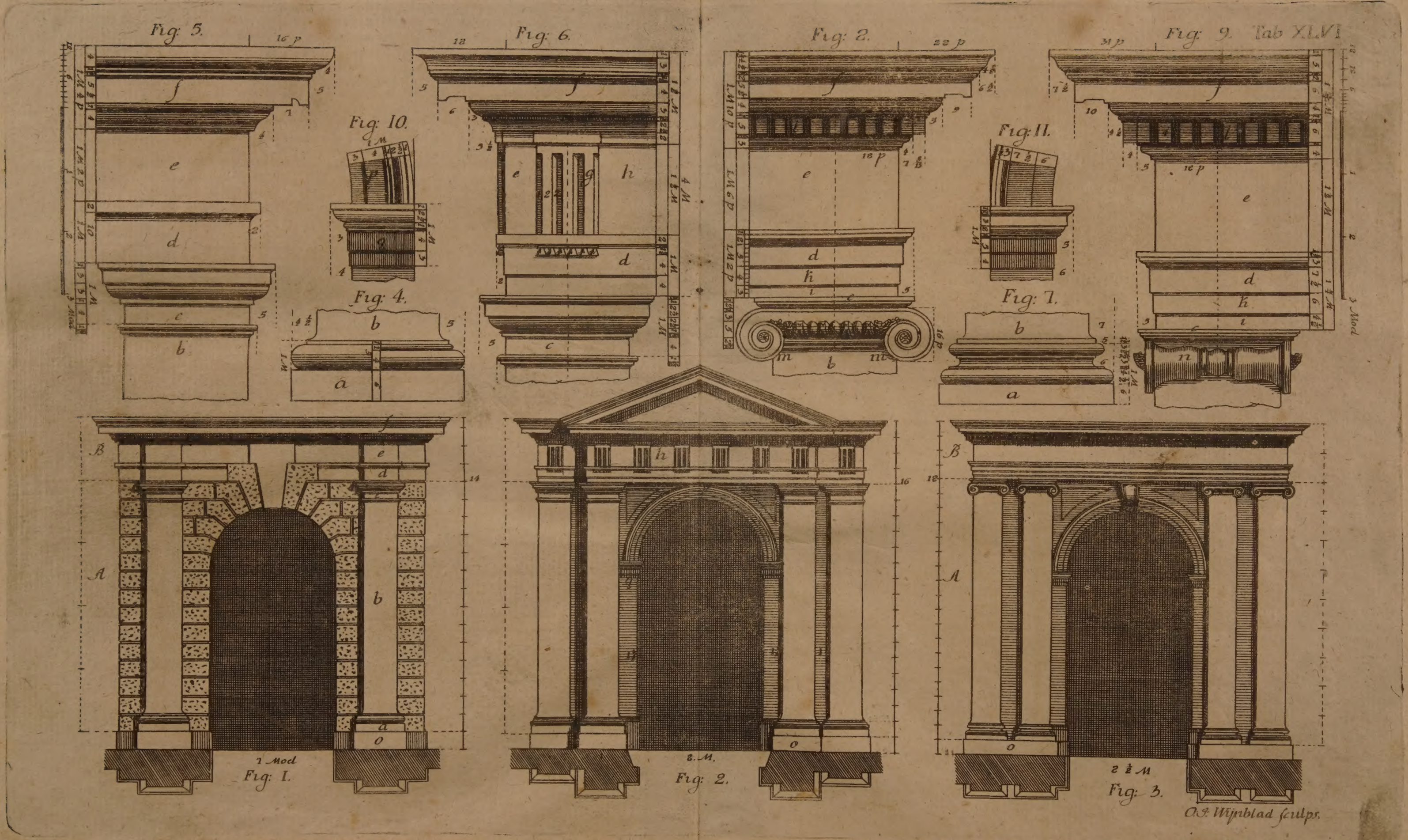
Tab XLVI
Fig: 5.
Fig: 6.
Fig: 8.
Fig: 9.
Fig: 10.
Fig: 11.
Fig: 4.
Fig: 7.
Fig: I.
Fig: 2.
Fig: 3.
1 Mod
2 M.
2 ½ M
O.J. Wijnblad sculps.

Tab. XLVII.

Fig: 2.

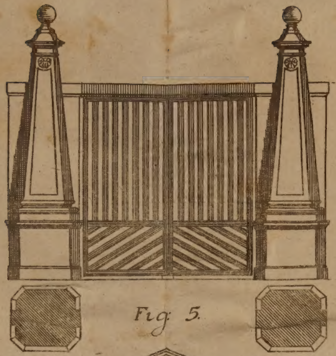

Fig 5.

Fig 6.

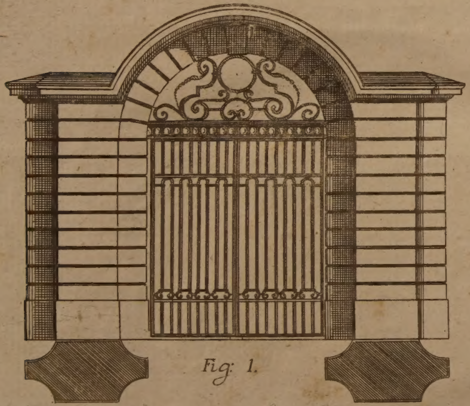

Fig: 1.

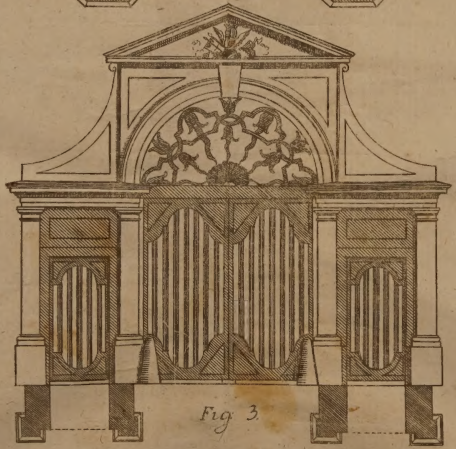

Fig 3.

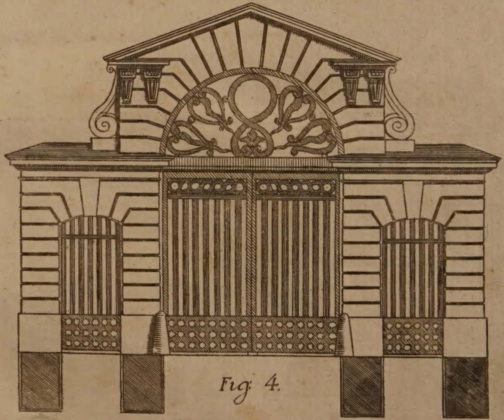

Fig 4.

C.J.W. sc.

Tab: XLVIII.

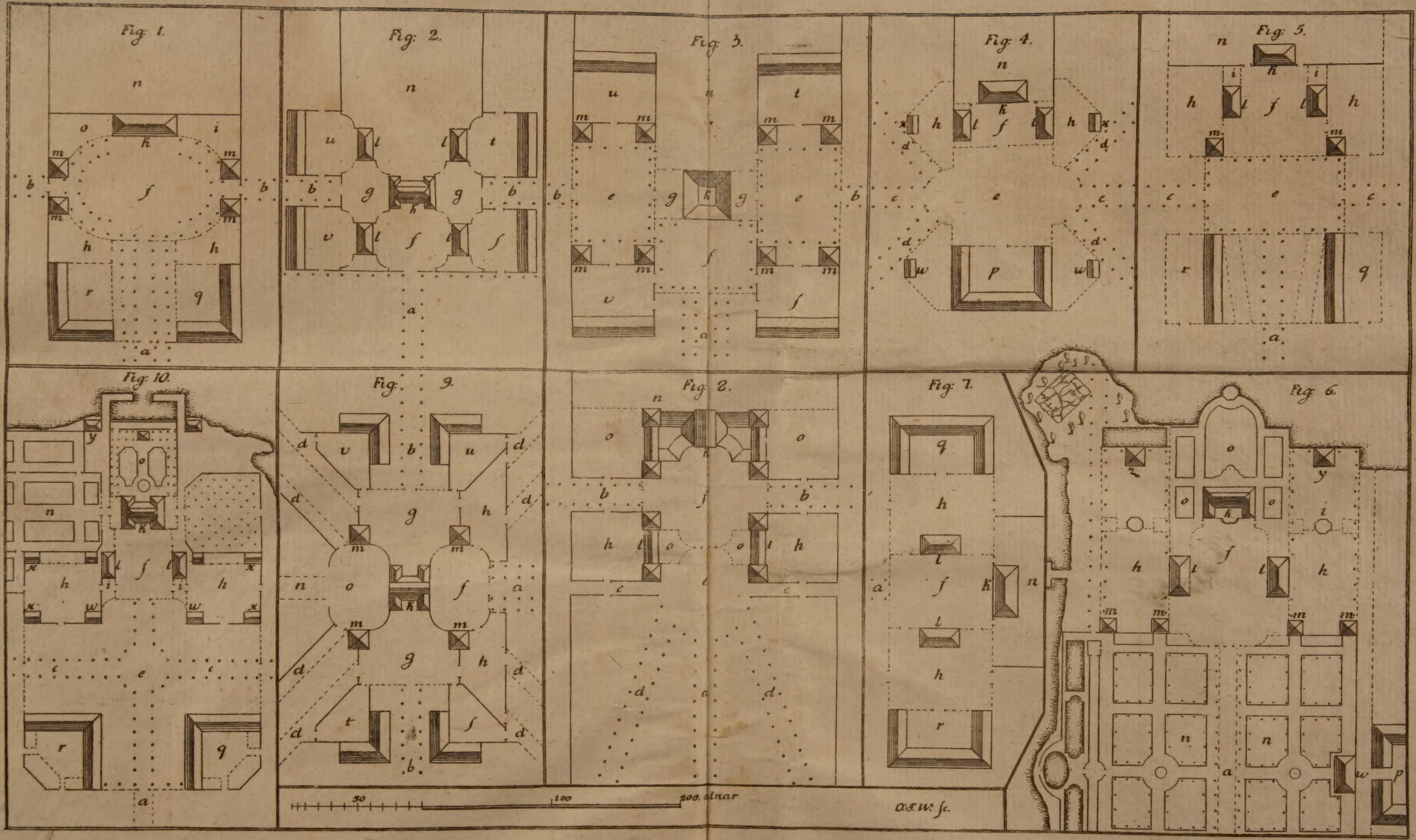

Fig: 1.
Fig: 2.
Fig: 3.
Fig: 4.
Fig: 5.
Fig: 6.
Fig: 7.
Fig: 8.
Fig: 9.
Fig: 10.
50
100
200. alnar
O.S.W. sc.

Tab: XLIX.

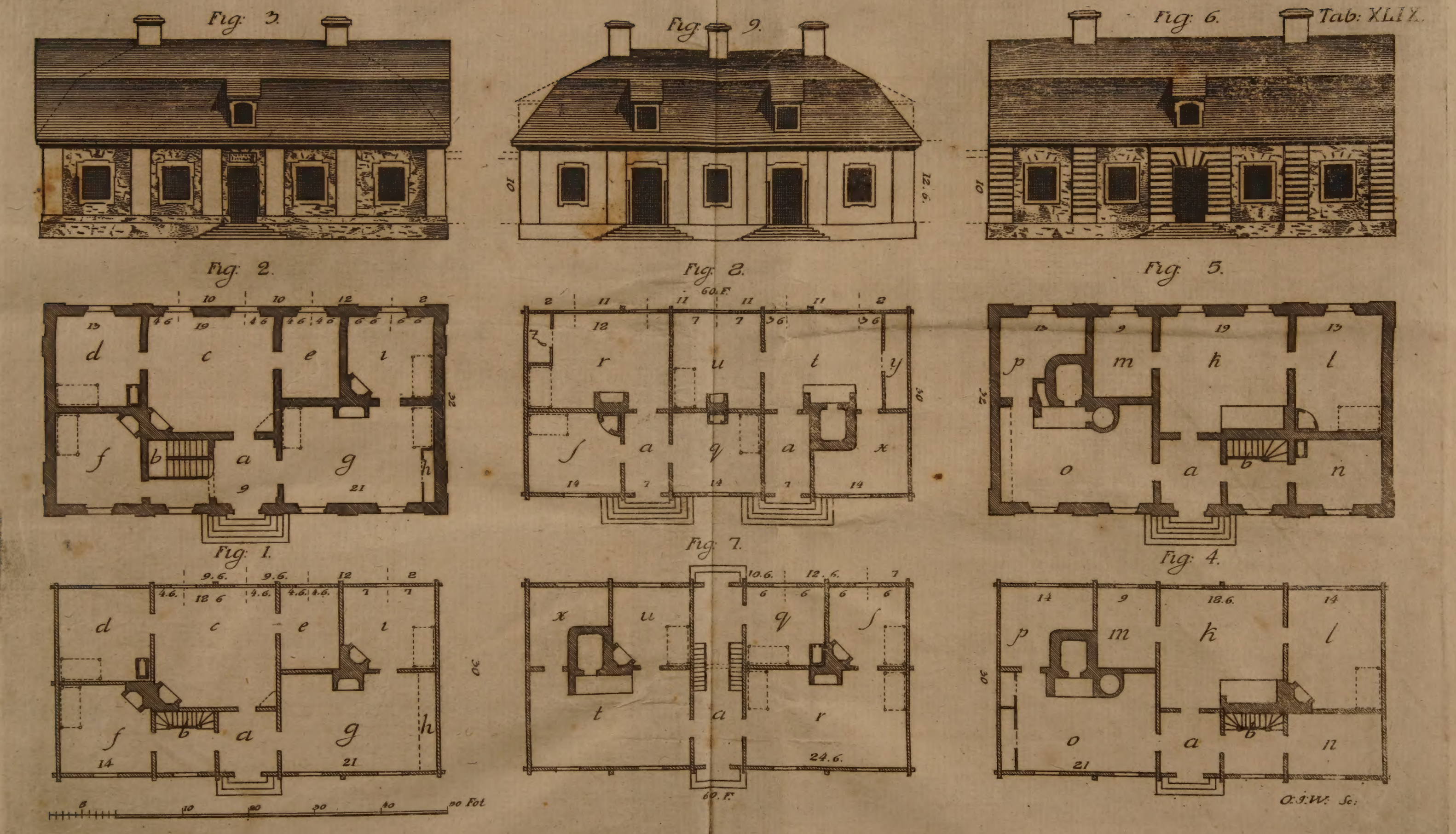

Tab: L.

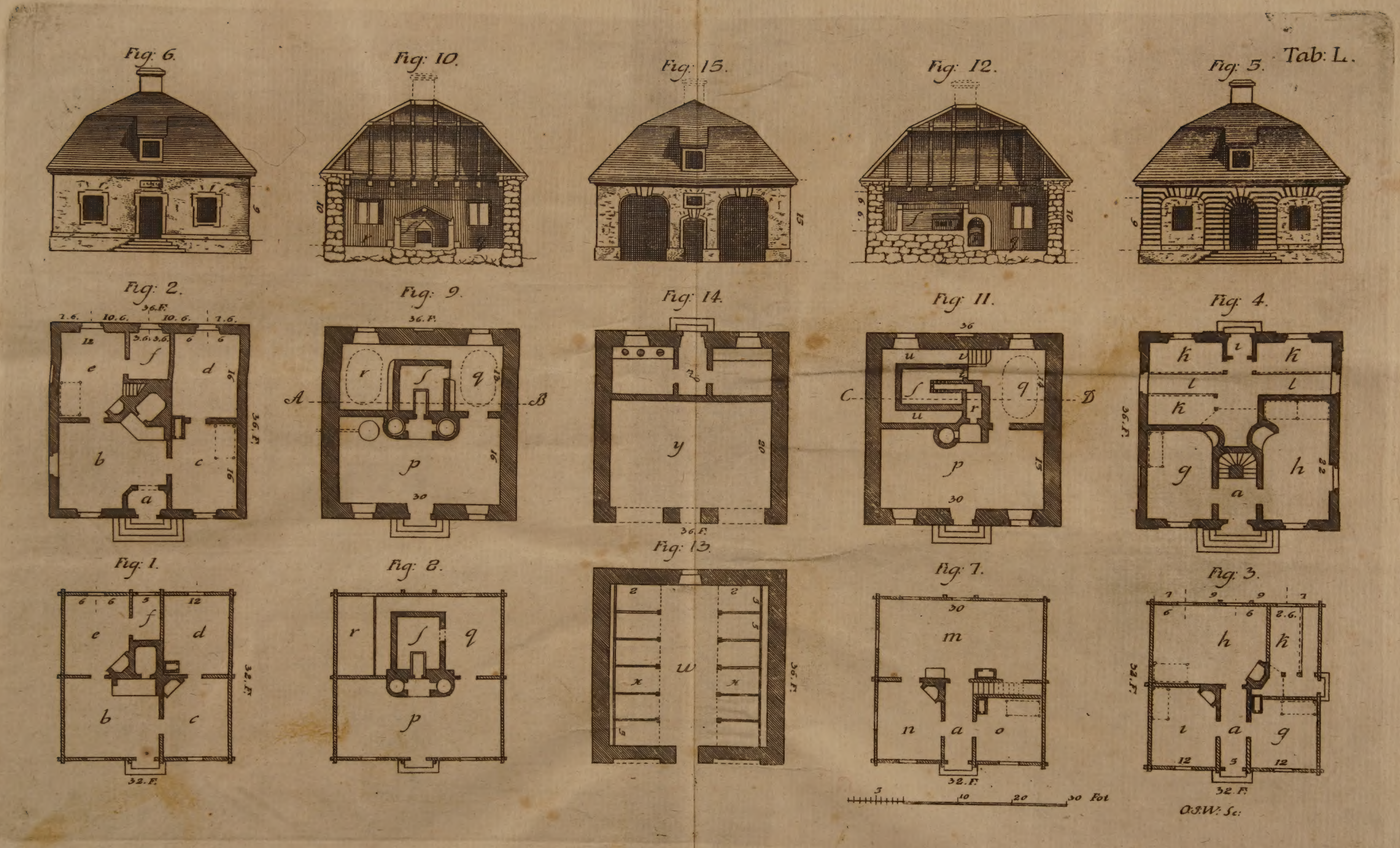
Fig: 6.
Fig: 10.
Fig: 15.
Fig: 12.
Fig: 5.
Fig: 2.
Fig: 9.
Fig: 14.
Fig: 11.
Fig: 4.
Fig: 1.
Fig: 8.
Fig: 13.
Fig: 7.
Fig: 3.
36. F.
32. F.
A
B
C
D
3 10 20 30 Fot
O.J.W: Sc.

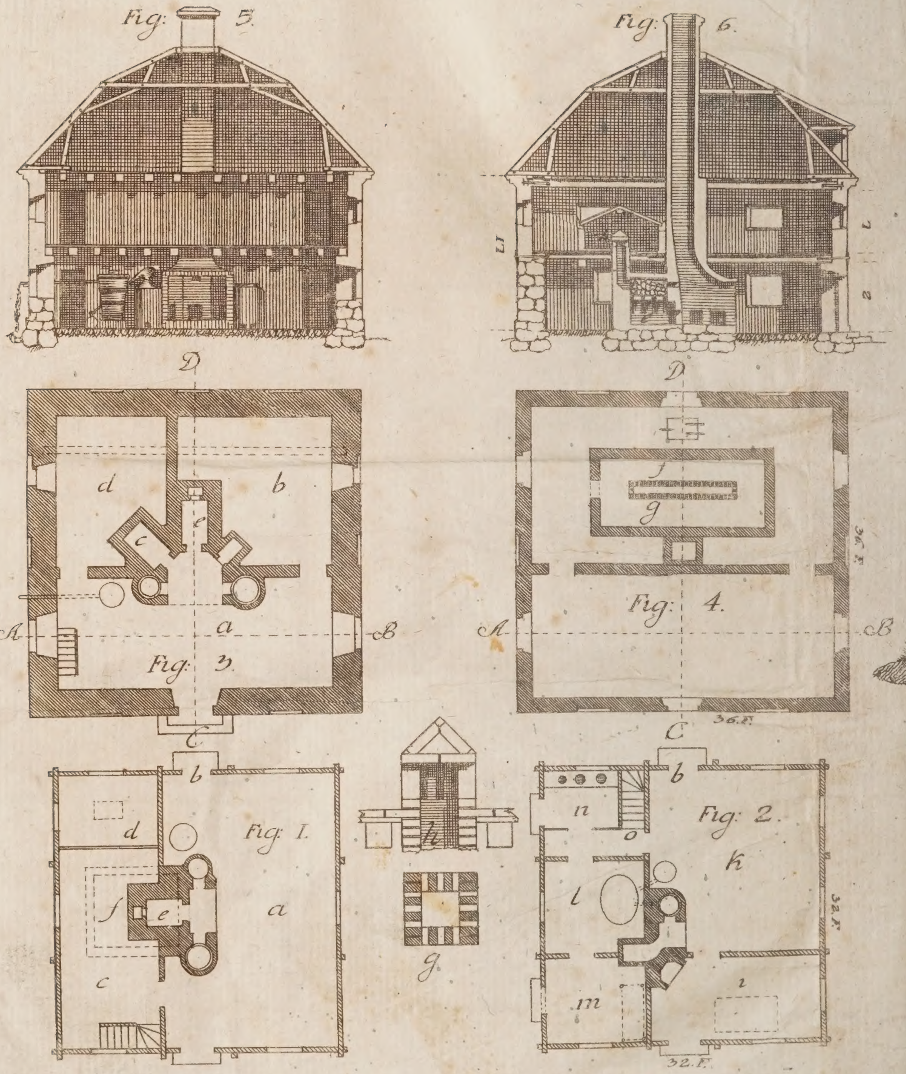

Fig: 5.
Fig: 6.
D
D
d
b
c
e
a
A
B
Fig: 3.
C
f
g
Fig: 4.
A
B
36.F.
C
b
d
Fig: I.
f
e
a
c
h
g
b
n
o
Fig: 2.
k
l
m
32.F.
32.F.

Tab: LI.

Fig: 7.

Fig: 11.

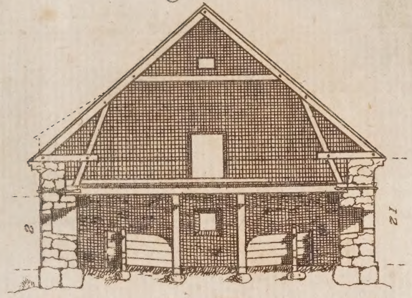

Fig: 9.

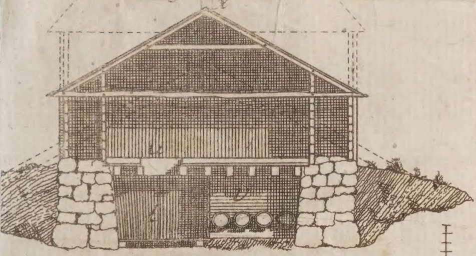

Fig: 8.

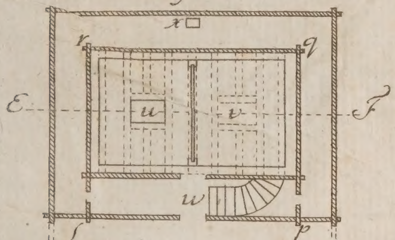

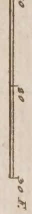

Fig: 10.

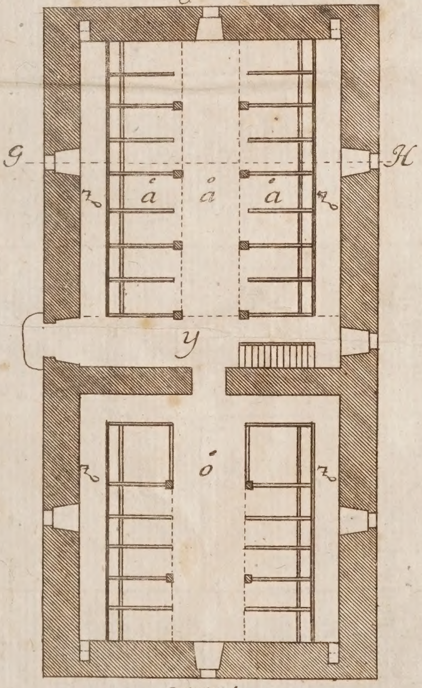

O.I.W. sc.

[illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible] woppgist- [illegible]

+ 51 dubbels, [illegible]

2 activiteit [illegible]

[illegible]